

Statist. o.
4/17/11

BUDAPEST FŐVÁROS
STATISZTIKAI HIVATALÁNAK KÖZLEMÉNYEI.

XIV.

BUDAPEST HALANDÓSÁGA

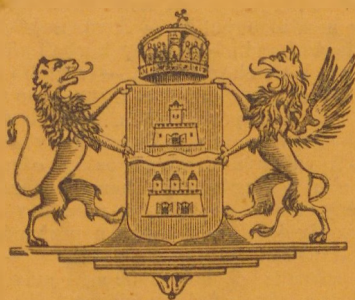
1874- ÉS 1875-BEN

ÉS ANNAK OKAI.

IRTA

KÖRÖSI JÓZSEF

A FŐVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA, A NEMZETKÖZI STATISZTIKAI BIZOTTSÁG TAGJA.

BUDAPEST, 1877.

A FŐVÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA.

Ára 2 frt.

PEST SZABAD KIRÁLYI VÁROS AZ 1870. ÉVBEN

A NÉPSZÁMLÁLÁS ÉS NÉPLEÍRÁS EREDMÉNYEI.

(A PESTVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL KÖZLEMÉNYEINEK IV. RÉSZÉ.)

Irta

KÖRÖSI JÓZSEF,

a statisztikai hivatal igazgatója.

10 grafikus rajzzal.

Ára 3 frt 50 kr.

TARTALOM.

Visszapillantás és általános összehasonlítások. A város gyors növekedése. — Összehasonlítás más városokkal. — Népszégségi adatok 1780-tól máig. — Pest városának rövid fejlődési története. — A vízáradások statisztikája. — Az 1786. és 1787. évi népszámlálások eredményei. — A városrészek és azok lakossága. A város és a városrészek kiterjedése és lakossága. — A nagyobb utcák lakossága. — A lakosság szaporodása 1857 óta. — A nagyobb magyar és ausztriai városok növekedése ugyanazon időszak alatt. — Állandóan és ideiglenesen jelenlévők — A jogi és a tényleges népszégség. — A távollévők. — Nem. A nőnem túlsúlya az egész országban. A magyarországi és a külföldi városok számvizonyai. — A férfiak túlsúlya Pesten. — Ennek valószínű okai. — Származás és honosság. A honosságra vonatkozó adatok elégtelensége. — Idegenek és honosak. — Az idegen lakók honossága. — A lakók szülőországuk szerint. — A városrészek jellemzése lakosságuk származása szerint. — A lakosság származása és a megyéknek, valamint a külföldi városoknak járuléki hányada Pest lakosságához. — Kor. A korstatisztika szerepe jelen munkában. — A lakosság kora. — A kerek korévek körüli viszonyok. — A nemek egymáshoz való aránya a gyermekkorban és a későbbi korosztályokban. — Feltünő eltérések az egyes városrészek közt. — Valószínű összefüggése e tünényeknek a városrészek vagyonossági állapotával. — A városi lakosság korcselemeinek sajátosságai. — A termelésre képes korosztályok a nagyvárosban túlnyomók. — A termelésre képes korosztályok növekedése Pesten 1857 óta. — Pest túlénye e tekintetben a többi magyar város és néhány külföldi város fölött. — Hitfelekezet. A vallásfelekezetek eloszlása a városrészekben. — Nemi viszonyok az egyes hitfelekezeteknél. — A nőnem csekélyebb száma a katolikusoknál s ennek valószínű oka. — A vallásfelekezetek korviszonyai. — Nagy gyermekszám a zsidóknál, kisebb mérvű gyermekhalandóság és nagyobb születési szaporaság következtében. — A különböző vallásfelekezetek szaporasága. — A legmagasabb életkor a zsidóknál és a katolikusoknál található. — A szülők házassági kora és a gyermekek egészsége közti összefüggés. — Kísérlet a nagyobb életképességnek a foglalkozási módra való visszavezetésére. — Családi állapot. A házassági arány különféle országokban és városokban. — Látszólagos nagy házassági arányszám Pesten. — A házassági arány emelkedése 1857 óta. — A házassági statisztikát a korviszonyoktól való függőségében kell tekintenünk. — Az előbb kitént magas arány ily számítás mellett már nem bizonyul be. — A városok felnövekvő lakosságának voltaképeni arányszáma mily módon volna kiszámítandó. — Az egy korbeli nők férfiak és férjes nők számának aránya. — Összefüggés házasság és hitfelekezet közt. — Legtöbb házaspár a katolikusoknál és zsidóknál, legkevesebb helvétéknél és görögöknél. — Ugyanazon arány 1857-ben is tapasztalható. — Legkevesebb a házaspár a bel- és Lipótvárosban, legtöbb a külteleken és Kőbányán. — E jelenség sem kor-, sem hitfelekezeti viszonyokra vissza nem vezethető. — Valószínű összefüggése a lakosok vagyonosságával. — A városrészek vagyonossági osztályzata. — A vagyonos városrészekben kevesebb a házaspár, mint a szegényebbekben, ellenben több a nősüléstől tartózkodó férfi. — Miért házasodik a szegény ember könnyebben, mint a vagyonos? — Valószínű nagyobb termékenység a szegényebb osztályoknál. — A berlini népszámlálás eredményei e tekintetben és azoknak helyreigazítása. — Malthus és Carey. — Az özvegyek — Az elváltak. — Származás és nősülés. — Műveltségi fok. A műveltségi, helyesebben a műveltségstatistika adatainak értelme és érdekessége. — Birálata a műveltségi fok felismerésére szolgáló különféle módszereknek: tanulók száma, házasságok irásképpesége, újonczok irásképpesége, levélforgalom, írni tudók összeírása. — Az egész ország műveltségi foka és összehasonlítások más országokkal. Pest városának műveltségi foka és összehasonlítások más városokkal. — Műveltségi fok a gyermekek levonása után. — Nagyfokú műveltség a nőlakosság közt. — A műveltségi fok emelkedése a fiatalabb nemzedékeknek. — Kellemetlen jelenség az utolsó évtizedben növekedett nemzedék műveltségi fokát illetőleg. — Hitfelekezetszerinti műveltségi fok. — A városrészek műveltségi sorrendje. — Párhuzamosan halad azok vagyonosságával. — A külföldről bevándorlottak nagyobb szellemi képzettsége. — Szellemi és testi hiányok. Az elmebetegok és hülyék. — A vakok. — A süketek. — A némák. — A süketnémák. — Ezen személyek kora, családi állapota, műveltsége, foglal-

BUDAPEST HALANDÓSÁGA

1874- ÉS 1875-BEN

ÉS ANNAK OKAI.

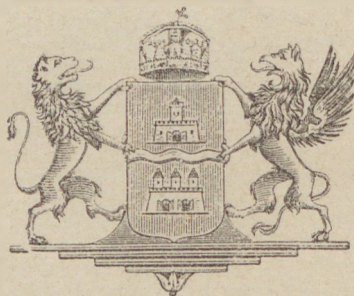
BUDAPEST FŐVÁROS
STATISZTIKAI HIVATALÁNAK KÖZLEMÉNYEI.

XIV.

BUDAPEST HALANDÓSÁGA

1874- ÉS 1875-BEN

ÉS ANNAK OKAI.

BUDAPEST, 1877.

A FŐVÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA.

BUDAPEST
HALANDÓSÁGA

Stat
0
395

1874- ÉS 1875-BEN

ÉS ANNAK OKAI.

IRTA

KÖRÖSI JÓZSEF

A FŐVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA, A NEMZETKÖZI STATISZTIKAI BIZOTTSÁG TAGJA.

BUDAPEST, 1877.

A FŐVÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

ELŐSZÓ.

Midőn Pestvárosának az 1872. és 1873-iki év alatti halandóságának statisztikáját közrebocsátottuk, sajnálatunkra azt kellett jeleznünk, hogy a statisztikai hivatalnak ez ágban kifejtett tevékenysége, a szükséges munkaerő hiánya folytán, ezentúl szűkebbre lesz szorítandó.

E körülmény azóta csakugyan bekövetkezett és jelen munka szerkezetéből is fölismerhető.

Igyekezetünk oda ment ugyan, hogy a munkakimelés leginkább a magyarázó szöveg rovására történjék és így legalább a táblás rész lehetőleg épen megtartassék. Azonban ez nem volt elérhető. A táblákban is több rendbeli kimutatásnak áldozatul kellett esni a szükségnek. Így tapasztalhatni, hogy azon terjedelmes táblákon, melyeken a halál-okok városrészenként felsoroltatnak, a nemek már nem különböztettek meg; továbbá hogy a gyermekhalandóság korszerinti adatai jóval összébszorítottak, a gyermekhalandóság hónaponkinti kimutatása pedig egészen kimaradt. Ugy szintén több helyütt le kellett mondanunk arról, hogy a kórok föllépését nagyobb csoportok szerint (mint légzőszervbajok, idegbajok stb.) földolgozzuk, hanem be kellett érni az egyes nevezetesebb kórok földolgozásával. Ennek ellenében meg lehetett toldani a táblákat a törvénytelen gyermekekre vonatkozó adatok kimutatásával.

A szövegnek rövidobbre fogása majd minden fejezetben észlelhető. Egyes dolgoknak egészen el kellett maradniok.

A tisztelt olvasó tudja, hogy ezen megszorítások nem a mi szabad akaratunkból történtek. Reméljük, hogy kellően kimentend bennünket azon körülmény, hogy a szükség parancsoló követelményének kellett engednünk.

Végül még meg kell jegyeznünk, hogy valamint az előbbi úgy jelen munkánknak elkészülése is Bucurka János urnak, hivatalunk tagjának, különösen a táblázatok szerkesztése körüli közreműködése által, elismerésre méltó módon támogattatott.

Budapest, 1877. június havában.

A fővárosi statisztikai hivatal.

TARTALOM

A) AZ ÖSSZHALANDÓSÁG.	Lap	HETEDIK FEJEZET.	Lap
ELSŐ FEJEZET.		<i>Az elhaltak volt foglalkozása és annak befolyása az élettartamra</i>	88—89
<i>Az összehalandóság nagysága és az elhaltak személyes viszonyai</i>	1—19	<i>A foglalkozás szerinti átlagkorral és ezen adatok megszorított értékéről. — Tizenkilencz foglalkozásbeli halottak átlagkora.</i>	
<i>A főváros halandósága az utolsó négy évben. — Halandósági koeficiens. — Kedvező fordulat az utóbbi években. — Ugyanezt bizonyítja a halálesetek számának aránya a születések számához. — Összehasonlítások külföldi városokkal. — A férfihalottak száma folyton fölülmulja a nőhalottakét. — Különösen áll ez a kórházi halottakról. — A halottak korviszonyai. — Vallásuk; legtöbb koros halott a zsidóknál, legkevesebb a protestánsoknál. — A halottak átlagkora hitelezetenként. — Halandóságunk körüllet szerinti kimutatása. — Évszakok és hónapok szerinti halandóság. — Észrevételek a hőmérsékletnek évi átlagban közölni szokott jelzése ellen.</i>		NYOLCZADIK FEJEZET.	
		<i>Az elhaltak volt foglalkozása és annak befolyása a halál-okokra</i>	90—96
MÁSODIK FEJEZET.		KILENCZEDIK FEJEZET.	
<i>Az erőszakos és az ismeretlen okú halálesetek</i>	20—22	<i>Az orvosi segély nélkül elhaltak</i>	97—109
<i>Az összes halálesetek megkülönböztetése természetes és erőszakos (illetőleg kétséges) halál-ok szerint. — Az erőszakos halálesetek főcsoportjai: véletlen baleset, öngyilkosság, gyilkosság és agyonütés.</i>		TIZEDIK FEJEZET.	
		<i>A túlnépes lakások befolyása a halál-okra és különösen a ragályos betegségek fellépésére valamint az élettartamra</i>	101—109
		<i>Négyféle lakottsági osztály felállításá. — Ragályos betegségek terjedése a túlnépes lakásokban. — Himlő és hagymáz kivételt képeznek. — Egyéb halál-okok föllépése. — Velezületett gyengeség és béluhuruf-okozta halálesetek szaporodása a túltömött lakásokban. — Halottak átlagkora a felállított négy lakottsági osztály mindegyikében.</i>	
		TIZENEGYEDIK FEJEZET.	
		<i>A pinczelakás befolyása az életkorra és a halál-okra</i>	110—111
C) TERMÉSZETES HALÁLESETEK.		D) GYERMEKHALANDÓSÁG.	
HARMADIK FEJEZET.		TIZENKETTEDIK FEJEZET.	
<i>Az elhaltak kora. — Az egyes kerületekben élelt átlagkor</i>	23—35	<i>A gyermekhalottak személyes viszonyai. A vagyonosság, lakviszony és ápolási mód befolyása</i>	112—129
<i>Elhaltak átlagkora az utóbbi két évben emelkedett. — Összehasonlítás külföldi városokkal. — Átlagkor kerületek szerint. — A Ferencz-, József- és Belvárosban az átlagkor emelkedőben van, ellenben az ad a Lipótvárosban és Kőbányán. — Ez utóbbi kerületnek fölötte kedvezőten állapota.</i>		<i>Városunknak nagymérvű gyermekhalandósága. — Összehasonlítás 30 külföldi várossal. — Legtöbb gyermekhalott a nyári hónapokban. — Legszámosabb haláleset a VII., VIII., IX. és X-ik kerületben. — Törvénytelen származásnak nagyobb halandósága. — Ugyanennek kerületekenti kimutatása. — A gyermekhalottak korának részletezése. — Az első napok alatti halandóság. — Ugyancz hitelezetenként kimutatva. — Az orvosi segély nélkül elhaltak. — Gyermekhalandóság túlnépes és pinczében fekvő lakásokon. — A vagyonosság befolyása a gyermekhalandóságra. — A szülők korának befolyása. — A házon kívüli, valamint a tejen és vizen való fölnevelés befolyása.</i>	
		TIZENHARMADIK FEJEZET.	
NEGYEDIK FEJEZET.		<i>A gyermekhalandóságot okozó betegségek</i>	130—138
<i>A természetes halál-okok</i>	36—73	<i>A nevezetesebb betegségek felsorolása. — Mily korban következtek be. — Azoknak föllépése törvényes és törvénytelen gyermekeknél. — A tejen és mesterségesen nevelt gyermekeknél előforduló halál-okok.</i>	
<i>A halál-ok jelzéseinek tökélyesbülése. — Bejelentett kétszáz halál-ok közül huszonhét magában foglalja a halottak kétharmadát. — Ezeknek ismertetése. — Tüdő- és mellhártyabajok. — Béluhurut. — Himlő: az uralkodott járvány lefolyása; a himlőoltás elhanyagolása. — Aggyszály. — Hagymáz. — Torokgyík és roncsoló toroklob. — Bellob. — Vörheny; 1873. augusztus havából 1876. augusztus haváig egészen meg nem szűnt. — Aggyvér-ömleny és szőlőhűdés. — Aggykerlob és aggylob. — Szervi szlybaj.</i>		TIZENNEGYEDIK FEJEZET.	
		<i>A halva- és koraszülöttek</i>	139—146
		<i>Koraszülöttek nem- és hónapszerinti kimutatása. — Holtaszülöttek. — Nemük és havonkénti száma. — Szülők vallása. — Törvényes és törvénytelen születésűek. — A törvénytelenek közt sokkal több fiú. — Vagyonosság szerinti kimutatás. — A lakviszonyoknak befolyásáról a holtaszületekre. — A túltömött és a magasan fekvő lakások befolyása. — Szülők foglalkozása.</i>	
ÖTÖDIK FEJEZET.		<i>Zárszó</i>	147—150
<i>A vagyonosság befolyása az életkorra</i>	74—79	<i>Botürendes tárgymutató</i>	151—155
<i>Halottak átlagkora az egyes vagyonossági osztályokban. — A vagyonosok jóval tovább élnek. — Ugyanez az egyes kerületekről.</i>			
HATODIK FEJEZET.			
<i>A vagyonosság befolyása a halál-okra</i>	80—87		
<i>Időbajok a vagyonosabbaknál gyakoribbak. — Husz halál-ok föllépése gazdagoknál és szegényeknél. — Ugyanez az utolsó négy év észleletai szerint.</i>			

T Á B L Á K.

	Lap		Lap
1. Napi halandóság az 1874-ik évben	13	23. Az orvosi segélyben részesültek kimutatása az 1874-ik évről egyes kerületek szerint, tekintettel a nemre és a gyermekkorra	99
2. Napi halandóság az 1875-dik évben	14	24. Az orvosi segélyben részesültek kimutatása az 1875-ik évről egyes kerületek szerint, tekintettel a nemre és a gyermekkorra	100
3. Átnézetes egybeállítás a budapesti hőmérseklési viszonyoknak 1874. és 1875-dik évekről	15	25. Némely nevezetesebb halál-ok föllépése túlnép lakásokban, különös tekintettel a pinceszaklakásokra és a gyermekkor megkülönböztetésével az 1874. évről	107—108
4. Az 1874-dik évbéli összes halottak kora, korévek szerint	16	26. Ugyanez az 1875-ik évről	108—109
5. Az 1875-dik évbéli összes halottak kora, korévek szerint	17	27. A gyermekek halálózása hónapok és évszakok szerint	122—123
6. Ifítfelekezot szerinti halandóság 1874. és 1875-ben, tekintettel a korra	18—19	28. Törvényes és törvénytelen születésű gyermekek (0—5 év) halálózása 1874-ben	124
7. Huszombat nagyváros halottjainak átlagkora	26—29	29. Ugyanez 1875-ben	125
8. Az 1874-dik évben (természetes halállal) kimultak kora, a halálózás hónapja szerint	30—31	30. 1874-ben elhalt gyermekek kora, a vagyonosság befolyása alatt kimutatva, tekintettel a törvényességre	126—127
9. Az 1875-dik évben (természetes halállal) kimultak kora, a halálózás hónapja szerint	32—34	31. Ugyanez 1875-ben	128
10. A halál-okok eloszlása az egyes hónapokra és az évszakokra	46—51	32. Szülők korának befolyása a gyermekek halandóságára	129
11. Természetes halál-okok 1874-ben	52—59	33. 1874. és 1875. évi gyermekhalandóság halál-ok és az elhaltak kora szerint	132—133
12. Természetes halál-okok 1875-ben	60—67	34. Az 1874. és 1875. évi gyermekhalandóságnak halál-okai, a vagyonosság befolyása alatt, és tekintettel a törvényteleniségre	134
13. A halál-okok korszerinti kimutatása az 1874. évben	68—69	35. Az 1874. és 1875. évben életük első havában velök született gyengeségben elhaltak, vallás szerint	135
14. A halál-okok korszerinti kimutatása az 1875-dik évről	70—71	36. Az 1874. és 1875-dik évben életük első havában velök született gyengeségben elhaltak, vagyonossági állapotuk szerint	136
15. Kimutatás az 1875. évi himlő-halottokról, tekintettel az oltásra	72	37. Ápolási mód befolyása a gyermekhalandóságra (1875.)	137—138
16. Az aggasztályban elhaltak kora, egyes évek szerint	73	37. *Az 1874. és 1875. évi halandóság, évszakok és hónapok szerinti (halva születettek nélkül) kerületenként kimutatva	144—145
17. Vagyonosság szerinti halálózás az egyes kerületekben	79		
18. Vagyonosság befolyása a halál-okokra az 1874. évben	85		
19. Vagyonosság befolyása a halál-okokra az 1875. évben	86		
20. Ragályos betegségek föllépése vagyonosság szerint 1874. és 1875-ben	87		
21. Foglalkozás befolyása a halál-okokra 1874-ben	92—93		
22. Foglalkozás befolyása a halál-okokra 1875-ben	94—95		

Javitandó hibák.

3. lap. Genf helyett Gent.
23. " Tartalomjegyzék negyedik pontja így javítandó: A Ferencz-, József-, Lipót- és Belvárosban az átlagkor emelkedésében van, ellenben apad Kőbányán.
62. lap. 1—2. sor alulról Hepatitis pulmonum helyett hepatitiso pulmonum.
74. " 15. sor alulról, 16 sz. tábla helyett 17. sz. t.
75. " 6. " " elhaltak helyett elhaltakat.
76. " 17. " felülről élettartamon helyett élettartamot.
76. " 9. " alulról az összalottak átlagkorát helyett a II. osztálybeli összalottak átlagkorát.
82. " szöveg utolsó sorában túltengő helyett gyakori.
88. " Tartalomjegyzékben; 19 foglalkozás helyett 18 foglalkozás.
89. " 3. sor felülől " 19 kereseti ág helyett 18 kereseti ág.
90. " 7. " felülől ? számú táblán helyett 21. és 22. számú táblán.
90. " 25. sor alulról egészen elmarad.
102. " 5. sor felülől ez irányban Budapesten 1872. helyett ez irányban 1872.
110. " 22. sor 26. sz. tábla helyett 25. sz. t.
111. " szöveg első sorában Pest helyett Budapest.
112. " 5. sor felülől (szöveg) 1872 helyett 1874.
112. " 5. sor alulról összehatottak helyett összalottak.
117. " 2. alineában, következőleg választatandó: helyett törvényteleneknél valamivel, bár nem annyival több mint a későbbi korban (t. i. 25°/_o).
120. " 21. sorban a címzen első hét helyett első hónap.

A) AZ ÖSSZHALANDÓSÁG.

I. FEJEZET.

Az összhalandóság nagysága és az elhaltak személyes viszonyai.

A főváros halandósága az utolsó négy évben. — Halandósági koéfficiens. — Kedvező fordulat az utóbbi években. — Ugyanezt bizonyítja a halálesetek számának aránya a szülések számához. — Összehasonlítások külföldi városokkal. — A férőhalottak száma folyton fölülmulja a nőhalottakét. — Különösen áll ez a kórházi halottakról. — A halottak korviszonyai. — Vallásuk; legtöbb koros halott a zsidóknál, legkevesebb a protestánsoknál. — A halottak átlagkora hitfelekezetenként. — Halandóságunk kerület szerinti kimutatása. — Évszakok és hónapok szerinti halandóság. — Észrevételek a hőmérsékletnek évi átlagban közőlni szokott jelzése ellen.

I. Halálesetek száma. — Halandósági koéfficiens. — Születések és halálesetek egybeállításá.

A fővárosban elhaltak száma tett:

1868-ban 7,384 (Pest)	1872-ben 9,474 (Pest)
1869-ben 7,616 >	1873-ban 11,208 >
1870-ben 8,652 >	1874-ben 12,860 ¹⁾ (Budapest)
1871-ben 9,433 >	1875-ben 12,026 ²⁾ >

Az évről évre mutatkozó fokozódás a népesség folytonos szaporodásának következménye. Az 1873. évi nagy halandóságot (11000 eset csak Pesten) az azon évbéli cholerajárvány okozta.

Az 1876. év január 1-én megejtett népösszeírás szerint a főváros polgári népessége 295,000 lelket tett, katonákkal együtt 309,208. Valószínű azonban, hogy a számlálás eredménye a budai oldalon a valóság mögött elmaradt.³⁾ Ha tehát a két év alatti átlagos népességet 300,000-re teszszük, úgy 1874-ben ezer-ezer lakóból 42·9, 1875-ben 40·1, a két évben pedig átlag 41·5 halt el. Az utolsó 8 év alatt e szerint következőleg alakult a halandósági koéfficiens:

1000 lakos közül elhalt

1868-ban (Pesten) 36·8	1872-ben Pesten 47·2
1869-ben > 37·9	1873-ban > 48 7
1870-ben > 43·1	1874-ben (Budapesten) 42·9
1871-ben > 47·0	1875-ben > 40·1

¹⁾ És pedig 7,048 férfi, 5,821 nő.

²⁾ És pedig 6,583 férfi, 5,443 nő.

³⁾ Körülbelül 5000 lélekkel. V. ö. ez iránt a Statisztikai Hivatal „Havi füzetekének“ 34-dik számát, a hol ezen összeírás eredményét közölvé, annak a budai részekbeni nem kellő kivételéről is nyilatkoztunk.

Miután már volt alkalmunk előbb kifejteni, mily jelentőség tulajdonítható a halandósági koéfficiensnek¹⁾ és mily megszorított mérvben: felesleges volna a már elmondottakat ismételni. A közölt számsorból némi megnyugvást nyerhetni az iránt, hogy a főváros közegészségi állapota az utóbbi években, javulóban volt.

Nagy városok halandósága abból is megítélhető, ha az egy év alatt előfordult halálesetek, az ugyanazon idő alatt történt születésekkel összehasonlítottan. Rendes állapotok között a szülések számának mindig túl kell haladnia a halálozások számát, mivel a népesség más különben nem szaporodhatnék.

Ily összehasonlítást az itt következő táblában közlünk, melybe azonfelül néhány oly külföldi várost is fölvetünk, melyről csakis a halandósági arányszámot ismerjük, a születését nem. Az adatok nagyobb része, — a csillaggal jelöltek, — a Budapest főváros költségén kiadott nagyvárosi nemzetközi statisztikából vannak merítve²⁾.

Ezen összeállításban Budapest főváros a halandósági koéfficiens nagysága tekintetében 39 város közül 35-dik helyen áll: halandósági arányszáma majd olyan nagy, mint Trieszt, Nápoly, Moszkva városoké, kedvezőbb, mint Prága, München, Odessa és Hamburg városé. Jóval kedvezőbb helyet foglal el városunk azon szempontból, mennyivel haladják túl a szülések a halálozásokat. E tekintetben 34 város közt a 16-ik helyen áll, — mint ezt a következő egybeállítás mutatja:

¹⁾ Válaszul azon kedvezőtlen véleményre, melyvel szerzőnek — merjük állítani, hogy legjobb és legtisztább lelkiismerettel készült — halandósági kimutatásait több oldalról fogadták, legyen szabad szerzőnek csak annyit ismételni, a mit az 1874-diki halandóság főbb eredményeinek a „Havi füzetekben“ való közlése alkalmából nyilatkoztatni kényszerült.

A fővárosi statisztikai hivatalnak és az én személyemnek több oldalról kellett szemrehányásokat szenvedni a halandósági viszonyokról kiadott közleményei és nevezetesen a halandósági koéfficiens magas volta miatt. Különösen ez utóbbi tekintetben gyakran úgy állítottatott oda a dolog, mintha én vagy nem ösmerném vagy valami — nem képzelhetem miféle — gonosz szándékból, nem a k a r n á m ösmerni mindazon kifogásokat, melyeket a halandósági koéfficiens számítása ellen tehetni. Hogy az általam kiadott számok természetét és jelentőségét én, kinek ez hivatalból kötelessége, legalább úgy tanulmányoztam, ha behatóbban nem, mint mások, a kik távolabb állanak ily kérdésektől, arról tanúskodhatik a bel- és külföldi sajtó, különösen pedig a „Pest város halandósága“ című munkám 1—4. és 161—164-dik lapja. Én ott épen a halandósági koéfficiens túlbecslése ellen emeltem szót, és hogy fölszólalásom nem maradt eredménytelenül, azt nemcsak az ez évben tartott nemzetközi statisztikai kongressusnak ide vonatkozó tárgyalásai, hanem még azon körülmény is engedi föltennem, hogy eljárásom megtámadására néhány helybeli lapban és más helyütt épen az én általam fölállított érveket — mint valami előttem ismeretlen dolgot — használták föl fegyverül ellenem. Ezen érvelésnél azonban az egyik extremből a másikba mentek át, és mig még a mult évben Berlin városa statisztikájában a halandósági koéfficiensről úgy nyilatkozhattak, hogy „a népesség egész boldogsága vagy nyomora ezen számban tükrödzik vissza,“ (Berliner städtisches Jahrbuch VIII. 123. lap) addig nálunk az utóbbi hetekben a közegészségi bizottságban már oly hangok is hallatszottak, melyek egészen tagadják, hogy a halandósági koéfficiens, úgy a hogy nálunk számítottak, jelentőséggel bírna. Nem kívánok polemiaiba bocsájtkozni, de e helyütt mégis szükséges annyit megjegyezmem, hogy a halandósági koéfficiens tökéletes semmibevétele csak oly, ha nem még nagyobb baj, mint annak túlbecslése.

Kőrösi.

²⁾ Statistique internationale des grandes villes. Première section: mouvement de la population, Tome I. Rédigé par Joseph Kőrösi 1876. Maurice Rath, Budapest. Guillaumin & Comp. Paris. Bureau royal de statistique (Dr. Engel), Berlin.

	Év	Halálozási coefficientens			Születési coefficientens	különbözet
		férfiaknál	nőknél	általában		
Christiania *	1872	21·6	19·4	21·1	35·3	+14·2
Hága *	1869	24·4	19·8	21·9	34·5	+12·6
Rotterdam *	1869	29·8	23·0	26·0	38·4	+12·4
Drezda *	1875	?	?	26·0	37·5	+11·5
Köln *	1875	36·6	27·7	31·5	42·8	+11·3
M. Frankfurt *	1875	23·2	17·5	20·2	30·9	+10·7
London *	1871	26·5	22·9	24·6	34·5	+10·1
Boroszló *	1875	35·8	27·1	31·2	41·2	+10·0
Bécs *	1874	31·0	26·9	29·1	38·4	+ 9·3
Páris *	1872	?	?	21·4	30·6	+ 9·2
Kopenhága *	1870	25·8	20·9	23·2	31·1	+ 7·9
Lipce *	1875	26·9	23·2	25·1	32·8	+ 7·7
Stuttgart *	1871	28·8	24·7	26·7	34·4	+ 7·7
Boston ¹⁾	1873	?	?	28·5	35·1	+ 6·6
Palermo *	1871	27·6	23·9	25·7	31·9	+ 6·2
Budapest	1875	45·9	35·9	40·8	45·4	+ 4·6
Philadelphia ¹⁾	1873	?	?	19·6	23·7	+ 4·1
Genf *	1865	?	?	31·1	32·9	+ 1·8
Prága *	1869	44·6	38·7	41·5	42·6	+ 1·1
Chicago ¹⁾	1873	?	?	23·9	24·3	+ 0·4
Turin *	1872	27·1	26·3	27·0	26·9	- 0·1
Trieszt *	1870	42·9	38·0	40·5	39·8	- 0·7
Stockholm *	1874	42·6	29·9	35·5	32·2	- 3·3
München *	1871	44·9	37·3	40·9	37·2	- 3·7
Berlin *	1871	38·2	35·8	37·0	33·3	- 3·7
Nápoly *	1871	41·7	36·5	39·1	35·1	- 4·0
Róma *	1874	36·2	32·9	34·6	29·9	- 4·7
Velence *	1874	33·7	32·0	32·8	27·8	- 5·0
Szt.-Pétervár *	1869	?	?	34·1	28·1	- 6·0
Moszkva *	1871	?	?	39·7	33·3	- 6·4
Hamburg *	1871	44·2	38·7	41·7	34·6	- 7·1
Milano *	1871	40·8	36·2	38·5	29·5	- 9·0
Brooklyn ¹⁾	1873	?	?	25·2	11·5	-13·7
Odessa *	1873	?	?	43·1	27·8	-15·3
Boston ¹⁾	1876	—	—	24·0	—	—
Baltimore ¹⁾	1873	—	—	25·0	—	—
Calcutta ²⁾	1876	—	—	29·9	—	—
Bombay ²⁾	1876	—	—	32·6	—	—
Madras ²⁾	1876	—	—	39·2	—	—

*) L. Körösi: Statistique internationale des grandes villes. I. Budapest, Paris, Berlin 1876.

¹⁾ Report of the board of Health. New-York 1873. ²⁾ Registrar General, Annual Summary of Births, Deaths and Causes of Deaths in London and other large cities. 1876.

2. Nem.

Az 1872/75-diki évek alatt a nő-halottak száma erősen elmarad a férfi-halottak száma mögött. Ugyanis meghalt:

1872-ben	5,280 férfi	4,194 nő (Pest)
1873-ban	6,241 »	4,967 » »
1874-ben	7,048 »	5,821 » (Budapest)
1875-ben	6,583 »	5,443 » »

összesen a 4 év alatt 25,152 férfi 20,427 nő.

vagyis 23 %-kal több férfi mint nő.

Tekintettel azon körülményre, hogy az 1870-diki népszámlálás Pesten csak mintegy 5 %-kal több férfit mutat ki, mint nőt, és szemben azon körülménnyel, hogy az 1876. évi népszámlálás szerint Budapesten a nők száma volt mintegy 5—6%-kal több mint a férfiaké: a női halandóság ezen kisebb mérvét, a női vitalitás nagyobb mérve mellett, valószínűleg arra is lehet visszavezetnünk, hogy a fővárosi idegen és átmenő népessége legnagyobb részt férfiakból áll, s hogy ezek emelik oly magasra a férfi-halandóságot.

Kitetszik ez, ha a lakásokon elhaltakat a kórházakban elhaltakkal tesszük párhuzamba; az említett halottakból ugyanis elhalt:

	lakáson		kórházakban	
	férfi	nő	férfi	nő
1872. (Pest)	3,630	3,257	1,650	937
1873. »	4,155	3,775	2,086	1,192
1874. (B.-Pest)	5,006	4,710	2,042	1,111
1875. »	4,721	4,332	1,862	1,111
	17,512	16,074	7,640	4,351

vagyis míg a lakásokon elhaltaknál a férfiak többlete csak 9 %-ot tett, a kórházakban, hol pedig az idegen és átmenő népességből származó betegek száma túlnyomó lehet, 76 %-kal több férfi halt meg mint nő¹⁾. Ugyanezen föltevés mellett szól azon körülmény, hogy a férfi-halandóság ezen túlszáma a tavaszi és nyári hónapokban, a midőn pedig legtöbb idegen népesség van a városban, valamivel nagyobb, ellenben kisebb az őszi és téli hónapokban. Esett ugyanis 100 nőre férfi halott:

	h ó n a p o k b a n			
	téli	tavaszi	nyári	őszi
1874.	117·9	127·0	123·3	113·4
1875.	122·1	129·3	119·3	109·9

¹⁾ A kórházakban a férfiaknak ezen túlnyomó számát részben arra is lehet visszavezetni, hogy az erőszakos módon elhaltak majd mind a kórházba szállítottak, a finem pedig az erőszakos halálesetknél tudvalevőleg nagyobb számmal van képviselve. Az 1874/75. évben ugyanis a kórházakból 615 erőszakos haláleset jelentetett be, a melyből 493 vagyis 80% férfi. Ezek levonásával a kórházakban meghaltak száma

1874-ben	1,768 férfi	1,053 nő,	vagyis	100 nőre 168 férfi
1875-ben	1,643 »	1,047 »	»	100 » 157 »
a két évben	3,411 férfi	2,100 nő	vagyis	100 nőre 162 férfi

Az 1874/5-diki számokat tekintve, és a Duna jobb és balpartján levő kerületeket elkülönítve, a nemek halandóságát a következőnek találjuk: Meghalt a két évben

	férfi	nő vagyis 100 nőre
az I-ső kerületben	914	840 109 férfi
a II-ik >	690	664 104
a III-ik >	932	799 127
összes a Duna jobb partján	2,536	2,303 110
a IV-ik kerületben	460	397 116
az V-ik >	651	560 114
a VI-ik >	1,329	1,232 108
> VII-ik >	1,500	1,514 99
> VIII-ik >	1,991	1,805 110
> IX-ik >	938	950 99
> X-ik >	322	272 119
összesen a Duna balpartján	7,191	6,739 107

3. Kor.

A 4. és 5. sz. táblák egyes korévek szerint közlik az elhaltak korát, nem szerinti megkülönböztetéssel. Ezen táblákból következő főeredményeket vonhatunk le:

Száz-száz halott közül állott

	1872	1873	1874	1875
0-5 éves korban	50·88	47·17	50·38	48·30
-10 > >	2·87	3·10	3·19	3·54
-15 > >	1·58	1·95	1·39	1·31
-20 > >	4·07	3·98	3·58	2·61
-30 > >	10·52	11·46	8·21	8·80
-40 > >	8·67	9·55	8·61	8·73
-50 > >	8·31	7·89	7·77	7·88
-60 > >	5·89	6·19	7·02	7·68
-70 > >	3·65	4·76	4·72	5·61
-80 > >	2·58	2·97	2·93	3·46
80 éven felül ismeretlen koru	0·97	0·90	1·21	1·34
			0·99	0·74

4. Vallás.

A 6 sz. tábla szerint volt a halottak közt:

	katholikus	ágost. és helv.	zsidó	egyéb és ismeretlen vall.	összesen
1874:	9956	1224	1408	281	12,869
1875:	9194	1184	1429	219	12,026.

Ugyanazon tábla az iránt is nyújt fölvilágosítást, mely korévben haltak el az illető hitfelekezettel, és pedig külön a két nem mindegyikéről.

Kitűnik ezen táblázatból, hogy 1874 és 1875-ben ismét a zsidó hitfelekezettel közt volt legtöbb koros halott. Száz-száz eset közül t. i. 50-dik éven túl halt el: ¹⁾

	1872 és 1873	1874 és 1875
a zsidóknál	19 6	19·1
ágostaiaknál és helvéteknél	15·1	16·8
katholikusoknál	13·3	16·2.

¹⁾ Csak a természetes haláleseteket vévén számba.

Ha azt keressük, mily nagy minden hitfelekezetről a 0—1 éves korban elhalók száma, úgy az említett tábla szerint az ágostaiak és helvétéknél találjuk a legkedvezőbb viszonyokat; 100—100 esetre t. i. 23—36 egy éven alóli gyermek jutott, és pedig:

	1872/3	1874/5
ágostaiak és helvétéknél	28·2	31·1
zsidóknál	30·8	33·8
katholikusoknál	34·8	35·8

Az egyes hitfelekezetbeli halottak korviszonyait a következő százalékos tábla engedi áttekinthetően felösmerni: Száz száz 1874—75-ben természetes halállal kimult közül volt,

	katholikus		protestáns		zsidó	
	f.	n.	f.	n.	f.	n.
0—5 éves	49·87	53·78 ével	44·36	46·37	51·77	52·83 ével
—15 „	4·38	4·91	4·10	5·94	4·87	5·82 „
—30 „	10·48	10·66	13·86	14·94	10·80	12·95 „
—50 „	19·10	13·44	20·82	17·50	11·88	11·17 „
—60 „	8·17	6·53	7·77	6·55	6·74	5·59 „
60 éven túl	8·00	10·68	9·09	8·70	13·94	11·64 „

Már előbbi közleményünkben is átlagkort számítottunk az egy-egy hitfelekezetbeli halottak korából. Ezen két évre vonatkozó számításokhoz további két év észlelete járulván hozzá, négy évi észlelet alapján mondhatjuk, hogy az 5 éven felüli halottak átlagkora teszen: ¹⁾

zsidóknál	42·50 éves
katholikusoknál	39·27 „
protestánsoknál	38·71 „

Nem tekintetében minden hitfelekezetről a férfiak mutatnak hosszabb élettartamot, a mennyiben az t. i. tett

a katolikus férfiaknál	39·42 évet,	a katolikus nőknél	38·85 évet,
„ protestáns „	39·24 „	„ protestáns „	37·93 „
„ zsidó „	43·82 „	„ zsidó „	40·87 „

5. Az egyes kerületek halandósága.

Közigazgatási szempontból fölötte érdekes volna az egyes közigazgatási kerületek halandóságát kitudni. E tekintetben azonban ismételnünk kell azt, amit az előbbi két év halandóságának feldolgozása alkalmával már felemlítettünk vala, hogy t. i. a statisztikai hivatal eziránt adatokkal szolgálhat ugyan, csak hogy azokkal szemben nagy óvatosságot kénytelen javasolni, a mennyiben t. i. az illető számok az egyes kerületek tényleges halandóságát csak elmosódva, sőt részben talán hűtlenül is tükrözik vissza, minthogy az egyik kerületből több, másokról kevesebb halt el a nyilvános kórházakban. A kerületek valóságos

¹⁾ Az átlagkor jelentősége iránt v. ö. a harmadik fejezetet. Az ott előadottaknál fogva a fentebbiben csakis az öt éven felüli halottakból számítottunk átlagkort. Ha számba vesszük az ezen kor előtt elhaltakat is a következő eredményre jutunk, az 1872—1875-ki négy évről:

	férfi	nő	együtt
katholikus	20·67	19·01	19·89
protestáns	23·62	21·31	22·64
zsidó	22·24	19·94	21·21

halandósága csak akkor lesz kitüntethető, ha a kórházban elhalt minden személyről tudva lesz, melyik kerületben lakott és ezen halálesetek az illető városrésznek mintegy terhére fognak iratni. Ez irányban tett számos előterjesztéseink azonban csak 1874-ben és 1875-ben vezettek némi eredményre, a kórházakban elhaltak csak a városrészekre való visszaosztása azonban csak 1877-dik évvel vehette kezdetét.

Az egyes városrészekben a következő volt az utóbbi 4 évben a halandóság:

	1872	1873	1874	1875
I. kerületben	?	?	918	836
II. „	?	?	708	646
III. „	?	?	908	823
a duna jobb partján	?	?	2534	2305
IV. kerületben	402	412	452	405
V. „	509	647	646	574
VI. „	2777	3067	1392	1169
VII. „			1515	1499
VIII. „	1932	2273	1925	1871
IX. „	1037	1157	970	918
X. „	231	374	282	312
a duna balpartján	6887	7930	7182	6748
a közintézetekben	2586	3278	3142	2973
az egész fővárosban	9474	11208	12860	12026.

Az előadottnaknál fogva tartózkodunk e számokból további következtetéseket levonni, valamint azokat a városrészek népességéhez sem viszonyítjuk.

6. Évszakok és hónapok szerinti halandóság.

Az első két táblán naponként közöljük az 1874—75-dik évben előfordult haláleseteket.¹⁾ A naponkénti meteorologiai észleteket, ezuttal e helyütt nem közöljük, mivel azok havi füzetekben már egyszer kinyomattak. A hőmérséklet-ről a 3-dik számú táblán közlünk egy átnézetes összeállítást, mely azon szempontok szerint van szerkesztve, melyeknek a budapesti statisztikai kongresszus elé terjesztett jelentésében kifejezést adtam²⁾.

A 7. és 8. számú táblán közöljük az 1874-diki és 1875-diki év halandóságát hónapok és évszakok szerint (decemberrel kezdve a telet, márcziussal a tavaszt, juniussal a nyarat és szeptemberrel az őszt).

Miután ilyformán az 1874-diki téli időszak csak két hónapot tartalmaz, míg a többiek hármat, az évszakok halandósági mérvét oly módon véltük leg-

¹⁾ Az 1., 2. és néhány következő táblának végösszegei közt észrevehető esekély eltérések magyarázatára meg kell jegyeznünk, hogy mi a naponkénti halandóságot, a mint ez a két első táblán közölve van, hónapoként szoktuk földolgozni, és havi kimutatásainkban rendszeren ki is adjuk. Megesik azonban mindig, hogy egyes halálesetekről elkésve nyerünk tudomást, olykor, midőn a havi kimutatást már kiadtuk, ez eseteket tehát — akarva nem akarva — a jövő hónap halandóságába kellett beszámítanunk. A többi táblákon közölt adatok ellenben nem havonként, hanem az év végével egyszerre állítatnak egybe, az év folyama alatt becsuszott és később ismét kiigazított tévedésektől tehát egészen mentek. Ez okozza, hogy az 1. számú tábla (a havi összeállítás szerint) 12,046 halottat mutat ki, (6603 férfi, 5443 nő), míg más helyütt az évi fő összeállítás alapján 12,026 halott fordul elő (t. i. 6583 férfi és 5443 nő).

²⁾ L. a jegyzetet a fejezet végén.

jobban megállapíthatónak, hogy az egy-egy napra eső halandóságot számítottuk ki.

Az eredmény azt mutatja, hogy az átlagos napi halandóság tett:

	1868—70 ¹⁾	1872	1873	1874	1875
télen	20·9	28·4	22·7	33·5	32·0
tavaszzal	23·9	28·5	29·0	40·9	36·8
nyáron	24·3	25·9	46·3	39·1	34·6
őszszel	18·6	21·7	25·4	29·0	28·8.

E szerint tehát városunk legkisebb halandósága ép úgy az utóbbi két évben mint rendszeren a megelőző öt évben is az őszi hónapokra esett, tetőpontját azonban a halandóság az utolsó két évben már nem a nyári hónapokban érte el, — a mi 1873-ban a kolera föllépése által okoztatott — hanem a tavasziakban²⁾.

Az egyes hónapok halandóságának felismerésére szintén tanácsos a napi számításokhoz folyamodni, és pedig azért, mivel a hónapok hossza 28 és 31 nap közt ingadozik. A napi halandóság tett:

	1868—70	1872	1873	1874	1875		1868—70	1872	1873	1874	1875
Januárban	20·6	28·4	21·9	32·8	33·9	Juliusban	22·7	26·4	46·2	42·9	36·1
Februárban	22·4	28·5	22·2	34·2	34·3	Augusztusban	21·2	24·2	64·8	35·3	30·3
Márcziusban	24·7	27·2	24·4	42·3	39·0	Szeptemberb.	19·3	20·2	33·3	30·6	29·7
Áprilisban	22·9	28·1	31·9	37·4	33·6	Októberben	18·1	18·0	22·0	26·4	28·1
Májusban	24·3	30·3	30·7	42·9	36·8	Novemberben	18·3	27·2	21·1	30·1	28·6
Juniusban	25·0	27·2	27·1	38·8	37·5	Deczemberben	18·4	26·8	21·6	29·3	27·6

¹⁾ L Kőrösi: Pestváros népesedési mozgalmá. Pest (Ráth Mór 1873.)

²⁾ Ily adatokkal szemben nem kellene figyelmen kívül hagyni, hogy egyes kártékonnyabb hónapok vagy évszakoknak a halálozás emelésére gyakorolt befolyása a következő hónapokra is kiterjed.

Jegyzet.

Néhány észrevétel a hőmérsékleti átlagszámokról.

A Budapesten tartott IX. nemzetközi kongressus a fürdőhelyek statisztikájával is foglalkozván, a hőmérsékleti adatok miképeni közléséről ez alkalommal következő jelentést terjesztettem elő:

Azon körülmény, hogy a nemzetközi IX. statisztikai kongressus a fürdőhelyek statisztikáját főlvette programjába, alkalmul szolgált, hogy a bizottság kebelében, mely ezen kérdés előkészítésével volt megbizva, néhány megjegyzést koczkaztassak az iránt: mely észleletek volna azok, melyeket a meteorologiai följegyzések nagy tömegéből ki kellene emelni, hogy általuk a fürdőhelyek valóságos hőmérséke szabatosabban felismertetessék, mintsem ez a közölni szokott állagszámokból lehetséges.

Fühhivatván nézetemnek ez irányban való kifejtésére, készséggel ugyan, de mégis némi aggodalommal engedtem a felszólításnak. Készséggel, mert számomra nem fog egyhamar kindalkozni kedvezőbb alkalom ezen kérdés vitatására oly illetékes testület előtt, mint a congressus; de vonatkodással, mert a meteorológiának előttem nem egészen otthonos terére kellett állépnem. Azt, a mi következik ezek után egyébnak nem kérném tekinteni, mint egy statisztikusnak igénytelen kérdéseit a meteorologusokhoz.

I.

A fürdőhelyek hőmérséklete közönségesen átlagszámokban fejeztetik ki.

De az esetre is, hogy ez átlagok helyes meghatározását adják a hőmérsékletnek, maguk az észleléseknek egymástól eltérő szakai, melyekre ez átlagszámok vonatkoznak, elégségesek arra, hogy az összehasonlítást megnehezítsék.

Gyakran csak a nagy „normal átlagot“ veszik tekintetbe, vagyis a helynek középhőmérsékét, mely évek hosszú során át tett észleletek eredménye. Vannak esetek, midőn az évek átlagai közöltetnek; máskor ismét az év tizenkét hónapja szerint tizenkét átlagszámot tesznek közzé.

Kivánatosnak látszik tehát, hogy ez adatok közlésénél egyöntetűség behozatalára törekeljünk, annál is inkább, mert ha a fürdőhelyek statisztikájának szerkesztésére kerül a sor, a hőmérsékletre vonatkozó számok rendkívüli fontossággal bírnak.

De akkor is, ha a hőmérsékletre vonatkozó észleletek ugyanazon időszakban tétettek, az évi átlagszámok gyakran csak gyenge világot vetnek azon körülményekre, melyek iránt az orvos tájékozást óhajt.

Ha pl. mondják, hogy Budapest középhőmérséklete 25 évi megfigyelések alapján $+ 10$ ss $^{\circ}$ -ra tehető, e szám nyilván nagy fontossággal bír azok előtt, kik a meteorologia azon nagy törvényeinek kutatásával foglalkoznak, melyek földünk légkörében a hő eloszlását befolyásolják, s száradokon át, a megfigyelések ezen tekintélyes sorából kétségtelenül igen értékes következtetések lesznek levonhatók a föld melegének növekedésére vagy fogyatkozására és azon törvényekre vonatkozólag, melyek szerint a hő eloszlása végbemegy.

Azonban mindenki előtt világos, hogy e kérdés egészen máskép áll, ha az orvos kíván felvilágosítást valamely fürdő hőmérséklete iránt, vagy a beteg, ki ott keresi bajának enyhülését. A mellbeteg előtt semmi értékkel sem bírhat valamely fürdőhely hőmérsékletének emelkedése, mely néhány század alatt bekövetkezhetik, mert ő csak ideiglenes menedéket keres ott, lakóhelyének zordonsága elől. Épen oly kevés vigasztalást nyújthat neki azon biztosítás, hogy a tavaszi néhány igen hideg hetet, az év folyamában kiegyenlíti azon nagyobb őszi hűség, mely a fürdőhelyiség hőmérsékletének átlagát megint az említett magasságra emelendi.

Az átlagszámok rendszeren inkább elvont mint realis értékkel bírnak, és pedig annál inkább, minél jelentékenyebbek azon különbségek, melyek az átlagot képező egyes észleleti elemek közt léteznek.

Mivel a hónap harmincz napjának mindegyike gyakran igen különböző hőmérséklettel bír azért az ezekből levont havi átlag gyakran csak igen kevés tájékozást nyújthat a betegnek az uralkodó hőmérséklet iránt. De aztán mennyivel inkább kételkedetni az évi átlag czélszerűségében, mely 365 napon át tett megfigyelések eredménye, és még mennyivel inkább a nagy normal átlagában, mely 25 vagy több éven át folytatott észleleteknek, vagyis a napi hőmérsékletre vonatkozó 9125 adatnak átlagos eredménye, még pedig oly adatoknak, melyek meglehetősen elütnek egymástól?

Ha pl. mondják, hogy A fürdő hőmérséklete januárban 5° volt, B fürdőé pedig 10° , mily jelentőséggel bírhat ez az orvos vagy beteg előtt?

Mielőtt válaszul adnók, hogy ez nem jelent többet, mint hogy A-ban kétszer oly hideg vala mint B-ben, meg kell fontolnunk, hogy a hónapnak vagy ének ugyanazon közép hőmérséklete a legellérőbb (naponkénti) hőmérsék elemeiből származhatik, és hogy a beteget nem elégítheti ki az elvont átlag hőmérséklet, mely utólagosan a papíron számított ki, hanem hogy neki épen azon változó fokozatokat kellene megélni, melyekből az átlag alakítottat és melyeket egytől egyig át fog élni. Vessünk csak egy pillantást a következő példára, melyben harmincz helyett csak két nap átlaga van kiszámítva, és kénytelenek leszünk beismerni, hogy az orvos nem nyerhet absolute tájékozást a hőmérsék átlagos számából. Nem mondhatja a betegnek, hogy miután januáriusban X fürdőhely hőmérséklete épen úgy mint Y-é $= 0^{\circ}$ volt, közömbös előtte akár ide, akár oda menni, mert lehetséges hogy a hőmérséklet

januárius 1-én X-ben $- 20^{\circ}$ és Y-ban de, 0°
 januárius 2-án pedig X-ben $+ 20^{\circ}$ Y-ban ismét 0° volt.

és ennek következtében X átlaga épen úgy mint Y $= 0^{\circ}$ volt, de tulajdonképen X éghajlata mégis annyira elüt Y-étől, mint a nap az éjtől.

Honnan következik, hogy a fürdőhelyek hőmérsékletének jellemzésére az átlagok nem annyira alkalmasak, mint az ezeket alkotó elementaris észleletek, és hogy azért talán a statisztikai közlemények keretébe az átlagszámokon kívül, ezek tényezői is felveendőek volnának.

II.

Azon kérdésre, hogy mily napi megfigyelések alapján számítandó a középhőmérséklet, a meteorologia azt feleli, hogy nemcsak a nap egy részének hőmérsék emelkedését kell följegyezni, hanem lehetőleg minden részeinek, vagyis mind a 24 órának, melyekből áll. De különösen a fürdőkre nézve nem szabad megfeledkezni arról, hogy a beteg a napnak csak egy részét, az u. n. betegnapot (Kurtag) élvezi. Ha pedig a középhőmérsék az egész, 24 óras napra vonatkozik, ebben még az éj, valamint a „betegnapon“ kívül eső nappali idő hőmérséke is befoglalattik. Nem lehet tagadni, hogy e körülmény is nehezíti a hőmérséklet felismerését, mert a hűvös esték és reggelek ellensúlyozhatják a nappali órák nagyobb melegségét is, a mi mellett aztán ugyanazon átlag kerül ki, mint a hol a hőmérsék egyenletesebben oszlik a nap különböző részeire.

Igaz, hogy ha az átlagszámokkal párhuzamosan a nap más részének hőmérsékletére vonatkozó számok is közöltetnénk, ily tömeges kimutatások alatt az áttekinthetőség szenvedne. A mennyiben azonban a meteorologia arra tanít bennünket, hogy a nap különböző részeinek hőmérséklete bizonyos szabályosság szerint ingadozik, ezen párhuzamos adatok közlése nem lenne szükséges. Tíz évre terjedő időszak észleletei alapján pl. biztossággal állapítható meg, milyen eltérés van a napi átlag és a napnak legnagyobb hőmérséklete közt, mely rendszertől délutáni 2 órakor szokott bekövetkezni. Elégés lenne tehát kitűzött célunk elérésére, ha a havi átlag hőmérsékleten kívül közöltetnénk még az eltérés is, mely az átlag és délutáni két órakor uralgott középhőmérséklet között fennáll.

Ily indokok vezéreltek, midőn oly szerkezetű táblát javasoltam, minőt mellékelve bemutatok *).

Ezen megjegyzések ugyan első sorban fürdő-helyekre, még pedig kivált olyanokra való tekintetből eredtek, melyeknél a hőmérsékleti viszonyokra különös súlyt fektetnek; azonban általánoságban is el lehet fogadni, hogy különböző helyeknek hőmérsékleti viszonyainak jellemzésére az évi átlagszám nem mindig alkalmas. Szolgáljon annak támogatására néhány példa.

*) Következett egy tábla, mely e munka 3. számú táblájának felel meg. A congressusi javaslatához még néhány észrevétel fűződött a hőmérséknek graphicus előállítására vonatkozólag, mire azután a következő határozatok ajánlottak elfogadásra:

1. hogy a hőmérsék évi átlagain kívül a havi átlagok is közöltessenek;
2. hogy ezen átlagokon kívül a napi hőmérsékek is 5 fokról 5 fokra kimutattassanak. (Lásd ez iránt a 3. sz. táblát);
3. hogy a havi átlagok mellett fölemlítessék a délutáni 2 órai hőmérsékének eltérése az egész nap havi átlagától;
4. hogy a diagramokban a hőmérsék átlagokán kívül annak maximuma és minimuma is jeleztessek.

A magy. kir. meteorologiai intézet által kiadott utolsó évkönyvben (1874-ről) a 80—86 lapon 76 városról közöltetnek ötnapi átlagos hőmérsékek. Ezen városok közül Debreczen volt az, melynek évi átlagos hőmérséke Budapestével tökéletesen azonos. Ha még meggondoljuk, hogy ugy Budapest mint Debreczen egy és ugyanazon klimatikus területen fekszik (a meteorologiai intézet is, mely Magyarországot négy klimatikus szakaszra fölosztja, mindkét várost egy szakaszba sorozza), hogy továbbá a két város ugyanazon szélességi fokon és egymástól nem nagy távolságra fekszik, ugy különösen akkor midőn az évi hőmérsék is tökéletesen ugyanaz, jogosítva volnánk föltenni, hogy a két városban az éven át ugyanazon melegség uralkodott. És mégis ha az átlagszám helyébe az általunk javasolt csoportonkénti adatokat helyezzük, azon meggyőződésre jutunk, hogy Budapesten jóval számosabbak a legnagyobb hőmérsékleti napok mint Debreczenben. Volt t. i. 1874-ben:

	Budapesten	Debreczenben
20—25° foknyi hőség	40 napon	75 napon ¹⁾
25—30 " " "	25 " "	5 " "

Vegyünk egy más példát. A magyar városok közt 1874-ben legnagyobb hőmérséket mutat (Fiume kivételével) Arad (12°). Nem lévén Magyarországon hasonló hőségű és így evvel összehasonlítható más észleleti állomás, ilyen a monarchia másik feléből választottunk, a hol Riva városában majd ép ilyen átlagos hőmérséket (t. i. 12 1/2 fokot) találunk.

Ha azonban az évi átlagok helyett az észleleti elemeket hasonlítjuk össze, úgy azon eredményre jutunk, hogy Aradon daczára annak, hogy átlaga 1/2°-kal hidegebb Rivánál, mégis több azaz 50 legmagasabb hőmérsékű (25—30 foku) nap fordul elő, míg Rivában csak 15, míg ellenben minus foku nap Aradon 40, Rivában csak 5 észleltetett. Volt t. i. a napok száma.

	Riva Arad	
—15 egész —10° hőmérsékkel	—	—
—10 > — 5	—	5
— 5 > — 0	5	35
összesen minus fok.	5	40
0— 5°	85	65
5—10°	50	55
10—15°	65	40
15—20°	50	50
20—25°	95	65
25—30°	15	50
összesen	365	365

A példákat a végtelenig sokszorosíthatnók, azonban beakarjuk érní egy-két fürdőhelynek összehasonlításával, hogy így bizonyítását szolgáltatassuk annak, mire különös súlyt fektettünk, és a mi kiindulási pontul szolgált, hogy tudniillik fürdőhelyek klímájának ösmertetésére az évi átlagszámok nem elégségesek.

Ischlben, az osztrák-magyar monarchiának egyik leglátogatottabb fürdőhelyében a bécsi meteorologiai intézet közleményei szerint 1874-ben 71°-ra rugott az átlagos hőmérsék. Keresvén olyan tengeri fürdőt, melynek ugyanez évben hasonló hőmérséke volt, a porosz meteorologiai közleményekben Sylt,

¹⁾ t. i. öt-tel szorozván a meteorologiai intézet által közölt ötnapos ciklusok számát.

kedvelt fürdőhelyre akadunk, a hol a hőmérsék éppen $7\cdot2^0$ tett. Az olvasóra bizzuk már most megítélni mi hasznát vehetné az orvos vagy a beteg az évi átlagszámnak, ha azt látja, hogy ezen tökéletesen azonos átlagszámok voltaképen a következő legkülönfélébb két éghajlati viszonyokat palástolják el.

		I sch l	S y l t
—10 egész	— 5 foku napok száma	30	—
— 5	» — 0 » » »	65	25
összesen minuss fok		95	25
5—10 foku napok száma		60	105
10—15 » » »		55	110
15—20 » » »		65	125
20—25 » » »		75	—
		15	—
		365	365

Ide igtatunk két további példát, hogy még a havi átlagoknak megbízhatlanságát is bebizonyítsuk. Választjuk Meran és Lesina fürdőhelyeket, ahol 1874-ben az aprilisi és márcziusi átlagok egymáshoz véletlen elég közel estek (Sylt és Ischl között ily összeegyezés nem fordult elő: így például a januári átlag Ischlben $-2\cdot5^0$, Syltben $3\cdot9^0$, juliusi Ischlben $19\cdot7^0$ és Syltben $13\cdot9^0$). Ezen hónapokban t. i. Meranban $13\cdot8^0$ volt az átlag, Lesinában $14\cdot7$; tényleg azonban a következő elemekből alakultak ezen átlagok*)

	Meran	Lesina
5—10° foku nap	30	—
10—15° » »	20	45
15—20° » »	10	15

Eszerint, bár a havi átlagos hőmérsék tekintetében Lesina (az említett hónapokban) csak kevéssel látszanék melegebbnek Merannál, az a beteg, a ki Lesinába ment mégis éppen kétszer annyi meleg napot élvezett volna, mint az, ki ugyanezen időt Meranban tölti.

Azon Lajtán-túli észleleti állomások közül, melyekről naponkénti észleletek vannak közölve Riva, és Trient havi átlagai több hónapon át igen közel állanak egymáshoz. Így például:

	Riva	Trient
Május havi átlaga	13·6	12·7
Junius » »	20·6	20·9
Julius » »	23·6	24·8
Augusztus havi átlag	21·0	21·1
4 havi átlag	19·7°	19·9°

Az itt következő elemző összeállításból pedig mégis kitűnik, hogy Trientben jóval tovább tartja magát a hőség tetőpontján. Volt t. i.

	Riva	Trient
5—10 foku nap	1 } 21	1 } 23
10—15 » »	20 } 80	22 } 67
15—20 » »	21 } 22	17 } 33
20—25 » »	59 } 22	59 } 32
25—30 » »	22 } 22	32 } 33
30—35 » »	— } 1	1 } 1
összesen	123	123

*) Itt is öt-öt napról lévén adva a hőmérsék, a fentebbi számok a közölt észleleti szakoknak öttel való szorzása által eredtek.

Napi halandóság az 1874-dik évben.

Tägliche Sterblichkeit im Jahre 1874.

Nap Tag	Január			Február			Márczius			Április			Május			Junius		
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
1	11	17	28	21	24	45	17	24	41	22	9	31	20	22	42	35	18	53
2	14	8	22	12	16	28	17	18	35	24	14	38	20	17	37	20	17	37
3	12	16	28	13	15	28	20	12	32	24	10	34	37	25	62	24	8	32
4	18	10	28	20	8	28	18	15	33	22	19	41	27	23	50	34	15	49
5	16	15	31	9	10	19	16	19	35	25	21	46	31	21	52	27	21	48
6	15	12	27	11	14	25	17	13	30	19	11	30	22	13	35	30	14	44
7	16	16	32	18	8	26	27	19	46	29	23	52	20	22	42	28	19	47
8	23	8	31	24	17	41	26	23	49	18	13	31	30	33	63	34	21	55
9	13	14	27	15	13	28	22	22	44	19	18	37	29	8	37	20	19	39
10	13	9	22	17	11	28	26	17	43	28	30	58	26	21	47	25	16	41
11	16	14	30	20	21	41	22	22	44	26	22	48	16	9	25	21	12	33
12	13	13	26	9	17	26	18	14	32	28	22	50	14	20	34	11	15	26
13	20	17	37	15	22	37	28	24	52	14	14	28	27	20	47	17	9	26
14	9	21	30	29	23	52	21	20	41	16	18	34	23	22	45	28	23	51
15	16	21	37	12	16	28	27	22	49	14	13	27	21	21	42	19	25	44
16	25	20	45	21	15	36	26	20	46	21	17	38	29	14	43	25	20	45
17	21	10	31	19	18	37	31	21	52	31	15	46	31	20	51	10	12	22
18	12	14	26	29	12	41	26	16	42	18	15	33	24	16	40	25	21	46
19	17	15	32	23	23	46	26	14	40	24	14	38	22	20	42	24	14	38
20	21	20	41	19	11	30	19	28	47	33	22	55	23	15	38	17	14	31
21	21	20	41	19	11	30	25	28	53	22	10	32	17	10	27	14	17	31
22	21	13	34	14	18	32	25	19	44	14	14	28	30	13	43	19	20	39
23	18	14	32	22	19	41	32	24	56	21	11	32	16	22	38	22	29	51
24	17	11	28	20	20	40	24	20	44	23	16	39	27	19	46	14	17	31
25	15	16	31	19	13	32	19	13	32	22	14	36	22	20	42	13	17	30
26	18	13	31	23	19	42	27	21	48	21	15	36	22	28	50	20	16	36
27	24	14	38	22	13	35	22	15	37	13	19	32	15	19	34	29	15	44
28	15	14	29	16	14	30	22	21	43	12	15	27	19	17	36	19	13	32
29	12	8	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	18	22	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	23	16	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Össz. Summe	523	451	974	511	441	952	716	601	1317	651	475	1126	739	587	1326	663	504	1167
Nap Tag	Julius			Augusztus			Szeptember			Október			November			Deczember		
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
1	18	17	35	15	20	25	19	19	29	6	7	13	16	16	32	15	12	27
2	11	11	22	34	32	66	12	19	31	15	8	23	16	17	33	13	11	24
3	26	19	45	23	17	40	14	16	30	10	12	22	14	16	30	21	17	38
4	19	15	34	30	17	47	17	17	34	10	14	24	16	18	34	24	13	37
5	26	21	47	14	14	28	22	11	33	11	10	21	21	13	34	17	16	33
6	22	19	41	20	21	41	15	13	28	17	11	28	13	11	24	14	7	21
7	12	21	33	25	20	45	17	17	34	19	13	32	18	9	27	14	10	24
8	20	11	31	11	17	28	17	20	37	16	16	32	21	14	35	17	14	31
9	16	10	26	34	17	51	16	12	28	10	14	24	10	13	23	14	9	23
10	22	21	43	13	21	34	18	13	31	12	18	30	18	18	36	17	16	33
11	12	22	34	30	15	45	15	20	35	9	16	25	14	15	29	11	22	33
12	33	20	53	19	12	31	12	9	21	12	7	19	14	18	32	19	17	36
13	24	20	44	16	19	35	19	19	38	22	15	37	17	12	29	16	11	27
14	24	20	44	17	9	26	18	9	27	14	9	23	15	19	34	24	14	38
15	19	25	44	28	13	41	18	11	29	11	14	25	12	14	26	17	11	28
16	31	25	56	20	14	34	20	11	31	14	14	28	12	19	31	13	16	29
17	24	21	45	12	14	26	25	18	43	15	15	30	20	9	29	20	10	30
18	27	16	43	20	12	32	15	8	23	17	14	31	16	15	31	18	17	35
19	25	20	45	14	14	28	13	5	18	16	17	33	17	18	35	22	12	34
20	29	25	54	17	13	30	22	11	33	25	24	49	19	10	29	10	14	24
21	26	15	41	18	12	30	17	13	30	16	11	27	18	11	29	18	13	31
22	26	27	53	17	8	25	18	18	36	14	11	25	11	19	30	14	14	28
23	26	23	49	11	19	30	11	9	20	12	13	25	15	9	24	14	10	24
24	25	24	49	17	9	26	15	10	25	13	11	24	14	12	26	14	17	31
25	23	17	40	23	15	38	11	13	24	10	11	21	17	15	32	16	14	30
26	32	16	48	24	16	40	12	16	28	11	7	18	15	21	36	19	11	30
27	19	25	44	20	16	36	35	18	53	12	17	29	11	16	27	13	17	30
28	17	22	39	15	19	34	26	16	42	14	12	26	14	16	30	17	10	27
29	20	24	44	17	12	29	11	11	22	14	13	27	20	13	33	14	13	27
30	28	27	55	21	13	34	15	16	31	14	15	29	11	11	22	10	10	20
31	26	26	52	13	10	23	—	—	—	10	11	21	—	—	—	11	13	24
Össz. Summe	708	625	1333	608	480	1088	515	409	924	421	400	821	465	437	901	496	411	907

Napi halandóság az 1875-dik évben.

Tägliche Sterblichkeit im Jahre 1875.

Nap Tag	Január			Február			Márczius			Aprillis			Május			Junius		
	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.
1	16	12	28	25	12	37	22	17	39	19	16	35	22	21	43	11	11	22
2	17	16	33	19	12	31	17	14	31	17	16	33	20	17	37	16	13	29
3	17	14	31	22	21	43	27	22	49	16	11	27	24	14	38	21	13	34
4	22	15	37	13	12	25	27	15	42	18	20	38	21	20	41	25	22	47
5	14	17	31	14	15	29	18	17	35	20	11	31	26	26	52	24	12	36
6	22	12	34	17	8	25	22	28	50	23	13	36	23	9	32	18	15	33
7	8	15	23	18	17	35	29	19	48	23	17	40	20	20	40	13	14	27
8	16	16	32	19	10	29	23	16	39	12	14	26	21	14	35	15	16	31
9	20	10	30	16	14	30	24	10	34	22	14	36	25	11	36	19	11	30
10	14	18	32	19	11	30	15	15	30	27	16	43	22	15	37	18	10	28
11	15	14	29	16	12	28	30	21	51	17	17	34	13	15	23	24	15	39
12	12	16	28	11	13	24	23	19	42	18	19	37	15	18	33	17	10	27
13	19	16	35	17	20	37	16	18	34	11	15	26	19	15	34	27	17	44
14	14	13	27	20	9	29	25	11	36	8	16	24	30	14	44	22	15	37
15	23	18	41	14	12	26	25	16	41	19	15	34	25	17	42	16	16	32
16	16	14	30	24	13	37	26	23	49	21	15	36	23	13	36	16	14	30
17	24	12	36	21	21	42	28	17	45	23	16	39	15	19	34	14	16	30
18	18	13	31	18	17	35	23	11	34	26	13	39	27	11	38	24	18	42
19	14	17	31	19	21	40	23	21	44	19	18	37	16	9	25	26	17	43
20	21	13	34	20	18	38	25	11	36	28	15	43	16	11	27	25	21	46
21	16	13	29	23	14	37	23	5	28	17	16	33	22	22	44	24	21	45
22	24	17	41	26	19	45	23	15	38	22	19	41	19	13	32	15	17	32
23	19	9	28	19	18	37	11	21	32	20	14	34	20	23	43	17	15	32
24	24	16	40	21	22	43	14	18	32	23	19	47	22	18	40	31	17	48
25	20	17	37	14	14	28	25	17	42	15	14	22	16	38	30	22	52	52
26	18	16	34	18	21	39	12	20	32	15	19	34	19	13	32	45	41	86
27	10	22	32	23	22	45	25	14	39	17	12	29	32	15	47	19	17	36
28	33	11	44	19	16	35	22	21	43	18	18	36	15	13	23	18	15	33
29	26	18	44	—	—	—	14	18	32	25	11	36	21	21	42	20	22	42
30	19	16	35	—	—	—	23	19	42	15	10	25	18	14	32	20	12	32
31	15	8	23	—	—	—	23	19	42	—	—	—	18	14	32	—	—	—
Össz. Summa	566	454	1020	525	434	959	683	528	1211	579	450	1038	651	491	1142	630	495	1125

Nap Tag	Julius			Augusztus			Szeptember			Október			November			Deczember		
	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.	fü m.	leány w.	egy- zús.
1	22	27	49	23	19	42	18	21	39	16	6	22	14	13	27	19	9	28
2	12	17	29	17	15	32	17	10	27	13	14	27	21	12	33	18	5	23
3	32	22	54	17	13	30	21	12	33	16	11	27	11	10	21	16	10	26
4	18	23	41	21	12	33	14	11	25	17	15	32	10	13	23	8	13	21
5	22	20	42	14	14	28	23	16	39	11	13	24	16	11	27	16	9	25
6	19	23	42	16	9	25	15	22	37	14	16	30	12	20	32	9	7	16
7	23	15	38	12	14	26	14	9	23	14	10	24	22	19	41	19	10	29
8	23	22	45	21	19	40	16	14	30	19	20	39	22	12	34	13	10	23
9	20	16	36	24	11	35	7	17	24	12	11	23	13	8	21	11	11	22
10	29	9	38	20	9	29	15	20	35	11	14	25	15	16	31	16	14	30
11	25	15	40	18	9	27	8	11	19	25	17	42	18	21	39	17	14	31
12	16	16	32	20	20	40	12	8	20	10	17	27	21	9	30	15	12	27
13	20	13	33	16	13	29	20	9	29	17	11	28	14	16	30	9	7	16
14	16	28	34	18	12	30	16	13	29	16	20	36	20	14	34	17	9	26
15	15	24	39	24	19	43	9	12	21	11	17	28	14	16	30	14	18	32
16	25	20	45	16	11	27	16	14	30	11	16	27	18	10	28	11	8	19
17	20	19	39	13	18	31	12	20	32	12	9	21	14	10	24	17	17	34
18	24	24	48	13	12	25	17	14	31	11	18	29	17	13	30	11	18	29
19	16	18	34	17	15	32	20	15	35	20	16	36	12	9	21	15	7	22
20	20	15	35	13	14	27	14	13	27	11	14	25	13	11	24	11	18	29
21	12	12	24	21	15	36	15	11	26	16	18	34	20	17	37	16	13	29
22	14	13	27	17	15	32	16	25	41	13	12	25	22	11	33	15	18	33
23	20	18	38	16	11	27	20	11	31	20	20	40	14	16	30	26	10	36
24	20	12	32	17	12	29	11	9	20	7	8	15	21	12	33	22	9	31
25	17	17	34	12	14	26	20	6	26	21	10	31	10	12	22	17	17	34
26	10	17	27	15	16	31	11	10	21	9	19	28	12	11	23	20	15	35
27	12	14	26	11	8	19	24	18	42	15	9	24	16	18	34	10	18	28
28	15	16	31	17	12	29	20	15	35	11	8	19	13	9	22	16	18	34
29	23	16	39	14	12	26	19	23	42	10	14	24	16	13	29	17	9	26
30	18	21	39	14	12	26	13	12	25	19	16	35	6	13	19	17	19	36
31	13	10	23	15	15	30	—	—	—	14	13	27	—	—	—	16	10	26
Össz. Summa	591	532	1124	522	420	942	473	421	894	442	432	874	467	395	862	474	382	856

Átnézetes egybeállítás
a budapesti hőmérsékleti viszonyoknak 1874. és 1875-dik évekről.

(A központi meteorológiai intézet közleményei alapján.)

Übersichtliche Zusammenstellung der Temperaturverhältnisse während der Jahre 1874 und 1875.

(Auf Grund der Mittheilungen des k. ung. Meteorologischen Central-Institutes.)

Hónap Monat		Havi átlag Mon. Durchschnittszahl	Napok száma — Zahl der Tage										Fok-Grade
			-15-ül Von -15 bis -10	-10-ül Von -10 bis -5	-5-ül Von -5 bis 0	0-ül Von 0 bis +5	+5-ül Von +5 bis +10	+10-ül Von +10 bis +15	+15-ül Von +15 bis +20	+20-ül Von +20 bis +25	+25-ül Von +25 bis +30	D. u. z. órai hőmérsék eltérése a napi átlagtól Abweich. der Temperatur der zweiten Nachmittags- stunde von dem täglichen Mittel.	
Január	1874	1.5	—	7	13	10	1	—	—	—	—	2.1	
	1875	1.7	1	6	12	10	2	—	—	—	—	1.7	
Február	1874	0.4	1	1	12	12	2	—	—	—	—	2.3	
	1875	5.0	—	14	12	2	—	—	—	—	—	2.5	
Márczius	1874	3.4	—	—	10	10	7	4	—	—	—	3.2	
	1875	0.4	—	1	13	17	—	—	—	—	—	2.8	
Április	1874	12.7	—	—	—	2	6	12	10	—	—	3.9	
	1875	9.2	—	—	—	2	15	11	2	—	—	3.4	
Május	1874	12.4	—	—	—	—	7	17	6	1	—	3.1	
	1875	16.1	—	—	—	—	—	10	17	4	—	3.6	
Június	1874	20.7	—	—	—	—	—	2	10	13	5	3.2	
	1875	22.8	—	—	—	—	—	—	4	20	6	3.7	
Július	1874	24.6	—	—	—	—	—	—	2	13	16	4.1	
	1875	20.9	—	—	—	—	—	—	11	17	3	3.7	
Augusztus	1874	19.6	—	—	—	—	—	4	13	13	1	3.4	
	1875	21.0	—	—	—	—	—	—	11	18	2	3.9	
Szeptember	1874	17.6	—	—	—	—	—	4	21	5	—	5.1	
	1875	14.7	—	—	—	—	3	9	18	—	—	4.5	
Október	1874	10.8	—	—	—	3	6	19	2	1	—	4.8	
	1875	8.9	—	—	—	9	5	16	1	—	—	2.7	
November	1874	0.8	—	—	9	21	—	—	—	—	—	1.4	
	1875	3.6	—	—	3	17	9	1	—	—	—	1.8	
December	1874	1.0	—	1	9	19	1	1	—	—	—	1.2	
	1875	2.4	3	4	12	12	—	—	—	—	—	1.1	
Egész év Ganzes Jahr	1874	10.2	1	9	53	77	30	63	64	46	22	—	
	1875	9.0	4	25	52	69	34	47	64	59	11	—	
			5	34	105	146	64	110	128	105	33		

Az 1875. évbéli összes halottak kora, korévek szerint.

Alter der Gesamtverstorbenen vom Jahre 1875 nach Altersjahren:

Korév Alter	Termész. okokból Natürliche Todes- ursachen			Erősz. halálokokból Gewalttame Todesursachen			Összesen Zusammen			Korév Alter	Termész. okokból Natürliche Todes- ursachen			Erősz. halál- okokból Gew. Todesurs.			Összesen Zusammen		
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.		férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
	0-1	2060	1732	3792	13	13	26	2073	1745		3818	52-53	65	45	110	5	—	5	70
1-2	473	459	932	1	1	2	474	460	934	53-54	50	25	75	4	1	5	54	26	80
2-3	255	287	542	3	3	6	258	290	548	54-55	46	38	84	2	—	2	48	38	86
3-4	160	124	284	3	2	5	163	126	289	55-56	70	44	114	2	3	5	72	47	119
4-5	108	107	215	4	—	4	112	107	219	56-57	56	54	110	4	1	5	60	55	115
0-5	3056	2709	5765	24	19	43	3080	2728	5808	57-58	42	27	69	1	1	2	43	28	71
5-6	68	61	129	1	1	2	69	62	131	58-59	44	40	84	1	—	1	45	40	85
6-7	63	56	119	3	2	5	66	58	124	59-60	29	18	47	2	—	2	31	18	49
7-8	31	39	70	—	—	—	31	39	70	60-61	500	376	876	38	11	49	538	387	925
8-9	36	27	63	—	—	—	36	27	63	61-62	41	43	84	6	3	9	47	46	93
9-10	17	20	37	1	—	1	18	20	38	62-63	29	13	42	2	—	2	31	13	44
6-10	215	203	418	5	3	8	220	206	426	63-64	44	39	83	1	—	1	45	39	84
10-11	14	21	35	3	—	3	17	21	38	64-65	44	32	76	1	—	1	45	32	77
11-12	10	16	26	1	1	2	11	17	28	65-66	44	32	76	1	—	1	45	32	77
12-13	13	18	27	—	—	—	13	14	27	66-67	57	34	91	3	1	4	60	35	95
13-14	14	15	29	—	1	1	14	16	30	67-68	65	35	70	1	2	3	35	37	73
14-15	14	17	31	4	—	4	18	17	35	68-69	30	26	56	—	—	—	30	26	56
10-15	65	83	148	8	2	10	73	85	158	69-70	30	30	60	1	1	2	31	31	62
15-16	7	16	23	2	—	2	9	16	25	70-71	24	28	52	2	—	2	26	28	54
16-17	24	27	51	3	1	4	27	28	55	71-72	25	11	36	—	—	—	25	11	36
17-18	31	29	60	4	1	5	35	30	65	72-73	359	291	650	17	7	24	376	298	674
18-19	25	45	70	4	2	6	29	47	76	73-74	22	29	51	2	1	3	24	30	54
19-20	35	45	80	9	4	13	44	49	93	74-75	17	12	29	1	—	1	18	12	30
15-20	122	162	284	22	8	30	144	170	314	75-76	35	19	54	—	—	—	35	19	54
20-21	41	47	88	6	3	9	47	50	97	76-77	14	15	29	2	—	2	16	13	31
21-22	31	30	61	8	1	9	39	31	70	77-78	15	19	34	1	1	2	16	20	36
22-23	52	60	112	3	1	4	55	61	116	78-79	42	51	93	1	2	3	43	53	96
23-24	63	39	102	4	4	8	67	43	110	79-80	22	24	46	1	—	1	23	24	47
24-25	66	46	112	9	1	10	75	47	122	80-81	12	19	31	—	—	—	12	19	41
25-26	59	47	106	4	2	6	63	49	112	81-82	12	12	24	—	—	—	12	12	24
26-27	53	43	96	10	2	12	63	45	108	82-83	4	8	12	1	—	1	5	8	13
27-28	68	40	108	9	3	12	77	43	120	83-84	195	208	403	9	4	13	204	212	416
28-29	64	39	103	4	—	4	68	39	107	84-85	11	22	33	—	1	1	11	23	34
29-30	50	41	91	5	—	5	55	41	96	85-86	10	8	18	—	—	—	10	8	18
20-30	547	432	979	62	17	79	609	449	1058	86-87	3	5	8	—	1	1	3	6	9
30-31	59	68	127	2	2	4	61	70	131	87-88	3	5	8	—	—	—	3	5	8
31-32	41	25	66	3	2	5	44	27	71	88-89	5	8	13	—	—	—	5	8	13
32-33	64	44	108	7	—	7	71	44	115	89-90	9	12	21	—	—	—	9	12	21
33-34	71	36	107	3	—	3	74	36	110	90-91	4	6	10	1	—	1	5	6	11
34-35	54	38	92	2	2	4	56	40	96	91-100	3	9	12	—	—	—	3	9	12
35-36	74	44	118	5	1	6	79	45	124	91-100	6	5	11	—	—	—	6	5	11
36-37	57	54	111	2	1	3	59	55	114	91-90	2	2	4	—	—	—	2	2	4
37-38	59	32	91	3	2	5	62	34	96	80-90	56	82	138	1	2	3	57	84	141
38-39	77	48	125	2	2	4	79	50	129	90-91	3	4	7	—	—	—	3	4	7
39-40	38	21	59	3	2	5	41	23	64	91-93	1	3	4	—	—	—	1	3	4
30-40	594	410	1004	32	14	46	626	424	1050	93-94	1	—	1	—	—	—	1	—	1
40-41	72	58	130	7	2	9	79	60	139	94-95	1	1	2	—	—	—	1	1	2
41-42	42	29	71	1	—	1	43	29	72	95-96	—	3	3	—	—	—	—	3	3
42-43	66	33	99	4	—	4	70	33	103	96-97	—	1	1	—	—	—	—	1	1
43-44	55	33	88	3	2	5	58	35	93	99-100	—	1	1	—	—	—	—	1	1
44-45	55	28	83	4	—	4	59	28	87	91-100	6	13	19	—	—	—	6	13	19
45-46	70	34	104	8	1	9	78	35	113	100-on túl (111-112)	—	1	1	—	—	—	—	1	1
46-47	44	34	78	2	1	3	46	35	81	Főösszeg Hauptz.	6265	5325	11590	250	97	347	6915	5422	11937
47-48	39	30	69	1	1	2	40	31	71	Ösméletlen korú Unbekannt- ten Alters	26	14	40	42	7	49	68	21	89
48-49	51	50	101	1	1	2	52	51	103										
49-50	56	27	83	1	1	2	57	28	85										
41-50	550	356	906	32	9	41	582	365	947										
50-51	66	57	123	14	4	18	80	61	141										
51-52	32	28	60	3	1	4	35	29	64										

Hittfelekezet szerinti halandóság 1874.

Sterblichkeit nach Confessionen in den Jahren 1874

Korév	Katholikus Katholiken									Ágostai és helvét Lutheraner und Calviner									Zsi- Ju-		
	1874			1875			össz. — Sum.			1874			1875			össz. — Sum.			1874		
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
—1 éves	1906	1746	3652	1623	1382	3005	3529	3128	6657	214	171	385	202	140	342	416	311	727	280	235	515
—2 >	366	453	819	351	372	723	717	825	1542	55	44	99	51	28	79	106	72	178	66	62	128
—3 >	144	153	297	189	220	409	333	373	706	24	3	27	23	25	48	47	28	75	35	18	53
—4 >	98	107	205	127	101	228	225	208	433	19	9	28	5	8	13	24	17	41	17	17	34
—5 >	67	58	125	83	85	168	150	143	293	3	15	18	9	10	19	12	25	37	8	17	25
0—5 évig	2581	2517	5098	2373	2160	4533	4954	4677	9631	315	242	557	290	211	501	605	453	1058	406	349	755
—6 év.	42	37	79	49	44	93	91	81	172	2	5	7	12	7	19	14	12	26	6	8	14
—7 >	65	37	102	44	45	89	109	82	191	5	4	9	7	5	12	12	9	21	3	7	10
—8 >	34	32	66	23	26	49	57	58	115	3	2	5	1	4	5	4	6	10	2	4	6
—9 >	21	19	40	26	22	48	47	41	88	3	2	5	5	1	6	8	3	11	2	2	4
—10 >	12	21	33	12	17	29	24	38	62	4	5	9	—	—	—	4	5	9	1	5	6
5—10 >	174	146	320	154	154	308	328	300	628	17	18	35	25	17	42	42	35	77	14	26	40
10—15év.	61	66	127	46	61	107	107	127	234	7	9	16	7	14	21	14	23	37	17	9	26
15—20 >	146	177	323	92	119	211	238	296	534	22	27	49	13	21	34	35	48	83	20	28	48
20—25 >	174	141	315	176	161	337	350	302	652	32	21	53	40	23	63	72	44	116	32	25	57
25—30 >	240	172	412	213	157	370	453	329	782	46	30	76	36	24	60	82	54	136	25	27	52
30—35 >	216	151	367	242	155	397	458	306	764	53	24	77	30	21	51	83	45	128	20	21	41
35—40 >	255	168	423	233	170	403	488	338	826	32	22	54	45	17	62	77	39	116	33	28	61
40—45 >	245	121	366	232	146	378	477	267	744	39	22	61	29	20	49	68	42	110	18	9	27
45—50 >	267	130	397	207	128	335	474	258	732	30	20	50	26	25	51	56	45	101	23	15	38
50—55 >	215	134	349	203	153	356	418	287	705	34	11	45	28	19	47	62	30	92	24	12	36
55—60 >	214	142	356	180	139	319	394	281	675	14	12	26	30	22	52	44	34	78	27	21	48
60—65 >	142	103	245	148	120	268	290	223	513	19	12	31	31	17	48	50	29	79	19	14	33
65—70 >	93	117	210	93	97	190	186	214	400	15	5	20	17	14	31	32	19	51	23	18	41
70—75 >	81	102	183	69	80	149	150	182	332	10	10	20	9	3	12	19	13	32	17	10	27
75—80 >	38	67	105	60	91	151	98	158	256	7	4	11	10	9	19	17	13	30	11	12	23
80—85 >	27	53	80	22	37	59	49	90	139	1	1	2	1	4	5	2	5	7	4	4	8
85—90 >	6	23	29	12	23	35	18	46	64	—	1	1	3	4	7	3	5	8	3	10	13
90—95 >	2	2	4	1	4	5	3	6	9	—	—	—	1	—	1	1	—	1	1	1	2
95—100 >	1	4	5	—	3	3	1	7	8	—	—	—	—	1	1	—	1	1	2	1	3
100 év. túl	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Főösszeg <i>Hauptz.</i>	5178	4588	9766	4756	4158	8914	9934	8696	18630	693	491	1184	671	486	1157	1364	977	2341	740	610	1330
Ösmeretlen körü Unbekannt- ten Alters	1	1	2	3	2	5	4	3	7	1	—	1	1	—	1	2	—	2	—	—	—
Erőszakos halálesetek Gewaltsame Todesfälle	189	49	238	195	80	275	384	129	513	30	9	39	20	6	24	50	15	65	20	8	28
Mindössze <i>Insgesamt</i>	5368	4588	9956	4954	4240	9194	10322	8828	19150	724	500	1224	692	492	1184	1416	992	2408	760	648	1408

és 1875-ben, tekintettel a korra.
 und 1875, unter Berücksichtigung des Alters.

1875			össz. — Sum.			1874			1875			össz. — Sum.			1874			1875			Főössz. — Haupts.		
férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
220	206	426	500	441	941	35	14	49	15	4	19	50	18	68	2435	2166	4601	2060	1732	3792	4495	3898	8393
68	58	126	134	120	254	2	2	4	3	1	4	5	3	8	489	561	1050	473	459	932	962	1020	1982
41	42	83	76	60	136	—	1	1	2	—	2	2	1	3	203	175	378	255	287	542	458	462	920
26	15	41	43	32	75	—	2	2	2	—	2	2	2	4	134	135	269	160	124	284	294	259	553
15	11	26	23	28	51	—	2	2	1	1	2	1	3	4	78	92	170	108	107	215	186	199	385
370	332	702	776	681	1457	37	21	58	23	6	29	60	27	87	3339	3129	6468	3056	2709	5765	6395	5838	12233
6	10	16	12	18	30	1	—	1	1	—	1	2	—	2	51	50	101	68	61	129	119	111	230
12	6	18	15	13	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	48	121	63	56	119	136	104	240
6	9	15	8	13	21	—	—	—	1	—	1	1	—	1	39	38	77	31	39	70	70	77	147
2	4	6	4	6	10	—	—	—	3	—	3	3	—	3	26	23	49	36	27	63	62	50	112
5	3	8	6	8	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	31	48	17	20	37	34	51	85
31	32	63	45	58	103	1	—	1	5	—	5	6	—	6	206	190	396	215	203	418	421	393	814
11	8	19	28	17	45	—	1	1	1	—	1	1	1	2	85	85	170	65	83	148	150	168	318
13	21	34	33	49	82	5	1	6	4	1	5	9	2	11	193	233	426	122	162	284	315	395	710
31	37	68	63	62	125	5	3	8	6	1	7	11	4	15	243	190	433	253	222	475	496	412	908
41	29	70	66	56	122	5	3	8	4	—	4	9	3	12	316	232	548	294	210	504	610	442	1052
16	30	46	36	51	87	4	1	5	1	5	6	5	6	11	293	197	490	289	211	500	582	408	990
24	10	34	57	38	95	8	3	11	3	2	5	11	5	16	328	221	549	305	199	504	633	420	1053
25	12	37	43	21	64	2	3	5	4	3	7	6	6	12	304	155	459	290	181	471	594	336	930
19	19	38	42	34	76	4	1	5	8	3	11	12	4	16	324	166	490	260	175	435	584	341	925
26	18	44	50	30	80	1	1	2	2	3	5	3	4	7	274	158	432	259	193	452	533	351	884
24	21	45	51	42	93	4	—	4	7	1	8	11	1	12	259	175	434	241	183	424	500	358	858
34	20	54	53	34	87	3	—	3	2	4	6	5	4	9	183	129	312	215	161	376	398	290	688
31	19	50	54	37	91	—	3	3	3	—	3	3	3	6	131	143	274	144	130	274	275	273	548
20	9	29	37	19	56	3	3	6	5	2	7	8	5	13	111	125	236	103	94	197	214	219	433
21	13	34	32	25	57	—	1	1	1	1	2	1	2	3	56	84	140	92	114	206	148	198	346
9	7	16	13	11	24	1	1	2	—	—	—	1	1	2	33	59	92	32	48	80	65	107	172
9	7	16	12	17	29	—	1	1	—	—	—	—	1	1	9	35	44	24	34	58	33	69	102
4	4	8	5	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	6	6	8	14	9	11	20
—	1	1	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	8	—	5	5	3	10	13
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	—	—	—	1	2	3
759	649	1408	1499	1289	2788	83	47	130	79	32	111	162	79	241	6694	5716	12410	6265	5325	11590	12959	11041	24000
—	1	1	—	1	19	25	44	22	11	33	41	36	77	21	26	47	26	14	40	47	40	40	87
15	5	20	35	13	48	94	13	107	62	13	75	151	26	177	333	79	412	292	104	396	625	183	808
774	655	1429	1534	1303	2837	196	85	281	163	56	219	354	141	495	7048	5821	12869	6583	5443	12026	13631	11264	24895

II. FEJEZET.

B) Az erőszakos és az ismeretlen okú halálesetek.

Az összes halálesetek megkülönböztetése természetes és erőszakos (ill. kétséges) halálok szerint. — Az erőszakos halálesetek főcsoportjai: véletlen baleset, öngyilkosság, gyilkosság és agyonütés.

Úgy közegészségi, mint aetiologiai és orvosi tekintetből a természetes halálesetekben elhaltakat az erőszakos halállal kimultaktól külön kell választani.

Az eddig közölt adatok az összhalandóságra vonatkoznak, tehát úgy azokra, akik természetes halállal, mint azokra, a kik erőszakkal multak ki.

Ezen összhaltottak közt, a kiknek száma:

	1874	1875	összesen
tett, volt természetes halállal	12,869	12,026	24,895-et
a többi	12,457	11,630	24,087 kimult egyén,
	412	396	808

haláleset vagy erőszakos halál által okoztatott, vagy pedig olyan volt, melynek oka a statisztikai hivattal nem közöltetvén (mint történik ez az utcán halva találtaknál, a vízből kihuzottaknál), sem a természetes, sem az erőszakos halálok közé nem soroztathatott.

Törekvésünk természetesen folytonosan oda volt irányozva, hogy az ilyen értékesithetlen bejelentések számát lehetőleg apaszszuk.

Hogy ez mennyiben sikerült, megítélhető azon körülményből, miszerint azon halálesetek száma, melyekről nem volt megállapítható, vajjon természetes vagy erőszakos okból eredtek, 1872-ben 308-ra, 1873-ban 379-re rügott, ellenben 1874-ben 160-ra és 1875-ben 74-re csökkent.

Az erőszakos halálokok a következő csoportok szerint foglalhatók össze: 1. véletlen baleset, 2. öngyilkosság, 3. gyilkosság és agyonütés, mikhez még mint 4. rovat azon erőszakos halálesetek járulnak, melyek a megnevezett három rovat egyikébe sem voltak határozottan beoszthatók.

1. Véletlen balesetek következtében elhalt 342; és pedig 1874-ben 137 (106 férfi és 36 nő), 1875-ben 205 (143 férfi, 62 nő), az utóbbi évben mutatkozó feltűnő szaporodás az azon évi junius 26-iki szomorú emlékezetű felhőszakadásnak tulajdonítandó, melynek 62 emberélet (36 férfi és 26 nő) esett áldozatául, csakis a hivatalosan constataált eseteket vevén számba.

A baleseteknek legnagyobb része, t. i. 168, zuzódás által okoztatott, mely elnevezés alatt a lezuhantak, elgázoltak és gép által megroncsoltak is értendők.

Kocsi által elgázoltatott e két év alatt 12 egyén, vasuti kocsi által 2 egyén, ugyanannyi a lóvasut által, köztük egy 11 éves tanuló.

Megfagyás által 5 az alsóbb osztályokhoz tartozó ember és egy 4 éves leány halt el; történtek pedig ez esetek 1874. febr. 11., márcz. 24., 1875. febr. 9., márcz. 8. és deczember 23-án.

Elégés folytán 40 ember halt el, közülök 10 csecsemő és egy 10 éven aluli gyermek.

Szénegőzbe fulladt 8 ember.

Oly vizbefulás, melyről hivatalosan tudni, hogy sem gyilkossági sem öngyilkossági szándékból nem történt, 135 fordult elő (ebből 62 az 1875. évi jun. 26 iki vész napján). Ezek közül 52 egyén egészen ismeretlen, a többi közt volt 15 napszamos, 21 14 évig való gyermek.

2. Öngyilkosság folytán elhalt 203; és pedig 1874-ben 100 (84 férfi, 16 nő), 1875-ben 103 (77 férfi, 26 nő).

A fővárosban előforduló öngyilkosságok száma voltaképen, ennél jóval jelentékenyebb és valószínű, hogy a 4-dik rovatba sorozott vizbefülések, valamint a kórházba haldokolva hozottak nagy része ide volna számítandó; azonban a statisztikai hivatal csakis azokat tekintheti öngyilkosoknak, akik ilyenekül hivatalosan bejelentettek. Ez irányban is törekedtünk az említettekben fölmerülő nehézségeket és kételyeket lehetőleg megoldani, minek eredményeül föl is hozhatjuk, hogy míg 1872-ben csak 27 esetről, 1873-ban csak 19-ről jelentettek határozottan öngyilkosságot, addig e jelentések száma az utolsó két évben évenként 100-ra rügött.

Az öngyilkosság módját 184 esetről ismerjük. Volt ez t. i.:

önlövés	73	esetben	(71 férfi 2 nő)
önmérgezés	47	>	(19 „ 28 „)
önakasztás	64	>	(59 „ 5 „)

A vízből kihuzott hulláknál nagyon ritkán megállapítható, vajjon ez esetben öngyilkosság forog-e fen.

Látni való, hogy a férfiak többnyire a golyót és a kötelet választják a nők a mérget.

Az öngyilkosok közt a legkülönneműbb osztályokat és foglalkozásokat találjuk képviselve. Itt látunk a férfiak közt 4 hivatalnokot, 1 lelkészt, 1 jogászt, 1 magánzót, 1 hivatalnok nejét, 6 magánzónót, 1 katonatiszt nejét, 2 ügyvédet, 2 honvédhadnagyot, 1 építészt, 8 kereskedőt, 3 özvegy nőt, 47 iparost, köztük 9 czipészt, 4 szabót, 4 lakatost, 2 pinezért, 1 fodrászt; az alsóbb osztályuakból 3 majorost, 3 majorosnőt, 2 házmestert, 16 napszamos, 2 napszamosnőt, 1 szegényházi és 3 munkásáponczot, 8 szolgát, 14 szolgálót, 2 tolvajt, 1 szolgáló nejét, 1 mosónőt, 1 kofát, stb.

Az öngyilkosok koráról a következő összeállítás ad fölvilágosítást.

	20 éven aluli	20—30 é	30—40 v	40—50 e	50—60 s	60 éven túli	ismeretlen korú	összesen
férfi	15	35	23	23	21	21	23	161
nő	8	17	6	4	1	3	3	42
együtt	13	52	29	27	22	24	26	203

3. Gyilkosság és agyonütés folytán elhalt 29, 1874-ben 15 (8 férfi 7 nő) 1875-ben 14 (14 férfi).

Ezen számban is csak azon esetek foglalvák, melyekről a halottképek határozottan jelentheték, hogy a halál gyilkolás vagy agyonütés által történt,

mig 230 erőszakos halállal kimult egyénről meg nem állapíthatott, vajjon büntény, öngyilkosság vagy véletlen szerencsétlenség áldozata.

A 29 gyilkossági eset között van 3 csecsemő, közöttük egyik altató szerrel mérgeztetett meg és egyik nyakmetszés folytán halt el. A többi halott túlnyomólag az alsóbb osztályokhoz tartozott. Az említett esetek között találjuk a következő annak idején nagyobb feltűnést okozott gyilkosságokat: 1874-ből Lancsarics fegyencz, ki a fegyházban társa által ollóval szurattott agyon, Hajcs Anna, százházi kocsmárosnő, a ki férje és ennek ágyasa által megfojtatott; Berta varrónő a ki Kőbányán ismeretlen tettesek által gyilkoltatott meg; 1875-ből az akkor oly nagy izgalmat keltett Erny György halálesete és az Andrássy villában meggyilkolt Lengyel András.

C) TERMÉSZETES HALÁLESETEK.

III. FEJEZET.

Az elhaltak kora. — Az egyes kerületekben elért átlagkor.

Az elhaltak átlagkora az utóbbi két évben emelkedett. — Összehasonlítás külföldi városokkal. — Átlagkor kerületek szerint. — A Ferencz-, József- és Belvárosban az átlagkor emelkedőben van, ellenben apad a Lipótvárosban és Kőbányán. — Ez utóbbi kerületnek fölötte kedvezőtlen állapota.

Az elhaltak korát a 4 és 5-ik sz. tábla mutatja ki, korévről-korévre és külön a természetes, külön az erőszakos módon elhaltakról. Az összes halottak korviszonyairól az első fejezetben számítottunk néhány arányszámot, a melyek — tekintvén az erőszakos haláleseteknek viszonylagos csekélyvoltát — az utolsó decimalhely elhagyásával a természetes módon elhaltakról is állanak.

Hogy a korviszonyok sokféle adatainak jelentőségét egy közös kifejezésre hozzuk, átlagkor számításához folyamodunk. Tudjuk ugyan, hogy ezen számítás nem adja egészen hű képét a népesség életerejének, a mennyiben t. i. ezen átlagkor a szerint ingadozik, mint a népességben a legsűrűbb halandóságot szolgáló gyermekkor erősebben vagy ritkábban van képviselve. Ámde e számítások annyi érdekléssel bírnak és oly tanulságosak, hogy azokat az említett kifogás daczára is úgy e helyütt mint e munkának számos más helyén mégis alkalmazzuk. Az eredmények, a melyekhez ez uton elértünk, eléggé sajátosságok, és eléggé különfélék lesznek, hogy a gyermeknépesség befolyásán kívül még más tényezők hatását is engedjék felösmerni.

Az életszakok eltérő képviseltetésének ellenérve különösen azon tényből meríti erejét, hogy különféle népességek leginkább a gyermekek nagyobb vagy kisebb száma által különböznek¹⁾. Ezen körülmény hatályon kívül helyezésére az öt éven aluli korban elhaltakat az átlagszámításnál ki fogjuk hasítani, a midőn aztán az ily módon nyert számok azt fogják jelenteni, átlag mily korban haltak el azok, a kik a gyermekkor legveszedelmesebb korszakán, az élet első öt évén, szerencsésen átjutottak.

Az 1872. és 1873. évbéli halálozások szerint az elhaltak átlag 20·31, (gyermekeken kívül 38·47) évet értek el; a rákövetkező 1874/5. években ezen átlagkor 20·78-ra (gyermekeken kívül 41·39), tehát az öt éven felüliek tekintetében egész három évvel emelkedett²⁾. Ezen kedvező jelenség pedig úgy a fi, mint a nőnemnél észlelhető, lévén t. i.

¹⁾ A nagyvárosi népességek állandó korviszonyainak tanulmányozása a nagyvárosok nemzetközi statisztikájának lesz füladata, mely munkának harmadik szakasza a népesség állapotával fog foglalkozni.

²⁾ A halottak ezen átlagos korát oly módon számítottuk ki, hogy a 0—5-dik korévben meghaltak számát az illető korév felével sokszoroztuk (t. i. 0—1 évest $\frac{1}{4}$ -del, 1—2 évest $\frac{1}{2}$ -el),

	1872/3	1874/5
az elhalt férfiak átlagkora	(20·86) 37·38	(21·33) 39·91
„ „ nők	(19·64) 41·21	(20·14) 42·01

Összehasonlítás kedvéért közöljük itt még néhány külföldi város halottainak átlagkorát. A †-tel jelöltek előbbi közleményünkben vannak merítve és ugyanott találni az erre vonatkozó részletesebb számadatokat is. A *-al jelölt adatok szerzőnek már említett „Statistique internationale des grandes Villes“ című munkájából vannak merítve és az illető abszolút számokat, valamint a szorzatokat e fejezet végén közöljük.

* Hága (1860—1874)	50·59	(és pedig férfiak 48·08, nők 52·77)
* Rotterdam . . (1860—1874)	49·62	(» » » 49·64, » 46·61)
† London . . . (1874)	49·30	(» » » 47·08, » 50·63)
* Gent (1857—1865)	48·93	
* M. Frankfurt. (1851—1875)	48·77	(» » » 32·36, » 35·11)
† Aachen . . . (1864)	48·71	(» » » 46·70, » 50·74)
† Lübeck . . . (1872)	48·05	(» » » 46·02, » 50·07)
* Nápoly . . . (1863—1874)	47·91	(» » » 46·61, » 49·35)
* München . . (1868—1874)	47·80	(» » » 46·24, » 49·50)
† Hamburg . . (1864)	47·74	
* Lüttich . . . (?)	47·72	(» » » 47·14, » 48·30)

az 5—10 éveseket $7\frac{1}{2}$, 10—15-öst $12\frac{1}{2}$ -el t. Így megnyertük a halottak által átélt évek összegét, a melyet aztán a halottak számával osztottunk. E számítás eredménye szerint, mely csak a természetes halálokok folytán elhaltakra vonatkozik:

6,395	0—5 évet finemü átélt	5,952	évet	5,838	nőn.	5,786	évet	össz.	12,233	egy.	11,738	évet
421	5—10 » » »	2,914	»	393	»	2,774	»	»	814	»	5,688	»
150	10—15 » » »	1,875	»	168	»	2,100	»	»	318	»	3,975	»
315	15—20 » » »	5,512	»	395	»	6,913	»	»	710	»	12,425	»
1,106	20—30 » » »	27,935	»	854	»	21,425	»	»	1,960	»	49,360	»
1,215	30—40 » » »	42,653	»	828	»	29,010	»	»	2,043	»	71,663	»
1,178	40—50 » » »	59,985	»	677	»	30,477	»	»	1,855	»	83,462	»
1,033	50—60 » » »	56,732	»	709	»	39,013	»	»	1,742	»	95,745	»
673	60—70 » » »	43,437	»	563	»	36,552	»	»	1,236	»	79,989	»
362	70—80 » » »	26,985	»	417	»	31,223	»	»	779	»	58,208	»
98	80—90 » » »	8,250	»	176	»	14,865	»	»	274	»	23,115	»
12	90—100 » » »	1,125	»	21	»	1,992	»	»	33	»	3,117	»
1	100 éven túli » » »	11	»	2	»	215	»	»	3	»	326	»

12,959 finem. átélt 276,466 évet 11,041 nőn. 222,345 évet össz. 24,000 egy. 498,811 évet

E szerint	12,959 férfi élt	276,466 évet,	tehát átlag	21·33 évet
	11,041 nő »	222,345 »	» » »	20·14 »
	24,000 elh. élt	498,811 évet,	tehát átlag	20·78 évet

és ha csak az 5 éven felülieket vesszük számba:

	6,564 férfi élt	270,514 évet,	tehát átlag	41·21 évet
	5,203 nő »	218,559 »	» » »	42·01 »
	11,767 elh. élt	487,073 évet,	tehát átlag	41·39 évet.

* Páris	(1872—1874)	47·18	(és pedig férfiak	46·96,	nők	47·48)
* Köln	(1870—1874)	46·22	(» » »	45·01,	»	47·60)
* Boroszló . .	(1868—1875)	46·00	(» » »	44·51,	»	47·14)
* Milano . . .	(1870—1874)	45·73	(» » »	46·66,	»	44·68)
* Turin	(1865—1874)	45·70	(» » »	47·23,	»	44·18)
* Prága	(» »)	45·69	(» » »	45·28,	»	46·10)
* Róma	(1871—1874)	45·41	(» » »	44·31,	»	46·64)
† Königsberg .	(1864)	45·32	(» » »	42·19,	»	48·85)
* Palermo . .	(1865—1874)	44·86	(» » »	42·97,	»	46·66)
† Danzig . . .	(1864)	44·80	(» » »	41·31,	»	48·92)
* Stockholm .	(1861—1873)	44·69	(» » »	40·67,	»	48·59)
† Magdeburg .	(1864)	44·58	(» » »	42·01,	»	47·20)
* Triest	(1865—1874)	44·25	(» » »	44·45,	»	44·04)
† Stettin . . .	(1864)	44·18	(» » »	42·03,	»	46·58)
* Bécs.	(1865—1874)	44·11	(» » »	42·70,	»	45·29)
* Berlin	(1869—1873)	43·64	(» » »	43·18,	»	43·90)
† Bréma	(1872)	43·52	(» » »	41·70,	»	45·22)
* Christiania .	(1854—1870)	42·67	(» » »	40·73,	»	44·69)
* Moszkva . .	(1865—1874)	42·66	(» » »	40·78,	»	45·18)
* Boston . . .	(1864—1874)	41·86	(» » »	41·04,	»	42·80)
* Budapest . .	(1874—1875)	41·39	(» » »	41·21,	»	42·01)
† New-York . .	(1872)	39·93	(» » »	39·49,	»	40·43)
* New-Orleans		38·56				
* Szt.-Pétervár		37·82	(» » »	35·30,	»	41·97)
* St.-Louis . .		36·97				
* Bukarest . .		36·90	(» » »	38·20,	»	35·33)

Ha azt keressük átlag mily korban haltak el az emberek az egyes kerületekben, úgy azt találjuk, hogy a IV. kerület és utána a dunántúli kerületek állanak legkedvezőbben.

A halálozási viszonyokat oly erősen módosító gyermekhalandóságot számon kívül hagyván, itt is csak az 5 éven felüliekkel kezdjük a számítást. Ugyanily alapon számítván ki az 1872/3-diki halottak korát és összehasonlítván az eredményt az 1874/5-dikivel, e tekintetben az alább következő adatok azt bizonyítják, hogy az átlagos élettartam a pesti kerületek mindegyikében emelkedett — az egy Kőbánya kivételével, mely sajnos hátramaradást mutat.

Ezen kedvező emelkedés a pesti oldalon, különösen nagy volt a Józsefvárosban, a Ferencvárosban és a Lipótvárosban. Midőn két évvel ezelőtt ily számítások eredményét közöltük, hozzátettük, hogy ezen számítás utmutatásul szolgálhat, hogy kitalálhassuk, a város mely részében uralkodik a legnagyobb halandóság. Ilyenekül azon időben a József- és Ferencvárost kellvén odaállítani, kedves tudomásul fog ennek folytán szolgálni, hogy éppen ezen városrészekben mutatkozik most örvendetes javulás.

Lásd a 35. lapot.

7. számú tábla (Folytatás).

Tabelle Nr. 7. (Fortsetzung).

K ö r Állat	Prága 1865—1874					Róma 1871—1874					Palermo 1865—1874						
	10,000 halott közül ezen korban állott		Általános évek		f. m.	10,000 halott közül ezen korban állott		Általános évek		f. m.	10,000 halott közül ezen korban állott		Általános évek		f. m.		
	U. w.	egy. z.	f. m.	n. w.		egy. z.	f. m.	n. w.	egy. z.		f. m.	n. w.	egy. z.	f. m.		n. w.	egy. z.
0-5	3831	3534	3686	3831	3534	3686	4281	4014	3748	4281	4014	4412	4682	4547	4412	4682	4547
5-10	197	201	199	1478	1507	1493	323	454	389	323	454	2523	3405	3218	2917	433	480
10-15	128	124	126	1600	1550	1575	145	175	160	145	175	2000	2188	2087	215	208	215
15-20	347	358	352	6072	6265	6160	317	254	286	317	254	5005	4445	4567	261	267	264
20-30	1010	1249	1125	25250	31225	28125	1029	813	921	1029	813	20325	20325	20325	1033	645	839
30-40	929	916	925	32515	32060	32375	938	707	822	938	707	28770	24745	28770	626	554	626
40-50	965	802	885	43425	36090	39825	1024	671	848	1024	671	38160	30195	38160	671	584	628
50-60	947	829	889	52085	46595	48895	890	682	786	890	682	43230	37510	43230	699	626	663
60-70	850	896	873	55250	58240	56745	790	811	800	790	811	52000	52715	52000	624	704	664
70-80	608	756	680	45600	56700	51000	574	744	659	574	744	49425	517	640	578	640	578
80-90	171	300	234	14535	25500	19890	197	339	268	197	339	22780	28815	22780	329	453	390
90-100	15	33	24	1425	3135	2280	23	63	43	23	63	4085	5955	57	91	73	5415
100 éven felül — über 100 Jahre	1	2	1	100	200	100	—	—	—	—	—	—	—	6	13	9	630
Ismeretlen korú — unbek. Alter	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	45	81	—
Összesen — Zusammen	10000	10000	10000	283166	301601	292149	10000	10000	10000	280756	271039	273831	10000	10000	214034	263920	249200
Átlag — Durchschnitt	—	—	—	28.32	30.16	29.21	—	—	—	28.08	27.10	27.58	—	—	24.75	25.51	25.12
5 évi felhők átlagára — Durchschnitt d. üb. 5jähr.	—	—	—	45.28	46.10	45.69	—	—	—	44.31	46.64	45.41	—	—	42.97	46.66	44.86
100 éven felül — über 100 Jahre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ismeretlen korú — unbek. Alter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — Zusammen	10000	10000	10000	228343	279739	254083	10000	10000	10000	220234	219634	219332	10000	10000	247679	263613	255169
Átlag — Durchschnitt	—	—	—	22.83	27.98	25.41	—	—	—	22.03	21.97	22.00	—	—	24.88	26.40	25.60
5 évi felhők átlagára — Durchschnitt d. üb. 5jähr.	—	—	—	40.67	48.59	44.69	—	—	—	44.45	44.01	44.25	—	—	42.70	45.29	44.11
100 éven felül — über 100 Jahre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ismeretlen korú — unbek. Alter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — Zusammen	10000	10000	10000	4498	4414	4414	4498	4414	4498	4414	4414	4498	4414	4498	4414	4498	4414
Átlag — Durchschnitt	—	—	—	317	311	311	295	278	3381	3348	3355	1549	1684	1649	1684	1649	1684
5 évi felhők átlagára — Durchschnitt d. üb. 5jähr.	—	—	—	109	109	109	1375	1362	1368	158	188	172	1984	2355	2154	129	133
10-15	150	123	136	2625	2153	2388	213	360	235	3713	4118	418	334	379	7210	5845	6631
15-20	884	720	802	22100	18000	20050	577	713	643	14435	17817	16075	1002	1027	1013	25543	26178
20-30	1304	837	1071	45640	29295	37485	647	683	665	22645	23905	23257	878	836	858	31173	26682
30-40	1208	815	1011	54360	36675	45517	716	576	648	32906	25920	29160	883	743	818	40199	33788
40-50	822	785	803	45210	43175	44192	727	545	639	39357	29997	35118	857	732	798	47547	40609
50-60	431	846	638	28015	54990	41502	686	637	662	44596	41379	43036	679	774	724	44488	50677
60-70	220	771	495	16500	57325	37162	453	523	486	33930	39187	36480	431	635	526	32503	47980
70-80	64	317	190	5440	26945	16102	184	247	215	15648	20978	18241	120	220	167	10251	18257
80-90	3	28	15	285	2660	1472	25	48	37	2451	4541	3467	11	22	15	1003	2025
90-100	—	—	—	—	—	—	1	5	3	130	530	320	—	—	—	10	40
100 éven felül — über 100 Jahre	—	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Ismeretlen korú — unbek. Alter	—	—	—	—	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — Zusammen	10000	10000	10000	228343	279739	254083	10000	10000	10000	220234	219634	219332	10000	10000	247679	263613	255169
Átlag — Durchschnitt	—	—	—	22.83	27.98	25.41	—	—	—	22.03	21.97	22.00	—	—	24.88	26.40	25.60
5 évi felhők átlagára — Durchschnitt d. üb. 5jähr.	—	—	—	40.67	48.59	44.69	—	—	—	44.45	44.01	44.25	—	—	42.70	45.29	44.11

Triest 1865—1874

Stockholm 1861—1873

Bécs (Wien) 1865—1874

IKOR Alter	Berlin 1869—1873				Christiania 1864—1870				Moszkva 1865—1874											
	10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek		10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek		10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek									
	f. m.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre	f. m.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre	f. m.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre								
0-5	5541	5520	5531	5531	4564	4286	4440	4296	4440	3885	4243	4044								
5-10	280	2388	2190	2388	462	486	473	3645	3548	224	227	2001								
10-15	88	1350	1225	1350	408	439	433	6120	6345	236	145	1814								
15-20	188	3277	3343	3277	863	814	832	21575	20350	388	265	333								
20-30	674	19450	18150	19450	961	905	936	3740	32760	1107	881	1007								
30-40	806	26360	27355	26360	959	700	835	43155	31500	1150	948	1061								
40-50	637	33660	32670	33660	775	606	694	42625	33330	1132	841	1003								
50-60	703	38665	30835	38665	587	748	665	38155	48620	813	766	792								
60-70	529	34385	37415	35400	303	657	473	29275	49275	626	854	727								
70-80	346	25950	35700	30825	106	304	201	9010	25840	361	617	474								
80-90	90	17490	11220	9	48	24	855	4560	2280	78	173	120								
90-100	7	1520	1045	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Összesen — Zusammen	10000	100000	10000	100000	10000	100000	10000	225989	259666	10000	10000	10000								
Átlag — Durchschnitt	—	202175	20579	—	—	—	—	22.60	25.97	—	—	—								
Év. felülék átlagora — Dchs. d. üb. 5-jährig	—	43.18	43.90	—	—	—	—	40.73	44.69	—	—	—								
IKOR Alter	Boston 1864—66, 1868—72, 1874.				New-Orleans 1875				Szt. Pétervár (St. Petersburg.) 1866—72				St. Louis (Missouri) 1871—74				Bukarest 1868—74.			
10,000 halott közül ezen korban állott	10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek		10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek		10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek		10,000 halott közül ezen korban állott		Átélt évek					
Verstorbeneu ständen in diesem Alter	Verstorbeneu ständen in diesem Alter		Durchlebte Jahre		Verstorbeneu ständen in diesem Alter		Durchlebte Jahre		Verstorbeneu ständen in diesem Alter		Durchlebte Jahre		Verstorbeneu ständen in diesem Alter		Durchlebte Jahre					
f. m.	n. w.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre	f. m.	n. w.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre	f. m.	n. w.	össz. z.	f. m.	n. w.	össz. z.	f. m.	Durchlebte Jahre			
4370	4030	4200	4370	3309	2881	3250	3825	3250	5296	3825	3250	5296	3825	3250	5296	3825	3250			
370	390	380	2870	3361	234	309	254	1755	1978	430	3225	866	974	920	6495	7305	6900			
170	170	170	2130	2840	284	174	241	3550	3009	456	6840	758	848	803	11370	12720	12045			
15-20	370	340	5950	532	660	307	520	10561	9107	984	24600	1022	1124	1048	25550	28100	26200			
20-30	1120	1150	28000	28750	1741	1159	1511	43525	37770	944	33044	920	756	738	33200	26460	25830			
30-40	960	970	33600	33950	1317	1059	1216	46112	37058	766	34470	896	666	681	40320	29970	30645			
40-50	820	760	800	36000	1020	837	991	49149	44613	502	27610	674	402	538	37070	22410	29590			
50-60	720	590	660	36300	693	739	744	41063	40667	351	22815	540	346	468	35100	22490	30420			
60-70	590	600	39300	39000	649	594	31330	49621	38639	185	13776	374	376	375	28950	28200	28125			
70-80	380	460	28500	34500	231	528	349	17325	39608	67	5695	190	190	190	16150	16160	16150			
80-90	150	320	12750	19550	128	163	112	6536	13898	16	1520	86	100	94	8170	9500	8930			
90-100	30	60	40	280	34	3258	4	18	1681	921	3	315	18	18	1890	1890	1890			
100 év. felül — üb. 100 J.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Ism. korú — unb. Alt.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen — Zusammen	10000	10000	235430	259650	10000	10000	254250	258581	10000	179201	10000	10000	10000	10000	246021	209095	220852			
Átlag — Durchschnitt	—	—	23.55	25.96	—	—	25.42	26.30	—	17.92	—	—	—	—	25.60	20.91	22.09			
Év. felülék átlagora — Dchs. d. der über 5-jährig	—	—	41.04	42.80	—	—	35.30	41.97	—	36.97	—	—	—	—	38.20	35.33	36.90			

1) Ebben ismeretlen korú 7. — 2) Ebben ismeretlen korú 4.

Az 1874-dik évben (természetes halállal) kimutult
Alter der im Jahre 1874 (an natürlichen Todesursache)

Korév Alters- jahr	Január			Február			Téli évszak			Márczius			Április			Május			Tavaszi évsz.			Junius			Julius											
	h ó n a p									h ó n a p									Erübling									h ó n a p								
	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.									
— 1*)	174	138	312	158	148	306	—	—	—	209	188	397	198	167	365	203	178	381	610	533	1143	224	209	433	339	316										
— 2	37	34	71	33	40	73	—	—	—	48	59	107	39	48	87	51	63	114	138	170	308	55	52	107	41	38										
— 3	22	17	39	17	19	36	—	—	—	21	20	41	17	13	30	23	20	43	61	53	114	18	11	29	9	15										
— 4	13	18	31	5	12	17	—	—	—	22	21	43	10	16	26	21	8	29	53	45	98	6	6	12	12	11										
— 5	4	5	9	9	6	15	—	—	—	15	7	22	9	3	12	13	10	23	37	20	57	7	5	12	2	19										
0—5	250	212	462	222	225	447	—	—	—	315	295	610	273	247	520	311	279	590	899	821	1720	310	283	593	403	400										
— 6	6	9	15	1	2	3	—	—	—	5	7	12	4	5	9	8	5	13	17	17	34	3	3	6	3	5										
— 7	6	5	11	7	2	9	—	—	—	6	6	12	9	5	14	7	7	14	22	18	40	9	3	12	5	3										
— 8	7	6	13	3	3	6	—	—	—	2	3	5	1	1	2	11	3	14	14	7	21	2	5	7	1	3										
— 9	2	2	4	5	4	9	—	—	—	3	3	6	1	1	2	3	2	5	7	6	13	1	—	1	2	2										
— 10	2	2	4	1	4	5	—	—	—	1	7	8	1	3	4	1	3	4	3	13	16	—	2	2	3	1										
5—10	23	24	47	17	15	32	—	—	—	17	26	43	16	15	31	30	20	50	63	61	124	15	13	28	14	14										
— 15	6	7	13	7	9	16	—	—	—	10	9	19	7	5	12	10	12	22	27	26	53	8	9	17	8	10										
— 20	11	18	29	12	22	34	—	—	—	15	19	34	24	16	40	21	31	52	60	66	126	23	28	51	10	22										
— 25	19	14	33	19	16	35	—	—	—	26	26	52	29	13	42	26	30	56	81	69	150	24	21	45	24	17										
— 30	22	26	48	36	20	56	—	—	—	42	25	67	34	14	48	35	20	57	113	59	172	30	21	51	24	18										
— 35	30	21	51	26	16	42	—	—	—	28	22	50	26	11	37	44	21	65	98	54	152	22	19	41	24	13										
— 40	25	19	44	27	14	41	—	—	—	36	21	57	32	18	50	42	26	68	110	65	175	41	24	65	24	17										
— 45	25	15	40	23	15	38	—	—	—	31	16	47	32	20	52	36	15	51	99	51	150	37	10	47	23	13										
— 50	33	13	46	19	10	29	—	—	—	36	16	52	38	12	50	39	25	64	113	53	166	22	9	31	28	17										
— 55	24	16	40	23	13	36	—	—	—	35	21	56	29	14	43	37	9	46	101	44	145	26	9	35	15	14										
— 60	22	14	36	21	15	36	—	—	—	24	24	48	26	22	48	27	18	45	77	64	141	25	12	37	22	13										
— 65	14	18	32	11	10	21	—	—	—	21	14	35	27	17	44	16	20	36	64	51	115	16	9	25	22	9										
— 70	14	9	23	16	15	31	—	—	—	10	20	30	15	15	30	14	12	26	39	47	86	4	8	12	13	6										
— 75	12	13	25	5	8	13	—	—	—	14	16	30	13	10	23	11	17	28	38	43	81	9	9	18	10	7										
— 80	6	5	11	5	7	12	—	—	—	5	11	16	8	7	15	3	8	11	16	26	42	7	5	12	3	7										
— 85	2	4	6	2	3	5	—	—	—	4	4	8	4	6	10	3	8	11	11	18	29	3	6	9	4	2										
— 90	—	5	5	1	2	3	—	—	—	2	3	5	1	4	5	2	6	8	5	13	18	1	1	2	—	2										
— 95	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	—	—										
több mint 95 éves Ueber 95 J.	—	1	1	—	1	1	—	—	—	2	—	2	—	1	1	1	—	1	3	1	4	—	—	—	—	—	2									
Fösszeg Haupts.	538	455	993	492	436	928	—	—	—	673	588	1261	634	468	1102	710	577	1287	2017	1633	3650	624	497	1121	671	600										
Üsmeretlen korú Unbekann- ten Alters	4	4	8	3	2	5	—	—	—	3	2	5	2	5	7	2	2	4	7	9	16	2	1	3	—	1										
*) Ebbül 0—1 hó- napos	59	46	105	50	43	93	—	—	—	43	52	95	60	45	105	66	50	116	169	147	316	59	60	119	92	79										
*) Hierunter 0—1 Mo- nat alt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—										

*) A téli évszak összegét nem számíthattuk mivel az 1873-diki December hóval kezdődik, de e hónapban a balandósági órák még csak Pestre szorítottak.

Die Summen für die Wintermonate konnten nicht ausgewiesen werden, weil der Winter mit dem December des Jahres 1873 bei die mortalitätsstatistischen Beobachtungen sich aber zu jener Zeit noch ausschliesslich auf die Stadt Pest bezogen haben.

kora, a halálozás hónapja szerint.
Verstorbenen nach Todesmonat.

Augusztus			Nyári évszak			Szeptemb.			Október			November			Őszi évszak			December			Egész naptári esztendő			Százalékszámítás egy-egy korosztályról											
hónap			Sommer			h ó n a p									Herbst			hó			Ganzes Kalenderj.			Procente für jede Altersklasse											
férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.						
m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.	m.	w.	zhs.
217	484	830	742	1572	202	172	374	161	165	326	141	132	273	504	469	973	159	136	295	2435	3166	4601	36.51	37.89	37.08										
31	54	85	127	145	272	50	39	89	35	45	80	40	37	77	125	121	246	29	51	80	489	561	1050	7.31	9.81	8.46									
13	13	26	40	39	79	16	12	28	9	12	21	17	7	24	42	31	73	21	16	37	203	175	378	3.03	3.06	3.05									
6	13	25	23	48	10	11	21	4	7	11	12	13	25	26	31	57	12	6	18	134	135	269	2.00	2.36	2.17										
2	7	9	11	31	42	4	4	8	5	8	13	4	8	12	13	20	33	4	10	14	78	92	170	1.17	1.61	1.36									
297	617	1033	980	2013	282	238	520	214	237	451	214	197	411	710	672	1382	225	219	444	3339	3129	6468	49.88	54.74	52.12										
4	1	5	10	9	19	5	2	7	2	6	8	7	3	10	14	11	25	3	2	5	51	50	101	0.76	0.88	0.81									
4	2	6	18	8	26	2	3	5	4	1	5	7	6	13	13	10	23	7	5	12	73	48	121	1.09	0.84	0.98									
2	3	5	5	11	16	4	2	6	3	1	4	1	5	6	8	8	16	2	3	5	39	38	77	0.59	0.66	0.62									
1	3	4	4	5	9	—	2	2	4	1	5	1	2	3	5	5	10	3	1	4	26	23	49	0.39	0.40	0.40									
1	—	1	4	3	7	1	3	4	3	1	4	3	4	7	7	8	15	—	1	1	17	31	48	0.25	0.54	0.38									
12	9	21	41	36	77	12	12	24	16	10	26	19	20	39	47	42	89	15	12	27	206	190	396	3.08	3.32	3.19									
4	4	8	20	23	43	5	4	9	4	7	11	7	6	13	16	17	33	9	3	12	85	85	170	1.27	1.49	1.37									
15	13	28	43	68	111	15	15	30	9	16	25	19	19	38	43	50	93	19	14	33	193	233	426	2.88	4.08	3.43									
20	7	27	68	45	113	6	10	16	7	12	19	17	13	30	30	35	65	26	11	37	243	190	433	3.63	3.32	3.49									
15	15	30	69	54	123	12	15	27	18	8	26	24	33	57	54	56	110	22	17	39	316	232	548	4.72	4.07	4.40									
22	12	34	68	46	114	12	16	28	16	13	29	19	19	38	47	48	95	24	12	36	293	197	490	4.37	3.45	3.95									
16	47	96	57	153	11	14	25	16	14	30	25	18	43	52	46	98	18	20	38	328	221	549	4.91	3.86	4.42										
25	10	35	85	33	118	13	6	19	13	10	23	24	14	38	50	30	80	22	11	33	304	155	459	4.54	2.71	3.70									
24	16	40	74	42	116	23	8	31	13	13	26	20	17	37	56	38	94	29	10	39	324	166	490	4.85	2.90	3.95									
22	13	35	63	36	99	16	8	24	10	6	16	15	17	32	41	31	72	22	18	40	274	158	432	4.09	2.76	3.48									
22	16	38	69	41	110	16	10	26	17	9	26	16	13	29	49	32	81	21	9	30	259	175	434	3.87	3.07	3.50									
9	7	16	47	25	72	16	4	20	17	5	16	7	7	14	34	16	50	13	9	22	183	129	312	2.73	2.26	2.51									
8	10	18	25	24	49	13	9	22	9	9	18	6	18	24	28	36	64	9	12	21	131	143	274	1.96	2.50	2.21									
8	9	17	27	25	52	8	10	18	6	4	10	7	14	21	21	28	49	8	8	16	111	125	236	1.66	2.19	1.90									
5	7	12	15	19	34	2	5	7	6	6	12	3	7	10	11	18	29	3	9	12	56	84	140	0.84	1.47	1.13									
4	3	7	11	14	25	4	7	11	2	4	6	—	3	3	6	14	20	1	6	7	33	59	92	0.49	1.03	0.74									
2	2	2	1	5	6	—	5	5	—	2	3	1	1	2	2	8	10	—	2	2	9	35	44	0.13	0.61	0.35									
—	—	—	1	1	2	1	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2	—	—	—	3	3	6	0.04	0.05	0.05										
—	—	—	2	2	4	1	—	1	—	1	—	—	—	1	1	2	—	1	1	4	7	11	0.06	0.12	0.08										
466	1032	1861	1571	3432	468	396	864	389	336	725	443	436	879	1300	1218	2518	486	403	889	669	457	1624	100.00	100.00	100.00										
1	1	2	3	5	2	6	8	—	—	—	1	—	1	3	6	9	2	2	4	21	26	47	—	—	—										
58	143	236	197	433	74	54	128	58	44	102	51	51	102	183	149	332	51	34	85	478	616	1364	11.17	10.78	10.99										

Az 1875-dik évben (természetes halállal)

Alter der im Jahre 1875 (an natürlichen

Kor- szakok Altersjahr	1874. December			1875. Január			Február			Téli évszak			Márczius			Április			Május								
	h ó n a p									Winter									h ó n a p								
	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.	férfi	nő	e.			
	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.	m.	w.	zus.			
— 1év.)*	159	136	295	156	136	292	137	131	268	452	403	855	153	128	281	146	125	271	162	128	290						
— 2 "	29	51	80	43	38	81	47	37	84	119	126	245	55	41	96	38	34	72	47	40	87						
— 3 "	21	16	37	23	34	57	29	23	52	73	73	146	28	36	64	21	28	49	22	35	57						
— 4 "	12	6	18	19	16	35	17	14	31	48	36	84	14	12	26	12	16	28	10	7	17						
— 5 "	4	10	14	7	9	16	9	10	19	20	29	49	10	10	20	9	7	16	10	14	24						
0— 5 "	225	219	444	218	233	481	239	215	454	712	667	1379	260	227	487	226	210	436	251	224	475						
— 6 "	3	2	5	5	4	9	5	5	10	13	11	24	5	8	13	6	3	9	12	3	15						
— 7 "	7	5	12	6	10	16	2	3	5	15	18	33	9	6	15	3	2	5	7	8	15						
— 8 "	2	3	5	2	2	4	2	5	7	6	10	16	2	8	10	5	2	7	2	1	3						
— 9 "	3	1	4	1	4	5	3	5	8	7	10	17	4	4	8	5	1	6	7	1	8						
— 10 "	—	1	1	3	1	4	1	2	3	4	4	8	2	3	5	2	2	4	1	—	1						
5— 10 "	15	12	27	17	21	38	13	20	33	45	53	98	22	29	51	21	10	31	29	13	42						
— 15 "	9	3	12	5	6	11	5	4	9	19	13	32	9	7	16	5	15	20	8	6	14						
— 20 "	19	14	33	16	13	29	7	15	22	42	42	84	12	14	26	13	12	25	10	23	33						
— 25 "	26	11	37	15	11	26	23	11	34	64	33	97	42	26	68	21	18	39	38	30	68						
— 30 "	22	17	39	22	19	41	34	24	58	78	60	138	30	20	50	28	17	45	32	25	57						
— 35 "	24	12	36	29	13	42	35	15	50	88	40	128	41	18	59	26	24	50	36	22	58						
— 40 "	18	20	38	33	15	48	21	13	34	72	48	120	33	19	52	34	16	50	39	29	68						
— 45 "	22	11	33	27	19	46	20	14	34	69	44	113	45	19	64	38	16	54	35	15	50						
— 50 "	29	10	39	29	11	40	22	15	37	80	36	116	31	23	54	24	18	42	28	18	46						
— 55 "	22	18	40	14	17	31	23	15	38	59	50	109	30	25	55	30	15	45	30	17	47						
— 60 "	21	9	30	25	19	44	22	13	35	68	41	109	32	18	50	27	18	45	19	16	35						
— 65 "	13	9	22	22	16	38	21	14	35	56	39	95	21	23	44	26	15	41	23	8	31						
— 70 "	9	12	21	15	11	26	5	12	17	29	35	64	16	20	36	12	11	23	15	14	29						
— 75 "	8	8	16	7	9	16	6	12	18	21	29	50	11	15	26	8	12	20	17	4	21						
— 80 "	3	9	12	12	8	20	6	9	15	21	26	47	17	9	26	8	14	22	8	8	16						
— 85 "	1	6	7	6	5	11	4	4	8	11	15	26	2	8	10	1	5	6	2	7	9						
— 90 "	—	2	2	4	3	7	2	5	7	6	10	16	4	2	6	—	3	3	2	—	2						
— 95 "	—	—	—	—	2	2	—	1	1	—	3	3	1	1	2	1	—	1	1	1	2						
95 éven túl über 95 Jahre	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	2	—	—	—						
Összesen Summe	486	403	889	546	451	997	508	431	939	1540	1285	2825	659	523	1182	549	451	1000	623	480	1103						
Ösmertlen korú Alter unbekannt	2	2	4	3	—	3	5	1	6	10	3	13	—	—	—	4	2	6	—	2	2						
*) Ebből 1 hónap. Hieron 1 Mon. alt	51	51	102	35	45	80	35	25	60	121	121	242	48	38	86	40	35	75	40	36	76						

kimúltak kora, a halálozás hónapja szerint.

Todesursachen) Verstorbenen nach Monaten.

Tavaszi évsz.			Junius			Julius			Augusztus			Nyári évszak			Szeptemb.			Október			November		
Frühling			h ó n a p									Sommer			h ó n a p								
érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.	érfi	nő	e.
m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.	m.	w.	zús.
461	381	842	247	194	441	272	261	533	204	167	371	723	622	1345	175	144	319	135	130	265	126	85	211
140	115	255	27	44	71	35	55	90	41	41	82	103	140	243	35	48	83	45	36	81	33	25	58
71	99	170	23	23	46	11	22	33	10	17	27	44	62	106	21	17	38	25	19	44	18	19	37
36	35	71	9	8	17	7	4	11	10	8	18	26	20	46	20	10	30	16	11	27	11	11	22
29	31	60	6	5	11	6	9	15	10	8	18	22	22	44	11	10	21	7	8	15	14	11	25
737	661	1398	312	274	580	331	351	682	275	241	516	918	866	1784	262	229	491	228	204	432	202	151	353
23	14	37	8	—	8	2	1	3	7	6	13	17	7	24	3	7	10	6	9	15	4	7	11
19	16	35	2	4	6	2	3	5	1	1	2	5	8	13	6	—	6	5	8	13	9	9	18
9	11	20	1	1	2	1	2	3	3	3	6	5	6	11	5	2	7	1	2	3	2	6	8
16	6	22	3	1	4	3	2	5	1	1	2	7	4	11	—	1	1	2	2	4	3	4	7
5	5	10	—	1	1	1	—	1	1	1	2	2	2	4	—	2	2	—	1	1	5	1	6
72	52	124	14	7	21	9	8	17	13	12	25	36	27	63	14	12	26	14	22	36	23	27	50
22	28	50	5	6	11	1	8	9	7	6	13	13	20	33	1	5	6	5	6	11	8	7	15
35	49	84	11	7	18	10	11	31	9	13	22	30	41	61	10	12	22	5	18	23	8	19	27
101	74	175	21	20	41	15	14	29	16	15	31	52	49	101	11	19	30	17	26	43	13	15	28
90	62	152	22	13	35	24	13	37	23	12	35	69	38	107	23	19	42	15	17	32	24	19	43
103	64	167	19	21	40	24	13	37	15	11	26	58	45	103	10	18	28	10	14	24	24	17	41
106	64	170	24	16	40	24	14	38	22	15	37	70	45	115	21	14	35	18	14	32	18	17	35
118	50	168	24	15	39	15	14	29	15	13	28	54	42	96	26	14	40	13	14	27	14	14	28
83	59	142	22	16	38	20	9	29	10	17	27	52	42	94	12	9	21	24	10	34	17	18	35
90	57	147	25	29	34	21	13	34	23	11	34	69	33	102	10	15	25	8	17	25	24	19	43
78	52	130	23	7	30	15	15	30	20	12	32	58	34	92	8	12	20	20	18	38	14	19	33
70	46	116	21	14	35	16	16	32	13	10	23	50	40	90	10	9	19	12	10	22	15	12	27
43	45	88	9	9	18	16	10	26	11	5	16	36	24	60	17	7	24	9	9	18	14	15	29
36	31	67	14	6	20	9	6	15	8	4	12	31	16	47	3	5	8	4	9	13	8	4	12
33	31	64	5	13	18	5	6	11	3	5	8	13	24	37	4	10	14	10	9	19	8	9	17
5	20	25	—	3	3	5	2	7	5	3	8	10	8	18	—	2	5	3	8	2	2	4	4
6	5	11	1	3	4	4	2	6	2	2	4	7	7	14	—	4	4	1	—	1	3	8	11
3	2	5	—	1	1	1	1	2	1	—	1	2	2	4	—	1	1	—	—	—	1	—	1
—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1
1831	1454	3285	572	460	1032	565	528	1093	491	407	898	1628	1405	3023	442	416	858	418	420	838	440	393	833
4	4	8	1	1	2	4	1	5	—	1	1	5	3	8	2	—	2	5	2	7	2	—	2
128	109	237	65	47	112	67	55	122	67	55	122	199	157	356	63	36	99	47	43	90	50	27	77

Korszakok Altersjahr	Őszi évszak Herbst			December hó			Egész — Ganzes						Százalékszámítás egy-egy korosztályról Perc. für jede Altersklasse		
	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.	napt. — Kalender klimat.			esztendő — Jahr			férfi m.	nő w.	e. zus.
							férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.			
— 1 év. *)	436	359	795	147	103	250	2060	1732	3792	2072	1765	3837	32.88	32.54	32.71
— 2 »	113	109	222	27	20	47	473	459	932	475	490	965	7.55	8.62	8.04
— 3 »	64	55	119	24	14	38	255	237	542	252	289	541	4.07	5.38	4.68
— 4 »	47	32	79	15	7	22	160	124	284	157	123	280	2.56	2.33	2.45
— 5 »	32	29	61	9	6	15	108	107	215	103	111	214	1.72	2.01	1.85
— 5 »	692	584	1276	222	150	372	3056	2709	5765	3059	2778	5837	48.78	50.88	49.73
— 6 »	13	23	36	5	7	12	68	60	128	66	55	121	1.09	1.13	1.10
— 7 »	20	17	37	11	5	16	63	59	122	59	59	118	1.01	1.11	1.05
— 8 »	8	10	18	5	6	11	31	40	71	28	37	65	0.50	0.75	0.61
— 9 »	5	7	12	4	1	5	36	27	63	35	27	62	0.58	0.50	0.54
— 10 »	5	4	9	1	3	4	17	17	34	16	15	31	0.28	0.32	0.30
— 10 »	51	61	112	26	22	48	215	203	418	204	193	397	3.49	3.81	3.60
— 15 »	14	18	32	6	7	13	65	83	148	68	79	147	1.03	1.56	1.27
— 20 »	23	49	72	11	5	16	122	162	284	130	171	301	1.95	3.04	2.45
— 25 »	41	60	101	21	17	38	253	222	475	258	216	474	4.04	4.17	4.09
— 30 »	62	55	117	17	12	29	294	210	504	299	215	514	4.68	3.91	4.34
— 35 »	44	49	93	20	25	45	289	221	510	282	208	490	4.61	4.15	4.39
— 40 »	57	45	102	18	17	35	305	199	504	305	202	507	4.87	3.74	4.34
— 45 »	53	42	95	18	14	32	290	181	471	294	178	472	4.63	3.39	4.06
— 50 »	53	37	90	21	11	32	260	175	435	268	174	442	4.15	3.28	3.74
— 55 »	42	51	93	21	20	41	259	193	452	260	191	451	4.13	3.62	3.90
— 60 »	42	49	91	16	16	32	241	186	427	246	179	425	3.84	3.49	3.67
— 65 »	37	31	68	15	14	29	215	161	376	213	156	369	3.42	3.03	3.24
— 70 »	40	31	71	5	7	12	144	130	274	148	135	283	2.30	2.44	2.36
— 75 »	15	18	33	8	8	16	103	94	197	103	94	197	1.64	1.77	1.70
— 80 »	22	28	50	6	14	20	92	114	206	89	109	198	1.47	2.13	1.77
— 85 »	7	7	14	—	4	4	32	48	80	33	50	83	0.51	0.93	0.69
— 90 »	4	12	16	1	2	3	24	34	58	23	34	57	0.38	0.64	0.50
— 95 »	1	1	2	—	—	—	6	8	14	6	8	14	0.09	0.15	0.12
95 éven túl über 95 Jahre	—	1	1	—	—	—	—	5	5	—	6	6	—	0.09	0.04
Összeg Summe	1300	1229	2529	452	365	817	6265	5325	11590	6288	5376	11664	100.00	100.00	100.00
Ösmeretlen korú Unbekannt. Alters	9	2	11	—	4	4	26	14	40	—	—	—	—	—	—
*) Ebből hónapig Hieron 1 Monat alt	160	106	266	57	30	87	614	472	1086	608	493	1101	9.80	8.86	9.37

Volt t. i. az 5 éven felüli halottak átlagkora *)

	1872/3	1874/5
I. kerületben . . .	?	44·33
II. » . . .	?	44·07
III. » . . .	?	44·48
a Duna jobb partján .	?	44·30
IV. kerületben . . .	44·54	45·36
V. » . . .	42·18	44·07
VI. » . . .	40·31	41·74
VII. » . . .		42·11
VIII. » . . .	35·65	40·55
IX. » . . .	39·07	41·17
X. » . . .	35·30	34·77
a Duna bal partján .	39·30	41·63

Nemre nézve hét kerületben a férfiak átlagkora, háromban pedig a nőké magasb.

Volt t. i. az öt éven felüli elhaltak átlagkora:

	a férfiaknál a nőknél	
I. kerületben (1874/5) . . .	42·18	46·47
II. » » . . .	44·68	43·50
III. » » . . .	45·53	43·14
IV. » (1872/5) . . .	46·35	44·52
V. » » . . .	43·14	41·82
VI. » » . . .	41·75	41·21
VII. » » . . .		38·80
VIII. » » . . .	40·45	39·87
IX. » » . . .	33·87	36·22

*) Ezen számítások a következő koresoportokból származtak:

1. 0—5 évesek, melyeknek átlagkora 1 évnek vététt (l. ennek indokolását szerzőnek a dr. Engel-féle „Zeitschrift des kön. preussischen statistischen Bureaus“ című folyóirat 1876. évi folyamában 105—110. lap).

2. 5—10, 10—15, 15—20 évesek s i. t. 75—80 évig, mely koresoportok átlagául a két korhatár közepe vététt (tehát $7\frac{1}{2}$, $12\frac{1}{2}$, $17\frac{1}{2}$ év egész $77\frac{1}{2}$ évig).

3. 80 éven felüliek, melyeknek kora átlag 85 évesnek vététt.

IV. FEJEZET.

A természetes halálokok.

A halálok jelzéseinek tökélyesbülése. — Bejelentett kétszáz halálok közül huszonhét magában foglalja a halottak kétharmadát. — Ezeknek ismertetése. — Tüdő- és mellhártyabajok. — Bélhurut. — Himlő; az uralkodott járvány lefolyása; a himlőoltás elhanyagolása. — Agg-aszály. — Hagymáz. — Torokgyík és roncsoló toroklob. — Béllob. — Vörheny; 1873. augusztus havától 1876. augusztus haváig egészen meg nem szűnt. — Agyvér-ömleny és szélhűdés. — Agykérlob és agylob. — Szervi szivbaj.

A 11 és 12-ik számú táblákon tartalmazzatik és pedig külön minden városrész után azon legrészletesebb kimutatása a halálokoknak, mely a halottkémi és orvosi jelentésekben foglalt közléseken alapul. A hivatal e szerint az iránt, valjon az említett helyen felsorolt betegségek megfelelnek-e az orvosi tudomány jelenlegi fölfogásának, felelősséget nem vállal: tevékenysége e tekintetben csak közvetítő természetű.

Törekvése mindazonáltal folyton oda van irányulva, hogy a halálokok nomenclaturája évről-évre inkább feleljen meg a tudomány igényeinek, és mindinkább megbízhatóbbá váljék. Hatályosan elősegített e törekvésben, hogy minden rendelő orvos minden gyógykezelése alatt elhunyt egyénről bizonyítvány kiállítására köteleztetett. Ez intézkedés az utóbbi években meglehetősen gyökeret vert, sőt az időközben hozott közegészségi törvénybe is felvétetvén, és így most már a törvény védelme alatt állván, ez által minden esetre pontosabb jelentéseket nyertünk a halálokokról mintsem eddigelé lehetséges volt, midőn csakis a halottkémekek fölfogására kellett szoritkozunk, a kik pedig már nem beteget, hanem csak halottat látnak. Ennek egyik bizonyítékául szolgálhat, hogy bizonyos tudományilag kevésbé használható halálokjelzések évről évre ritkábban fordulnak elő. Így például rángásban elhaltak jelentetett 1872/3-ban a 0—5 éves gyermekek 17 százaléka, 1874/5-ben 14.6 százaléka.

Fölemlítettük továbbá már előbbi munkánkban is, hogy a halottkém urakat figyelmeztetni szoktuk a kerületekbeni halál-ok jelzésben netán előforduló feltűnőségekre. Hogy e felszólításunk nem volt eredmény nélküli, arról meggyőződhetik a ki az előbbeni munkánk 49. lapján felsorolt valószínűtlen halál-ok jelzéseket összehasonlítja a jelen munkálatával. Hogy mindazonáltal az egyes kerületekben használt halál-ok-jelzések még mindig nem mentek némi sajátosságoktól, az a dolog természetében fekszik. A szakférfiak előtt nem titok, hogy a betegségeknek theoretikus megkülönböztetése és gyakorlati felismerése között mily nagy a különbség, és hogy különösen mily nehézségekkel jár a gyermekek betegségeinek helyes korismérése. Így pl. azt vajjon agylob vagy agykérlob, vajjon tüdőlob vagy hörglob volt-e a halál-ok, gyakran bonczélet nélkül apodictice nemis állitható. Bonczolás pedig természetes haláleseteknél nem szokott történni. Szintűgy nagy részben egyéni fölfogástól vagy szokástól függ, ha az egyik orvos Morbus Brightii-t, a másik vesebajt, vagy ha a heveny szivbajok egyikének megnevezése helyett inkább szivhűdést, ha valamelyik tüdőbaj helyett tüdőlégdagot vagy tüdővizenyőt jelentenek be halál-oknak. Mi ezen egymástól határozottan el nem határolt betegségek nevezetesebbjeit az alább következőkben összefoglaltuk, mi által a következtetés könnyítettik.

A halálokok gyanánt feladott betegségek száma 1874 és 1875-ben mintegy 220-at tett; ezeknek nagyobb része azonban csak szórványosan fordul elő: a következőkben felsoroljuk azon betegségeket, melyek 2 év alatt legalább száz halálesetet okoztak. Mint látszik ezeknek száma nem igen nagy; mindössze 34-re rüg (sőt az összevonások számbavételével csak 27-re), az általuk okozott halálesetek száma pedig 21,000-re. úgy hogy a többi mintegy 200 halál-ok számára mindössze 3000 haláleset marad.

Az itt következő felsorolásban azon sorban következnek a betegségek a mely azokat számukhoz képest megilleti, egyúttal helyesebb megbirálhatás végett oda jegyezzük azoknak 1872 és 1873-bani föllépésüket Pest városában (az 1874^{1/5}-iki adatok Budapestre vonatkoznak). Hozzá kell továbbá tennünk, hogy 1872-ben 400, 1873-ban 2124 kolera okozta haláleset fordult elő, 1874 és 1875-ben pedig egy sem.

	Összesen 1875 és 1874	1874.		1872.	
		Budapest		Pest	
Tüdögümő (Tuberc. pulmon.)	4738	2484	2254	1889	1775
Tüdőlob (Pneumonia catarrhalis)		886	895	531	613
Hörglob (Bronchitis)	2268	101	259	110	109
Hörghurut (Catarrhus bronchialis)		58	64	37	10
Mellhártyalob (Pleuritis)		45	60	20	31
Bélhurut (Catharr. intest.)	2024	981	1043	842	493
Rángás (Convulsiones)	1819	855	964	771	897
Veleszületett gyöngeség (Debil. cong.)	1700	775	925	685	586
Himlő (Variola)	1371	426	945	163	914
Aggaszály (Marasm. senilis)	745	369	376	300	217
Hagymáz (Typhus)	712	307	405	432	293
Hártyás torokgyík (Croup)		126	93	141	129
Torokgyík (Angina faucium)	686	103	81	40	21
Ronesoló toroklob (Angin. diphter.)		163	120	19	3
Agykérlob (Meningit. simplex)	595	179	183	164	139
Agylob (Encephalitis)		111	122	128	182
Béllob (Enteritis)	593	281	312	247	155
Vörheny (Scarlatina)	490	259	231	178	52
Agyvér-ömleny (Apoplexia)	473	113	127	57	47
Szélhűdés (Paralysis)		94	139	83	101
Szervi szivbaj (Vitia cordis organ.)	452	246	206	146	136
Tüdővizenyő (Oedema pulm.)	337	172	165	68	111
Vizfej. (Hydrocephalus)	303	124	179	45	88
Vizkór (Hydrops)	295	141	154	92	148
Tüdőlégdag (Emphisema pulm.)	262	131	131	54	46
Görvélykór (Scrophulosis)	208	102	106	80	49
Hashártyalob (Peritoneitis)	204	89	115	68	80
Brightkór (Morbus Brightii)	196	81	115	50	75
Méhrák (Carcinoma uteri)	146	87	59	37	30
Hökhurut (Pertussis)	144	46	98	110	80
Kanyaró (Morbilli)	135	48	87	78	75
Vérhas (Disenteria)	104	54	50	47	35
Gyermekágyi láz (Febris puerperalis)	101	50	51	16	20
Gyomorrák (Carcinoma ventriculi)	96	47	49	24	31

A felsorolt halál-okokból a fontosabbakkal behatóbban kívánván foglalkozni, határuktól tüzzük magunknak azon betegségeket, melyek két év alatt legalább 400 halálesetet okoztak. Ezek: tüdőgümő és tüdőlob (hörglobbal, hörghuruttal

és mellhártyalobbal) bélhurut, rángás, veleszületett gyöngeség, himlő, aggaszály, hagymáz, torokgyík és roncsoló toroklob, béllob, vörheny, agyvérömleny és szélhűdés, szervi szivbaj és agylob (agykérlobbal), melyekben összesen 18,666 ember halt el, tehát a természetes halállal kimultaknak két harmadrésze. Ezen 14 betegségből a „rángás“ és „veleszületett gyöngeség“ mint kizárólag gyermekbetegség, a gyermekhalandóság fejezetében fogván tárgyalatni, e fejezetünkre 12 nevezetesebb halál-ok tárgyalása marad fen; annak hónap és évszak, valamint nem és korszerinti fellépése tekintetében. Egyéb tekintetben u. m. vagyonnosság, lakviszony, foglalkozás szempontjából az ezen viszonyokkal foglalkozó külön fejezetekben lesz alkalmunk e betegségekről megemlékezni.

A nemekre vonatkozó adatok az ezen fejezethez csatolt táblák mindegyikéről kivehetők; a halottak korviszonyai a 8. és 9., a halálokoknak kerületszerinti föllépése a 11. és 12., a halál-ok és kor közötti összefüggés a 13. és 14. és a betegségeknek hónap és évszak szerinti föllépése a 10-ik táblán tartalmaztatik.

Tüdögümő, tüdőlob, hörglob, höghurut, mellhártyalob. — E betegségek mint rendesen — úgy ez években is a halálesetek legnagyobb részét, t. i. 7006-ot idéztek elő, melyből a tüdögümőre 4738 jutott.

Az elhaltak közt volt:

Tüdögümőben	elhalt (1874 és 1875-ben)	. .	4738
Tüdőlobban	„ „ „	. .	1781
Hörglobban	„ „ „	. .	122
Hörghurutban	„ „ „	. .	260
Mellhártyalobban	„ „ „	. .	105
	Összesen	. .	7006

Már előbbi közleményünkben figyelmeztettünk azon körülményre, hogy a tüdögümő okozta halálesetek márczius, april és május havában a legszamosabbak, míg juniusbán csökkenés áll be, mely aztán télig eltart. A tüdőlob lefolyása nem mutatott oly határozott függőséget az időjárástól bár ennél is félreismerhetlen volt, hogy az február, márczius, april és május hónapokban lép fel legerősebben, a meleg időszak beálltával azonban szembetűnően gyérül. — Ugyanezt tapasztalhatni az 1874 és 75-ik évek halandósági észleleténél is; volt ugyanis:

	tüdögümő		tüdőlob		tüdögümő		tüdőlob		
	1874—1875		1874—1875		1874—1875		1874—1875		
Január	176	175	64	86	Julius	213	205	86	40
Február	197	179	50	104	Augusztus	159	198	46	42
Márczius	264	276	124	124	Szeptember	137	169	31	44
Aprilis	241	262	95	100	Október	103	172	43	65
Május	257	306	120	100	November	153	151	61	51
Junius	220	242	105	65	Deczember	134	149	70	65

A tüdőbajoknak életkor szerinti föllépéséről az 1872 és 1873-ik évek halandóságának feldolgozásánál említettük, hogy az élet két szakában szokott félelmetességéből veszíteni, t. i; az első életévek után következő fiatal korban (körülbelül 15 évig) és a legmagasabb korban. Ezen állítás teljes igazolását találja az 1874-75. évek halandóságában is; tett t. i. az elhaltak száma e két évben:

		tüdőgümő tüdőlob		tüdőgümő tüdőlob	
0—	1 éves korban . .	599	514	21—30 éves korban . .	965 153
1—	2 „ „ . .	250	187	31—40 „ „ . .	872 192
2—	5 „ „ . .	156	158	41—50 „ „ . .	630 176
<hr/>				51—60 „ „ . .	308 154
Össz.	0— 5 éves korban . .	1005	859	61—70 „ „ . .	236 101
	5—10 „ „ . .	57	37	71—80 „ „ . .	61 45
	11—15 „ „ . .	63	7	80-on túli	9 9
	16—20 „ „ . .	316	38	Ismeretlen koru	16 7

Már ezen adatokból is kitűnik, hogy az életnek említett két szaka csakhogyan némi immunitással bír ezen bajok ellen. Még szembeötlőbbé válik azonban e tény ha — tekintettel azon körülményre, hogy az élet egyes korszakai nem egyenlő számmal vannak a halottak közt képviselve — azon arányt keressük, melyben az e betegségekben elhaltak az ugyan ily kora, de más betegségekben elhaltak számához állanak, mi célra ide igtatjuk a felsorolt korszakokban elhalt összes egyének számát is. Ezen alább következő arányszámokból világosan kitűnik, hogy e betegségek pusztító ereje az első életévek után fogy, később mindinkább emelkedik míg a 21—30-ik korévben — a midőn az ezen korbéli halottaknak több mint fele (57 %!) e bajokban hal el — tetőpontját éri el, innét túl ismét következetesen apad, úgy hogy a legmagasabb koraik közt csak hat százalékot látunk e betegségek folytán elhalni.

		Összes halottak száma	tüdőgümőben elhaltak aránya	tüdőlobban elhaltak aránya	Együtt
	0—1 éves korban	8393	6.1	7.1	13.2
	1—2 „ „	1982	9.4	12.6	22.0
	2—5 „ „	1858	8.5	8.4	16.9
<hr/>					
Összesen	0—5 „ „	12,234	8.2	7.0	15.2
	6—10 „ „	814	7.0	4.5	11.5
	11—15 „ „	318	19.8	2.2	22.0
	16—20 „ „	706	44.7	5.4	50.1
	21—30 „ „	1,964	49.1	7.8	56.9
	31—40 „ „	2,044	42.6	9.4	52.0
	41—50 „ „	1,850	34.0	9.5	43.5
	51—60 „ „	1,742	29.1	8.8	37.9
	61—70 „ „	1,236	19.1	8.2	27.3
	71—80 „ „	779	7.8	5.8	13.6
	80-on túl éves kor.	310	2.9	2.9	5.8
	Ösmeretlen kora	87	18.4	8.0	26.4

Megjegyzendő, hogy mi, az aszály és sorvadás-féle, az orvosi tudomány mai álláspontján már nem igazolható halál-okokat, ha azok 2 hónapnál idősebb egyénnél fordultak elő, — a phthisis tüneteire való tekintetből — a tüdőgümő közé soroztuk. A két hónapnál fiatalabb halottaknál ellenben a „sorvadást“ veseszületett gyengeségnek tekintettük és oda is soroztuk.

Bélhurut. Ezen betegség a nyári hónapokban lép föl legerősebben, elannyira, hogy minden július és augusztus hónapokban volna jogunk bélhurut epidemiáról beszélni. 1874 és 1875-ben például e hónapokban átlag 185 haláleset fordult

elő, holott a többi hónapokra csak 60 esik. Havonkénti fellépése a 10-dik számú táblán látható.

A bélhurutban elhaltak majdnem kizárólag a gyermekkorból kerülnek ki, volt t. i.:

0—5 éves fiu . . .	975
0—5 „ leány . . .	908
Összesen . . .	<u>1,883</u>

míg az 5 éven felüliek száma mindössze csak 39-et tesz, miért is ezen betegség korviszonyaival a gyermekbetegségeket tárgyazó fejezetben fogunk behatóbban foglalkozni.

Himlő. 1872-ik évben a fővárosban himlőjárvány uralkodott, melynek a pesti oldalon 900-nál több egyén esett áldozatául; a rá következő évben a himlő esetek száma 173-ra apadt, de 1874 és 1875-ben ismét nevezetesen emelkedett, a mennyiben az előbbi évben 945, az utóbbiban 426 eset fordult elő. Az 1871-iki himlőjárvány már az előbbi év december havában kezdődött, a midőn a pesti oldalon 27 himlőeset fordult elő; január hóban (egész Budapesten) már 84, februárban 83 eset fordult elő; a járvány így körülbelöl egy magasságon tartotta magát egészen novemberig, míg nem e hóban 103, decemberben pedig 105 eset mellett ismét némi emelkedés mutatkozott. Onnantúl a himlőesetek száma fogy, úgy hogy július és augusztus hóban már csak 8, illetve 9 eset fordul elő. A későbbi hónapokban azonban megint emelkedést látni, úgy hogy az év utolsó hava már 24 esetet tüntet föl, (ezen újabb járvány 1876. január havában érte végét; februárban 6, márcziusban pedig csak 1 eset fordult elő.)

Ezuttal is a gyermekkor volt az, melyből a legtöbb eset került ki: az elhaltaknak t. i. $\frac{4}{5}$ -öd része a 0—5 éves korukhoz tartozván, a mennyiben ennek folytán e betegséggel is a gyermek balandóság fejezetében fogunk behatóbban foglalkozni, itt csak a következő adatok felemlítésével érjük be.

A himlőben elhaltak között volt:

0— 5 évig (1874 és 1875-ben)	962, vagyis az e korban elhaltak	7.8%-a
6—10	151,	18.6 „
11—15	46,	14.5 „
16—20	50,	7.1 „
21—30	85,	4.3 „
31—40	48,	2.3 „
41—50	27,	1.5 „
51—60	16,	0.9 „
61—70	5,	0.4 „
71—80	1,	0.1 „

Mi 1875-óta minden himlő-halálesetnél azt is feljegyeztettük, vajjon az illető oltva volt-e vagy nem? Az eredményt a 15-dik számú táblán közöljük. Látnivaló azonban, hogy abból következtetéseket le nem vonhatni a mennyiben 426 eset közül csupán 41-ről tudták vajjon oltás történt-e, 385-ről pedig nem. A meny-

nyiben azonban e 41 eset közül csak kilencz oltott volt, harminczkettő pedig nem, ez adatokból mégis annyi látszik kitünni, hogy a himlő-oltás kénszer még nem vert igen mély gyökeret.

A himlőesetek következőleg oszoltak el az egyes kerületekre:

I. kerület	99	VI. kerület	142
II. "	42	VII. "	209
III. "	82	VIII. "	261
IV. "	23	IX. "	103
V. "	117	X. "	59
		Közintézetekben	234
		Összesen	1,371

Aggaszály. 1874 és 1875-ben 745 esetben okozta a halált. Az aggaszályban elhaltak közt volt 277 férfi és 468 nő, 100—100 férfira tehát 171 nő esik. Ezen haláloknak kerület szerinti föllépését illetőleg fölemlítendő, hogy az I kerületben 53, II. 41, III. 52, IV. 49, V. 31, VI. 58, VII. 84, VIII. 82, IX. 53, X. 8, közintézetekben pedig 234 eset fordult elő.

Az elhaltak korát a 16. sz. tábla mutatja, melyből kitétnik, hogy az aggaszályban elhaltak közül:

60 évig való korban volt	57,	köztük	44 nő,
61—70 " " " "	172,	"	102 "
71—80 " " " "	318,	"	197 "
81—90 " " " "	172,	"	112 "
90—100 " " " "	22,	"	14 "
101 és 104 éves korban elhalt 1—1 nő	2,	"	2 "
111 éves korban 1 férfi	1,		—

A hagymáz e két évben nem lépett föl erősebben mint a megelőzőtt két évben, t. i. 1874-ben 405, 1875-ben 307 halálesettel. Miután a küteges és hasi hagymáz közt a halotti jelentések csak igen ritkán tesznek megkülönböztetést (a két évben csak 12 eset jelöltetett kütegesnek és 47 hasinak), kénytelenek vagyunk a typhusnak e két faját egybefoglalni. Kerületeenkénti föllépését illetőleg nem bocsátkozhatni következtetésekbe, miután az összes eseteknek majd fele, t. i. 328, kórházakból és közintézetekből került ki. A többiből esett az I. kerületre 37, II. 23, III. 54, IV. 27, V. 25, VI. 41, VII. 62, VIII. 63, IX. 36, X. 17. Ezen adatokból annyi mégis kiderül, hogy a hagymáz a III. kerületben jóval erősebben lépett föl mint a többi városrészekben.

A hagymáznak hónapok szerinti föllépését a 10. sz. táblán lehet megtalálni. Az ott tapasztalt adatokból kiderül, hogy e betegség 1874. május és július havában okozott legszamosabb halálesetet, t. i. összevéve 112-öt; a két év többi 22 hónapjára 601, tehát havonként átlag 25 esik.

Az 1872—73-ki halandóság földolgozása alkalmával fölemlítettük, hogy a typhus a máskülönben leginkább megtámadott gyermekkorban aránylag ritkábban lépett föl, ellenben az idősebbekből és különösen a fiatal és az első férfi korból szemelte ki legtöbb áldozatait; ugyanezt erősítik az 1874—75-beli észleletek is; a hagymázban elhalálozottak t. i. következő korban állottak:

0—5 éves	70,	tehát az e	korban álló	összhalottaknak	0.6 %-a
6—10	42,	"	"	"	5.1 "
11—15	35,	"	"	"	11.0 "
16—20	88,	"	"	"	12.4 "
21—30	155,	"	"	"	7.9 "
31—40	119,	"	"	"	5.8 "
41—50	81,	"	"	"	4.4 "
51—60	70,	"	"	"	4.0 "
61—70	36,	"	"	"	2.9 "
71—80	14,	"	"	"	1.8 "
80-on fölül	1,	"	"	"	0.3 "
Ismeretl. koru	1,	"	"	"	—

Torokgyik és roncsoló toroklob. Kórtani különváltságuk daczára tüneteiben mégis gyakran oly könnyen összetéveszthető és a gyakorlatban tényleg oly sürűen össze is tévesztetik e két halálok, hogy czélszerűnek találtuk azokat összefoglalni.

Hártyás torokgyiknak 1874-ben 93, 1875-ben 126 haláleset jelentetett be; roncsoló toroklobnak 1874-ben 120, 1875-ben 163. Ha ezekhez hozzászámítjuk még azon eseteket, melyek egyszerűen „torokgyik”-kal jeleztettek (1874-ben 81 1875-ben 103), és melyekről feltehető, hogy szintén crouposus jellegűek voltak, úgy az ezen betegségek okozta halálesetek száma a két évben 686-ra emelkedik.

E betegség a kórházakban alig fordul elő; mindhárom elnevezés alatt mindkét évben csak 19 eset jeleztetett, miért is a 11/12 sz. táblákat igenis mérvadóknak tekinthetjük az iránt, hogy e betegségeknek kerületenkénti föllépését megítélhessük. Látjuk pedig, hogy volt a természetes halállal kimultak összes száma:

az I. kerületben	1727,	köztük hártvás torokgyik és roncsoló toroklobban	elhalt	52=3.0 %-a
II.	»	1337	"	64=4.8 "
III.	"	1692	"	70=4.1 "
IV.	"	854	"	24=2.8 "
V.	"	1218	"	46=3.8 "
VI.	"	2527	"	95=3.7 "
VII.	"	3000	"	109=3.6 "
VIII.	"	3782	"	135=3.6 "
IX.	"	1874	"	66=3.5 "
X.	"	571	"	6=1.0 "
közintézetekben		5511	"	19=0.3 "

összesen 24087, köztük hártvás torokgyik és roncsoló toroklobban elhalt 686=2.8

A 10. sz. tábla a hártvás torokgyik és a roncsoló toroklobnak hónapok szerinti föllépését tünteti elő, a 13/14 sz. táblák pedig az elhaltak korát. Havonkénti föllépésükben e betegségek nem mutattak nagyobb hullámzásokat, az 1875. év utolsó harmadának kivételével, a midőn e halálesetek havi átlaga, felével sőt többel is emelkedett. Volt t. i. a hártvás torokgyik és a roncsoló toroklob okozta halálesetek száma:

		1874.	1875.			1874.	1875.
januárius	hóban	15	19	julius	hóban	16	17
februárius	>	19	34	augusztus	>	10	22
márczius	>	24	22	szeptember	>	19	30
április	>	20	16	október	>	19	32
május	>	11	17	november	>	22	31
június	>	15	12	december	>	20	37

Kor tekintetében azt találjuk, hogy a tizedik éven túl haláleset alig fordult elő; elhalt t. i. (ismét csak hártvás torokgyík és roncsoló toroklobban) 0—5 éves 399, 6—10 éves 84, 10—15 éves 10, 15—20 éves 3, 20—30 éves 2, 30—40 éves 3, 40—50 éves —, 50—60 éves 1.

Béllobban elhalt a két évben összesen 593 egyén, és pedig 304 férfi 289 nő. Az összhaltak közt jóval nagyobb lévén a férfiak száma a nőknél, a fentebbi számok azt bizonyítják, hogy béllobban aránylag több nőnemű hal el.

Volt pedig :

	férfi halott		nő halott	
	összesen	béllobban	összesen	béllobban
1872	4918	67= ¹ / ₇₃ rész	4045	88= ¹ / ₄₆ rész
1873	5857	128= ¹ / ₄₆ „	4823	119= ¹ / ₄₀ „
1874	6715	156= ¹ / ₄₃ „	5742	156= ¹ / ₃₇ „
1875	6291	148= ¹ / ₄₃ „	5339	133= ¹ / ₄₀ „

Ezen halálesetekből szintén csak kevés esvén kórházakra, átmebetünk azoknak városrészenkénti föllépésére. Esett az I. kerületre 93, II. 71, III. 6. IV. 15, V. 11, VI. 41, VII. 97, VIII. 101, IX. 104, X. 20, közintézetekre 34, összesen 593.

Havonkénti föllépését a 0. sz. tábla mutatja; kitűnik abból, hogy a béllob ép úgy mint a bélhurut a nyári hónapokban lép fel legerősebben.

A béllob szintén majdnem kizárólag a gyermekkort éri; az összes 593 esetből csak 63 esik az 5 éven felüli korra. Volt t. i. a halottak közt 0—5 éves 520, 5—10 éves 10, 10—15 éves 3, 15—20 éves —, 20—30 éves 16, 30—40 éves 8, 40—50 éves 15, 50—60 éves 12, 60—70 éves 6, 70—80 éves 3.

A vörheny 1874 és 1875-ben a szokottnál nagyobb mérvvel lépett fel. Legerősebb volt 1874. első öt havában és 1875 utolsó hónapjaiban. 1874. elejére esik t. i. azon vörhenyjárvány vége, mely 1873. év augusztus havában kezdődött: az 1873. év megelőző hónapjaiban átlag öt-hat vörhenyeset fordult elő (Pesten), december hóig az esetek száma (Pesten) 41-ig növekedett. Az 1874. első hónapjaira esik azután ezen vörhenyjárvány utószaka, bár ez azóta 1876. augusztus haváig egészen meg nem szűnt 1874 első felében Budapesten a vörhenyokozta halálesetek száma 39-ről 17-ig, a következő hónapokban még valamivel apadt, azonban 1875 augusztusig átlag még sem szállt havi 15 haláleset alá. Szeptember, október havában a halálesetek száma ismét megkétszereződött, novemberben 42-öt, decemberben 32-öt tett.

Ha azt keressük, mely kerületekben lépett az fel legerősebben, úgy azt találjuk, hogy volt:

az I. kerületben	41	tehát az összhaltottak	2.4	%-a
II.	"	25	"	1.9
III.	"	7	"	0.4
IV.	"	24	"	2.8
V.	"	38	"	3.1
VI.	"	79	"	3.1
VII.	"	110	"	3.7
VIII.	"	72	"	1.9
IX.	"	59	"	3.1
X.	"	14	"	2.4
közintézetekben	21	"	"	0.4

A vörheny is leginkább a gyermekkorban keresi áldozatait, csakhogy annak ereje még a 10 éves korig is kihat, volt t. i. a halottak közt 0—5 éves 364, 5—10 éves 99, 10—15 12, 15—20 5, 20—30 4, 30—40 2, 40—50 1, 50—60 2, 60—70 —, 70—80 1.

Agyvérömleny és szélhűdés következtében 287 férfi, 189 nő, összesen 473 halt el.

Az esetek nagyobb száma, nem, mint várnók, a nyári hónapokra, hanem a tavasziakra esett, mint ezt a 10. sz. tábla adatai mutatják. E betegségek tudvalevőleg leginkább a magasabb korban szoktak halált okozni; a 13/14. sz. táblák tanúsága szerint 20 évig mindössze 30 eset fordult elő, vagyis

		az összhaltottak	0.2	%-a
21—30	16	"	0.8	"
31—40	56	"	2.7	"
41—50	95	"	5.1	"
51—60	100	"	5.7	"
61—70	106	"	8.6	"
71—80	49	"	6.3	"
80-on túl	17	"	5.5	"

Agykérlob és agylob. Ezen halálokok a VI., VII. és IX. kerületből szoktak leggyakrabban jeleztenni, t. i. a két év alatt a VI. ker. 102, a VII. kerületből 92 a IX-dikből 47 esetben, úgy hogy a többi 7 kerületre mindössze még 350 eset marad.

E betegségek szintén túlnyomólag csak a gyermekkorban fordulván elő, a gyermekhalandóság fejezetében behatóbban fognak tárgyalatni. Volt t. i. az elhaltak között 0—5 éves 394, 5—10 63, 10—15 14, 15—20 21, 20—30 32, 30—40 18, 40—50 23; 50—60 16, 60—70 9, 70—80 2, ismeretlen koru 3, összesen 594.

Szervi szivbaj. E betegség folytán jóval több nő mint férfi szokott elhalni, tett t. i. ezek száma:

	férfi az összhaltottaknak	nő az összhaltottaknak
1872	54 $\frac{1}{81}$ része	82 $\frac{1}{46}$ része
1873	75 $\frac{1}{78}$ "	71 $\frac{1}{68}$ "
1874	94 $\frac{1}{71}$ "	112 $\frac{1}{61}$ "
1875	110 $\frac{1}{67}$ "	136 $\frac{1}{59}$ "

Évszak szerinti fellépéséről fölemlitendő, hogy a nyári és az azokra következő őszi hónapokban ritkábban okozott halált, mint a hidegebb hónapokban, volt t. i. az esetek száma:

	1874.	1875.		1874.	1875.		
junius	19	18	} átlag egy hóban 15,9 eset	november	14	} átlag 1 hóban 20,9 eset	
julius	12	18		december	16		21
augusztus	19	17		jannárius	21		27
szeptember	11	15		februárius	10		25
október	14	16		márczius	22		27
				április	22		18
			május	26	17		

A szervi szivbajokban való halálozás valószínűsége szintén a magasabb koraival fokozódik; aránylag leggyakrabban fordul elő.

Volt t. i. az e betegségben elhaltak közt:

0—5 éves	10	tehát az e korban	összesen	elhaltaknak	0.08	%-a
5—10 "	11	"	"	"	1.3	"
10—15 "	20	"	"	"	6.9	"
15—20 "	23	"	"	"	2.3	"
20—30 "	46	"	"	"	3.1	"
30—40 "	64	"	"	"	5.0	"
40—50 "	92	"	"	"	5.9	"
50—60 "	103	"	"	"	4.7	"
60—70 "	58	"	"	"	2.7	"
70—80 "	21	"	"	"	1.0	"
80-on fölül	3	"	"	"	1.0	"
Ismeretlen kora	1	"	"	"	—	"
	452					

A halálokok eloszlása az
Vertheilung der Todesursachen auf die

	1874	Január	Február	Téli évszak (Winter *)	Márczius	Április	Május	Tav. évszak (Frühling)	Junius	Julius	Augusztus	Nyári évsz. (Sommer)
I. Idegbajok	férfi m.	97	85	—	110	111	107	328	82	121	77	280
<i>Krankheiten des Nerven-</i>	nő w.	72	69	—	101	84	79	264	81	77	59	217
<i>systems</i>	e. zus.	169	154	—	211	195	186	492	163	198	136	497
II. Vérkeringési bajok . . .	férfi m.	14	10	—	20	13	19	52	14	14	10	38
<i>Krankheiten der Circu-</i>	nő w.	16	8	—	16	17	19	52	12	11	15	38
<i>lationsorgane</i>	e. zus.	30	18	—	36	30	38	104	26	25	25	76
III. Légzőszervi bajok . . .	férfi m.	184	197	—	294	267	276	837	235	199	146	580
<i>Krankheiten der Respi-</i>	nő w.	135	130	—	198	172	203	573	166	176	104	446
<i>rationsorgane</i>	e. zus.	319	327	—	492	439	479	1410	401	375	250	1026
IV. Emésztőszervi bajok . .	férfi m.	52	54	—	76	74	71	221	93	145	142	280
<i>Krankheiten der Ver-</i>	nő w.	50	70	—	80	59	54	193	78	156	120	354
<i>dauungsorgane</i>	e. zus.	102	124	—	156	133	125	414	171	301	262	734
V. Húgy- és ivarszervi baj	férfi m.	9	12	—	8	8	15	31	10	10	15	35
<i>Krankheiten der Harn-</i>	nő w.	23	22	—	14	18	30	62	13	14	11	38
<i>und Geschlechtsorgane</i>	e. zus.	32	34	—	22	26	45	93	23	24	26	73
VI. Mozgásszervi bajok . . .	férfi m.	7	4	—	6	8	12	26	7	6	8	21
<i>Krankheiten der Bewe-</i>	nő w.	3	4	—	11	4	14	29	12	9	5	26
<i>gungsorgane</i>	e. zus.	10	8	—	17	12	26	55	19	15	13	47
VII. Bőrbajok	férfi m.	—	5	—	1	3	6	10	3	3	5	11
<i>Krankheiten der Haut . . .</i>	nő w.	—	—	—	2	3	3	8	3	1	1	5
	e. zus.	—	5	—	3	6	9	18	6	4	6	16
VIII. Alkati bajok	férfi m.	102	73	—	96	83	120	299	106	90	66	262
<i>Constitutionelle Krankh.</i>	nő w.	95	87	—	87	58	86	231	72	76	69	217
	e. zus.	197	160	—	183	141	206	530	178	166	135	479
IX. Egyéb betegségek . . .	férfi m.	77	55	—	65	69	86	220	76	83	97	256
<i>Sonstige natürl. Todes-</i>	nő w.	65	48	—	81	58	91	230	61	89	83	233
<i>ursachen</i>	e. zus.	142	103	—	146	127	177	450	137	172	180	489
Összes természetes halálokok	férfi m.	542	495	—	676	636	712	2024	626	671	566	1863
<i>Sämmtliche natürliche Todesur-</i>	nő w.	459	438	—	590	473	579	1642	498	609	467	1574
<i>sachen</i>	e. zus.	1001	933	—	1266	1109	1291	3666	1124	1280	1033	3437
Erőszakos halálesetek . . .	férfi m.	11	20	—	39	10	31	80	35	36	49	120
<i>Gewaltsame Todesarten . . .</i>	nő w.	5	4	—	7	2	6	15	6	15	13	34
	e. zus.	16	24	—	46	12	37	95	41	51	62	154

*) E rovat az 1873-dik december havi adatok hijja folytán ki nem tölthető. (l. 30. lap jegyz.).
Diese Rubrik konnte Mangels der Daten für December 1873 nicht ausgefüllt werden. (Siehe Note Seite 80).

egyek hónapokra és az évszakokra.
 einzelnen Monate und auf die Jahreszeiten.

Szeptember	Október	November	Őszi évszak Herbst	December	1875 Január	Február	Téli évszak Winter	Márczius	Április	Május	Tav. évszak Frühling	Junius	Julius	Augusztus	Mári évsz. Sommer	Szeptember	Október	November	Őszi évszak Herbst	December
73	48	62	183	70	85	77	232	111	79	107	297	100	93	67	260	50	65	66	181	68
53	59	44	156	55	53	60	168	69	83	72	224	81	80	41	202	43	59	49	151	58
126	107	106	339	125	138	137	400	180	162	179	521	181	173	108	462	93	124	115	332	126
11	6	10	27	12	20	16	48	18	12	16	46	10	14	13	37	10	10	16	36	12
10	14	10	34	9	16	17	42	19	12	14	45	10	11	12	33	14	14	15	43	22
21	20	20	61	21	36	33	90	37	24	30	91	20	25	25	70	24	24	31	79	34
116	117	154	387	181	200	224	605	304	272	271	847	216	157	159	532	122	159	151	432	177
101	85	132	318	103	153	148	404	204	168	197	569	144	129	119	392	127	138	149	414	117
217	202	286	705	284	353	372	1009	508	440	468	1416	360	286	278	924	249	297	300	846	294
99	73	61	233	57	74	58	189	66	56	68	190	109	178	128	415	119	66	62	247	52
87	86	63	236	64	48	52	164	56	52	53	161	91	181	116	388	95	78	45	218	51
186	159	124	469	121	122	110	353	122	108	121	351	200	359	244	803	214	144	107	465	103
4	3	7	14	11	9	8	28	12	12	9	33	3	7	5	15	11	8	11	30	12
15	14	26	55	19	29	22	70	27	14	20	61	14	18	15	47	18	27	17	62	26
19	17	33	69	30	38	30	98	39	26	29	94	17	25	20	62	29	35	28	92	38
7	5	3	15	8	6	5	19	6	9	9	24	7	10	4	21	8	5	6	19	9
3	4	2	9	5	5	4	14	10	3	6	19	3	5	6	14	5	5	5	15	8
10	9	5	24	13	11	9	33	16	12	15	43	10	15	10	35	13	10	11	34	17
1	3	1	5	2	2	1	5	2	1	2	5	1	1	3	5	—	4	3	7	3
2	—	2	4	—	2	3	5	3	3	2	8	—	—	1	1	1	1	4	6	4
3	3	3	9	2	4	4	10	5	4	4	13	1	1	4	6	1	5	7	13	7
73	69	95	237	83	81	66	230	76	51	82	209	55	28	50	133	62	54	69	185	68
61	73	83	217	83	72	64	219	78	47	59	184	43	34	38	115	56	45	59	160	36
134	142	178	454	166	153	130	449	154	98	141	393	98	62	88	248	118	99	128	345	104
86	65	51	202	64	72	58	194	64	61	59	184	72	81	62	215	62	52	58	172	51
70	51	74	195	67	73	62	202	57	71	59	187	75	71	60	206	57	55	50	162	47
156	116	125	397	131	145	120	396	121	132	118	371	147	152	122	421	119	107	108	334	98
470	389	444	1303	488	549	513	1550	659	553	623	1835	573	569	491	1633	444	423	442	1309	452
402	386	436	1224	405	451	432	1288	523	453	482	1458	461	529	408	1393	416	422	393	1231	369
872	775	830	2527	893	1000	945	2838	1182	1006	1105	3293	1034	1098	899	3031	860	845	835	2540	821
44	31	21	96	6	17	13	36	21	27	27	75	56	18	29	103	25	17	21	63	21
1	11	3	15	6	4	1	11	7	5	7	19	35	2	12	49	5	10	3	18	13
45	42	24	111	12	21	14	47	28	32	34	94	91	20	41	152	30	27	24	81	34

	1874	Január	Február	Téli évszak Winter	Márczius	Április	Május	Tav. évszak Frühling	Június	Július	Augusztus	Nyári évsz. Sommer	
Egyes nevezetesebb halálokok.													
<i>Einzelne wichtigere Todesursachen.</i>													
Agykérlob	}	férfi m.	8	10	—	14	9	10	33	6	5	5	16
		nő w.	7	9	—	10	15	6	31	2	6	9	17
<i>Meningitis</i>		e. zus.	15	19	—	24	24	16	64	8	11	14	33
Agylob	}	férfi m.	9	5	—	8	11	10	29	4	9	4	17
		nő w.	3	7	—	5	6	4	15	6	6	2	14
<i>Encephalitis</i>		e. zus.	12	12	—	13	17	14	44	10	15	6	31
Vizfej	}	férfi m.	7	4	—	11	10	4	25	8	4	1	13
		nő w.	4	6	—	3	4	8	15	4	3	4	11
<i>Hydrocephalus</i>		e. zus.	11	10	—	14	14	12	40	12	7	5	24
Agyhűdés és agyvérömleny .	}	férfi m.	13	14	—	14	24	14	52	9	25	10	44
		nő w.	6	5	—	17	9	8	34	7	10	8	25
<i>Apoplexia et paralysis</i>		e. zus.	19	19	—	31	33	22	86	16	35	18	69
Ráנגgörcs	}	férfi m.	56	45	—	52	46	47	145	39	62	42	143
		nő w.	38	37	—	52	48	39	139	52	44	33	129
<i>Convulsiones</i>		e. zus.	94	82	—	104	94	86	284	91	106	75	272
Szervi szívbaj	}	férfi m.	8	3	—	12	10	12	34	10	5	7	22
		nő w.	13	7	—	10	12	14	35	9	7	12	28
<i>Vitia valvularum</i>		e. zus.	21	10	—	22	22	26	70	19	12	19	50
Hártyás torokgyík	}	férfi m.	2	3	—	2	3	3	8	1	3	3	7
		nő w.	2	3	—	5	3	6	14	1	4	4	9
<i>Croup</i>		e. zus.	4	6	—	7	6	9	22	2	7	7	16
Hökhurut	}	férfi m.	—	5	—	4	3	7	14	7	3	4	14
		nő w.	3	5	—	5	8	6	19	9	5	3	17
<i>Pertussis</i>		e. zus.	3	10	—	9	11	13	33	16	8	7	31
Tüdőlob	}	férfi m.	37	33	—	71	56	64	191	69	47	26	142
		nő w.	27	17	—	53	39	56	148	36	39	20	95
<i>Pneumonia</i>		e. zus.	64	50	—	124	95	120	339	105	86	46	237
Tüdögümő	}	férfi m.	106	114	—	160	156	144	460	128	116	93	337
		nő w.	70	83	—	104	85	113	302	92	97	66	255
<i>Tuberculosis</i>		e. zus.	176	197	—	264	241	257	762	220	213	159	592
Ronesoló toroklob	}	férfi m.	3	6	—	9	4	4	17	6	3	2	11
		nő w.	8	7	—	8	10	1	19	7	6	1	14
<i>Dyphtheritis</i>		e. zus.	11	13	—	17	14	5	36	13	9	3	25
Bélhurut	}	férfi m.	29	21	—	34	33	37	104	41	86	95	222
		nő w.	29	26	—	27	17	21	65	39	100	87	226
<i>Diarrhoea</i>		e. zus.	58	47	—	61	50	58	169	80	186	182	448
Hashártyalob	}	férfi m.	3	3	—	2	6	5	13	6	5	3	14
		nő w.	3	6	—	7	4	8	19	8	6	3	17
<i>Peritoneitis</i>		e. zus.	6	9	—	9	10	13	32	14	11	6	31

Szeptember	Oktober	November	Ö-zli évszak Herbat	December	1875 Január	Február	Téli évszak Winter	Márczius	Április	Május	Tav. évszak Frühling	Junius	Julius	Augusztius	Nyári évsz. Sommer	Szeptember	Október	November	Öszli évszak Herbat	December
2	6	12	20	12	14	6	32	12	10	11	33	8	10	5	23	5	1	9	15	6
6	4	3	13	7	3	5	15	10	12	10	32	6	8	4	18	3	8	5	16	7
8	10	15	33	19	17	11	47	22	22	21	65	14	18	9	41	8	9	14	31	13
2	1	2	5	3	7	3	13	10	1	9	20	3	7	2	12	5	5	1	11	5
1	8	2	11	4	3	2	9	3	7	6	16	5	9	1	15	8	1	6	15	2
3	9	4	16	7	10	5	22	13	8	15	36	8	16	3	27	13	6	7	26	7
6	2	1	9	5	9	8	22	15	6	8	29	8	6	2	16	4	4	2	10	5
2	5	—	7	3	1	6	10	7	5	5	17	7	5	1	13	1	3	3	7	3
8	7	1	16	8	10	14	32	22	11	13	46	15	11	3	29	5	7	5	17	8
11	11	11	33	13	15	3	31	8	10	14	32	8	12	11	31	4	7	14	25	9
4	7	8	19	9	10	11	30	6	16	4	26	8	8	2	18	6	7	8	21	6
15	18	19	52	21	25	14	60	14	26	18	58	16	20	13	49	10	14	22	46	15
36	22	27	85	27	32	45	104	49	28	50	127	57	48	35	140	27	37	27	91	34
33	29	28	90	30	24	28	82	35	38	35	108	49	41	27	117	21	34	22	77	32
69	51	55	175	57	56	73	86	84	66	85	235	106	89	62	257	48	71	49	168	66
5	5	8	18	9	14	9	32	14	7	9	30	9	10	7	26	6	7	13	26	5
6	9	6	21	7	13	16	36	13	11	8	32	9	8	10	27	9	9	14	32	16
11	14	14	39	16	27	25	68	27	18	17	62	18	18	17	53	15	16	27	58	21
6	3	7	16	5	8	16	29	5	6	4	15	—	2	6	8	3	6	4	13	9
4	9	4	17	7	1	6	14	7	2	2	11	3	4	3	10	5	7	8	20	9
10	12	11	33	12	9	22	43	12	8	6	26	3	6	9	18	8	13	12	33	18
3	2	2	7	3	3	1	7	1	4	—	5	1	—	1	2	—	4	2	6	4
4	—	3	7	4	8	—	12	4	6	1	11	1	1	—	2	—	3	—	3	1
7	2	5	14	7	11	1	19	5	10	1	16	2	1	1	4	—	7	2	9	5
20	27	30	77	45	48	62	155	70	60	62	192	42	27	26	95	26	33	26	85	44
11	16	31	58	25	38	42	105	54	40	38	132	23	13	16	52	18	32	25	75	21
31	43	61	135	70	86	104	260	124	100	100	324	65	40	42	147	44	65	51	160	65
70	57	84	211	88	94	109	291	174	162	169	505	143	109	110	362	75	91	78	244	88
67	46	69	182	46	81	70	197	102	100	137	339	99	96	88	283	94	81	73	248	61
137	103	153	393	134	175	179	488	276	262	306	844	242	205	198	645	169	172	151	492	149
3	1	9	13	4	5	5	14	5	5	6	16	5	6	4	15	14	8	10	32	7
6	6	2	14	4	5	7	16	5	3	5	13	4	5	9	18	8	11	9	28	12
9	7	11	27	8	10	12	30	10	8	11	29	9	11	13	33	22	19	19	60	19
59	47	31	137	26	27	22	75	22	19	31	72	65	128	71	264	63	28	19	140	24
54	49	25	128	30	13	22	65	15	25	27	67	52	117	70	239	50	33	16	99	22
113	96	56	265	56	40	44	140	37	44	58	139	117	245	141	503	113	61	35	209	46
3	5	4	12	6	6	3	15	6	4	3	13	—	2	5	7	1	1	6	8	3
3	6	5	14	5	1	5	11	2	5	3	10	5	4	4	13	7	7	2	16	4
6	11	9	26	11	7	8	26	8	9	6	23	5	6	9	20	8	8	8	24	7

Szeptember	Oktober	November	őszl. évszak Herbst	Dezember	1875 Január	Február	Téli évszak Winter	Márczius	Április	Május	Tav. évszak Frühling	Junius	Julius	Augusztus	Nyári évsz. Sommer	Szeptember	Október	November	őszl. évszak Herbst	Dezember
13	9	7	29	6	12	11	29	8	8	9	25	19	19	24	62	16	10	7	33	5
11	15	9	35	10	11	6	27	10	7	2	19	16	33	17	66	16	10	1	27	4
24	24	16	64	16	23	17	56	18	15	11	44	35	52	41	128	32	20	8	60	9
1	1	4	6	8	8	6	22	6	4	5	15	3	2	4	9	5	1	1	7	5
2	2	6	10	3	3	5	11	6	—	—	6	2	—	2	4	4	2	2	8	5
3	3	10	16	11	11	11	33	12	4	5	21	5	2	6	13	9	3	3	15	10
2	2	—	4	4	2	1	7	1	3	2	6	1	2	1	4	2	1	—	3	1
—	1	—	1	1	2	1	4	3	—	4	7	3	2	2	7	1	2	1	4	1
2	3	—	5	5	4	2	11	4	3	6	13	4	4	3	11	3	3	1	7	2
—	4	5	9	—	3	4	7	2	2	1	5	2	—	2	4	1	1	1	3	3
1	2	2	5	1	5	5	11	8	2	3	13	—	1	1	2	—	1	—	1	—
1	6	7	14	1	8	9	18	10	4	4	18	2	1	3	6	1	2	1	4	3
8	9	5	22	7	6	7	20	6	10	11	27	9	4	10	23	17	20	25	62	21
8	11	5	24	5	4	6	15	8	8	9	25	5	8	6	19	15	13	20	48	11
16	20	10	46	12	10	13	35	14	18	20	52	14	12	16	42	32	33	45	110	32
35	38	55	128	52	44	31	127	30	12	34	76	12	2	4	18	9	14	12	35	13
28	40	48	116	53	38	26	117	28	18	22	68	21	7	4	32	10	9	15	34	11
63	78	103	244	105	82	57	244	58	30	56	144	33	9	8	50	19	23	27	69	24
5	12	18	35	13	18	9	40	21	11	18	50	15	8	22	45	23	10	16	49	16
10	8	13	31	9	15	12	36	17	12	4	33	4	6	13	23	10	11	11	32	5
15	20	31	66	22	33	21	76	38	23	22	83	19	14	35	68	33	21	27	81	21
8	2	2	12	3	1	4	8	5	4	9	18	4	2	1	7	3	2	6	11	1
8	4	5	17	5	2	7	14	7	3	12	22	4	3	5	12	10	2	4	16	1
16	6	7	29	8	3	11	22	12	7	21	40	8	5	6	19	13	4	10	27	2
55	40	29	124	24	30	28	82	37	32	27	96	44	39	38	121	35	28	38	101	28
27	25	35	87	21	40	25	86	28	31	33	92	33	38	31	102	25	27	16	68	24
82	65	64	211	45	70	53	168	65	63	60	188	77	77	69	223	60	55	54	169	52
10	16	4	30	9	22	10	41	15	10	18	43	9	16	13	38	10	10	8	28	8
20	15	22	57	25	21	20	66	16	25	16	57	20	21	9	50	16	12	28	56	16
30	31	26	87	34	43	30	107	31	35	34	100	29	37	22	88	26	22	36	84	24
6	3	9	18	11	10	10	31	4	4	6	14	7	9	5	21	4	4	4	12	5
6	2	4	12	7	8	5	20	8	7	6	21	5	1	5	11	3	11	5	19	5
12	5	13	30	18	18	15	51	12	11	12	35	12	10	10	32	7	15	9	31	10
4	5	3	12	3	2	5	10	4	3	4	11	1	2	—	3	2	14	4	20	9
3	2	3	8	2	3	—	5	2	2	5	9	3	5	1	9	1	—	1	2	1

1874

	kerület — Bezirke										Egész főváros Die ganze Hauptstadt			Közületekben In öffentl. Anstalten			Fősszeg Hauptsumme			
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	térfü qm.	nő ev.	egy. zús.	térfü qm.	nő ev.	egy. zús.	térfü qm.	nő ev.	egy. zús.	
	1	159	179	62	87	255	283	224	61	—	870	882	1752	127	85	212	997	967	1964	
Köldökrák.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1
Vérhányás.....	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	3	3
Köldöklöb.....	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
összesen Summa	219	159	179	62	87	255	283	224	61	—	870	882	1752	127	85	212	997	967	1964	
V. Húgy- és ivászervi bajok.																				
Morbi organorum uropoëticorum et genitatum.																				
Veselob.....	1	—	—	1	1	1	3	1	1	—	—	6	10	5	1	6	9	7	16	16
Bright-kór.....	4	1	11	6	2	4	8	—	—	—	—	14	40	45	30	75	71	44	115	115
Húgyhólyaglob.....	—	1	3	—	1	2	—	—	—	—	—	4	8	2	—	2	6	4	10	10
rák.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
üszök.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
roncsolás.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Húgykő.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Húgyvérűség.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terimbeli méhlob.....	3	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	3	3	5	—	5	8	—	8	8
Pete(észektömlő.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» verzés.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szülönök ránggörese.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elvérzés szülés alatt.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyermekági bellob.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyermekági láz.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Méhkrák.....	2	1	3	4	2	5	2	5	6	—	—	3	30	3	4	4	—	—	7	7
»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emlőrák.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hererák.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesebántalom.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hólyagsorvadás.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terhes nők ránggörcse.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petefészeklob.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Méhszakadás.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
összesen Summa	15	8	18	15	10	28	26	18	15	7	45	115	160	67	104	171	112	219	331	331
VI. Mozgásszervi bajok.																				
Morbi organorum motus.																				
Angolkór.....	3	1	3	2	4	6	16	6	—	1	22	20	42	1	—	1	23	20	43	43
Köszvény.....	—	1	2	—	1	1	—	—	—	1	3	3	6	—	4	4	3	7	10	10

1874

	kerület — Bezirke										Egész főváros Die ganze Hauptstadt		Közüintézetekben In öffentl. Anstalten				Fősszeg Hauptsumme			
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	
	16	6	12	2	—	8	10	23	11	2	38	52	90	10	6	16	48	58	106	
Görvély	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2	4	4	10	2	12	12	4	16	
Súly	1	2	6	3	—	6	4	—	1	—	12	11	23	15	10	25	27	21	48	
Genyvér	1	1	4	—	4	1	1	5	—	—	8	9	17	4	1	5	12	10	22	
Rák	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	2	1	—	1	2	1	3	
Rothadó láz	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	
Alhímio	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen Summa	142	79	188	55	129	201	286	273	146	50	754	745	1499	302	185	487	1056	930	1986	
IX. Egyéb betegségek.																				
<i>Morbé ditersi.</i>																				
Velesztetett gyengeség	81	61	32	39	45	149	132	200	69	49	476	381	857	44	24	68	520	405	925	
Aggaszály	26	22	24	29	21	42	44	41	22	5	91	185	276	37	63	100	128	248	376	
Vizkór	9	5	3	5	9	13	10	28	3	5	55	35	90	44	20	64	99	55	154	
Rezgőri	2	2	—	—	—	1	1	3	—	2	10	1	11	15	1	16	25	2	27	
Langmégvezés	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	2	1	—	1	3	—	3	
Orútltság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Alképlet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kelevénykór	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	
Furunculosis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	
Zsebre	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sömör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nyirkmirigylob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
> edénylob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
> Lymphadenitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
> Fibroma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
> Spina bifida	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
> Hasadt gerinc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fonalockór	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ehhalál	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Inanitió	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kórismézetlen	1	3	1	3	68	14	9	87	—	—	82	104	186	6	14	20	88	118	206	
Összesen Summa	120	93	60	76	143	221	197	361	94	61	717	709	1426	157	129	286	874	838	1712	

Összesítés.

I. Idegbajok.....	142	168	179	65	97	215	212	324	152	37	848	743	1591	195	90	285	1043	833	1876
II. Vérkeringési bajok > <i>circulationis</i>	17	17	17	14	20	30	24	22	30	5	100	96	196	53	61	114	153	157	310
III. Légzőszervi > <i>organ. respirat.</i>	242	175	282	163	149	444	481	624	301	46	1557	1350	2907	809	355	1164	2366	1705	4071
IV. Emésztőszervi > <i>digestionis</i>	219	159	179	62	87	225	253	283	224	61	870	882	1752	127	85	212	997	967	1964
V. Húgy- és ivarsz. > <i>uropot. et genit.</i>	15	8	18	15	10	28	26	18	15	7	45	115	160	67	104	171	112	219	331
VI. Mozgásszervi > <i>motus</i>	5	2	9	2	7	12	24	9	—	2	36	36	72	45	40	85	81	76	157
VII. Bőr-bajok.....	9	1	4	—	—	9	5	5	—	—	20	13	38	18	4	17	33	17	50
VIII. Alkati.....	142	79	138	55	129	201	286	278	146	50	754	745	1499	302	185	487	1056	930	1986
IX. Egyéb betegségek.	120	93	60	76	143	221	197	361	94	61	717	709	1426	157	129	286	874	838	1712
	911	702	886	452	642	1885	1508	1919	902	269	4947	4689	9686	1768	1053	2921	6715	5742	12457
Term. halálokok összege																			
<i>Summe der natürlichen Todesursachen.</i>																			
Erőszakos halálokok összege	7	6	22	—	4	7	7	6	8	13	59	21	80	274	58	332	333	79	412
<i>Geuatsame Todesursachen</i>	918	708	908	452	646	1892	1515	1925	970	282	5006	4710	9716	2042	1111	3153	7048	5821	12869
Főösszeg — Hauptsumme																			

Erőszakos haláletek részletezése. (*Specifisirung der getödt. Todesursachen*). 1. Véletlen: (*Unglücksfälle*) a) zúzóadás (*Sturz und Bruch*) 66 férfi, 16 nő, együtt 83. (*66 M. 16 W. Zus. 83*); b) megfagyás (*Erfröerung*) 5 férfi; c) elégs (*Verbrünnung*) 11 férfi, 4 nő, együtt 15; d) leforrázás (*Verbrünnung*) 2 férfi, e) mászban elégs (*im Kalk verbrünnung*) 1 férfi; f) vízbefulladás (*im Wasser gefallen*) 9 férfi; g) széngázban megfúlás (*Kohlengas-Erstickung*) 2 férfi, 3 nő, egy. 5; h) más módoni megfúlás (*sonst. Erstick.*) 10 férfi, 7 nő, egy. 17. Összesen 106 férfi, 31 nő, együtt 137.

2. Öngyilkosság (*Selbstmord*): a) önlövés (*Erschessen*) 40 férfi; b) önakasztás (*Erhängen*) 33 férfi, 3 nő, együtt 36; c) önmégzés (*Vergiftung*) 6 férfi, 12 nő, együtt 18; d) más módon (*auf andere Weise*) öngyilkos 5 férfi, 1 nő, együtt 6. Összesen 84 férfi, 16 nő, együtt 100.

3. Gyilkosság (*Mord und Todtschlag*): a) agyonütés (*Todtschlag*) 1 férfi; b) agyonszúrás (*Erstechung*) 1 férfi; c) szúrt seb (*Stichwunde*) 2 férfi, 3 nő, együtt 5; d) harapott seb (*Bisse*) 1 férfi; e) meggyilkolás (*Mord*) 3 férfi, 3 nő, együtt 6; f) megfojtás (*Erwürgung*) 1 nő. Összesen 8 férfi, 7 nő, együtt 15.

4. Kétséges: (*zweifelhafte Fälle*) a) vízbefulladás (*im Wasser*) 61 férfi, 8 nő, együtt 69; b) ismeretlen ok (*unbek. Ursachen*) 31 férfi, 3 nő, együtt 34; c) hallkólva hozatott be (*sterbend eingebracht*) 27 férfi, 8 nő, együtt 35; d) mérgzés (*Vergiftung*) 4 férfi, 2 nő, együtt 6; e) egyéb (*Sonstige*) 11 férfi, 4 nő, együtt 15. Összesen 135 férfi, 25 nő, együtt 160.

Összesen a nem természetes haláletek száma: 333 férfi, 79 nő, együtt 412. (*Summe der gew. Todesfälle* 333 M., 79 W. Zus. 412).

Természetes halálók 1875-ben.
Natürliche Todesursachen 1875.

	1875										Egész főváros Die ganze Haupt- stadt		Közintézetek Öffentl. Anstalten		Főösszeg Hauptsumme				
	kerület — Bezirk																		
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
Agykérlelő	7	7	8	19	22	16	19	35	2	10	71	74	145	27	7	34	98	81	179
Alapi gümös agykérlelő » tuberc. basilaris	4	3	1	4	—	3	4	1	1	—	11	10	21	4	10	14	15	20	35
Agylob	7	1	5	2	—	34	31	2	25	—	55	52	107	3	1	4	58	53	111
Agyi hagymáz	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Agykóri agysorv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Agyvérbőség	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Agyvérthány	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Anaemia »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Genyes agykérlelő	1	3	5	4	3	8	28	24	1	—	41	43	84	—	2	2	41	45	86
Vizfej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veszülletett vízfej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hervény vízfej	6	2	8	8	6	5	—	1	—	—	34	2	36	1	—	1	35	2	37
Agyvízenyő	1	—	—	1	—	1	1	1	—	—	5	2	5	3	2	3	8	4	8
Oedema cerebri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tumor »	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	2	2	3	2	3	4	2	5
Comotio »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Agyrázkódás	9	12	11	13	2	6	14	6	2	—	42	33	75	24	14	38	66	47	113
Agyvérömleny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Agyzélhűtés	7	1	6	5	7	6	10	16	7	—	29	36	65	20	9	29	49	45	94
Agyhűtés (gyermeknél) » cerebri infant.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Agylágyulás	2	1	1	—	—	1	4	1	—	—	6	4	10	8	5	13	14	9	23
Izgatottság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Excitatio »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Psychopathia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elmebaj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Derme és állgörcs	2	1	8	1	1	1	1	2	—	—	12	5	17	6	2	8	18	7	25
Nehézkor	1	2	1	3	—	—	—	—	2	—	7	4	11	9	5	14	16	9	25
Rángörcs	90	63	130	24	41	77	125	170	97	28	461	384	845	8	2	10	469	386	855
Gerincagykérlelő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	4	1	5
» lob	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	2	3	2	1	3	3	3	6

I. Idegbajok.

Morbi systematis nervosi.

1875

Izzag *Eccema*
 Újszülöttek tülkülete .. *Scleroma neonat.*
 Sejtszövetlob *Inflammatio testus cellulosi*
 összesen
Summa

VIII. Alkati bajok.

Morbi constitutionales

Kanyaró *Morbilli*
 Vörheny *Scarlatina*
 Himlő *Variola*
 Orbánc *Erysipelas*
 Vérhas *Disenteria*
 Hasgymáz* *Typhus**
 Werlhof-betegség *Morbus macul. Werlhofi.*
 Ebdül. *Lassa*
 Cukros húgyár. *Diabetes melitus*
 Bujakór *Syphilis congen.*
 Görvély *Scrophulosis*
 Süly *Scorbutus*
 Takonykór *Malleus hum. et farcin.*
 Genyvér *Pyæmia*
 Rák *Cancer*
 Rothadó láz *Febris putrida*
 Alhmiő *Varicella*
 Fekete himlő *Variola hæmorrhagica*
 Basodow-féle baj *Morbus Basedowi*
 összesen
Summa

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Egész főváros <i>Die ganze Hauptstadt</i>				Közüntézetek <i>Öffentl. Anstalten</i>				Fősszeg <i>Hauptsumme</i>				
										kerület		Bezirk		férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zsh.</i>	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zsh.</i>	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zsh.</i>
										—	—	—	—									
1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	1	3	—	—	2	1	3					
—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	1	—	2	—	—	1	1	4					
3	4	—	1	—	6	12	6	—	1	20	13	33	3	11	23	24	47					
5	1	1	4	4	7	6	14	5	—	21	26	47	1	—	22	26	48					
18	11	6	6	18	38	59	55	35	2	139	109	248	7	4	146	113	259					
26	6	27	6	33	45	54	95	30	33	172	183	355	45	26	217	209	426					
1	—	2	2	3	4	5	1	1	—	10	9	19	8	4	18	13	31					
1	2	6	2	5	1	10	3	4	—	16	18	34	11	9	27	27	54					
17	12	24	14	14	18	29	28	16	8	100	80	180	87	40	187	120	307					
—	—	3	—	—	1	1	1	—	—	3	3	6	—	—	3	3	6					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	—	2	3	4	7					
2	7	2	1	1	2	5	1	1	—	7	14	21	3	3	10	14	24					
7	5	9	1	2	6	24	21	11	6	36	56	92	6	4	42	60	102					
2	1	1	—	—	—	3	—	—	—	3	4	7	6	1	9	5	14					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	6					
1	—	5	3	1	6	3	2	1	—	15	7	22	17	9	32	16	48					
3	1	17	1	—	—	—	2	—	—	8	16	24	6	3	14	19	33					
1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	3	4	—	6	1	7					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1					
84	47	103	41	82	129	200	224	105	49	535	529	1064	207	102	742	631	1373					

* Eübből exanth.: férfi 7, nő 1, együtt 8.
 " abdom.: férfi 29, nő 7, együtt 36.

IX. Egyéb betegségek.

Diversi.

Veleszületett gyengeség <i>Debilitas congenita</i>	61	39	29	34	37	66	120	167	69	80	374	328	702	30	23	53	404	351	755
Aggászály.....	27	19	28	20	10	16	40	41	31	3	99	136	235	50	84	134	149	220	369
Vizkór.....	10	5	8	2	5	10	14	15	8	10	44	43	87	28	26	54	72	69	141
Rezgőri.....	2	—	—	1	1	—	2	2	—	—	10	—	10	14	1	15	24	1	25
Langmürgésés.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	1	1	2
Alképlet.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	2	—	3
Kelevénykor.....	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	4	4
Nyirkmirigylob.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» edénylob.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Husdag.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Higanykór.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Éhség.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kórismézetlen.....	—	2	—	—	70	73	2	28	—	1	89	87	176	8	1	9	97	88	185
összesen	101	65	65	57	123	167	181	254	108	96	618	599	1217	134	138	272	752	737	1489
Summa																			

Összesítés.

I. Idegbajok.....	142	102	187	87	86	171	251	261	149	39	811	664	1475	157	84	241	968	748	1716
II. Vékeringési bajok.....	14	28	21	17	18	36	28	37	23	3	103	122	225	64	54	118	167	176	343
III. Légzőszervi.....	237	193	294	139	146	391	515	615	326	36	1553	1339	2892	859	454	1313	2412	1793	4205
IV. Emésztőszervi.....	207	167	123	44	84	193	254	427	182	74	913	842	1755	123	76	199	1036	918	1954
» <i>wropotól el genit.</i>	20	20	7	16	23	39	35	24	14	2	57	143	200	50	104	154	107	247	354
V. Húgy-és ivarsz. ».....	8	9	6	—	8	10	16	15	5	2	38	41	79	46	24	70	84	65	149
VI. Mozgásszervi.....	3	4	—	—	—	6	12	6	—	1	20	13	33	3	11	14	23	24	47
VII. Bőrbajok.....	84	47	103	41	82	129	200	224	105	49	535	529	1064	207	102	309	742	631	1373
VIII. Alkati bajok.....	101	65	65	57	123	167	181	254	108	96	618	599	1217	134	138	272	752	737	1489
IX. Egyéb betegségek. <i>Diversi</i>	816	635	806	402	570	1142	1492	1863	912	302	4648	4292	8940	1643	1047	2690	6291	5339	11630
Természetes halálokok összege																			
Summa der natürlichen Todesursachen																			
Főrszakos halálokok... <i>Gewaltsame Todesursachen</i>	20	11	17	3	4	27	7	8	6	10	73	40	113	219	64	283	292	104	396
Főösszeg	836	646	823	405	574	1169	1499	1871	918	312	4721	4332	9053	1862	1111	2973	6583	5443	12026
Hauptsumme																			

Erőszakos halálokok részletezése. (Spezifizierung der gewalts. Todesursachen). 1. Véletlen: (Unghückesfälle) a) nizakadás: (Sturz u. Bruch) 69 férfi, 13 nő, együtt 82; b) megagyás: (Ertrinken) 2 férfi, 1 nő, együtt 3; c) eléges (Verbrännung): 12 férfi, 13 nő, együtt 25; d) fejtörzés (Verbrännung): 2 férfi, 1 nő, együtt 3; e) vízbejutás (ins Wasser gefallen): 33 férfi, 28 nő, együtt 61; f) fuladás más módon (andere Weise erstickt): 14 férfi, 5 nő, együtt 19; g) egyéb véletlen (sonst. Unglücksfälle): 6 férfi, 1 nő, együtt 7. Összesen 143 férfi, 62 nő, E. 205.

2. Öngyilkosság (Selbstmord): a) önlövés (Erschossen): 31 férfi, 2 nő, együtt 33; b) önakasztás (Erhängen): 26 férfi, 2 nő, együtt 28; c) önmérgezés (Vergiftung): 13 férfi, 16 nő, együtt 29; d) egyéb (auf andere Weise): 7 férfi, 6 nő, együtt 13. Összesen 77 férfi, 26 nő, együtt 103.

3. Gyilkosság (Mord und Totschlag): a) agyonütés (Todschtlag): 3 férfi, 1 nő, együtt 4; b) szánt, seb (Stichwunde): 8 férfi, 1 nő, együtt 9. Összesen 14 férfi, 1 nő, együtt 15.

4. Késéges: a) vízbejutás (ins Wasser): 37 férfi; b) ismeretlen ok (unbek. Alter): 8 férfi, 9 nő, együtt 17; c) halálkölve hozott (sterbend eingebracht): 11 férfi, 6 nő, együtt 17; d) egyéb (sonst. Totschläge): 2 férfi, 1 nő, együtt 3. Összesen 53 férfi, 16 nő, 74.

Összesen a nem természetes halálokok száma 93 férfi, 40 nő, együtt 336.

A halál-okok kor szerinti kimutatása az 1874-dik évben.

Ausweis der Todesursachen in Combinationen mit dem Alter der Verstorbenen vom Jahre 1874.

a) Kórcsoportok. — Krankheitsgruppen.

Halál okok Todesursachen	éves korban állott														Immurell. kord Unb. Alters	Főösszeg Haupts.		
	0-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-on túl	50-en túl						
Idegbajok <i>Morbi system. nervosi</i>	férfi m. nő w. e. zus.	705 644 1349	27 23 50	13 3 16	745 670 1415	10 19 29	38 21 59	48 40 88	50 23 73	71 30 101	121 53 174	59 27 86	48 23 71	18 13 31	1 7 8	126 70 196	3 — 3	1043 833 1876
Vérkeringési bajok <i>Morbi organorum circulationis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	11 5 16	5 3 8	13 13 17	4 11 15	30 16 26	4 10 26	14 27 41	14 23 37	29 28 57	53 51 104	39 24 104	19 17 36	4 14 18	— 1 1	62 56 118	4 — 6	153 157 310
Légzőszervi bajok <i>Morbi organorum respirationis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	681 647 1328	27 40 67	16 23 39	724 710 1434	113 108 221	339 243 582	452 351 803	376 211 587	349 135 484	725 346 1071	271 134 405	132 97 229	46 49 95	6 13 19	455 293 748	5 10 15	2366 1705 4071
Emésztőszervi bajok <i>Morbi organorum digestionis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	765 741 1506	23 26 49	10 8 18	798 775 1573	6 11 17	20 23 43	26 34 60	37 35 72	50 29 79	87 64 151	38 46 84	29 35 64	14 10 24	3 2 5	84 93 177	2 1 3	997 967 1964
Hugy- és ivarsz. bajok <i>Morbi organ. uropoetic. et genitalium</i>	férfi m. nő w. e. zus.	7 6 13	3 2 5	3 — 3	13 8 21	3 20 23	13 53 73	17 73 93	3 50 65	17 39 60	21 89 125	15 30 48	21 12 30	6 6 12	1 1 2	43 49 92	— — 2	112 219 331
Mozgásszervi bajok <i>Morbi organorum motus</i>	férfi m. nő w. e. zus.	24 26 50	4 1 5	2 2 4	30 29 59	3 4 7	10 5 15	13 9 22	13 9 15	6 8 18	16 17 33	12 9 21	6 5 11	4 5 9	— 2 2	22 21 43	— — 6	81 76 157
Bőrbajok <i>Morbi cutanei</i>	férfi m. nő w. e. zus.	16 10 26	— — —	— — —	16 10 26	1 — —	4 3 7	5 3 8	— — 6	— — 1	6 1 7	2 1 3	1 1 2	1 1 2	— — 3	1 9 9	— — 1	33 17 50
Alkati bajok <i>Morbi constitutionales</i>	férfi m. nő w. e. zus.	525 555 1080	111 89 200	35 33 68	671 677 1348	49 58 107	111 53 164	160 111 271	74 55 129	69 32 101	143 87 230	51 33 84	20 16 36	8 5 13	1 — 1	134 54 186	3 1 3	1056 930 1986
Egyéb betegségek <i>Morbi diversi</i>	férfi m. nő w. e. zus.	605 495 1100	6 6 12	2 3 5	613 504 1117	4 2 6	10 5 15	14 7 21	33 12 45	29 19 48	62 31 93	43 42 85	41 29 72	65 66 107	36 78 171	185 279 464	— 17 17	874 838 1712
Összesen Summa	férfi m. nő w. e. zus.	3339 3129 6468	206 190 396	85 85 170	3630 3404 7034	193 233 426	559 422 981	752 655 1407	621 418 1039	628 321 949	1249 739 1988	533 333 866	314 272 586	167 209 376	49 104 153	1053 918 1981	21 26 47	6715 5742 12457
b) Nevezetes halálokok: <i>Einige wichtigere Krankheiten.</i>																		
Agykérlob <i>Meningitis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	56 62 118	11 9 20	3 2 5	70 73 143	3 7 10	9 3 12	3 10 22	5 1 4	8 1 9	6 6 12	3 3 6	— — —	— — —	— — —	9 9 18	— — 1	99 84 183
Agylob <i>Encephalitis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	48 39 87	8 7 15	3 1 4	59 47 106	— 1 1	2 — 2	2 1 3	3 2 5	3 2 5	6 4 10	4 2 2	— 2 1	— — —	— — —	1 2 3	— — —	68 54 122
Vízfej <i>Hydrocephalus</i>	férfi m. nő w. e. zus.	46 40 106	1 — 1	— — —	61 46 107	1 — 1	— — 1	— — 1	— — 1	1 — 1	— — 1	— — 1	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	63 46 109
Agyhiúd. és agyverőml. <i>Apoplexia et paralysis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	9 8 17	1 — 1	— — —	10 8 18	1 — 1	4 6 10	5 — 11	18 11 29	43 18 61	61 29 90	39 20 59	37 17 54	14 11 25	1 6 7	91 54 145	2 — 2	169 97 266
Ráinggöres <i>Convulsiones</i>	férfi m. nő w. e. zus.	493 455 948	5 4 9	— — —	498 459 957	1 — 2	— — 3	1 2 3	1 2 3	1 2 4	2 — 4	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	501 463 964
Szervi szivbaj <i>Vitia valvularum</i>	férfi m. nő w. e. zus.	3 1 4	2 2 4	3 7 10	8 18 27	3 6 9	7 11 18	10 17 27	11 17 28	23 25 48	34 42 76	28 18 44	12 13 25	1 12 13	— — —	41 43 84	1 — 1	94 112 206
Hártyás torokgyik <i>Croup</i>	férfi m. nő w. e. zus.	34 46 80	5 6 11	1 — 1	40 52 92	— — —	— — —	— — —	— — 1	— — 1	— — 1	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	41 52 93
Tüdőlob <i>Pneumonia</i>	férfi m. nő w. e. zus.	235 218 453	8 8 16	— 1 1	243 227 470	16 8 24	54 23 77	70 31 101	63 29 92	64 21 85	127 50 177	50 24 74	26 18 44	6 17 23	1 3 4	83 62 145	2 — 2	525 370 895
Tüdőgümő <i>Tuberculosis</i>	férfi m. nő w. e. zus.	232 205 437	11 19 30	13 21 34	256 245 501	89 92 181	259 206 465	348 298 646	256 159 415	215 96 311	471 255 726	156 80 236	63 37 100	14 12 26	1 6 7	234 135 369	2 5 12	1316 938 2254

A halál-okok kor szerinti kimutatása az 1875-dik évről.

Ausweis der Todesursachen in Combinationen mit dem Alter der Verstorbenen vom Jahre 1875.

a) Körcsoportok. — Krankheitsgruppen.

Halál okok Todesursachen	éves korban állott														Tenereti, korú Urb. Alters	Főösszeg Hauptz.		
	0-5	5-10	10-15	0-15	15-20	20-30	15-30	30-40	40-50	30-50	50-60	60-70	70-80	über 80-on túl			über 50-en túl	
Idegbajok	férfi m.	668	31	7	706	7	30	37	52	51	103	46	18	8	118	4	968	
Morbi system. nervosi	nő w.	537	27	4	568	12	21	33	27	31	58	34	28	19	8	89	748	
	e. zus.	1205	58	11	1274	19	51	70	79	82	161	80	74	37	16	207	1716	
Vérkeringési bajok	férfi m.	9	8	4	21	9	13	22	25	29	54	39	19	5	2	63	167	
Morbi organorum circulationis	nő w.	8	3	10	21	8	26	34	22	24	46	38	26	6	3	75	170	
	e. zus.	17	11	14	42	17	39	56	47	53	100	77	45	11	5	138	343	
Légzőszervi bajok	férfi m.	697	44	12	753	65	356	421	387	332	719	271	168	61	7	507	2412	
Morbi organorum respirationis	nő w.	645	38	30	713	94	262	356	222	164	386	170	103	45	11	329	9	1793
	e. zus.	1342	82	42	1466	159	618	777	609	496	1105	441	271	106	18	836	21	4205
Emésztőszervi bajok	férfi m.	787	26	5	818	7	22	29	39	48	87	47	39	12	2	100	2	1036
Morbi organorum digestionis	nő w.	691	37	9	737	9	22	31	30	37	67	33	31	14	5	83	—	918
	e. zus.	1478	63	14	1555	16	44	60	69	85	154	80	70	26	7	183	2	1954
Hugy- és ivarsz. bajok	férfi m.	13	8	4	25	2	11	13	8	16	24	19	14	10	1	44	1	107
Morbi organ. urupoetic et genitalium	nő w.	5	5	—	10	6	54	60	51	58	109	29	24	12	—	65	3	247
	e. zus.	18	13	4	35	8	65	73	59	74	133	48	38	22	1	109	4	354
Mozgásszervi bajok	férfi m.	22	5	4	31	2	16	18	13	5	18	13	4	—	—	17	—	84
Morbi organorum motus	nő w.	24	5	3	32	1	2	3	7	5	12	10	4	3	1	18	—	65
	e. zus.	46	10	7	63	3	18	21	20	10	30	23	8	3	1	35	—	149
Bőrbajok	férfi m.	15	1	—	16	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	4	—	23
Morbi cutanei	nő w.	11	—	1	12	—	2	2	5	2	7	—	—	2	1	3	—	24
	e. zus.	26	1	1	28	—	5	5	5	2	7	2	2	1	7	—	—	47
Alkati bajok	férfi m.	350	81	25	456	28	93	121	53	44	97	31	23	13	1	68	—	742
Morbi constitutionales	nő w.	349	81	23	453	31	38	69	34	21	55	35	14	5	—	54	—	631
	e. zus.	699	162	48	909	59	131	190	87	65	152	66	37	18	1	122	—	1373
Egyéb betegségek	férfi m.	495	11	4	510	2	3	5	17	25	42	32	44	76	41	193	2	752
Morbi diversi	nő w.	439	7	3	449	1	5	6	12	14	26	27	61	102	66	256	—	737
	e. zus.	934	18	7	959	3	8	11	29	39	68	59	105	178	107	449	2	1489
Összesen	férfi m.	3056	215	65	3336	122	547	669	594	550	1144	500	359	195	62	1116	26	6291
Summa	nő w.	2709	263	83	2995	162	432	594	410	356	766	376	291	208	95	970	14	5339
	e. zus.	5765	418	148	6331	284	979	1263	1004	906	1910	876	650	403	157	2086	40	11630

b) Egyes nevezetesebb halálokok: — Einige wichtigere Krankheiten:

Agyérlob	férfi m.	48	12	4	64	2	9	11	6	7	13	4	3	—	—	7	2	97
Menigitis	nő w.	54	10	1	65	6	3	9	2	1	3	3	1	—	—	4	—	81
	e. zus.	102	22	5	129	8	12	20	8	8	16	7	4	—	—	11	2	176
Agylob	férfi m.	46	3	—	49	—	2	2	1	2	3	1	2	1	—	4	—	58
Encephalitis	nő w.	41	3	—	44	2	4	6	—	3	3	—	—	—	—	—	—	53
	e. zus.	87	6	—	93	2	6	8	1	5	6	1	2	1	—	4	—	111
Vízfej	férfi m.	67	6	—	73	1	—	1	—	2	2	—	1	—	—	1	—	77
Hydrocephalus	nő w.	44	1	—	45	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	47
	e. zus.	111	7	—	118	1	—	1	1	3	4	—	1	—	—	1	—	124
Agyhüd. és agyvéröml.	férfi m.	5	1	1	7	—	1	1	20	18	38	23	28	10	6	67	—	113
Apoplexia et paralysis	nő w.	2	1	—	3	1	5	6	7	16	23	18	24	14	4	60	—	92
	e. zus.	7	2	1	10	1	6	7	27	34	61	41	52	24	10	127	—	205
Ránggörcs	férfi m.	461	4	—	465	—	1	1	—	1	1	1	1	—	—	2	—	469
Convulsiones	nő w.	377	3	2	382	—	—	—	2	1	3	1	—	—	—	1	—	386
	e. zus.	838	7	2	847	—	1	1	2	2	4	2	1	—	—	3	—	855
Szervi szivbaj	férfi m.	2	4	2	8	7	11	18	18	22	40	26	12	4	2	44	—	110
Vitia valvularum	nő w.	4	3	8	15	7	17	24	18	22	40	31	21	4	1	57	—	136
	e. zus.	6	7	10	23	14	28	42	36	44	80	57	33	8	3	101	—	246
Hártvas torokgyik	férfi m.	54	15	—	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69
Croup	nő w.	47	8	1	56	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
	e. zus.	101	23	1	125	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Tüdőlob	férfi m.	219	11	3	233	8	52	60	71	63	134	49	34	11	2	96	2	525
Pneumonia	nő w.	187	10	3	200	6	24	30	29	28	57	31	23	11	3	68	3	358
	e. zus.	406	21	6	433	14	76	90	100	91	191	80	57	22	5	164	5	883
Tüdőgümő	férfi m.	282	13	6	301	51	275	326	282	214	496	168	87	22	1	278	4	1405
Tuberculosis	nő w.	286	14	23	323	84	225	309	175	105	280	104	49	13	1	167	—	1079
	e. zus.	568	27	29	624	135	500	635	457	319	776	272	136	35	2	445	4	2484

Kimutatás az 1875. évi himlőhalottakról, tekintettel az oltásra.

Die im Jahre 1875 an Blattern Verstorbenen, mit Unterscheidung der Geimpften.

	Össz. elhalt himlőben Anzahl der in Blattern Verstorbenen			Ezek közül — Hiervon waren								
				be volt oltva geimpft			beoltva nem volt nicht geimpft			nem tudni be volt-e oltva Unbestimmt ob geimpft oder nicht		
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
Kerületek szerint—Nach Bezirken												
I. kerület — I. Bezirk . . .	12	14	26	1	—	1	—	1	1	11	13	24
II. " " " . . .	3	3	6	—	—	—	—	—	—	3	3	6
III. " " " . . .	12	15	27	—	1	1	—	—	—	12	14	26
IV. " " " . . .	3	3	6	—	—	—	1	—	1	2	3	5
V. " " " . . .	18	15	33	—	1	1	1	—	1	17	14	31
VI. " " " . . .	20	25	45	—	—	—	3	—	3	17	25	42
VII. " " " . . .	25	29	54	3	2	5	10	9	19	12	18	30
VIII. " " " . . .	48	47	95	—	—	—	1	—	1	47	47	94
IX. " " " . . .	17	13	30	—	—	—	2	1	3	15	12	27
X. " " " . . .	14	19	33	—	1	1	2	1	3	12	17	29
Összesen Insgesamt	172	183	355	4	5	9	20	12	32	148	166	314
Közintézetekben — In öffentl. Anstalten	45	26	71	—	—	—	—	—	—	45	26	71
Főösszeg Hauptsumme	217	209	426	4	5	9	20	12	32	193	192	385
b) Kor szerint Nach dem Alter												
Im Alter von 0—1 éves	75	69	144	—	—	—	9	6	15	66	63	129
" " " 1—2 "	38	39	77	—	—	—	6	2	8	32	37	69
" " " 2—3 "	21	18	39	1	1	2	3	3	6	17	14	31
" " " 3—4 "	11	13	24	1	—	1	1	—	1	9	13	22
" " " 4—5 "	6	11	17	1	—	1	—	—	—	5	11	16
Összesen Insgesamt } in Alter von 0—5 éves	151	150	301	3	1	4	19	11	30	129	138	267
In Alter von 6—10 éves	25	23	48	—	—	—	1	—	1	24	23	47
" " " 10—15 "	4	5	9	—	1	1	—	—	—	4	4	8
" " " 15—20 "	5	5	10	—	—	—	—	—	—	5	5	10
" " " 20—30 "	14	14	28	—	1	1	—	1	1	14	12	26
" " " 30—50 "	11	10	21	1	2	3	—	—	—	10	8	18
" " " 50—80 "	3	2	5	—	—	—	—	—	—	3	2	5
80 éven túl — über 80 Jahre .	4	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	4
Főösszeg Hauptsumme	217	209	426	4	5	9	20	12	32	193	192	385

Az aggaszályban elhaltak kora, egyes évek szerint.

Alter der an Marasmus senilis Verstorbenen nach einzelnen Altersjahren.

Meghalt Gestorben	Általában elhalt Im Allgemeinen verstorben			Köztiük aggaszályb. Hierunter an Marasmus			Meghalt Gestorben	Általában elhalt Im Allgemeinen verstorben			Köztiük aggaszályb. Hierunter an Marasmus		
	férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.		férfi m.	nő w.	e. zus.	férfi m.	nő w.	e. zus.
	60 évig való korában Bis zum 60-ten Le- bensjahre	—	—	—	13	44		57	83 éves korál. Jahre alt	8	13	21	6
61 éves korában Jahre alt	70	64	134	1	1	2	84 »	10	21	31	8	19	27
62 »	59	34	93	3	4	7	85 »	12	22	34	12	18	30
63 »	89	65	154	7	11	18	86 »	12	22	34	6	13	19
64 »	83	68	151	9	11	20	87 »	6	13	23	4	14	18
65 »	97	59	156	8	14	22	88 »	3	14	17	2	5	7
66 »	62	78	140	10	9	19	89 »	6	9	15	1	7	8
67 »	45	45	90	2	10	12	90 »	6	11	17	5	9	14
68 »	64	61	125	11	14	25	91 »	4	5	9	1	1	2
69 »	49	40	89	10	4	14	92 »	1	—	1	1	—	1
70 »	55	49	104	9	24	33	93 »	1	3	4	1	3	4
71 »	41	42	83	6	7	13	94 »	2	2	4	2	2	4
72 »	39	35	74	20	17	37	95 »	1	1	2	1	1	2
73 »	58	46	104	11	15	26	96 »	2	5	7	2	4	6
74 »	41	48	89	21	21	42	97 »	—	1	1	—	1	1
75 »	35	48	83	17	41	58	98 »	1	1	2	—	—	—
76 »	54	72	126	11	23	34	99 »	—	1	1	—	1	1
77 »	32	35	67	9	21	30	100 »	—	2	2	—	1	1
78 »	27	37	64	8	13	21	101 »	—	1	1	—	1	1
79 »	24	30	54	10	15	25	104 »	—	1	1	—	1	1
80 »	11	24	35	11	21	32	111 »	1	—	1	1	—	1
81 »	14	33	47	5	9	14	112 »	—	1	1	—	—	—
82 »	21	18	39	11	11	22	Összesen Zusammen	—	—	—	276	468	744

V. FEJEZET.

A vagyonság befolyása az életkorra.

Halottak átlagkora az egyes vagyonsági osztályokban. — A vagyonsok jóval tovább élnek. — Ugyanez az egyes kerületekről.

Első munkánkban kifejtettük azon előnyt, mellyel a Budapesten alkalmazott észlelési mód azon észleletek fölött bir, melyek a vagyonságnak a halandóságra gyakorolt befolyását az által igyekeznek fölismertetni, hogy egész városrészeket átlagos vagyonsági helyzetük szerint osztályozván, megfigyelik mennyiben különböznek ezekben a halálozási viszonyok. Ily módon mégis csak elmosódva tükröződik vissza a vagyonság befolyása, mivel minden városrészben vegyesen élnek szegényebbek és gazdagabbak. A mi rendszerünk azonban, midőn minden egyes halottnak meg van állapítva vagyonsági foka, arra képesít, hogy minden egyes halálesetet illető vagyonsági fokába beoszthatunk, és így egy-egy vagyonsági osztály képét lehetőleg tisztán állíthatjuk elénk.

Az elhaltak vagyonsági állapotára vonatkozó adatok a halottkének följegyzésein alapulnak, a kik minden egyes halálesethez megjegyzik: vajjon az illető a gazdag, a középső vagy az alsó vagyonsági osztályba vagy pedig a szükölködők közé sorozandó-e. A halottkém, a ki az elhalt lakásán megfordult, annak családját, környezetét, házának berendezését stb. látta, művelt ember léteére, nagyon is illetékes véleményt mondhat arról, vajjon az ép említett négy vagyonsági osztály melyikébe sorozandó az elhunyt.

Ila a közintézetekben elhaltakról a vagyonsági állapot föl volt jegyezve, (1874-ben 365-nél, 1875-ben 1285-nél) azokat az illető vagyonsági osztályba besoroztuk. A közintézetekben (kórházakban) maradó többi betegről föltehető, hogy majd mind a szegényebb (III. és IV.) osztályba tartoztak.

Azon 20161 haláleset közül, mely vagyonsági szempontból észlelhető vala a 16. sz. táblán tartalmazott részletesebb kimutatás szerint az első

(leggazdagabb) osztályba soroztatott	343
a másodikba (középosztály)	3890
a harmadikba (szegény)	13440
a negyedikbe (inséges)	2488
összesen	20161

hozzáadva ehhez azon kórházi halottakat kiknek vagyonsági

foka följegyezve nem volt 3926

nyerjük a természetes halállal kimultak főösszegét 24087

Midőn már most áttérünk azon igen érdekes kérdés tárgyalására, átlag mily korban haltak el a különféle vagyonsági osztályzatokba tartozók, valamint az eddig közölt számításoknál ugy itt is a 0—5 éves korban elhalt gyermekeket külön vesszük számba. A gyermekkor kihagyása mellett szólnak azon indokok, melyeket a 3. fejezetben előadtunk. Hozzátesszük még azon érvet is, hogy a gyermekek száma a szegényeknél nagyobb lévén mintsem a

gazdagoknál, már annak következtében is kell, hogy a szegényebb osztálybelieknél több gyermekhalott legyen, a mi pedig az átlagos kor nagyságára tetemes befolyást gyakorolna. Másrészt azonban áll az is, hogy a kedvezőtlen vagyoni állapottól és az ez által előidézett elégtelen táplálkozás valamint a gyermekek nem kellő ápolása éppen a gyermekek nagyobb mérvű halandóságában szokott legjellemzőbb kifejezést találni. Az érvek és ellenérvek így egymás ellen küzdvén és egymást ellensúlyozván, legezészerűbbnek találtuk mindkét rendbeli számítás eredményeit közölni, hogy az olvasó azon számokat használhassa, melyek inkább megfelelnek észléjának.

Tett pedig a négy vagyoni osztály mindegyikében a halottak átlagos kora (a kórházi halottak számba vétele nélkül ¹⁾)

	gyermekekkel	gyermekek nélkül
I. (gazdag) osztályban	38 81 év	50 86 év
II. (közép) „	23 50 „	44 66 „
III. (szegény) „	14 41 „	41 31 „
IV. (inséges) „	10 12 „	40 22 „

Ezen számokból tehát az derül ki, hogy városunk gazdagabb lakói meglehetősen magas átlagkorra érnek el, a mennyiben t. i. ez osztályban minden ötödik évéig eljutott gyermek átlag még 45 évi életre tarthat számot; de egyuttal látnivaló az is, hogy ugyanazon gyermek a legszegényebb osztályban tíz évvel kevesebbet él, sőt hogy a két osztály új szülőiteinek élettartama 28 évvel különbözik egymástól. Egy nagy fontosságú és komoly gondolatokra indító észlelettel állunk itt szemben és nagyon nehéz lenne megmondani, mily mértékben felelnek ezért magok a síjtott osztályok és mily mértékben a társadalom?

A kórházi halottak, a fentebbi számításokban, mint említők. számon kívül hagyattak. Kétséget nem szenved ugyan, hogy ezek nagyobbára az alsóbb osz-

¹⁾ A statisztikai hivatal külön lajstromokat vezet, melyek minden kerület számára külön följegyzést tartalmaznak az elhaltak koráról. Az elhaltak kora következő rovatok szerint jegyeztetik, és az átlagkor számításánál az e korosztályban elhaltak létszáma a következő átlagszámokkal sokszoroztatik

0—5 éves (átlagszám 1. év., — l. szerzőnek: Zeitschr. des K. Preussischen statistischen Bureaus 1876. évi folyamában 105—110. lapon közölt cikkét) 5—10 év. (át. sz. 7. ¹/₂), 10—15. (át. sz. 27. ¹/₂)

15—20. (átl. sz. 17. ¹/₂) 20—25. (átl. sz. 22. ¹/₂), 25—30. (átl. sz. 27. ¹/₂)

30—35. „ „ 32. ¹/₂ 35—40. „ „ 37. ¹/₂ 40—45. „ „ 42. ¹/₂

45—50. „ „ 47. ¹/₂ 50—55. „ „ 52. ¹/₂ 55—60. „ „ 57. ¹/₂

60—65. „ „ 62. ¹/₂ 65—70. „ „ 67. ¹/₂ 70—75. „ „ 72. ¹/₂

75—80. „ „ 77. ¹/₂ 80-on fölül „ 85.

Minden kerületről négy rendbeli följegyzés vezetettik, a négy vagyoni osztályzatnak megfelelőleg. A kerületek átlagkora ezen négy rendbeli följegyzések összegezéséből keletkezett; midőn pedig a négy vagyoni osztályzat mindegyikében elért átlagkort keressük, egy-egy vagyoni osztályzatnak összegét a 10. kerület mindegyikéből kell összevonnunk. A vagyoni szerinti átlagkorban e szerint hacsak az ellenkezője nincsen fölmentve, kórházbéli halottak nincsenek befoglalva.

1874. és 1875-ben a kórházban elhaltak nem lehetvén előbbi lakhelyük szerint valamely városrésztbe beosztani, a vagyoni szerinti átlagkorban a kórházban elhaltak a fentebbiek szerint nem lehetnek tartalmazva. A mily arányban fog ezentúl lehetségessé válni az, hogy a kórházban elhaltakat előbbi lakhelyük szerint a kerületekbe visszaosztassuk, ép annyira fog csökkenni a kórház rovatában visszamaradó és a fentebbiek szerint számba nem vett halálesetek száma.

tályokhoz tartoznak, de nem tudjuk vajon a III. vagy IV. osztályba. Hogy azonban ezen esetek egészen mellőzve ne legyenek, ide igtatunk még egy olyan átlagszámítást, melyben az I. és II. osztálybelieket szembe állítjuk a III. és IV-beliakkal, mely utóbbiakhoz aztán hozzáadjuk a kórházi eseteket is. Ekkor azt találjuk, hogy az elhaltak átlag kora teszen

	gyermekkel,	gyermek nélkül
a felső és közép (I. és II.) osztályokban	24·78	45·18 év
az alsóbb (III. és IV.) „ és kórház.	20·00	40·51 „

Ha ezen adatokat összehasonlítjuk a megelőző két év megfelelő adataival, úgy azt találjuk, hogy úgy felsőbb mint alsóbb osztályok átlagkora valamivel emelkedett.

Volt t. i. 1872. és 1873-ban	gyermekkel	gyermek nélkül
az I. és II. osztálybeliek átlagkora	22·48	45·08
a III. és IV. osztály és kórházbelieké	19·75	37·29

Ha már most azt kutatjuk, hol keresendő voltaképen ezen nagy halandóság forrása, e célra szemügyre kell vennünk az egyes városrészekben mutatkozó átlag élettartamon. Egy-egy kerület összhaltainak átlagkorát már egy előbbi fejezetben kiszámítottuk. Az ott nyert átlagkor-adatokról azonban állhat azon megjegyzés, hogy a kerület halandóságára annak általános viszonyain kívül még lakóinak vagyoniállapota is nagy mérvben folyik be, ugyannyira, hogy két, közegészségi tekintetben egyenlően minősített városrész élettartama között mégis lényeges különbség mutatkozhatnék, melynek oka azonban nem annyira a kerület viszonyaiban, mint lakóinak életmódjában volna keresendő.

Jelenleg egyenként előttünk állanak az egyes kerületbeli halottak vagyoniállapota, és így vagyunk azon helyzetben, hogy e kérdésre határozottabban válaszolhassunk, külön-külön számítván ki azon átlagkort, melyet az ugyanazon egy vagyoniállapottal tartozók különféle kerületekben értek.

Ha már most azt látjuk, hogy egy és ugyanazon vagyoniállapottal tartozók tagjai hol tovább hol rövidebb ideig élnek, ahoz képest amint egyik vagy másik városrészben laknak: ez okvetlen azon föltevés elfogadására vezet, miszerint kell, hogy az egyes városrészben lakosságunk egészségére és életviszonyaira az illető kerületek állapotában gyökerező különleges tényezők befolyjanak.

Az első (gazdag) osztályba tartozók csakis a IV. kerületben jelentkezvén kellő nagy számmal, e tekintetben összehasonlításokat nem tehetünk, de igenis tehetjük ezt a II. és III. osztályok tekintetében.

Ha előbb az összhaltottak átlagkorát vesszük tekintetben, úgy azt találjuk, hogy az

legmagasabb az	I. kerületben, t. i.	27·02 év.
következnek utánna a IV. kerület	25·26
	V. »	25·01
	II. »	24·18
	VIII. »	22·70
	VI. »	21·78

VII. kerület	21·44
IX. »	21·13
III. »	20·40

(a X. kerületben mindössze csak 17 másod osztálybeli halott levén, átlagkor nem volt számítható).

A kerületeknek ezen rangfokozata azonban változik, mihelyt a szegény osztálybeliek átlagkorára megyünk át. Ezek t. i. a IV. kerületben érik el a legmagasabb átlagkort 22·58 évvel, az V. kerület pedig nem következik harmadik sorban, hanem 10·83 (!) átlagkorral utolsó előttivé lesz, bizonyítékául annak, miszerint azon körülmény, hogy ezen legujabb és kiválóan gazdag kerületnek már előbb is constatált nem igen kedvező egészségi viszonyai az e kerület külső részeiben élő szegény népnek fölötte mostoha életviszonyaira vezethetők vissza, míg az ugyanott élő gazdag és középosztálybeliek élettartama a legmagasabbak közé tartozik. A szegény osztálybeliek még csak egy kerületben mutatnak még ennél is alacsonyabb átlagkort, t. i. a X. kerületben (Kőbányán), mely egészségi tekintetben általában a főváros leginkább megtámodott pontjának tekinthető. E kerületben a III. osztálybeliek átlagkora 8 és fél évre süllyed.

Tett t. i. a III. osztálybeliek átlagkora:

IV. kerületben	22·58
I. »	17·11
III. »	16·32
VI. »	15·36
VII. »	15·27
II. »	15·07
IX. »	14·03
VIII. »	12·39
V. »	10·83
X. »	8·40

A következőkben adjuk az egyes kerületek átlagkorát az öt éven felüli halottak után kiszámítva. A hol 100-nál kevesebb haláleset volt csak észlelhető ott az átlagkort ki nem számítottuk.

	I.	II.	III.	IV.
	vagyonossági osztályok átlagkora			
I. kerület.	—	47·41	43·75	—
II. »	—	46·64	41·18	—
III. »	—	48·86	43·34	—
IV. »	52·91	43·36	43·86	—
V. »	—	43·60	40·55	—
VI. »	—	44·12	40·57	40·99
VII. »	—	42·57	41·71	40·47
VIII. »	—	43·01	39·76	40·44
IX. »	—	43·59	40·94	—
X. »	—	—	34·96	34·35
Budapest	férfi 50·89	45·53	41·36	40·73
»	nő 50·82	43·70	41·26	39·01
»	együtt 50·86	44·66	41·31	40·22

Áttérvén azon észleleteknek nemek szerinti megkülönböztetésére, e tekintetben a következőt találjuk; volt az elhaltak átlagkora

		gyermekkel	gyermek nélkül
I. osztálybeli	férfiaknál . .	37·39	50·89
	nőknél . .	40·53	50·82
II. „	férfiaknál . .	23·62	45·53
	nőknél . .	23·37	43·70
III. osztálybeli	férfiaknál . .	14·22	41·36
	nőknél . .	14·61	41·26
IV. „	férfiaknál . .	10·17	40·73
	nőknél . .	10·07	39·61

Megelőző közleményünkben tett megjegyzésünk tehát, hogy a nők ellentállási ereje az alsóbb osztályokban emelkedik a tovább folytatott észleletekben nem találta igazolását.

Ha itt is párhuzamba állítjuk az I. és II. osztályt a III. és IV. osztálylyal és kórházzal, azt találjuk, hogy az átlagkor tett

		gyermekkel	gyermek nélkül
felsőbb osztályokban	férfiaknál . .	24·80	46·17
	nőknél . .	24·76	44·54
alsóbb „	férfiaknál . .	20·57	39·77
	nőknél . .	19·22	41·50

Vagyonosság szerinti halálozás az egyes kerületekben.
Sterblichkeit unter dem Einflusse der Wohlhabenheit, nach Stadtbezirken.

Kerület Bezirk	I.			II.			III.			IV.			Összesen Zusammen		
	vagyonossági osztályból meghalt — Wohlhabenheits-Classe												férfi m.	nő w.	együtt zus.
	férfi m.	nő w.	c. zus.	férfi m.	nő w.	c. zus.	férfi m.	nő w.	c. zus.	férfi m.	nő w.	c. zus.			
1874. I.	—	6	6	120	97	217	233	332	565	12	11	23	365	446	811
II.	6	7	13	156	157	307	200	181	381	—	—	—	356	345	701
III.	6	5	11	96	70	166	348	292	640	24	35	59	474	402	876
IV.	38	28	66	122	109	231	76	79	155	—	1	1	236	217	453
V.	15	7	22	97	76	173	194	189	383	32	25	57	338	297	635
VI.	13	8	21	180	154	334	437	393	830	92	93	185	722	631	1353
VII.	28	22	50	92	107	199	357	376	733	256	268	524	733	773	1506
VIII.	3	2	5	151	130	281	818	747	1565	37	27	64	1009	906	1915
IX.	1	—	1	31	31	62	425	453	878	14	15	29	471	499	970
X.	—	—	—	3	6	9	24	27	51	108	88	196	135	121	256
Összesen Summe	110	85	195	1042	937	1979	3112	3069	6181	575	563	1138	4839	4654	9493
Közintézetekben In öffentl. Anstalten	8	8	—	77	19	96	145	90	235	16	10	26	246	119	365
Összesen Zusammen	118	85	203	1119	956	2075	3257	3159	6416	591	573	1164	5085	4773	9858
Vagyon. ismeretlen Wohlhab. unbekannt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1630	969	2599
Főösszeg Hauptsumme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6715	5742	12457
1875. I.	2	3	5	113	91	204	317	275	592	3	5	8	435	374	809
II.	5	4	9	107	78	185	206	218	424	4	8	12	322	398	720
III.	5	9	14	70	60	130	331	303	634	13	12	25	419	384	803
IV.	31	30	61	126	83	209	66	65	131	1	1	2	224	179	403
V.	4	3	7	97	84	181	200	165	365	7	8	15	308	260	568
VI.	—	2	2	117	126	243	356	354	710	92	80	172	565	562	1127
VII.	19	13	32	86	79	165	422	403	825	233	238	471	760	733	1493
VIII.	3	—	3	123	121	244	710	609	1319	139	156	295	975	886	1861
IX.	2	1	3	53	31	84	393	411	804	11	9	20	459	452	911
X.	—	—	—	1	7	8	148	122	270	18	17	35	167	146	313
Összesen Summe	71	65	136	893	760	1653	3149	2925	6074	521	534	1055	4634	4374	9008
Közintézetekben In öffentl. Anstalten	3	1	4	141	21	162	542	408	950	167	102	269	853	442	1295
Összesen Zusammen	74	66	140	1034	781	1815	3691	3333	7024	688	636	1324	5487	4816	10303
Vagyon. ismeretlen Wohlhab. unbekannt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	804	523	1327
Főösszeg Hauptsumme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6291	5339	11630
A két év összege In den zwei Jahren	192	151	343	2153	1737	3890	6918	6492	13410	1279	1209	2488	13006	11081	24087 ¹⁾

¹⁾ E számban 3926 ismeretlen vagyonosságú, és pedig 2431 férfi, 1492 nő.
 Ittérin 3926 unbek. Wohlhab. u. zw. 2431 m. 1492 w.

VI. FEJEZET.

A vagyonság befolyása a halál-okra.

Idegbajok a vagyonsabboknál gyakoribbak. — Husz halál-ok föllépése gazdagoknál és szegényeknél. — Ugyanez az utolsó négy év észleletei szerint.

Tudva levén előttünk minden egyes halálesetnek oka s minden halottnak vagyonsági állapota, ennek következtében rendelkezünk oly anyaggal, melyből különösen több évi tapasztalat után, világot deríthetni azon eddigelé, mondhatni még homályban uszó kérdésre: valjon a vagyonság, illetőleg a szegénység csakugyan gyakorol-e befolyást a halál-okra és ha igen, mily irányban? — Csakugyan állanak-e azon érdekes feltevések, melyek e tekintetben tétettek, melyek azonban terjedelmesebb statisztikai adatok hozzájárulása nélkül vajmi ingatag alapon állanak?

A halál-okok nagyobb kör csoportok szerinti áttekintése nem igen enged következtetéseket azon befolyásra, melyet a vagyonság gyakorolt és talán csak annyit engedne föltételezni, hogy az agy bántalmi a vagyonsabb osztályoknál gyakoribbak, mint a vagyontalanoknál; száz-száz vagyonsabb (I. és II.) és száz-száz szegényebb (III—IV. osztályu és kórházbeli) halott közül elhalt:

	187 ² / ₃		187 ⁴ / ₅		átlag 4 év alatt	
	I. és II. osztályu	III. és IV. osztályu	I. és II. osztályu és közintézetekben	III. és IV. oszt.	vagyonsabb	szegényebb
Ideg-bajokban	18·31	14·31	18·03	14·25	18·17	14·28
Légzőszervi >	29·56	29·64	32·08	34·84	30·82	32·24
Emésztőszervi >	14—	13·01	14·84	16·57	14·42	14·79
Alkat- >	20·81	27·92	13·63	14·01 ¹⁾	17·22	20·97

Ha azonban a kör csoportok észleléséről áttérünk fontosabb egyes betegségekére, itt már csakugyan akadunk annak nyomára, hogy bizonyos betegségek a vagyonsabb osztályt látogatják meg inkább, mások a szegényebbeket. Minthogy ily következtetések igen kényesek, tanácsosnak látszik az észleletek számát minél inkább szaporítani, miért is e helyütt az 1874 és 1875. év eredményéhez hozzácsatoljuk azon észleleteket, melyeket ez 1872 és 1873. évekről tettünk.

A nevezetesebb halál-okok közül, az észlelt négy év tanúsága szerint a vagyonsabb osztályokat jóval inkább látogatták: az aggkór, agykérlob,* agylob,* vízfej,* agyguta és szélhűdés, szervi szivbaj,* kanyaró, vörheny, és a roncsoló toroklob; a vagyontalan osztályok-

¹⁾ Ide iktatjuk ugyanezen észleleteket nemek szerinti megkülönböztetéssel:

	száz-száz		I. és II. osztályu		III. és IV. osztályu és közintézetben volt	
			férfi	nő	férfi	nő
	k ö z ü l e l h a l t					
Ideg- bajokban . . .	19·32	16·42	14·61	13·83		
Légzőszervi > . . .	34·12	29·56	37·31	31·98		
Emésztőszervi > . . .	14·04	15·84	15·98	17·25		
Alkat- >	13·05	14·35	13·99	14·03		

nál ellenben gyakrabban észleltetett a kolera, béllhurut, himlő és a görvélykór, béllob,* vizkór, veleszületett gyöngeség (és némileg tüdőgümő és hagymáz is.) Tüdőlob és hökhurut, majdnem egyforma erővel léptek fel gazdagoknál és szegényeknél.*)

A csillaggal jelölt betegségek azok, melyeknek vagyonságtól való függőségüket csak 1874. évtől kezdve figyeljük, melyekről tehát jelenleg csak két év észlelete áll rendelkezésünkre.

A rángások szintén a szegényebb osztálynál fordulnak elő gyakrabban, e haláloktól azonban ezen körjelzéseknek határozatlansága folytán eltekintünk; szintugy figyelmen kívül hagyjuk egyelőre a hártvás torokgyíkot, az angolkórt, a Brightkórt,* hashártyalobot* és a gyermekágyi lázt, mivel e betegségek az észlelt négy év alatt kellő nagy számot még nem nyújtottak.

Az illető számbeli adatok a következők:

Elhalt száz-száz

	vagyonosabb (I. II. o.)	vagyontalan (III. IV. o. és kórh.)	tehát száz vagyonosra hány vagyontalan?	
e g y é n k ö z ü l				
Kolera	(187 ^{2/3})	7 24	15 56	215
Béllhurut	(187 ^{2/6})	5 01	8 11	162
Görvélykór	(")	0 42	0 73	152
Himlő	(")	4 51	5 83	129
Béllob	(187 ^{4/6})	2 15	2 53	118
Veleszületett gyöngeség . (187 ^{2/6})		6 02	6 89	114
Tüdőgümő	(")	16 95	19 17	113
Vizkór	(187 ^{4/6})	1 11	1 25	112
Hagymáz	(187 ^{2/6})	3 08	3 33	108
Tüdőlob	(")	6 36	6 75	106
Hökhurut	(")	0 79	0 76	96
Kanyaró	(")	0 86	0 58	67
Vörheny	(")	2 42	1 41	58
Agykérlob	(187 ^{4/6})	2 31	1 33	58
Vizfej	(")	1 49	0 86	58
Szervi szívbj	(")	2 93	1 65	56
Aggkór	(187 ^{2/6})	4 49	2 48	55
Roncsoló toroklob.	(")	1 18	0 62	52
Agylob	(187 ^{4/6})	1 68	0 82	49
Agyhüdés	(187 ^{2/6})	2 55	1 17	46

*) A mennyiben az eféle észleletek megbízhatósága sokat nyer, ha tapasztalhatni, miszerint az eredmény különböző észleleti szakaszokban mindig ugyanaz volt, ide igtatjuk az 1872/73., 1874. és 1875. évre vonatkozó három rendbeli észleleteknek e tekintetbeni eredményét. Az olvasó ezekből meg fog győződni arról, hogy a nevezett halálokoknak föllépése az egyes vagyonsági osztályokban a három észleleti szakasz mindegyikében nem igen változott, és hogy különösen azon föltűnő jelenség, miszerint agylob és agykérlob, vörheny és kanyaró, és roncsoló toroklob a vagyonos osztályoknál gyakrabban fordultak volna elő, évről évre ismétlődik.

Tekintettel a fölmerült esetek csekély számára az itt következő számításnál az agylobot és agykérlobot egybevettük és azon betegségeknek, melyekből 50-nél kevesebb eszt fordult elő, az olvasó tájékoztatása kedvéért az abszolút számokat is hozzácsatoltuk. Megjegyezzük még, hogy cholera csak 1872—1873. években fordulván elő, e betegségről összehasonlításokat nem tehetünk.

A felsorolt és önmagukban kétségbevonhatlan tényekből azonban még sem tanácsos közvetlen következtetéseket vonni a vagyonosságnak a halál-okra gyakorolt befolyásáról és pedig a következő okokból:

1. azon betegségek tekintetében, melyek leginkább a gyermekkort illetik, nagyon is figyelembe veendő, hogy azok föllépését nem az összhalandóság, hanem csakis a gyermekhalandósághoz való számarányból kellene megítélni, tudva levő dolog lévén, hogy az alsóbb osztályokban több a gyermek mint a felsőbbekben. Oly gyermekbetegségek gyanánt, melyek az ötödik éven túl alig fordulnak elő, tekinthetők a nevezettek közül a vízfej, hökburut, bélhurut, béllob, veleszületett gyöngeség s némileg még a kanyaró is.

A statisztikai hivatal, tekintettel e körülményre, 1876-tól fogva megkülönböztetést tesz az e betegségben elhalt gyermekek vagyonossági foka között.

2. figyelembe veendő azon körülmény is, hogy a vagyonosabb osztályok közül sokkal kevesebb hal el orvosi gyógykezelés nélkül mint a vagyontalan osztályokból. Ennek következtében a vagyonosabb osztálybeli halottaknál szigorubbak és tökéletesebbek a diagnosisok, és így megtörténhetett, hogy néhány betegségnek a vagyonosabb osztályoknál való gyakoribb föllépése ezen helyesebb diagnosis által okoztatott. Lehetséges pl., hogy az agylob és agykérlob esetei a szegény osztályuaknál az ott különben is nagyon tútfengő rángásokban

	1872/3.		1874.		1875.	
	vagy.	szeg.	vagy.	szeg.	vagy.	szeg.
bélhurutban	4.90	6.88	5.18	9.09	5.01	9.13
görvélyben	0.23	0.44	0.65	0.89	0.45	0.96
	(8)		(15)		(9)	
himlőben	4.81	5.62	5.09	8.14	3.27	3.74
vizkórban.	?	?	1.05	1.18	1.15	1.22
			(24)		(23)	
béllobban	?	?	2.19	2.57	2.05	2.38
					(41)	
veleszületett gyöngeségben	6.00	6.53	6.36	7.66	5.63	6.67
tüdögümőben „	17.55	18.89	16.42	18.47	16.52	22.33
hagymázban	3.71	3.69	2.59	3.40	2.56	2.66
tüdőlobban	5.63	5.85	7.02	7.22	6.85	7.77
hökburutban	1.05	0.95	0.70	0.80	0.46	0.38
	(36)		(12)		(9)	(37)
kanyaróban	0.93	0.67	1.05	0.62	0.51	0.39
	(32)		(24)		(10)	(38)
vörhenyben	1.37	0.97	3.07	1.58	3.43	1.98
	(47)					
vízfejben	?	?	1.45	0.75	1.53	0.97
			(33)		(30)	
agylob és agykérlobban	?	?	3.95	2.11	4.04	2.18
szervi szivbajban	?	?	2.68	1.42	3.23	1.89
agykórban	4.40	3.04	4.74	2.63	4.29	2.94
roncsoló toroklobban	0.12	0.16	1.98	0.74	2.10	1.26
	(4)	(26)	(45)		(41)	
agyvérömleny és széllhűdés	?	?	1.20	0.62	3.82	1.76
			(41)			

tartalmaztatnak; szintűgy meglehet, hogy a dyphteritisnek a szegényebb osztályokban mutatkozó ritkább föllépése erre vezethető vissza*)

Vannak azonban a felsorolt halálokok közt olyanok, melyek annyira félreismerhetlenek, hogy még a köznép is ismeri, ezekkel szemben tehát nincsen okunk az említett aggályokat táplálni. Ilyenek: a vízfej, kanyaró és vörheny, cholera, himlő, bélhurut és béllob.

3. figyelembe veendő még az a körülmény is, hogy mint már említők, a két hónapnál fiatalabb gyermekeknél bejelentett sorvadási eseteket a veleszületett gyengeségbe soroztuk, ellenben idősebbeknél a sorvadás és aszálylyal jelzett haláleseteket tüdőgümőnek vettük. Miután a sorvadás és aszály valószínűleg gyakoribb a szegényeknél mint a vagyonosoknál, ezen áttételek által a tüdőgümő a III. és IV. osztálynál szaporodhatott leginkább. Ha mindazonáltal a betegségek föllépése az alsóbb osztályokban mégis aránylag csak csekély mérvben mutatkozik erősebbnek, úgy következtethetni, hogy a tüdőgümő az alsóbb osztályokban nem lép föl oly intensivitással, mint ezt a priori hinni szerették-

4. végül az aggaszály föllépése ép úgy függ a kortól, mint megfordított irányban a gyermekbetegségeké, és így ezen haláloknak az első két osztályban mutatkozó sűrűbb föllépése csak közvetve tulajdonítható a vagyonosságnak.

A fölállított négy vagyonossági osztály közül az első (leggazdagabb) az, melyet az utána következőktől legnagyobb társadalmi ür választ el. Ez okból nem tartottuk érdeknélküli dolognak kutatni, mily különbséget mutat a nevezetesebb halálokok föllépése ezen első osztályban, szembe állítva egyrészt a második, másrészt a többi alsóbb osztályokkal. Kellő nagyszámú észleletek elérése céljából a meglevő négy évi adatokat egybefoglaltuk és csakis a leggyakrabban előforduló halálokokat vettük tekintetbe; mindazonáltal az alább felsorolt kilencz betegség közül mégis csak az egy tüdőgümő az, melyben száznaál több első osztályú egyén halt el, holott a többi betegségekről az első osztályra vonatkozó észleletek száma 20—70 között ingadozik.

Tett pedig 1872—75-ig terjedő észleleteink szerint a következő betegségekben elhaltak száma:

	I. oszt.	II. oszt.	III., IV. oszt. és kórház.
veleszületett gyöngeségben	39	422	2484
aggkórban	71	273	894
agyguta és szélhüésben	44	151	420
tüdőgümőben	115	1183	7104
tüdőlobban	38	449	2436
bélhurutban	18	366	2924
himlőben	18	327	2103
hagymázban	22	214	1201
kolerában (1872/3)	32	216	2276

*) A croupnak a dyphteritissel való fölcserélése erre nem folyhatott be, minthogy a 4 év alatt eddig észlelt 271 croup eset tanúsága szerint e halál-ok is majd kétszer oly gyakran fordult elő a vagyonosoknál, mint az alsóbb osztályoknál, lévén t. i. a két magasabb osztályból croupban elhaltak arányszáma 0.99, míg a három alsó osztályból elhaltaké 0.56.

Százalékokra számítván át ez adatokat, úgy találjuk, hogy 100—100 ugyanazon vagyonsági fokhoz tartozó halott közül elhalt:

	I. oszt.	II. oszt.	III., IV. oszt. és kórház.
veleszületett gyöngeségben	4.97	6.14	6.89
agykórban	9.04	3.97	2.48
agyguta és szélhűtésben	5.60	2.20	1.17
tüdőgümőben	14.65	17.21	19.17
tüdőlobban	4.84	6.53	6.75
bélhurutban	2.29	5.32	8.11
himlőben	2.29	4.76	5.83
hagymázban	2.80	3.11	3.33
kolerában (1872/3)	7.24	7.24	14.03

E szerint esik 100—100 első osztálybeli halottra:

	I. oszt.	II. oszt.	III., IV. oszt. és kórház.
veleszületett gyöngeségben	100	123	139
agykórban	100	43	27
agyguta és szélhűtésben	160	39	21
tüdőgümőben	100	117	131
tüdőlobban	100	135	139
bélhurutban	100	232	354
himlőben	100	208	254
hagymázban	100	111	119
kolerában	100	100	194

A 20. számú táblán közlünk egy összes kimutatást a következő betegségeknek vagyonság szerinti föllépéséről: hagymáz, himlő, vörheny, kanyaró és hőkhurut. Az elmondottak után tudva lévén, hogy e betegségek közül az egyik a vagyonsabb, másik a szegényebb osztálynál lép föl gyakrabban, ezen összeállítás eredményéről csak annyit jegyzünk meg, hogy a szerint a nevezett ragályos betegségekben elhalt:

100—100 I. osztálybeli férfi halott közül	8.85 %	nők közül	5.30 %	összesen	7.29 %
II. „ „ „ „	10.87 „	„ „ „	13.01 „	„	11.82 „
III. IV. „ „ „ „	11.94 „	„ „ „	11.89 „	„	11.92 „

Vagyonosság befolyása a halálokokra az 1874. évben.
Einfluss der Wohlhabenheit auf die Todesursachen im Jahre 1874.

Kórcsoportok Krankheitsgruppen	I.			II.			III.			IV.			Közintézetek Oeffentl. Anst.*)			Főösszeg Hauptsumme		
	vagyonossági osztály — Vermögens-Classe									Oeffentl. Anst.*)			Hauptsumme					
	érfi m.	nő w.	c. zus.	érfi m.	nő w.	egy. zus.	érfi m.	nő w.	egy. zus.	érfi m.	nő w.	egy. zus.	érfi m.	nő w.	egy. zus.	érfi m.	nő w.	egy. zus.
I. Idegbajok <i>Morbi systematis nervosi</i> . . .	20	14	34	230	160	390	566	524	1090	75	70	145	152	65	217	1043	833	1876
II. Vérkeringési bajok <i>Morbi circulationis</i>	14	10	24	45	25	70	38	59	97	6	4	10	50	59	109	153	157	310
III. Légzőszervi bajok <i>Morbi organ. respirationis</i> . . .	36	25	61	388	287	675	1023	898	1921	145	153	298	774	342	1116	2366	1705	4071
IV. Emésztőszervi bajok <i>Morbi organ. digestionis</i>	10	7	17	152	156	308	578	619	1197	133	110	243	124	75	199	997	967	1964
V. Húgy- és ivarszervi baj. <i>Morbi org. uropoët. et genital.</i>	7	5	12	13	35	48	25	69	94	5	9	14	62	101	163	112	219	331
VI. Mozgásszervi bajok <i>Morbi org. motus</i>	1	—	1	13	6	19	21	19	40	9	12	21	37	39	76	81	76	157
VII. Bőrbajok <i>Morbi cutanei</i>	—	—	—	4	2	6	14	10	24	2	1	3	13	8	17	33	17	50
VIII. Alkati bajok <i>Morbi constitutionales</i>	13	8	21	149	153	302	520	477	997	99	117	216	275	175	450	1056	930	1986
IX. Egyéb bajok <i>Morbi diversi</i>	17	16	33	125	132	257	472	484	956	117	97	214	143	109	252	874	838	1712
Össz. betegség folyt. halálokok	118	85	203	1119	956	2075	3257	3159	6416	591	573	1164	1630	969	2599	6715	5742	12457

Néhány fontosabb halálok: — Einige wichtigere Todesursachen:

Agykérlob <i>Meningitis</i>	3	—	3	22	29	51	49	37	86	8	7	15	17	11	28	99	84	183
Agylob <i>Encephalitis</i>	2	—	2	19	15	34	43	36	79	2	3	5	2	—	2	68	54	122
Vizfej <i>Hydrocephalus</i>	1	1	2	20	11	31	36	30	66	4	4	8	2	—	2	63	46	109
Agyguta és agyhüdc <i>Apoplexia et paralysis</i>	10	8	18	50	19	69	40	40	80	5	7	12	64	23	87	169	97	266
Ränggöres <i>Canulæstones</i>	4	2	6	71	65	136	369	341	710	50	42	92	7	13	20	501	463	964
Szervi szivbaj <i>Vitia organica cordis</i>	7	8	15	33	13	46	27	49	76	2	4	6	25	38	63	94	112	206
Hártyás toroklob <i>Cro p.</i>	1	—	1	9	15	24	27	29	56	2	6	8	2	2	4	41	52	93
Tüdőlob <i>Pneumonia</i>	7	3	10	86	64	150	249	197	446	25	33	58	158	73	231	525	370	895
Tüdőgümő <i>Tuberculosis</i>	12	14	26	204	144	348	536	498	1034	95	70	165	469	212	681	1316	938	2254
Hökhurut <i>Pertussis</i>	2	1	3	4	9	13	27	31	58	10	13	23	—	1	1	43	55	98
Ronesoló toroklob <i>Diphtheritis</i>	1	—	1	17	27	44	30	36	66	4	1	5	2	2	4	54	66	120
Bélhurut <i>Diarrhoea</i>	1	1	2	59	57	116	341	360	701	95	68	163	43	18	61	539	504	1043
Háshártyalob <i>Peritonæitis</i>	—	1	1	7	8	15	22	34	56	—	3	3	22	18	40	51	64	115
Béllob <i>Enteritis</i>	—	1	1	25	24	49	101	101	202	16	20	36	14	10	24	156	156	312
Bright-kór <i>Morb. Brightii</i>	2	—	2	10	3	13	14	11	25	3	1	4	42	29	71	71	44	115
Angolkór <i>Rachitis</i>	—	—	—	7	5	12	10	12	22	5	3	8	1	—	1	23	20	43
Kanyaró <i>Morbilli</i>	—	—	—	16	8	24	34	27	61	1	1	2	—	—	—	51	36	87
Vörheny <i>Scarlatina</i>	3	3	6	29	35	64	71	61	132	7	14	21	4	4	8	114	117	231
Himlő <i>Variola</i>	4	2	6	48	62	110	287	254	541	73	78	151	61	76	137	473	472	945
Hagymáz <i>Typhus</i>	2	1	3	27	29	56	70	60	130	11	8	19	141	56	197	251	154	405
Görvélykór <i>Scrophulosis</i>	—	—	—	8	7	15	27	37	64	3	8	11	10	6	16	48	58	106
Veleszületett gyöngeség <i>Delilitas congenita</i>	9	1	10	68	67	135	318	258	576	84	56	140	41	23	64	520	405	925
Aggaszály <i>Marasmus senilis</i>	7	12	19	38	51	89	44	108	152	8	21	29	31	56	87	128	248	376
Vizkór <i>Hydrops</i>	1	2	3	14	7	21	40	27	67	3	3	6	41	16	57	99	55	154
Gyermekágyi láz <i>Febris puerperalis</i>	—	—	—	8	8	—	—	12	12	—	7	7	—	24	24	—	51	51
Egyéb gyermekágyi bajok <i>Alii morbi puerperales</i>	—	1	1	—	6	6	—	10	10	—	—	—	6	6	—	23	23	23

1) A vagyonossági osztályok szerinti tábláknál a közintézetek rovataiba azok vannak bevéve, kiknek vagyonossági állapota meg nem jelöltetett, gazdagok, vagy közép osztályúak pedig az illető rovatokba foglaltak.
In dieser Rubrik sind nur noch jene enthalten, deren Wohlhabenheitsstand nicht angegeben war; also wahrscheinlich der III. u. IV. Classe angehörten. Wenn die Wohlhabenheit angegeben, so wurden diese Fälle in die betreffende Kategorie eintheilt.

Vagyonosság befolyása a halál-okokra az 1875. évben.
Einfluss der Wohlhabenheit auf die Todesursachen im Jahre 1875.

Körcsoportok Krankheitsgruppen	I.			II.			III.			IV.			Közintézetekben In öffentlichen Anstalten			Főösszeg Hauptsumme		
	vagyonossági osztály -- Wohlhabenheits-Classe																	
	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
I. Idegbajok <i>Morbi systematis nervosi</i> . . .	14	13	27	189	123	312	621	508	1129	78	77	155	66	27	93	968	748	1716
II. Vérkeringési bajok <i>Morbi circulationis</i>	7	4	11	47	41	88	60	82	142	9	10	19	44	39	83	167	176	343
III. Légzőszervi bajok <i>Morbi organ. respirationis</i> . .	20	19	39	356	227	583	1315	1090	2405	276	222	498	445	235	680	2412	1793	4205
IV. Emésztőszervi bajok <i>Morbi organ. digestionis</i> . . .	10	7	17	157	129	286	693	634	1327	133	104	237	43	44	87	1036	918	1954
V. Húgy- és ivarszervi baj. <i>Morbi org. uropoët. et gen tal.</i>	5	7	12	26	47	73	38	130	168	9	21	30	29	42	71	107	247	354
VI. Mozgásszervi bajok <i>Morbi organ. motus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Bőrbajok <i>Morbi cutanei</i>	—	—	—	4	3	7	16	13	29	2	3	5	1	5	6	23	24	47
VIII. Alkati bajok <i>Morbi constitutionalis</i>	9	4	13	135	106	241	436	390	826	80	91	171	82	40	122	742	631	1373
IX. Egyéb bajok <i>Morbi divers</i>	9	12	21	108	96	204	466	449	915	93	97	190	76	83	159	752	737	1489
Össz. betegség folyt. halalokok Summa der Verstorbenen	74	66	140	1034	781	1815	3691	3333	7024	688	636	1324	804	523	1327	6291	5339	11630

Néhány fontosabb halál-ok : — Wichtigere Krankheiten :

Agykérlob <i>Meningitis</i>	2	4	6	16	22	38	57	44	101	8	6	14	15	5	20	98	81	179
Agylob <i>Encephalitis</i>	2	—	2	19	14	33	34	36	70	3	3	6	—	—	—	53	53	111
Vizfej <i>Hydrocephalus</i>	2	—	2	18	10	28	48	32	80	8	3	11	1	2	3	77	47	124
Agyguta és agyhiúds <i>Apoplexia et paralysis</i>	5	6	11	33	23	56	51	48	99	4	10	14	22	5	27	115	92	207
Rängöres <i>Convulsiones</i>	—	1	1	47	34	81	369	299	668	46	48	94	7	4	11	469	386	855
Szervi szívbjaj <i>Vitia organica cordis</i>	3	—	3	31	29	60	46	69	115	8	7	15	22	31	53	110	136	246
Hártyás toroklob <i>Croup</i>	—	2	2	17	10	27	44	38	82	8	6	14	—	1	1	69	57	126
Tüdőlob <i>Pneumonia</i>	4	1	5	81	48	129	266	198	464	63	54	117	112	58	171	526	360	886
Tüdőgümő <i>Tuberculosis</i>	6	7	13	188	122	310	784	680	1464	160	126	286	264	147	411	1402	1082	2484
Hökhurut <i>Pertussis</i>	—	—	—	5	4	9	13	17	30	2	3	5	1	1	2	21	25	46
Roncsoló toroklob <i>Diphtheritis</i>	1	1	2	18	21	39	53	50	103	8	11	19	—	—	—	80	83	163
Bélhurut <i>Diarrhoea</i>	2	2	4	50	44	94	369	347	716	80	58	138	18	11	29	519	462	981
Hashártyalob <i>Peritonéitis</i>	1	1	2	10	10	20	15	22	37	13	3	16	1	13	14	40	49	89
Béllob <i>Enteritis</i>	1	—	1	26	14	40	104	101	205	13	16	29	4	2	6	148	133	281
Bright-kor <i>Morb. Brigthii</i>	3	1	4	9	5	14	16	11	27	6	2	8	16	12	28	50	31	81
Angolkor <i>Rachitis</i>	—	—	—	1	3	4	14	15	29	2	3	5	—	1	1	17	22	39
Kanyaró <i>Morbilli</i>	—	—	—	8	2	10	10	18	28	4	6	10	—	—	—	22	26	48
Vörheny <i>Scarlatina</i>	3	—	3	37	27	64	93	71	164	13	14	27	—	1	1	146	113	259
Himlő <i>Variola</i>	1	1	2	32	30	62	148	138	286	35	38	73	1	2	3	217	209	426
Hagymáz <i>Typhus</i>	2	—	2	28	20	48	103	66	169	10	11	21	44	23	67	187	120	307
Görvélykor <i>Scrophulosis</i>	—	—	—	4	5	9	32	39	71	5	15	20	1	1	2	42	60	102
Veleszületett gyöngeség <i>Debilitas congenita</i>	2	1	3	58	49	107	256	218	474	60	56	116	28	27	55	404	351	755
Aggaszály <i>Morasmus senilis</i>	5	9	14	33	37	70	73	107	180	15	21	36	23	46	69	149	220	369
Vizkór <i>Hydrops</i>	2	2	4	12	7	19	49	49	98	4	7	11	5	4	9	72	69	141
Gyermekági láz <i>Febris puerperalis</i>	—	2	2	—	11	11	—	21	21	—	2	2	—	14	14	—	50	50
Egyéb gyermekági bajok <i>Alia morbi puerperales</i>	—	—	—	—	3	3	—	12	12	—	8	8	—	1	1	—	24	24

Ragályos betegségek föllepése vagyonosság szerinti, 1874. és 1875-ben.
 Auftreten contagiöser Krankheiten unter dem Einflusse der Wohlhabenheit, Bevölkerungsdichtig in Jahre 1874 und 1875.

Vagyonossági osztály Wohlhabenhethis-Classe		Összes halottak száma Zahl der Gesamtverstorbenen						Ezek közül meglalt — Hieron verstarben														
		férfit männl.		nővel weibl.		együtt zusam.		hagyomány an Typus		himlőben an Blattern		vörhenyben an Scharlach		kanyaróban an Masern		hökhorthán an Keuchhusten		összesen ragályos betegségekben insgesammt an contag. Krankheiten				
		férfit männl.	nővel weibl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.	nővel weibl.	férfit männl.	együtt zusam.
I. vagyonossági oszt. — Wohlh. Classe	1874	118	85	203	2	1	3	4	2	6	3	3	6	—	—	2	1	3	11	7	18	18
	1875	74	66	140	2	—	2	1	1	2	3	—	3	—	—	—	—	—	6	1	7	7
	össz. — zus.	192	151	343	4	1	5	5	3	8	6	3	9	—	—	2	1	3	17	8	25	25
II. " " "	1874	1119	956	2075	27	29	56	48	62	110	29	35	64	16	8	24	4	9	124	143	267	267
	1875	1034	781	1815	28	20	48	32	30	52	37	27	64	8	2	10	5	4	110	83	193	193
	össz. — zus.	2153	1737	3890	55	49	104	80	92	172	66	62	128	24	10	34	9	13	234	226	460	460
III. " " "	1874	3257	3159	6416	70	60	130	287	254	544	71	61	132	34	27	61	27	31	489	433	922	922
	1875	5691	3333	7024	103	66	169	148	138	286	93	71	164	10	18	29	13	17	367	310	677	677
	össz. — zus.	6948	6492	13440	173	126	499	435	392	827	164	132	296	44	45	89	40	48	856	743	1599	1599
IV. " " "	1874	591	573	1164	11	8	19	73	78	151	7	14	21	1	1	2	10	13	102	114	216	216
	1875	688	636	1324	10	11	21	35	38	73	13	14	27	4	6	10	2	3	64	72	136	136
	össz. — zus.	1279	1209	2488	21	19	40	108	116	224	20	28	48	5	7	12	12	16	166	186	352	352
Közüintézetekben — In öffentl. Anstalten	1874	1630	969	2599	141	56	197	61	76	137	4	4	8	—	—	—	—	—	206	187	393	393
	1875	804	523	1327	44	23	67	1	2	3	—	1	1	—	—	—	1	1	46	27	73	73
	össz. — zus.	2434	1492	3926	185	79	264	62	78	140	4	5	9	—	—	—	1	2	252	214	466	466
Összesen — Insgesammt	1874	6715	5742	12457	251	154	405	473	472	945	114	117	231	51	36	87	43	55	932	834	1766	1766
	1875	6291	5339	11630	187	120	307	217	209	426	146	113	259	22	26	48	21	25	593	493	1086	1086
	össz. — zus.	13006	11081	24087	438	274	712	690	681	1371	260	230	490	73	62	135	64	80	1525	1327	2852	2852

VII. FEJEZET.

Az elhaltak volt foglalkozása és annak befolyása az élettartamra.

A foglalkozás szerinti átlagkorról és ezen adatok megszorított értékéről — Tizenkilenc foglalkozásbeli halottak átlagkora.

Az előbbi munkánkban 14 oly foglalkozási ágat mutathattunk be, melyből akkoriban több mint száz haláleset fordulván elő, az átlagkort kiszámítottuk. Az 1874—1875-iki észleletek hozzájárultával már az átlagkort csak a mintegy százötven halálesetet felmutató foglalkozásokra szorítottuk s ezeknek száma 18-et tesz.

Midőn ezennel ezen foglalkozásokból elhaltaknak átlagkorát közöljük, ismételten figyelmeztetünk arra, hogy foglalkozások szerinti átlagkornak csak úgy van némi jelentősége, ha folyton tekintettel vagyunk azon körülményre, hogy azon kor, melyben valaki elhal, gyakran ugyan következménye azon foglalkozásnak, melyet életében űzött, de hogy ellenkezőleg vannak oly esetek is, midőn azon foglalkozás, melyet valaki választhatott, az illető korától függött gyakran. Ismételjük azokat, miket erről első közleményünk alkalmával kimondtunk, és mikből kifolyólag szorosán véve, csak oly foglalkozásbeli átlagkoroka lehetne egymással összehasonlítani, melyekről tudni, hogy az azokra való be- vagy kilépésre a kornak ugyanazon vagy körülbelől egyenlő befolyása van.

Az említett megjegyzés következőleg hangzik: „Ez adatok az illető ágak életviszonyaira az okból nem vetnek kellő világot, mivel természetes dolog, hogy azon kereseti ágak halottjai, melyekbe csak későn szoktak belépni, kell, hogy magasabb átlagkort is mutassanak ki, mivel éppen fiatalabb tagjaik nincsenek. Ez állhat pl. a saját vagyonukból élőkrol is, kiknek magas átlagkorához (60 éven túl) nagyon is hozzáfér azon kérdés, vajjon ez nem-e abból is volna magyarázható, hogy kevés ember van, ki már fiatal korában saját vagyonából él, az emberek legnagyobb része csak öregségére állván be rentier-nek. Azon számítások, melyek alapján az átlagkor megállapított, csakugyan azt mutatják, hogy míg pl. a férfi napszamosokból a 30-ik évig már 329, a 40-ik évig 776 halt el, addig a saját vagyonukból élőkrol ugyanezen korig csak 17, — talán nem annyira azért, mintha ez utóbbiak ily korán nem is halhatnának el, hanem aligha nem azért, mivel a 40-ik évig igen kevés saját vagyonából élő létezik

Különösen áll ez mindazon foglalkozási ágakról, melyeket mintegy átmenetieknek lehet tekinteni. Ilyen pl. a nőknél a cselédszolgálat. A fővárosi nőlakosság a 12—15-ik évig tanuló vagy foglalkozás nélküli a rákövetkező 10—15 évben annak nagyrésze mint cseléd szerepel, férjhez menetelük után pedig ismét az önálló keresetnélküliek sorába lépnek át. Ha már most azon nők átlagkorát keressük, a kik mint cselédek haltak meg, világos, hogy az sokkal fiatalabb korukból fog képződni, mint a férficselédeknél, a kik tovább

maradnak meg állásukban.¹⁾ Ép ily átmeneti foglalkozásnak tekintendők továbbá a katonák, könyvvivők, segédek, nevelők, tanulók, dajkák, kéjhölgyek.

Ezeknek előrebocsajtása után közöljük azon tizenkilencz kereseti ág halettjainak átlagkorát, melyekből az 1872—1875-diki négy év alatt legaláb mintegy 150 haláleset előfordult.

3236 férfinapszámos	átlagkora	41.14 év
2348 nő	"	44.61 "
901 nőcseléd	"	30.11 "
626 kereskedő (minden nemü)	"	48.57 "
595 hivatalnok	"	45.20 "
459 czipész	"	41.84 "
415 férficseléd	"	41.24 "
395 saját vagyonából élő nő	"	60.29 "
381 szabó	"	42.17 "
376 kőmives	"	38.52 "
309 asztalos	"	38.20 "
297 lakatos, bádogos, kovács	"	36.48 "
293 saját vagyonából élő férfi	"	64.97 "
277 korcsmáros, kávé és pinczér	"	41.68 "
244 nagyobb kereskedő (1874/5-ben)	"	44.57 "
191 női kéziparral foglalkozó	"	29.02 "
140 ács	"	39.54 "
136 mészáros, hentes	"	41.63 "

¹⁾ Legjobban mutatja e különbséget a népszámlálási munkálatban tartalmazott következő eredmény (lásd Körösi, Pestváros 1870-ben, 59. tábla, 269 lap), mely szerint:

száz-száz férfi szolga közt 20 éven aluli korban állott 14.2% 20 éven felül 85.7% ellenben

" " nő " " 20 " " " " 40.4 " 20 " " 56.6 "

VIII. FEJEZET.

Az elhaltak volt foglalkozása és annak befolyása a halál-okokra.

Már az első izbeni közleményünk alkalmával közöltünk adatokat a foglalkozás és halálok közötti összefüggésről, és ott különösen a következő halál-okokat vettük szemügyre: tüdőgümő, tüdőlob, cholera, typhus, vérhas, himlő, agyguta, aggaszály, gyermekági láz és egyéb gyermekági baj. Jelen munkánknak? számú tábláin ezen betegségek sora megszorított az agykérlob és agylob, szervi szivbaj, a bélhurut, mellhártyalob Bright-kór és vízkór halál-okaival.

Azon foglalkozások, melyekből évenként legalább mintegy 100 haláleset fordul elő, az eddig észlelt négy év alatt 13-ra rug, u. m.: férfi-napszamos 3222, nő-napszamos 2313, nőcseléd 897, kereskedő 626, hivatalnok 596, cipész 458, saját vagyonából élő nő 413, férjcseléd 416, szabó 381, kőmives 375, asztalos 309, lakatos, bádogos és kovács 294, koresmáros, kávé és pinczér 277.

A lefolyt négy év észlelete folytán a nevezett betegségek fontosabbjairól a következőket mondhatni.

A tüdőgümőben leginkább haltak el asztalosok és cipészek; kevésbé gyakran, bár még elég nagy számmal lakatosok hivatalnokok és szabók, legritkábban a saját vagyonukból élő nők és nő-napszamosok. A tüdőlob leggyakrabban a férfi-napszamosoknál és a férfi-cselédekénél; legritkábban okozott halált a hivatalnokok, asztalosok, szabók és cipészeknél. Elhalt t. i. következő foglalkozásoknál száz-száz halott közül:

	tüdőgümőben	tüdőlobban
asztalos	46.2 %	5.5 %
cipész	43.9 "	5.7 "
lakatos, bádogos és kovács	41.2 "	7.5 "
hivatalnok	40.3 "	4.7 "
szabó	38.6 "	5.8 "
koresmáros, kávé és pinczér	35.9 "	4.7 "
férfi-napszamos	30.9 "	10.8 "
férfi-cseléd	28.9 "	9.1 "
nő- "	25.0 "	6.0 "
kereskedő	26.8 "	6.4 "
nő-napszamos	23.1 "	6.4 "
kőmives	19.8 "	8.3 "
saját vagyonából élő nő	19.1 "	7.2 "

Feltűnő e számokban, hogy a nő-napszamosok és a nő-cselédek jóval ritkábban halnak el tüdőgümőben, mint az ugyane foglalkozásbeli férfiak. Ugy szintén, hogy az annyira egészségtelennek tartott szabóság ritkábban idéz elő tüdőgümőt mint az asztalos, lakatos vagy cipész mesterség, sőt ritkábban még mint a hivatalnoki pálya is.

A typhus leggyakrabban okozott halált a kőmiveseknél (t. i. majd minden 10-dik esetben) a lakatosoknál (t. i. minden 12-dik esetben), ellenben

legritkábban a saját vagyonukból élő nőknél (t. i. minden 50-dik esetben). Esik t. i. egy-egy foglalkozásbeli száz-száz halottból a typhusra:

kőműves	9.6	o/o
lakatos, bádogos és kovács	8.2	„
nő-napszámos	7.3	„
férfi-cseléd	7.—	„
nő »	6.8	„
korcsmáros, kávé és pinezér	6.2	„
hivatalnok	5.9	„
asztalos	5.8	„
nő-napszámos	5.2	„
kereskedő	5.1	„
czipész	4.8	„
szabó	4.5	„
saját vagyonából élő nő	2.2	„

Már előbbi közleményünkben kiemeltük azon feltűnő tényt, miszerint az 1872—73-ik években a **himlő** feltűnő gyakori volt a nő-cselédeknel, és hogy ez években a meghalt nőcselédeknek több mint 14^{o/o}-ka esett ezen — felnőtt személyeknél máskülönbén oly ritkán fellépő — betegség áldozatául, míg az akkori-ban felhozott többi foglalkozásból 1^{1/2}—4^{1/2}^{o/o} halt el himlőben. Az 1874—1875-iki években a himlő nem lépett fel oly erővel, mint a megelőző két évben; azonban ez évek is erősítik az imént említett feltűnő jelenséget. A felsorolt 13 foglalkozási ág közül t. i. himlőhalottak száma 1^{1/2}, 3^{3/4}, 1 1^{1/3}^{o/o} közt ingadozott, a czipészeknél, lakatosoknál, kikből a (nőcselédek kivitelével) aránylag legtöbb halt el himlőben, 2^{o/o} halt el, ellenben a nőcselédekből 4^{8/10}, míg ugyanezen foglalkozás férfi tagjaiból csak 3^{3/4}^{o/o}. Közül fekszik ennek folytán azon feltevés, hogy a nőcselédek himlőbeteg gyermekekkel való elbánás közben himlőben megbetegednek, mely körülmény kétségkívül megérdemli a további megfigyelést és esetleg a himlőoltás kényszerének a nőcselédekkel szemben nagyobb szigorral való alkalmazására is ösztönözhet.

Az **aggaszály** föllépésében nagy függőség mutatkozik a foglalkozástól, a mi azonban részben ismét arra vezetendő vissza, hogy bizonyos foglalkozásokban általában kisebb a magas koruak száma. Ebből magyarázandó, hogy míg a megfigyelt 13 foglalkozás közül 10-nél 2—8^{o/o} közt ingadozik, azok száma, kik aggaszályban elhaltak, addig a saját vagyonukból élő nőknél ezek száma 28. 6^{o/o}-ot tesz. Az aggaszálynak többi foglalkozásoknál föllépése mégis mutat néhány jellemző vonást így pl., hogy nő-napszámosoknál 8^{o/o}, ellenben férfi-napszámosoknál csak 2.2^{o/o} halt el e betegségben, vagy hogy a czipészek közül 4.8^{o/o}, és a hivatalnokok közül 4.5^{o/o}, de az asztalosokból csak 2.3 és a korcsmárosokból, kávéosokból csak 1.5^{o/o} hal el aggaszályban.

Agyömlenyben agyszéllhűdésben aránylag leggyakrabban haltak el a kereskedők, hivatalnokok és a saját vagyonukból élők; aránylag legritkábban a szabók és asztalosok. Meghaltak t. i. a nevezett betegség folytán:

kereskedők	6.1	o/o
saját vagyonukból élő nők	5.8	„
hivatalnokok	5.7	„
férfi-cselédek	3.8	„
korcsmárosok, kávéosok, pinezérek	3.6	„
czipészek	3.4	„

nő-napszámosok »	2·1 ‰
kőművesek	1·9 „
lakatosok, bádigosok, kovácsok és férfi nap . .	1 7 „
nő-cselédek	1 2 „
szabók	1 0 „
asztalosok	0·9 „

A szervi szivbajban elhaltaknak foglalkozása csak az 1874-diki év óta figyeltetvén meg az utolsó kétév észleletei folytán mondhatni, hogy ezen betegség aránylag leggyakrabban okozott halált kereskedők és kocsmárosok között; leg-ritkábban cipészeknél, de különösen asztalosoknál. (két év alatt csak egy eset) Esik t. i. az egyes foglalkozások száz-száz halottjaiból:

kereskedőkre	5·9 ‰
kocsmárosokra, kávésoakra és pinczérekre	5·7 „
férfi cselédekre	4·8 „
nő-napszámosokra	4·6 „
„ cselédekre	4·4 „
hivatalnokokra	4·2 „
saját vagyonukból élő nőkre	3·9 „
kőművesekre	3·7 „
szabókra	3·1 „
lakatosok, bádigosok és kovácsokra	2·9 „
férfi-napszámosokra	2·3 „
cipészekre	1·4 „
asztalosokra	0·6 „
kocsmárosok, kávésok és pinczérekre	0·0 „

Azon körülmény, vajon bizonyos események között valóban ok és okozat féle függőség létezik-e, könnyebben levén felismerhető, ha — kellő számu észleleteket föltételezve, — az eredmények párhuzamos sorozatokra bontatnak fel, ezennel az 1872—73-dik és 1874—75-dik évekről külön-külön mutatjuk ki, az említett halálokok és foglalkozások közötti összefüggést.

A 13. felsorolandó foglalkozások egyikéhez tartozó száz-száz halott közül elhalt a következő betegség folytán:

	Apoplexia és Paralysisben		Pneumoniában		Tuberculosisban		Typhusban		Marasmus senilisben	
	1872—73	1874—75	1872—73	1874—75	1872—73	1874—75	1872—73	1874—75	1872—73	1874—75
szabó	1·6	1·0	6·4	5·2	34·6	42·5	5·3	3·6	6·9	3·6
czipész	2·7	4·1	5·9	5·5	37·4	48·3	4·3	5·2	4·8	4·8
kőműves	2·7	1·1	4·3	12·1	24·9	14·7	9·7	9·5	0·7	3·2
asztalos	—	1·7	4·6	6·2	38·9	51·7	9·2	3·4	0·8	3·4
lak. bád. és kovács	0·8	2·3	4·1	9·9	37·7	43·6	8·2	8·1	1·6	1·8
hivatalnok	2·4	7·5	4·3	4·9	43·6	38·4	5·7	6·0	4·7	4·4
férfi napszámos	0·6	3·0	8·3	13·8	28·8	33·6	7·4	7·3	1·8	2·6
nő „	1·1	3·1	4·4	8·8	18·4	28·2	6·0	4·4	7·3	8·9
„ cseléd	—	2·3	4·3	7·5	22·5	27·0	5·8	7·7	1·4	2·9
férfi „	3·5	4·3	8·3	10·2	26·9	31·2	7·3	5·9	0·9	3·2
saját vagyon. élő nő	4·9	6·8	6·3	7·8	23·8	14·5	2·9	1·0	29·1	29·0
kocsmáros, kávé										
és pinczér	3·4	3·8	4·3	5·0	29·3	40·6	6·9	5·6	—	2·5
kereskedő	4·0	7·4	5·2	7·2	30·0	24·8	5·6	4·8	7·5	6·4

IX. FEJEZET.

Az orvosi segély nélkül elhaltak.

1873-dik évben a lakáson elhaltaknak 63 %-a részesült vala orvosi gyógykezelésben, e nélkül pedig 27·3%-a halt el; 1874-ben az utóbbiak száma 22·5%-ra csökkent; 1875-ben azonban ismét 25·0%-ra emelkedett. Az utolsó évnek kedvezőtlen fordulata leginkább az által okoztatott, hogy a VII., VIII. és X. kerületben az orvosi gyógykezelés nélkül elhaltak száma tetemesen növekedett.

Tett t. i. az orvosi segély nélkül elhaltak száma, mint ez a 23. és 24. sz. táblákból kiderül:

	1873.	1874.	1875.
I. kerületben	?	346	371
II. »	?	158	147
III. »	?	376	288
IV. »	36	51	53
V. »	211	207	157
VI. »		283	219
VII. » Terézváros	688	315	434
VIII. »	769	590	711
IX. »	271	333	331
X. »	190	141	192
	<u>?</u>	<u>2800</u>	<u>2903</u>

A mennyiben a három év mindegyikében a halandóság nagysága nem volt egy és ugyanaz, ezen adatok mellé állítjuk azon arányszámokat, melyek mutatják, hogy száz-száz lakásán elhalt közül hány nélkülözte az orvosi gyógykezelést:

	1873.	1874.	1875.
I. kerületben	?	37.98%	45.45%
II. »	?	22.51 »	23.15 »
III. »	?	42.44 »	33.25 »

E szerint a Duna jobbparti kerületek közül a II. kedvezőbben áll, mint az egész főváros átlaga, a III. ellenben, de különösen az I. jóval kedvezőtlenebbül. Látjuk továbbá azt is, hogy a gyógykezelés nélkül elhaltak száma 1874-ről 1875-re az I. kerületben tetemesen szaporodott, a III. kerületben jelentékenyen fogyott.

Átmenvén a Duna balparti kerületekre itt a következő arányszámokat találjuk:

IV. kerületben	8.73%	11.28%	13.18%
--------------------------	-------	--------	--------

Ezen kerület tehát, daczára annak, hogy a nemgyógykezelték száma évről évre növekedik, mégis még mindig legkedvezőbben áll a fővárosban.

V. kerületben . . . 32.71^o/_o 32.24^o/_o 27.54^o/_o

Az észlelhető apadás daczára mégis jóval nagyobb arányszámot tüntet föl, mint a túlnyomólag vagyontalan osztálylakta Terézváros (VI. és VII. ker.). Ez utóbbiak közül leginkább föltűnik a VI. kerület, mely a gyógykezelés nélkül elhaltaknak aránya tekintetében közvetlen a legkedvezőbben álló IV. kerület után következik, míg a VII. kerületben az utolsó évben jelentékeny rosszabbulás észlelhető; — lévén t. i. ezek száma

VI. kerületben		20.43	19.18
VII. »	22.48	20.89	29.09
VIII. »	33.93	30.75	38.16
IX. »	23.42	34.62	36.29
X. »	50.80	52.42	63.58

Ezen három utóbbi kerület mindegyikében 1873-hoz képest a nemgyógykezelték száma emelkedett; különös figyelmet érdemel e tekintetben a X. kerület (Kőbánya). Itt már 1873-ban az elhaltaknak felerésze nem részcsült orvosi gyógykezelésben. Midőn azonban a 21. és 22. sz. táblákból kiderül, hogy 1875-ben az odavaló lakosságnak már majdnem $\frac{2}{3}$ része halt el a nélkül, hogy orvosilag gyógykezeltetett volna, e körülmény méltónak látszik lenni arra, hogy a hatóság különös figyelmébe ajánltassék.

Tudvalevő dolog lévén, hogy az alsóbb osztályokban a szülők nem fordítanak elég gondot beteg gyermekeik gyógykezelésére, az idézett táblákon megkülönböztetést tettünk a gyógykezelés nélkül elhalt gyermekek és felnőttek között. Ha csak az öt éven fölül elhaltak arányára vagyunk figyelemmel, ezek tekintetében legkedvezőbben áll a IV. és II. kerület, legkedvezőtlenebbül a X. és az I. kerület, lévén t. i. ezeknek száma

	1874.	1875.
az I. kerületben	23.18	24.78
II. »	4.80	9.97
III. »	14.24	12.23
IV. »	6.37	3.35
V. »	7.83	8.37
VI. »	7.06	8.22
VII. »	6.05	11.65
VIII. »	14.21	13.22
IX. »	10.28	12.67
X. »	38.24	30.61

Az orvosi segélyben részesültek kimutatása az 1874-dik évről egyes kerületek szerint, tekintettel a nemre és a gyermekkorra.

Ausweis der im Jahre 1874 Gestorbenen mit und ohne ärztliche Hilfeleistung nach Bezirken und Geschlecht, mit Unterscheidung des Kindesalters.

Kerület Bezirk	Összesen elhalt Insges. gestorben				5 évig elhalt Bis zu 5 Jahre				5 éven túl Über 5 Jahren				%o-ban — In %o		
	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	orvosi segély nélkül halt el		
													5 évig bis 5 Jahre	azon túl über 5 J.	általában im Ganzen
I.	férfi m.	457	195	251	11	284	163	113	8	173	32	138	357.39	18.50	42.67
	nő w.	454	151	292	11	269	100	161	8	185	51	131	337.17	27.57	33.26
	e. zus.	911	346	543	22	543	263	274	16	358	83	269	647.56	23.18	37.98
II.	férfi m.	355	81	269	5	224	74	149	1	131	7	120	433.04	5.34	22.82
	nő w.	347	77	263	7	207	71	132	4	140	6	131	334.30	4.29	22.19
	e. zus.	702	158	532	12	431	145	281	5	271	13	251	733.64	4.80	22.51
III.	férfi m.	481	204	268	9	308	175	126	7	173	29	142	256.82	16.76	42.41
	nő w.	405	172	231	2	262	151	109	2	143	21	122	57.63	14.68	42.47
	e. zus.	886	376	499	11	570	326	235	9	316	50	264	257.19	14.24	42.44
IV.	férfi m.	236	23	213	.	90	13	77	.	146	10	136	14.44	6.85	9.76
	nő w.	216	28	187	1	95	21	74	.	121	7	113	122.11	5.79	12.96
	e. zus.	452	51	400	1	185	34	151	.	267	17	249	118.38	6.37	11.28
V.	férfi m.	334	107	226	1	206	97	109	.	128	10	117	147.09	7.81	32.04
	nő w.	308	100	201	7	206	92	111	3	102	8	90	444.66	7.84	32.47
	e. zus.	642	207	427	8	412	189	220	3	230	18	207	545.87	7.83	32.24
VI.	férfi m.	734	137	577	20	454	122	319	13	280	15	258	726.87	5.36	18.60
	nő w.	651	146	498	7	421	125	291	5	230	21	207	229.69	9.13	22.43
	e. zus.	1385	283	1075	27	875	247	610	18	510	36	465	928.23	7.06	20.43
VII.	férfi m.	735	146	589	.	524	138	386	.	211	8	203	26.34	3.79	19.86
	nő w.	773	169	603	1	521	149	372	.	252	20	231	128.60	7.94	21.86
	e. zus.	1508	315	1192	1	1045	287	758	.	463	28	434	127.46	6.05	20.89
VIII.	férfi m.	1007	298	694	15	704	258	437	9	303	40	257	636.65	13.20	29.59
	nő w.	912	292	615	5	624	248	375	1	288	44	240	439.74	15.28	32.02
	e. zus.	1919	590	1209	20	1328	506	812	10	591	84	497	1038.10	14.21	30.75
IX.	férfi m.	466	165	301	.	310	151	159	.	156	14	142	48.71	8.98	35.41
	nő w.	496	168	328	.	331	149	182	.	165	19	146	45.02	11.52	33.87
	e. zus.	962	333	629	.	641	300	341	.	321	33	288	46.80	10.28	34.62
X.	férfi m.	142	77	58	7	103	60	39	4	39	17	19	58.25	43.59	54.23
	nő w.	127	64	57	6	98	55	38	5	29	9	19	156.12	31.03	50.39
	e. zus.	269	141	115	13	201	115	77	9	68	26	38	457.21	38.24	52.42
Összesen Summe	férfi m.	4947	1333	3446	68	3207	1251	1914	42	1740	132	1532	2639.01	10.46	28.96
	nő w.	4689	1367	3275	47	3034	1161	1845	28	1655	206	1430	1938.27	12.45	29.15
	e. zus.	9636	2800	6721	115	6241	2412	3759	70	3395	338	2962	4538.67	11.43	29.03
Kórházakb. In Spitalern	férfi m.	1768	.	1768	.	132	.	132	.	1636	.	1636	.	.	.
	nő w.	1053	.	1053	.	95	.	95	.	958	.	958	.	.	.
	e. zus.	2821	.	2821	.	227	.	227	.	2594	.	2594	.	.	.
Főösszeg Haupts.	férfi m.	6715	1433	5214	68	3339	1251	2016	42	3376	132	3168	2637.47	5.39	21.34
	nő w.	5742	1367	4328	47	3129	1161	1940	28	2613	206	2388	1937.10	7.90	23.81
	e. zus.	12457	2800	9542	115	6468	2412	3986	70	5989	338	5556	4537.29	6.48	22.48

Az orvosi segélyben részesültek kimutatása az 1875-dik évről egyes kerületek szerint tekintettel a nemre és a gyermekkorra.

Ausweis der im Jahre 1875 Gestorbenen mit und ohne ärztliche Hilfeleistung nach Bezirken und Geschlecht, und mit Unterscheidung des Kindesalters.

Kerület Bezirk	Összesen elhalt Insges. gestorben				5 évig elhalt Bis zu 5 Jahre				5 éven túl Über 5 Jahre				‰-ban — In ‰			
	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	Létszám Anzahl	orv. segély nélk. ohne ärztl. Hilfe	orv. segély mell. mit ärztl. Hilfe	nem tudni Unbekannt	orvosi segély nélkül halt el			
													5 évig bis 5 Jahre	azonlul über 5 J.	általában im Ganzen	
I.	férfi m.	438	201	234	3	263	160	103	.	175	41	131	3	60.84	23.43	45.80
	nő w.	378	170	206	2	210	126	82	2	168	44	124	.	60.00	26.19	44.86
	e. zus.	816	371	440	5	473	286	185	2	343	85	255	3	60.47	24.78	45.45
II.	férfi m.	324	69	251	4	179	58	119	2	145	11	132	2	32.40	7.59	21.30
	nő w.	311	78	230	3	155	59	95	1	150	19	135	2	38.06	12.18	25.08
	e. zus.	635	147	481	7	334	117	214	3	301	30	267	4	35.03	9.97	23.15
III.	férfi m.	419	143	276	.	242	126	116	.	177	17	160	.	52.07	9.60	34.13
	nő w.	387	145	241	1	245	123	121	1	149	22	120	.	50.20	15.49	37.47
	e. zus.	806	288	517	1	487	249	237	1	319	39	280	.	51.13	12.23	33.25
IV.	férfi m.	222	30	192	.	106	26	80	.	116	4	112	.	24.53	3.45	13.51
	nő w.	180	23	157	.	72	19	53	.	108	4	104	.	26.39	3.70	12.78
	e. zus.	402	53	349	.	178	45	133	.	224	8	216	.	25.28	3.35	13.18
V.	férfi m.	319	87	224	1	193	76	117	.	119	11	107	1	39.38	9.24	27.88
	nő w.	258	70	188	.	162	63	99	.	96	7	89	.	38.89	7.29	27.13
	e. zus.	570	157	412	1	355	139	216	.	215	18	196	1	39.13	8.37	27.54
VI.	férfi m.	572	111	449	12	363	89	267	7	209	22	182	5	24.52	10.53	19.41
	nő w.	570	108	455	7	341	94	246	1	229	14	209	6	27.57	6.11	18.95
	e. zus.	1142	219	904	19	704	183	513	8	438	36	391	11	25.99	8.22	19.18
VII.	férfi m.	759	214	544	1	496	187	309	.	263	27	235	1	37.70	10.27	28.19
	nő w.	733	220	512	1	455	184	271	.	278	36	241	1	40.44	12.95	30.01
	e. zus.	1492	434	1056	2	951	371	580	.	541	63	476	2	39.01	11.65	29.09
VIII.	férfi m.	978	372	597	9	661	335	319	7	317	37	278	2	50.68	11.67	38.04
	nő w.	885	339	544	2	597	296	299	2	288	43	245	.	49.58	14.93	38.31
	e. zus.	1863	711	1141	11	1258	631	618	9	605	80	523	2	50.16	13.22	38.16
IX.	férfi m.	464	166	290	8	327	151	172	4	137	15	118	4	46.48	10.95	35.78
	nő w.	448	165	279	4	285	142	140	3	163	23	139	1	49.82	14.11	36.83
	e. zus.	912	331	569	12	612	293	312	7	300	38	257	5	47.88	12.67	36.29
X.	férfi m.	160	96	63	1	123	83	40	.	37	13	23	1	67.48	35.14	60.00
	nő w.	142	96	45	1	113	89	24	.	29	7	21	1	78.76	24.14	67.61
	e. zus.	302	192	108	2	236	172	64	.	66	20	44	2	72.88	30.61	63.58
Összesen... Summe...	férfi m.	4648	1489	3120	39	2953	1291	1642	20	1695	198	1478	19	43.72	11.68	32.04
	nő w.	4292	1414	2857	21	2635	1195	1430	10	1657	219	1427	11	45.35	13.22	32.95
	e. zus.	8940	2903	5977	60	5588	2486	3072	30	3352	417	2905	30	44.49	12.44	32.58
Közinizetekl. In öffentl. An- stalten ..	férfi m.	1643	.	1643	.	103	.	103	.	1540	.	1540
	nő w.	1047	.	1047	.	74	.	74	.	973	.	973
	e. zus.	2690	.	2690	.	177	.	177	.	2513	.	2513
Főösszeg... Hauptsumme	férfi m.	6291	1489	4763	39	3056	1291	1745	20	3235	198	3018	19	42.24	6.12	23.83
	nő m.	5339	1414	8901	21	2709	1195	1501	10	2630	219	2100	11	44.11	8.33	26.67
	e. zus.	11630	2903	8667	60	5765	2486	3249	30	5865	417	5418	30	42.43	7.11	24.96

X. FEJEZET.

A túlnépes lakások befolyása a halál-okra és különösen a ragályos betegségek fellépésére valamint az élettartamra.

Négyféle lakottsági osztály felállítása. — Ragályos betegségek terjedése a túlnépes lakásokban. — Himlő és hagymáz kivételt képeznek. — Egyéb halál-okok föllépése. — Veleszületett gyengeség és béllhurutokozta halálesetek szaporodása a túltömött lakásokban. — Halottak átlagkora a felállított négy lakottsági osztály mindegyikében

A lakviszonyok befolyását két szempontból vehetjük vizsgálat alá: a lakás túlnépessége és annak fekvése (pince, földszint stb.) szerint.

Ia az összes elhaltakat a lakások lakottsága szerint a következőleg osztályozzuk:

I. egyének, kik oly lakásban éltek, hol egy szobára legfeljebb két lakó esett;

II. olyanok, kiknél egy-egy szobában kettőnél többen, egész ötig laktak;

III. kiknél ötnél többen, egész tízig, és

IV. kiknél szobánként tiznél többen laktak,

ugy ezen osztályok elcsjében a lakosságnak vagyonosabb és egész közép osztályát találандjuk, oly családokat, melyek átlag 5—6 taggal legalább három esetleg több szobával rendelkeznek. A második osztály már igen aggasztó lakviszonyokat mutat. Lakások, hol egy szobában öten is laknak, kell, hogy kedvezőtlen egészségi tényezőkül — sőt bizonyos körülmények között hátróztottan az egészségre veszélyesekül — tekintessenek. Még nagyobb mérvben áll ez azonban a harmadik lakottsági osztályról, mely azon lakásokat foglalja magában, hol egy-egy szobában hat, hét, nyolez, kilencz sőt tiz ember is lakik és a luszik együtt. Fájdalom, ily lakásoknak száma nagyvárosokban tetemesen nagy.

Hogy azonban vannak lakások, hol egy szobában összezsufoltan tiznél többen, huszan, sőt harminczan is élnek, helyesebben tengenek, sokakra nézve bizonyára meglepő állítás, a nagyvárosok statisztikája által azonban bebizonyított tény¹⁾.

A halálesetek száma, mely az osztályok mindenikére külön-külön esik, magában véve még nem mond cleget: kellene, hogy az egyes osztályokról az azokban élőknek azon száma is tudva legyen, kik közül a halálozások történtek²⁾. Azonban igenis felhasználható azon a r á n y, melyet az egyes osztályokban

¹⁾ A főváros túlnépes lakásai statisztikáját, szerzőnek „Pestvárosa 1870-ben“ című munkája tartalmazza; kivonatban I. K ö r ö s i „Pestváros halandósága“ 1872/73 ban 121. lap

²⁾ Pestre vonatkozólag megállapítottam már azt „Pest szabad kir. város, 1870-ben“ című munkámban. Azon gyors változásnál fogva azonban, melynek az ilyenü adatok alávették, valamint tekintettel azon körülményre, hogy Budára vonatkozólag hasonló adatok nem léteznek, célszerűbbnek véltem oly számítást alkalmazni, minő itt alább követezik.

elhaltak száma felmutat. Ezen arány mint az összes halál-okok összeredménye, zsinormértékül szolgálhat, hogy egyes betegségek eltéréseit és ezen eltérések mérvét felismerhetővé tegye.

Azon körülbelül 45000 halálesetnek általános eredménye, melyeket ez irányban Budapesten 1872., 1873., 1874. és 1875-ben észlelet tárgyává tehettem, mutat az:

I. osztályra	6,069	halálozást
II. »	18,000	»
III. »	6,775	»
IV. »	414	»

Összesen mintegy 31,000 eset; a többinek lakviszonyát nem ösmerjük.

Tehát: minden 10,000 oly halottból, kinek lakviszonya tudva volt, esett:

az I. osztályra	1,941	»
II. »	5,759	»
III. »	2,167	»
IV. »	133	»

Ha már most mindenekelőtt azt vizsgáljuk, mily módon léptek fel a ragályos betegségek minthalál-okok külön-külön a fennebbi osztályok mindenikében, úgy már előre is feltehető, hogy azon emberek, kik túltömött lakásokban, egymásmellé zsufoltan élnek együtt, inkább vannak kitéve a ragályos betegségeknek és azoknak gyakrabban fognak áldozatul esni, mint azok, kik kényelmesebb és egészségesebb lakásoknak örvendenek. Az említett négy évben Budapesten 5807 egyén — vagy is az összes halottak $\frac{1}{3}$ a — esett ragályos betegségek áldozatául, melyek alatt himlő, kanyaró vörheny, hagymáz, hökklurut, hártás torokgyík és ronesoló toroklob értendő, cholera azonban nem.

A 45577 elhalt között élt volt oly lakásokban, hol egy szobára esett:

				ragályos betegségben elhalt	egyéb halál-ok következtében elh.
2 lakó,	I. oszt.	össz.	6,069	633	5,436
5 »	II. »	»	18,000	2,635	15,365
10 »	III. »	»	6,775	1,067	5,708
10-nél több lakos	IV. »	»	414	114	300

míg 14319 esetben (legnagyobb részt kórházban elhaltak) a lakviszonyok nem voltak kitudhatók. Esik ennek folytán minden tízezer nemragályos betegség okozta halálesetre:

az első lakosztályban	1,165
a második »	1,715
a harmadik »	1,869

ragályos betegség okozta halál eset

Ezen számok a legvilágosabban mutatják, hogy a ragályos betegségek terjedése a sűrű lakottság által aggasztó mérvben segítették elő, még pedig oly annyira, miszerint a harmadik osztályban 50 egész százalékkal nagyobb a veszély, hogy az illetők ragályos betegségeknek lesznek áldozatai mint az első osztályban. E helyütt azért tekintünk el a negyedik osztálynyújtotta eredményektől, mert ez irányban még kevés észleletek állanak rendelkezésre. Ha

Halál-ok Todesursache	Év Jahr	Elhaltak oly lakásokban hol egy szobára Verstarben in solchen Wohnungen, wo auf ein Zimmer				Összesen Zusammen	Az ismertetlen lak- viszonyok közt elhaltak száma Zahl der Verstorbenen in unbekanntem Wohnungs- Verhältnissen	Összesen elhaltak Insgesammt verstarben	
		0—5	2—5	5—10	10-nél több über 10				
		lakó esett Bewohner entfielen							
Az összes halál- okból elhaltak Summe der Todes- ursachen an sammtl. Verstorbenen	1872/a	2295	7136	2427	190	12048	8634	20682	
	1874	1902	5407	2030	126	9473	3396	12869	
	1875	1872	5457	2310	98	9737	2289	12026	
		6069	18000	6775	414	31258	14319	45577	
Ezen ragályos betegségekben elhaltak — An diesen ansteckenden Krankheiten verstarben	Himlő Blattern	1872/a	77	440	123	22	662	415	1077
		1874	87	460	227	27	801	144	945
		1875	43	246	105	8	403	23	426
			207	1146	456	57	1866	582	2448
	Kanyaró Masern	1872/a	8	74	37	1	120	33	153
		1874	9	53	19	1	82	5	87
		1875	4	25	17	1	47	1	48
			21	152	73	3	249	39	288
	Vörheny Scharlach	1872/a	30	80	72	35	217	13	230
		1874	49	145	28	—	222	9	231
		1875	44	144	60	2	250	9	259
			123	369	160	37	689	31	720
	Hagymáz Typhus	1872/a	63	214	71	7	355	370	725
		1874	58	104	35	—	197	208	405
		1875	60	136	51	2	249	58	307
			181	454	157	9	801	636	1437
	Hökhurut Keuch- husten	1872/a	17	87	43	1	148	42	190
		1874	8	54	33	—	95	3	98
		1875	1	29	14	—	44	2	46
			26	170	90	1	287	47	334
	Hátyás torokgyík Croup	1872/a	6	31	15	—	52	4	56
		1874	13	42	32	—	87	6	93
		1875	13	80	28	1	122	4	126
			32	153	75	1	261	14	275
Ronszó toroklob Dyphtheritis	*) 1872/a	2	13	4	—	19	3	22	
	1874	20	72	22	5	119	1	120	
	1875	21	106	30	1	158	5	163	
		43	191	56	6	296	9	305	
Összes rag. betegségek Cont. Krkh insgesammt	1872/a	203	939	365	6	1573	880	2453	
	1874	244	930	396	33	1603	376	1979	
	1875	186	766	306	15	1273	102	1375	
		633	2635	1067	114	4449	1358	1807	

*) Az 1874. és 1875. évek eredményo napján kiszámított hozzávetőleges adatok.
Nach dem Ergebnisse der Jahre 1874—5 approximativ geschätzt.

azonban szabad volna a meglévő néhány száz adatból következtetést vonnunk, úgy ezen legzsúfoltabb lakottsági osztályban 300 egész perczentel volna nagyobb a veszély, hogy ragályos betegségnek áldozatául esnek, mint az első osztályban! (Esik ugyanis minden 10,000 nemragályos esetre 3800 ragályos betegség okozta eset). Azonban ezen nagyon is nyomós bizonyítékon kívül, már a többi felhozott eredmények is eléggé hangosan beszélnek, hogy az egészségügyi hatóságok felismerhessék, hol keresendő a ragályos betegségek fészke.

Hogy ugyanez áll a legpusztítóbb ragályos betegségre, a cholérára nézve is, bebizonyítottuk az 1872/73-ki cholera járványról kiadott monographiában ¹⁾.

A fölemlített betegségek közül a hagymáz és vörheny föllépése különösen azért méltó a figyelemre, mert a vörhenynél nem észlelhető oly határozott, a lakosság sűrűségével lépést tartó emelkedés, míg a hagymáz épenséggel ellenkezőleg halad ^{*}). Kívánatos volna, hogy ezen körülmény más helyütt is megfigyeltessék és vagy megerősítették vagy pedig megezáfoltatnék. — Az előttünk fekvő észleletek alapján feltehető volna, hogy a ragályos betegségek, a hagymáz és vörheny kivételével a túltömött lakásokban leggyorsabban terjednek és leggyorsabban fordulnak elő. Ezen elmékedés mérvét a következő számok mutatják:

minden 10,000 nem ragályos betegségben elhaltakra esik ragályos betegség okozta haláleset de hagymáz és vörheny kivételével

az első osztályban	605
a második »	1179
a harmadik »	1214

¹⁾ „Az 1872/73. évi (ázsiai) cholera járvány Pesten“ (külön lenyomat „Pest halandósága“ című munkámból). Az ott felhozott adatoknak érzékenysége gyengítettik azon körülmény folytán, hogy a rossz lakásokban megbetegültek igen nagy része a cholera kórházba szállítottott, a hol azután az elhaltak lakás viszonyai tovább nem fürkészettek.

^{*}) Az idecsatolt táblán közzétett adatokból kitűnik ugyanis, hogy elhaltak

	hagymázban	vörhenyben
az I. osztályban.	2.9 %	2 %
a II. »	2.3 »	2 »
a III. »	2.3 »	2.3 »

A mig tehát a ragályos betegségekben elhaltak összes számából esett az

	I.	II.	III. osztályra	} a 4. osztály, csekélyvolta addig hagymáz és vörheny nélkül 11 » 61.5 » 25.4 » jutott } folytán kiszámítatlan marad.
addig hagymáz és vörheny nélkül	14.2 %	59.1 %	23.9 %	

A három legnevezetesebb betegségre vonatkozólag az arányszámok a következőleg állanak:

	I.	II.	III.
hagymáz	22.7	56.6	19.6
vörheny	17.8	53.6	23.2
himlő	11.1	61.5	24.4
Az átlag lévén:	14.2	59.1	23.9

Az eltérés az állagtól e szerint

hagymáznál	+ 59%	— 6%	— 18%
vörhenynél	+ 25 »	— 6 »	— 4 »
himlőnél	— 23 »	+ 4 »	+ 1 »

E szerint úgy a hagymáz mint a vörheny gyakrabban fordulnak elő az első, mint a középosztályban, a himlő azonban észrevehetőleg ritkábban. Mig azonban a vörheny és himlő a II. és III-dik osztályban alig térnek el az átlagtól, addig a hagymáz a III-dik osztályban feltűnő osökkenést mutat.

A nemragályos betegségek között, a veleszületett gyengeség, bélhurut, tüdőgümő és tüdőlob fordult elő leggyakrabban — a tudomány szempontjából nem értékesíthető ránggörestől eltekintve.

Mily mérvben léptek föl e betegségek a lakottsági osztályok mindegyikében, azt az itt következő tábla mutatja:

Halál-ok <i>Todesursache</i>	Év <i>Jahr</i>	Elhaltak oly lakásokban, hol egy szobára <i>Verstarben in solchen Wohnungen, wo auf ein Zimmer</i>				Összesen <i>Zusammen</i>	Az ismeretlen lakviszonyok közt elhaltak száma <i>Zahl der Verstorbenen in unbekanntem Wohnungs-Verhältnissen</i>	Összesen elhaltak <i>Insgesammt verstarben</i>
		1—2	3—5	5—10	10-nel több <i>über 10</i>			
		lakó esett <i>Bewohner entfielen</i>						
Összes nem ragályos betegségekben elhaltak <i>An sämmtl. nicht contag. Krankheiten verstarben</i>	1874	1658	4477	1642	93	7870	3020	10890
	1875	1686	4691	2004	83	8464	2187	10651
		3334	9168	3646	176	16334	5207	21541
Tüdőgyulladás <i>Lungenentzündung</i>	1874	122	365	140	6	633	262	895
	1875	136	443	181	6	769	117	886
		258	808	324	12	1402	379	1781
Tüdőgümő <i>Tuberkeln</i>	1874	355	823	263	8	1449	805	2254
	1875	419	1265	445	11	2140	344	2484
		774	2088	708	19	3589	1149	4738
Bélhurut <i>Diarrhoe</i>	1874	91	640	238	8	977	66	1043
	1875	100	587	229	10	926	55	981
		191	1227	467	18	1903	121	2024
Veleszületett-gyengeség <i>Debil. congenita</i>	1874	105	517	198	23	843	82	925
	1875	69	415	201	11	696	59	755
		174	932	399	34	1539	141	1680

Esik tehát

	az I.	II.	III.	IV.
az összes nem ragályos betegségek átlagában	20.28%	57.31%	21.29%	(1.12%)
tüdőgyulladásnál	18.4%	57.6%	23.1%	(0.9%)
tüdőgümőnél	21.6 >	58.2 >	19.7 >	(0.5 >)
ellenben bélhurutnál	10 >	64.5 >	24.5 >	(1.— >)
veleszületett gyengeségnél	11.3 >	60.6 >	25.9 >	(2.2 >)

Ezen összeállításból is kiszámítható az átlagtól való eltérés. Leszen ez pedig:

	I.	II.	III. osztályban
a tüdőgyulladásnál	— 9%	—	+ 8
a tüdőgümőnél	+ 6 >	+ 2	— 8
a bélhurutnál	— 41 >	+ 12	+ 15
a veleszületett gyengeségnél	— 44 >	+ 6	+ 22

Az első osztályban a tüdőgümő és tüdőlobra vonatkozólag az ott uralgó nemragályos betegségek átlagos mérvétől semmi nevezetesebb eltérést nem találunk. A veleszületett gyengeség és bélhurut az első lakottsági osztály-

ban felével kevesebb esetben lép fel, mint az összes nem-ragályos betegségek. A sűrű lakottsági osztályokban ellenben sokkal többen esnek veleszületett gyengeség és bélhurut áldozatául. A halálozásnak a veleszületett gyengeségben elhaltak által okozott nagymérvű fokozódása mutatja, hogy a túltömött lakásokban élő szülőknek gyermekei alig bírnak az életben maradáshoz szükségelt életerővel. A bélhurutnak mint halál-oknak rendkívüli mérve ugyan ily jelnek tekinthető; a különbség csak abban áll, hogy itt a fiatal szervezetnek gyengesége annak egy részében mutatkozik különös nyomatékkal.

Ha valószínűnek tartjuk azt, hogy a kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb lakviszonyok befolyással vannak az azok közt élő egyének egészségére, magától merül föl azon kérdés, vajjon talán nem-e az élettartam is szenved ezen körülmények alatt?

Erre válaszolhatunk olyan adatokkal, melyek öt-öt éves szakaszokban mutatják ki az egy-egy lakottsági osztályban elhaltak korát.

Ha azonban ezen egyes számadatok tömegéből egy általános szembeötlő eredményt akarunk levonni, kell, hogy itt ismét az elhaltak átlagkorának kiszámításához folyamodjunk.

Utalván arra, a mit az átlagkor jelentőségéről a harmadik és ötödik fejezetekben elmondtunk, itt közöljük az egyes lakottsági osztályzatokban öt éven felüli korban elhaltak átlagkorát. Volt ez t. i.:

az I. osztályu lakásokban 5 éven felül állóknál . . .	47.16 év
a II. » » » » » . . .	39.51 »
a III. » » » » » . . .	37.10 »
a IV. » » » » » . . .	32.03 »

Ez épen annyira megdöbbentő mint elszomorító törvényszerűséget feltűnítő eredmény. A ki a legjobb osztályban az 5-ik évet élve átlépi, kilátása van hogy $7\frac{1}{2}$ évvel tovább fog élni, mint a II-ik osztályban lakó, míg a harmadik osztály lakója 10, a negyediké pedig 12 évvel hamarabb hal el.

Némely nevezetesebb halál-ok föllépése túlnépes lakásokban, különös tekintettel a pinczelakásokra és a gyermekkor megkülönböztetésével az 1874-dik évről.

Aufreten einiger wichtigeren Todesursachen in den überfüllten Wohnungen, mit besonderer Berücksichtigung der Kellerwohnungen und des Kindesalters vom Jahre 1874.

Croup Pneumonia Tuberculosis

Lakottsági sűrűség Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung		Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen			
		össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
emberrel lakott szobákból álló lakásokban Bewohner per Zimmer	férfi m.	5	5	—	—	73	31	1	1	187	20	8	—
	nő w.	8	7	—	—	49	21	1	—	168	15	2	1
	együtt zus.	13	12	—	—	122	52	2	1	355	35	10	1
	férfi m.	18	18	1	1	198	145	26	18	413	106	45	14
nő w.	24	22	1	1	167	123	21	15	410	118	31	16	
együtt zus.	42	40	2	2	365	268	47	33	823	224	75	30	
férfi m.	14	13	—	—	68	49	8	6	132	58	28	14	
nő w.	18	15	2	2	72	63	21	18	131	54	38	18	
együtt zus.	32	28	2	2	140	112	29	24	263	112	66	32	
férfi m.	—	—	—	—	3	1	1	1	3	—	—	—	
nő w.	—	—	—	—	3	3	—	—	5	3	—	—	
együtt zus.	—	—	—	—	6	4	1	1	8	3	—	—	
férfi m.	37	36	1	1	342	226	36	26	735	184	81	28	
nő w.	50	44	3	3	291	210	43	33	714	190	71	35	
együtt zus.	87	80	4	4	633	346	79	59	1449	374	152	63	

Pertussis Dyphteritis Diarrhoea

Lakottsági sűrűség Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung		Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen			
		össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
emberrel lakott szobákból álló lakásokban Bewohner per Zimmer	férfi m.	3	3	—	—	10	7	—	—	49	46	—	—
	nő w.	5	5	1	1	10	—	—	—	42	3	—	—
	együtt zus.	8	8	1	1	20	7	—	—	91	49	—	—
	férfi m.	24	24	3	3	32	30	1	1	310	302	29	29
nő w.	31	30	5	5	40	20	4	4	330	324	37	36	
együtt zus.	54	54	8	8	72	50	5	5	640	626	66	65	
férfi m.	15	15	3	3	11	10	1	1	132	126	28	28	
nő w.	18	17	5	5	11	7	1	1	106	106	24	24	
együtt zus.	33	32	8	8	22	17	2	2	238	232	52	52	
férfi m.	—	—	—	—	2	2	1	1	8	8	3	3	
nő w.	—	—	—	—	3	3	1	1	—	—	—	—	
együtt zus.	—	—	—	—	5	5	2	2	8	8	3	3	
férfi m.	42	42	6	6	55	49	3	3	499	482	60	60	
nő w.	53	52	11	11	64	30	6	6	478	433	61	60	
együtt zus.	95	94	17	17	119	79	9	9	977	915	121	120	

Morbilli Scarlatina Variola

Lakottsági sűrűség Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung		Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen				Mehaltak száma Zahl der Verstorbenen			
		össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. aus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- woh.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
emberrel lakott szobákból álló lakásokban Bewohner per Zimmer	férfi m.	6	5	—	—	25	18	1	1	40	16	1	—
	nő w.	3	3	—	—	24	17	—	—	47	27	—	—
	együtt zus.	9	8	—	—	49	35	1	1	87	43	1	—
	férfi m.	31	28	3	3	69	52	2	2	226	171	21	21
nő w.	19	14	4	3	76	67	10	9	234	196	37	37	
együtt zus.	53	42	7	6	145	119	12	11	460	367	58	58	
férfi m.	8	6	2	1	17	16	2	2	122	106	24	20	
nő w.	11	10	2	2	11	10	—	—	105	87	27	24	
együtt zus.	19	16	4	3	28	26	2	2	227	193	51	44	
férfi m.	—	—	—	—	—	—	—	—	12	9	1	—	
nő w.	1	—	—	—	—	—	—	—	15	12	1	1	
együtt zus.	1	—	—	—	—	—	—	—	27	21	2	1	
férfi m.	48	39	5	4	111	86	5	5	400	302	47	41	
nő w.	34	27	6	5	111	94	10	9	401	322	65	62	
együtt zus.	82	66	11	9	222	180	15	14	801	624	112	103	

Lakottsági sűrűség <i>Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung</i>		Még haltak száma				Még haltak száma				Még haltak száma			
		Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen			
		össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
1-2	férfi m.	37	—	—	—	—	—	—	58	58	—	—	
	nő w.	21	1	—	—	—	—	—	47	47	—	—	
	együtt zus.	58	1	—	—	—	—	—	105	105	—	—	
3-5	férfi m.	55	16	6	4	—	—	—	286	286	46	46	
	nő w.	49	14	5	2	—	—	—	231	231	24	24	
	együtt zus.	104	30	11	6	—	—	—	517	517	70	70	
6-10	férfi m.	16	1	2	—	—	—	—	103	103	24	24	
	nő w.	19	4	2	—	—	—	—	95	95	20	20	
	együtt zus.	35	5	4	—	—	—	—	198	198	44	44	
10-nél több	férfi m.	4	—	—	—	—	—	—	18	18	4	4	
	nő w.	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	
	együtt zus.	4	—	—	—	—	—	—	23	23	4	4	
össz.	férfi m.	112	17	8	4	—	—	—	465	465	74	74	
	nő w.	89	19	7	2	—	—	—	378	378	44	44	
	együtt zus.	201	36	15	6	—	—	—	843	843	118	118	

26-ik számú tábla.

Tabelle Nr. 26.

Ugyanez az 1875-dik évről.

Dasselbe vom Jahre 1875.

Lakottsági sűrűség <i>Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung</i>		Croup				Pneumonia				Tuberculosis			
		Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen			
		össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
1-2	férfi m.	6	6	—	—	85	26	1	—	244	13	2	—
	nő w.	7	5	—	—	51	14	—	—	175	9	2	—
	együtt zus.	13	11	—	—	136	40	1	—	419	22	4	—
3-5	férfi m.	47	49	8	8	252	132	24	18	688	190	47	26
	nő w.	33	29	3	3	191	111	17	12	577	175	48	21
	együtt zus.	80	71	11	11	443	243	51	30	1265	365	95	47
6-10	férfi m.	13	12	3	3	106	60	21	17	245	76	51	25
	nő w.	15	13	1	1	78	55	12	9	200	94	37	25
	együtt zus.	28	25	4	4	184	115	33	26	445	170	88	50
10-nél több	férfi m.	—	—	—	—	4	2	—	—	9	1	1	1
	nő w.	1	1	—	—	2	2	1	1	2	—	—	—
	együtt zus.	1	1	—	—	6	4	1	1	11	1	1	1
össz.	férfi m.	66	60	11	11	447	220	46	35	1186	280	101	52
	nő w.	56	48	4	4	322	182	30	22	954	278	87	46
	együtt zus.	122	108	15	15	769	402	76	57	2140	558	188	98
Lakottsági sűrűség <i>Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung</i>		Pertussis				Dyphtheritis				Diarrhoea			
		Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen				Zahl der Verstorbenen			
		össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	össz. zus.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig híveon bis 5 J.
1-2	férfi m.	—	—	—	—	10	8	—	—	55	45	—	—
	nő w.	1	1	—	—	11	8	—	—	45	43	—	—
	együtt zus.	1	1	—	—	21	16	—	—	100	89	—	—
3-5	férfi m.	12	13	—	—	52	46	1	1	307	299	21	21
	nő w.	16	15	1	1	54	42	1	—	280	272	26	25
	együtt zus.	29	28	1	1	106	88	2	1	587	571	47	46
6-10	férfi m.	7	6	—	—	14	12	1	1	120	116	28	28
	nő w.	7	7	2	2	16	13	1	1	109	107	19	18
	együtt zus.	14	13	2	2	30	25	2	2	229	223	47	46
10-nél több	férfi m.	—	—	—	—	1	1	—	—	4	4	—	—
	nő w.	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	—	—
	együtt zus.	—	—	—	—	1	1	—	—	10	9	—	—
össz.	férfi m.	20	19	—	—	77	67	2	2	486	465	49	49
	nő w.	24	23	3	3	81	63	2	1	440	427	45	43
	együtt zus.	44	42	3	3	158	130	4	3	926	892	94	92

Morbilli Scarlatina Variola

Lakottsági sűrűség <i>Bewohnungsdichtigkeit der Wohnung</i>		Megtalalt száma <i>Zahl der Verstorbenen</i>				Megtalalt száma <i>Zahl der Verstorbenen</i>				Megtalalt száma <i>Zahl der Verstorbenen</i>				
		Össz. zus.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	Össz. zus.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	Össz. zus.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	pince- lak. in Keller- wohn.	ebből 5 évig hivon bis 5 J.	
1-2	embertől lakott szobákból álló lakásokban <i>Bewohner per Zimmer</i>	férfi m.	1	1	—	—	26	16	—	—	22	8	—	—
		nő w.	3	3	—	—	18	14	—	—	21	7	—	—
		együtt zus.	4	4	—	—	44	30	—	—	43	15	—	—
3-5		férfi m.	11	10	—	—	84	69	5	5	127	106	9	9
		nő w.	14	12	3	3	60	43	4	3	119	94	12	12
		együtt zus.	25	22	3	3	144	112	9	9	246	200	21	21
6-10		férfi m.	8	7	1	1	29	23	9	8	53	35	8	7
		nő w.	9	9	2	2	31	23	12	9	53	43	7	5
		együtt zus.	17	16	3	3	60	46	21	17	106	78	15	12
10-nél több		férfi m.	1	1	1	1	1	1	—	—	2	1	1	1
		nő w.	—	—	—	—	1	1	—	—	6	4	2	2
		együtt zus.	1	1	1	1	2	2	—	—	8	5	3	3
össz.		férfi m.	21	19	2	2	140	109	14	13	204	150	18	17
		nő w.	26	24	5	5	110	81	16	13	199	148	21	19
		együtt zus.	47	43	7	7	250	190	30	26	403	298	39	36

Typhus Cholera Deb. cong.

1-2	embertől lakott szobákból álló lakásokban <i>Bewohner per Zimmer</i>	férfi m.	39	2	1	—	—	—	—	—	38	38	—	—
		nő w.	21	3	1	—	—	—	—	—	31	31	—	—
		együtt zus.	60	5	2	—	—	—	—	—	69	69	—	—
3-5		férfi m.	74	9	2	1	—	—	—	—	225	225	20	20
		nő w.	62	9	4	2	—	—	—	—	190	190	23	23
		együtt zus.	136	18	6	3	—	—	—	—	415	415	43	43
6-10		férfi m.	32	5	5	—	—	—	—	—	103	103	31	31
		nő w.	19	7	2	—	—	—	—	—	98	98	23	23
		együtt zus.	51	12	7	—	—	—	—	—	201	201	54	54
10-nél több		férfi m.	1	—	—	—	—	—	—	—	6	6	2	2
		nő w.	1	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—
		együtt zus.	2	—	—	—	—	—	—	—	11	11	2	2
össz.		férfi m.	146	16	8	1	—	—	—	—	372	372	53	53
		nő w.	103	19	7	2	—	—	—	—	324	324	46	46
		együtt zus.	249	35	15	3	—	—	—	—	696	696	99	99

XI. FEJEZET.

A pinczelakás befolyása az életkorra és a halál-okra.

A lakás fekvése leginkább a pinczelakásokban gyakorol befolyást a benlakók egészségi állapotára, a mennyiben azok ott kellő világosságot nem élveznek, és a talaj nedvessége, valamint annak rossz levegője a lakás falain áthatol.

A pinczelakásoknak egészségi befolyását szintén két szempontból kísértjük megvilágítani: az azokban elhaltak átlagkorából és az azokban előforduló halál-okokból. Mindkét tekintetben azonban még ez évben is nem nyerhetünk teljesen hit adatokat, minthogy a pinczelakóknak nagyrésze a kórházakban hal el, ottan pedig, mint említők, nem töltötték ki kellő pontossággal a fölvetett betegeknek lakviszonyait.

Ha mindenekelőtt az átlagkort keressük, úgy azt az öt éven felülieknél az 1872-től 1875-ig terjedő négy évi észleletek alapján **37.15** évvel találjuk egyenlőnek. Miután a szegényebb osztályoknak (III. és IV. oszt.) átlagkora ez időben átlagban véve 39 év volt, e különbségben alighanem a pinczelakás befolyását ismerhetjük föl.*)

Ha azonban számba vesszük az 5 éven alul elhalt gyermekeket is, úgy a pinczelakáson elhaltak átlagkora 9.76 év hihetlen csekély mérvére száll alá! Ezen eredmény a mellett tanuskodik, hogy a pinczelakásokon hihetetlen nagy gyermek-halandóság uralkodhatik.

A halál-okokra menvén át, azt találjuk, hogy azon tizenegy nevezetesebb betegségben, melyeket a 26-dik számú táblán felsoroltunk, következő volt a pinczelakáson elhaltak száma:

Himlőben elhalt	1204	ebből pinczében	151 = 12.5%
Croupban »	209	» »	19 = 9.1 »
Dyphteritisben	277	» »	13 = 4.7 »
Hökhurutban	139	» »	20 = 14.4 »
Kanyaróban	129	» »	18 = 13.9 »
Vörhenyben	472	» »	45 = 9.5 »
Typhusban	450	» »	30 = 6.7 »
Összesen ragályos betegségben	2880	ebből pinczében	286 = 10.3%
Tüdögümőben	3589	» »	340 = 9.5 »
Tüdőlobban	1402	» »	155 = 11.1 »
Veleszületett gyöngeségben .	1539	» »	217 = 14.1 »
Bélhurutban	1903	» »	215 = 11.3 »

Miután azon 17,643 halott közül, kinek lakviszonya be volt jelente, 1990, azaz 11¹/₂ % jutott pinczelakásokra, a felsorolt halál-okok közül azok, a melyek ez átlagmértéken alul maradtak, t. i. croup, dyphteritis, vörheny, typhus, tüdögümő, tüdőlob és bélhurut, olyanoknak tekinthetők, melyeknek föllépésére

*) A földszint lakók átlagkora jóval magasabb t. i. 41.02 év, az I. és II. emeleten az átlagkor 43 év, a III. és IV. emeleten 41.88 év. Megjegyzendő, hogy ez adatokba is befolyik a különböző emeletbeli lakosságok különböző vagyonsági foka.

a pinczében lakás befolyást nem gyakorolt. Ezek közül azonban a hökhurutot, kanyarót, vörhenyt és dyphteritist a VI. fejezetben olyanokul ismertük meg, melyek gyakrabban fordulnak elő a vagyonos, mint a vagyontalan osztályoknál; ugyanez látszik állani a croupról is (l. a 13. és 14. sz. táblákat). Minthogy pedig a pinczében csak szegényosztálybeliek laknak, e betegségeknek a pinczében mutatkozó ritka föllépése alighanem ez észzelettel áll összefüggésben. A tüdőlob és hagymáz sem mutatott határozott függést a vagyontalanságtól. E szerint a föntemlitett betegségek ritkább föllépése leginkább lephet meg a tüdőgümő, de különösen a bélhurut tekintetében, mely utóbbiról pedig láttuk, hogy épen a szegény osztályok közt pusztit leginkább. Vajjon a bélhurutnak a pinczelakásokon ritkább előfordulásá nem talán arra vezethető vissza, hogy az ott elhaló gyermekek halál-oka gyakrabban szokott a rángás általános elnevezésével jelöltetni, arra válaszolni nem tudunk, mivel a rángásokat általában nem tartottuk érdemesnek arra, hogy velük behatóbban foglalkozzunk. Az előadottaknál fogva azonban ezentűi mégis meg fogjuk figyelni, mily számmal fordulnak elő ez esetek a pinczékben.

A vörhenyről és croupról azonban megjegyzendő, hogy miután e halál-okok az alsóbb osztályoknál csak mintegy felerész oly gyakran fordulnak elő mint a vagyonosoknál, a pinczékben való föllépésük azonban mégis jóval túlhaladja ezen arányt, mégis azt következtethetni, hogy e betegségek a pinczebeli szegényeknél gyakoriabbak, mint a nem pinczében lakóknál.

Az átlagon felüli mérvvel léptek föl pinczében a következő halál-okok: himlő, hökhurut, kanyaró, veleszületett gyöngeség. Ezen betegségekről tehát föltehető, hogy a pinczelakás azok föllépését elősegíté.

D) GYERMEKHALANDÓSÁG.

XII. FEJEZET.

A gyermekhalottak személyes viszonyai. A vagyonosság, lakviszony és ápolási mód befolyása.

Városunknak nagymérvű gyermekhalandósága. — Összehasonlítás 30 külföldi várossal. — Legtöbb gyermekhalott a nyári hónapokban. — Legszámosabb haláleset a VII, VIII, IX. és X-ik kerületben. — Törvénytelen származásnak nagyobb halandósága. — Ugyanennek kerületenkénti kimutatása. — A gyermekhalottak korának részletezése. — Az első napok alatti halandóság. — Ugyanez hitfelekezetként kimutatva. — Az orvosi segély nélkül elhaltak. — Gyermekhalandóság túlnépes és pinczében fekvő lakásokon. — A vagyonosság befolyása a gyermekhalandóságra. — A szülők korának befolyása. — A házon kívüli valamint a tejen és vizen való fölnevelés befolyása.

Mint minden nagyvárosban, úgy Pesten is a haláleseteknek igen jelentékeny részét a gyermekhalálózások képezik. Úgy 1874-ben mint 1875-ben az öt éves korig elhalt gyermekek az összhalandóságnak felét tették, lévén t. i. ezek száma:

1872-ben 6484 (és pedig 3354 fiú, 3130 leány¹⁾)

1875-ben 5808 (» » 3080 » 2728 » ²⁾)

Ezek szerint tehát

1872-ben az összes (betegségben elhalt) halottaknak	50.87 ⁰ / _o -a,
1873-ban » » » » »	47.17 »
1874-ben » » » » »	52.12 »
1875-ben » » » » »	49.73 »

állot 0—5 éves korban elhalt gyermekekből.

A gyermekhalálózás számaránya kevés más nagyvárosban emelkedik oly magas fokra mint Budapestben. Szemben állunk itt egyik főtényezőjével azon nagy halandóságnak, mely városunkat oly kellemetlen módon tünteti ki sok más európai város közül. A túllapon szerzőnek „Statistique Internationale“-ja alapján összeállítottuk harmincz város gyermekhalandóságát és azon sorrendben soroljuk föl a városokat, mely azokat a 0—5 éves korban elhaltak számaránya szerint megilleti. Ugyanott közlünk összehasonlító adatokat az első hét, első hó és az első élet-év alatti halandóságról. Kitűnik e táblából, hogy városunk, hol az első öt év alatt elhaltak az összhaltak 50⁰/_o-át teszik, 30 nagyváros közt a 24-ik helyen áll. Utána következnek (azaz rosszabbul állanak) Boroszló, München, Trieszt, S.-Louis, Rotterdam és végre Berlin (55.3⁰/_o-al). Mindazonáltal, midőn mégis látjuk, hogy 1874-ben és 1875-ben a gyermekhalandóság az összhalandóságnak megint teljes felét teszi, ismételve kell azon meggyőződésre

¹⁾ Közöttük erőszakos módon meghalt 15 fiú, 1 leány.

²⁾ » » » » » 24 » 19 »

jutnunk, hogy ha valahol úgy első sorban e téren kellene a nálunk uralgó nagy halandóság nagyobb mérvű apasztására hatni. Ha sikerülhetne a gyermekhalandóságnak némi gátot vetni, városunknak kedvezőtlen halandósági száma, azonnal tetemesen lejjebb szállna. A magas gyermekhalandóság nagy részben ugyan következménye a kultúra azon fokának, melyen a nép áll, erre pedig hatóság leginkább csak közvetve, és hosszú időn át, különösen a népcsovelés terén kifejtett tevékenység által gyakorolhat befolyást. Külföldi városok példája azonban mégis mutatja, hogy a nagyvárosokban uralkodó gyermekhalandóság apasztására még közvetlen is lehet hatni, a szegényorvoslás ügyének szigorú rendezése, a pinczelakások megszorítása, az egészségtelen és túltömött lakszobák hatósági ellenőrzése, a szegény osztályok lakások tisztántartására való felügyelet, (akár egyesületi uton, akár mint péld. Gent városában, azáltal, hogy évenként díjak tűzetnek ki azok számára, a kik lakásaik tisztántartása által kitűnnek). Egyik legfontosabb eszköz pedig a gyermekkorbeli halandóság apasztására a törvénytelen gyermekek és különösen az ápolásba adottak fölötti felügyeletben, és a gyermektartási üzlet szabályozásában és ellenőrzésében állana.*)

10,000 haláleset közül volt következő korú gyermek:

Város neve	mely évekről	1 hétig	1 hóig	1 évig	5 évig
Páris	1872—1874	205	717	1.805	3.082
Frankfurt	1851—1875	—	—	2.173	3.161
Szt.-Pétervár	1866—1872	—	595·7	1.988·5	3.250
Turin	1865—1874	—	1.239	1.877	3.293
Milano	1870—1874	—	871·2	2.072·6	3.352·9
Prága	1865—1874	—	1.368	2.714	3.386
New-Orleans	1875	—	—	2.063·8	3.409·4
Lüttich	—	—	—	—	3.801
Lipese	1850—1875	—	—	2.610	3.875
Róma	1871—1874	—	771	2.187	4.014
Moszkva	1865—1874	—	968·5	2.924·5	4.043·3
Bukarest	1868—1874	—	—	—	4.128
Boston	1864—1866, 1868—1872, 1874	—	—	2.550	4.200
Nápoly	1863—1874	—	721	2.233	4.227
Bécs	1865—1874	—	1.371·1	3.028·9	4.281·6
London	—	—	—	—	4.349
Stokholm	1861—1873	342	753	2.925·5	4.414·5
Christiania	1854—1870	—	—	2.437	4.440
Palermo	—	—	636	2.086	4.547
Velence	1865—1874	542·3	955·7	1.950·6	4.654·5
Gent	1857—1865	—	—	—	4.698·8
Köln	1870—1874	—	—	3.285	4.849
Hága	1860—1874	—	—	3.250	4.880
Budapest	1872—1875	379·2	1.026·9	3.131·9	5.006·7
Boroszló	1874—1875	403	1.003	3.875	5.030
München	1868—1874	—	1.560	4.033	5.031
Triest	1865—1874	—	948·5	2.820·7	5.141·7
St.-Louis	1871—1874	—	—	—	5.296
Rotterdam	1860—1874	—	—	3.320	5.357
Berlin	1869—1873	—	—	—	5.531

*) A francia akadémiaiban, 1870. márczius 22-én, a gyermekhalandóságról folytatott vitákban a következőket állítottak oda a nagy gyermekhalandóság okainak: 1. Szülők nyomora és ennek folytán az újszülötteknek gyöngesége. 2. törvénytelen szülések nagy száma. 3. Ön-

Azon adatok, melyeket a fővárosi statisztikai hivatal a városunkban uralkodó roppant gyermekhalandóságról küölt, már is igen örvendetes viszhangot találtak azon élénk eszmecserében, mely az elhagyott törvénytelen gyermekek fölötti felügyelet keresztülvitele dolgában keletkezett¹⁾, és mely égető kérdés megoldására egyrésztől lelencház fölállítása, másrésztől az elhagyott gyermekeknek lelencházon kívüli gondozása ajánltatott. A főváros hatósága nemsokára azon helyzetben lesz, hogy ezen kérdés fölött döntsön. Résztünkrol nem tartjuk ezen helyet arra alkalmasnak, hogy e vitás kérdésben állást foglaljunk: szerzőnek talán fog alkalom nyilni, személyes nézetét más helyen előadhatni.

A gyermekhalandóság mibenlétére világot vetendők, az alábbi fejezetekben a következő kérdésekkel fogunk foglalkozni (megjegyezvén, hogy mindig csak a természetes halálesetekről szólnak):

hol, mely városrészekben, miféle lakásokon és a lakosság mely osztályainál uralkodik az leginkább?

az év melyik szakában lép föl legerősebben?

mily nagy a halandóság különösen a csecsemő korban?

milyen az törvénytelen gyermekeknel és mely városrészekben hal el legtöbb törvénytelen gyermek?

van-e különbség a törvénytelen gyermekek halandósága tekintetében a társadalom magasabb és alacsonyabb osztályaiban?

részesültek-e a gyermekek orvosi segélyben és mily mérvben?

milyen volt a halandóság a háznál fölnevelt gyermekeknek és milyen a házból kiadott áponczoknál?

milyen betegségek okozták a halált?

van-e ezen tekintetben a vagyonsági állapot által okozott különbség?

mutakozik-e különbség a törvényes és törvénytelen származásuaknál előforduló halál-okok tekintetében?

miféle befolyást gyakorolt a tejen vagy vizen való fölnevelés?

Ezenkívül még azon nem annyira közizagatásilag, mint tudományos szempontból érdekes kérdésre is igyekeztünk világot vetni, vajjon függ-e a gyermek életereje szüleik korától.

I. A gyermekhalandóság évszakok és hónapok szerint.

A 27. sz. táblán hónapról hónapra van kimutatva, hány hetes, egy hónapos, 1., 2., 3., 4., 5 éves gyermek halt el 1874. és 1875-ben*). Kitűnik abból, hogy az egyes hónapokban elhalt:

dajkálás ritkasága, és e helyett idegen ápolásba adás gyakorisága. 4. A nép tudatlansága. 5. A gyermekeknek mesterséges táplálása és ételeknek korai szolgáltatása. 7. Meghűtés keresztelés alkalmából. 8. Elégtelen orvosi segély. 9. Dajkákkal és áponczokkal szomben gyakorolt ellenőrzés elégtelensége. 10. A gyermekek elkésett oltása. — E kérdések közül nem mindegyikre tud a statisztika számokkal felelni. A fölemlített tíz pont közt van öt, melyekre a jelen munka többé kevesbbé megfelelően válaszol.

¹⁾ E kérdésnek a nagyobb közönség előtti megindítása Dr. Spitzer úr érdeme, kinek a P.-Lloydban megjelent cikkei a közügyelmet e tárgyra inkább felhívták, mint teheték ezt e hivatalos közleményeinknek számbeli adatai. Ezen cikkeik és az általunk küölt statisztikai adatok alapján Weisz B. F. fővárosi képviselő ur beadta a fővárosi bizottsághoz a lelencház fölállítására vonatkozó indítványát, mely jelenleg a közegészségi bizottságnál van tárgyalás alatt.

*) Előbbi közleményünkben a 0—1 éves gyermekek kora nagyobb részletességgel dolgoztatott föl, úgymint: 0—1, 1—2, 2—3, 3—6, 6—9, 9—12 hónapos korszakok szerint. A

	1874.		%-ban	1875.		%-ban
	összesen	ebből	gyermek	összesen	ebből	gyermek
januárius . . .	993	462	46.53	997	481	48.33
februárius . . .	928	447	48.16	939	454	48.35
márczius . . .	1261	610	48.38	1182	487	41.20
április . . .	1102	520	47.19	1000	436	43.60
május . . .	1287	590	45.85	1103	475	43.06
junius . . .	1121	593	52.90	1032	586	56.78
julius . . .	1279	803	62.78	1093	682	62.40
augusztus . . .	1032	617	59.78	898	516	57.46
szeptember . . .	864	520	60.18	858	491	57.22
október . . .	775	451	56.90	838	432	42.12
november . . .	879	411	46.76	833	353	42.38
deczember . . .	889	444	49.94	817	372	45.53
	12410	6468	52.12	11590	5765	49.73

E szerint látni, hogy a meleg hónapokban 10–20 %kal több gyermeket találunk a halottak közt, mint az őszi vagy téliekben. Mig ez utóbbi hónapokban száz-száz halott közül 42–48 % közt ingadozik, a gyermekhalottak száma, addig juniustól szeptemberig ez arány nem esik 52 % alá, de egészen 62 ³/₄%-ra is emelkedik.

Hogy a meleg hónapok különösen az újszülöttekre voltak veszélyesek, kiténik abból, hogy junius, julius és augusztus hónapokra esik :

1874-ben	4601	első évében	elhaltból	1572
1875-ben	3792	»	»	1345
összesen	8393	»	»	2917

vagyis 35 százalék, holott az őszi évszakban csak 1768 gyermek halt el, e szerint a nyári hónapokban felével több mint az ősziékben.

2. A gyermekhalandóság kerületek szerint.

Az 1874. és 1875-dik évek alatt elhalt (természetes módon)

		közülök 0–5 éves gyermek
az I. kerületben	1620	927
a II. »	1331	772
a III. »	1679	1044
a IV. »	856	363
az V. »	1203	763
a VI. »	2497	1567
a VII. »	2999	1998
a VIII. »	3776	2575
a IX. »	1881	1257
a X. »	569	429
összesen	18411	11695
kórházakban	5511	597
Egész fővárosban	23922	12292

hivatal munkakörének megszorítása egyebek között ezen kimutatásoknak elhagyását is vonta maga után.

Ha ezen számokat százalékra átszámítjuk, úgy találjuk, hogy 100 halott közül volt 0—5 éves gyermek:

I. kerületben	57.20%	VIII. kerületben	68.20%
II. >	58.0 >	IX. >	66.8 >
III. >	62.2 >	X. >	75.4 >
IV. >	42.4 >	összesen	63.5 >
V. >	63.2 >	kórházakban	10.8 >
VI. >	62.7 >	Egész városban	51.4 >
VII. >	66.6 >		

Ezen adatokból kitűnik, hogy a gyermekhalandóság fészke a Terézváros VII. kerületében, a József- és Ferenczvárosban, valamint Kőbányán keresendő.

Hogy ebben mennyi része van a törvénytelen származásuak halandóságának, arra a következő szakasz válaszol.

3. Törvénytelen születésűek halandósága.

A két év alatt elhalt 12,233 gyermek több mint kilencz tized részéről tudva van, vajjon törvényesek voltak, avagy nem. Az 1874-ik évben mindössze 345-nél, 1875-ben 158-nál nem volt e körülmény kideríthető. Ezen kétséges eseteket csekély számuknál fogva számításainknál elhanyagoljuk és így e szakaszban 11.730 élete első öt évében elhalt gyermekkel fogunk számolni t. i.

	fiú	leány	együtt
törvényes	4715	4290	9005
törvénytelen	1376	1349	2725

Ezen két év alatt született 7,826 törvénytelen gyermek, és pedig 3,961 fiú és 3,865 leány; mindkét esetben tehát a fiúk száma volt valamivel nagyobb.

A 28. és 29. sz. táblák adják a törvénytelen gyermekek halandóságát városrészenként is.

Az 1874 és 1875 években a törvényes és törvénytelen gyermekek a következő számmal haltak el kerületenként:

	törvényes	törvénytelen	100 törvényesre törvényes törvénytelen jut
I. kerületben elhalt	769	232	30.17
II. > >	583	177	30.36
III. > >	897	141	15.72
IV. > >	328	30	9.15
V. > >	651	107	16.44
VI. > >	1229	310	25.22
VII. > >	1472	512	34.78
VIII. > >	1858	765	41.17
IX. > >	848	401	43.70
X. > >	312	115	36.86
Közintézetekben >	58	35	60.35

E szerint legtöbb törvénytelen gyermek halt el a VIII., IX. és X. kerületekben, legkevesebb pedig a III., IV. és V. kerületekben. Kiderül tehát ebből, hogy ezen kerületeknek előbb megállapított nagymérvű gyermekhalandósága jó részben a törvénytelen gyermekek nagy halandóságára vezethető vissza, míg a VII. kerület nagy gyermekhalandósága, a kerületnek általános kedvezőtlen közegészségi állapota által okozottnak tekinthető inkább.

Ugyanesak e táblákon megtalálni a gyermekek korát és pedig 1874-ről az első évben havonkénti részletezéssel, míg 1875-ben, midőn a halandósági statisztika körének szűkebbre vonása vált szükségessé, e helyett csak az első hónap és az első évnegyedben elhaltaknak kimutatása volt fentartható. Száz-száz törvényes ill. törvénytelen születésű gyermek közül elhalt e két év alatt

	törvényeseknél	törvényteleneknél
élete első havában	17.36	24.88
» » három havában	29.24	46.50
» » évében	64.61	81.94

E számokból a legvilágosabban kitűnik, mennyivel nagyobb veszélyeknek néz elejébe atörvénytelen születésű csecsemő. Elhalásának valószínűsége az élet minden perczével nő, a mint tudniillik a továbbtartó rosz táplálkozás következményei inkább érezhetők. Száz-száz törvényes születésű gyermek közül tizenhét halt el élete első havában; a törvényteleneknél valamivel több (t. i. 25%) bár nem annyival mint a későbbi korban, mert hiszen a csecsemő legrosszabb táplálkozás mellett is kihuzza még néhány hétig nyomorúlt életét. Ha azonban azon gyermekeket vesszük, a kik életük első három havában haltak el ezek közé már a törvényteleneknek fele részét kell soroznunk, holott a törvényesekből csak valamivel többet mint egy negyedrészüket. Szintügy azt találjuk, hogy az összes törvényes születésű gyermekhalottaknak alig $\frac{2}{3}$ része halt vala el élete első évében, míg a törvénytelen születésűeknek több mint négy ötöde.

4. Gyermekek halottak kora.

Vegyük mármost közelebből szemügyre az 1874—75-ben elhalt gyermekek halálkorát.

Az észlelt két év alatt (l. a 27. sz. táblát) volt

első héten elhalt	fiu 481	leány 429	összesen 910 = 7.44%
0—1 hónapos korában elhalt	fiu 1362	» 1088	» 2450 = 20.03 »
0—1 éves	» 4495	» 3898	» 8393 = 68.61 »
1—2 »	» 962	» 1020	» 1982 = 16.20 »
2—3 »	» 458	» 462	» 920 = 7.52 »
3—4 »	» 294	» 259	» 553 = 4.52 »
4—5 »	» 186	» 199	» 385 = 3.15 »
összesen első öt évben	fiu 6395	» 5838	» 12233

Száz-száz 0—5 éves korában elhalt fiu vagy leány közül e szerint elért:

	fiu	leány
0—1 hetet	7.52	7.35
0—1 hónapot	18.64	19.57
0—1 évet	70.24	66.77
1—2 »	15.08	17.47
2—3 »	7.17	7.91
3—4 »	4.60	4.47
4—5 »	2.91	3.41

Látjuk ebből, hogy a gyermekhalandóságnak majd kilencz tizedrésze az élet két első évre esik, de az első évre egymagára is annak majd $\frac{7}{10}$ része.

Az első korévbéli halálözásnak pedig majd egy harmadrésze esik az első hónapra. Észrevehető továbbá a fiúknak gyorsabb elhalása.

Tekintettel azon körülményre, hogy az újszülöttek létük első pillanataiban vannak legtöbb veszélynek kitéve, — élete első havának négy hete alatt majd annyi gyermek hal el, mint a második életév 52 hetében összevéve — a 35. és 36. sz. táblán napról-napra közöljük az első hét alatti halálozást, és hetek szerint az első héten túl az első hónapig terjedőt. Kivüláglék ezen táblákból, hogy a két év alatt elhalt

	fiu	leány	együtt	100 újszülöttről *)
élete 1-ső napján	187	159	346	1.30
» 2-dik »	77	67	144	0.57
» 3-dik »	49	44	93	0.35
» 4-dik »	40	45	85	0.32
» 5-dik »	49	42	91	0.34
» 6-dik »	49	33	82	0.31
» 7-dik »	30	30	69	0.26
összesen 1-ső hét alatt	481	429	910	3.42
» 2-dik » »	423	279	702	2.63
» 3-dik » »	238	217	455	1.71
» 4-dik » » 1 hónapig	220	163	383	1.44
	1362	1088	2450	9.20

A 35. sz. tábla ez adatokat vallás szerinti megkülönböztetéssel is tartalmazván, abból az derül ki, hogy elhalt

	első nap	első héten	első hónapban
az 1874/5-diki 19,490 katolikus újszülött közül	236 = 1.21%	642 = 3.29%	1883 = 9.66%
2,651 ágost. és helvét »	30 = 1.13%	79 = 2.98%	189 = 7.13%
4,316 izraelita »	60 = 1.39%	157 = 3.64%	303 = 7.02%

5. Az orvosi segély nélkül elhalt gyermekek.

A lakáson elhalt gyermekek száma 1874-ben 6241-et

1875-ben pedig 5588-at

és így két év alatt 11.829-at

tett, a kik közül 6831 részesült orvosi segélyben, 4998 pedig nem; (100 gyermekről nem volt bejelentve, valjon részesült-e orvosi segélyben).

A segély nélkül elhalt gyermekek e szerint a lakáson elhaltaknak több mint $\frac{2}{5}$ -ét (azaz 42%-át) teszik.

Ezen kedvezőtlen arány azonban egyes kerületekben még jóval túlszárnyaltatik és különösen nagy Kőbányán, a hol a gyermekeknek majd két-harmada elhal anélkül, hogy feléje orvos közeledett volna.

Teszen t. i.

	0—5 éves korban elhaltak száma	ezek közül orvosi segély nélkül elhaltak száma
az I. kerületben	473	286
a II. »	334	117
» III. »	487	249
» IV. »	178	45
» V. »	355	139
» VI. »	704	183
» VII. »	951	371
» VIII. »	1258	631
» IX. »	612	293
» X. »	236	172

*) Lévéen az 1874. és 1875-diki élve szülöttek száma 26,623.

Százalékra számítván át ez adatokat, úgy találjuk, hogy orvosi segély nélkül halt el:

száz-száz	I. kerületben elhalt gyermek közül	1873-ban	1874-ben	1875-ben
»	II. » » » »	?	47·56	60·47
»	III. » » » »	?	33·64	35·03
»	IV. » » » »	15·68	18·38	25·28
»	V. » » » »	26·31 }	45·87	39·13
»	VI. » » » »		28·88	25·99
»	VII. » » » »	31·80	27·46	39·01
»	VIII. » » » »	45·45	38·10	50·16
»	IX. » » » »	29·37	46·80	47·88
»	X. » » » »	65·19	57·21	72·88

Emelkedett e szerint az orvosi segély nélkül elhaltak száma az 1., 2., 4., 7., 8., 10. kerületben, ellenben fogyott a 3., 5. és 6. kerületben.¹⁾

Valamint a múlt évben úgy ezuttal is ez adatokat különös figyelmébe ajánljuk a fővárosi hivatalnak és a kerületi orvosoknak. Ki tudja, hány gyermek-életet menthetett volna meg az idejekorán alkalmazott orvosi segély?

6. Mily lakásokon történtek a halálesetek?

Az egészségtelen lakás a betegségek föllépésének egyik főtényezője, de különösen a gyermekeknél, melyekre a külvilág káros hatályai sokkal nagyobb befolyást gyakorolnak mint a felnőttekre. Különösen ártalmasnak bizonyultak a pinczelakások, melyekben a csecsemő sem világosságot, sem jó levegőt nem élvez, míg azoknak nedves és bűzös légköre valóságos méreg gyanánt hat az újszülöttre.

Az 1874- és 1875-dik évben pedig nem kevesebb mint 1617 gyermek halt el ily pinczelakáson, t. i. 820 fiú 797 leány. Még hozzá kell tennünk, hogy ezeknek több mint fele részre (730) oly pinczelakásból került ki, a melyben 6, 10, 15 ember lakott egy-egy szobában, lévén t. i. a pinczeszobában elhalt gyermekek közül.

	43 melyek lakásán	1—2 ember lakott
874	» »	3—5 » »
699	» »	6—10 » »
31	» »	11—15 és több.

¹⁾ Az 1874/5-dik évről ugyanez adatokat a nemek megkülönböztetésével is közöljük. Elhalt ezek szerint:

	1874-ben				1875-ben			
	fiú	leány	közülök orv. seg. nélkül		fiú	leány	közülök orv. segély nélkül	
			fiú	leány			fiú	leány
I. kerületben	284	269	163	100	263	210	160	126
II. »	224	207	74	71	179	155	58	59
III. »	308	262	175	151	242	245	126	123
IV. »	90	95	13	21	106	72	26	19
V. »	206	206	97	92	193	162	76	63
VI. »	454	421	122	125	363	341	89	94
VII. »	524	521	138	149	496	455	187	184
VIII. »	704	624	258	248	661	597	335	296
IX. »	310	331	151	149	327	285	151	142
X. »	103	98	60	55	123	113	83	89

A túlnépes lakások különben, akár pinczében, akár földszint vagy emeleten léteznek azok, mindig legkárosabb befolyással vannak a gyermekek fizikai jólétére — sőt életére is. Az észlelt két év alatt a gyermekhulláknak több mint negyedrésze ily túltömött lakásokból került ki, t. i. oly lakásokra esett, a hol minden szobában

1— 2 ember lakik	629	fiu	518	leányhalott,	együtt	1147
3— 5 » »	3729	»	3423	»	»	7152
6—10 » »	1532	»	1496	»	»	3028
10-nél több	75	»	76	»	»	151

7. Mily befolyást gyakorolt a vagyonosság?

Azon összesen 11647-re rugó gyermekhaláletet közül, kiknek vagyoni állapotát tudjuk:

80 tartozott az	I. (legvagyonosabb) osztálybeli	331	halotthoz
1760 »	II-dik (közép)	»	3632 »
8124 »	III-dik (szegény)	»	12255 »
1683 »	IV-dik (inséges)	»	2913 »

Összevetvén ezen haláleteket az illető vagyonossági osztályból elhaltak összes számával, azt találjuk, hogy a szegények között háromszor annyi volt a gyermekhalálozás, mint a gazdagabbak közt. Volt t. i. száz-száz

I. osztálybeli halott közül	24.2 %	(1872/73-ban 32.1 %)
II. » » »	48.5 »	» 54.2 »
III. » » »	66.7 »	» 66.0 »
IV. » » »	76.7 »	» 67.0 »

A vagyonosságnak a gyermekhalandóságra gyakorolt befolyása még a következő adatokból is tűnik ki:

Teszen az 0—5 éves korban elhalt gyermekek száma:

	összesen	első héten elhalt	első évben	2—5 évben
II. vagyonos osztályban	1733	363 = 20.95%	1140 = 65.62%	593 = 34.28%
III. » »	8210	1545 = 18.82 »	5662 = 68.96 »	2548 = 31.04 »
IV. » »	1678	361 = 21.52 »	1172 = 69.84 »	506 = 30.16 »

E szerint az első hónapban nem igen venni észre, mintha a szegényebb gyermekek sürűbben halnának el, de az első év leteltével a halandóság emelkedése már észrevehető.

8. Szülők korának befolyása.

Ezen érdekes kérdés megvilágítására e pillanatban kellő nagyszámu észleletekkel még nem rendelkezünk: mindössze csak 612 gyermeknél tudhattuk meg a szülők korát. Ez pedig volt:

	atyáké	anyáké
20—30 éves	123 esetben	17 éven alul 1 esetben
30—40 »	301 »	17—25 éves 130 »
40—50 »	158 »	25—35 » 330 »
50 évnél idősebb	30 »	35—40 » 108 »
	<u>612</u>	<u>40-nél idősb. 43 »</u>
		612 esetben.

A 32. sz. táblán kimutatjuk már most, mily korban haltak el az ezen korban álló atyától vagy anyától származó gyermekek. Az eredmény nem elég határozott jellegű, azonban későbbi észleletek hozzájárultával igen érdekes lehet. Az eddig gyűjtött adatok lehetségesnek tüntetik föl azt, mintha a magasabb

koru anyától vagy atyától származó gyermekek nagyobb életerővel bírnának, mint a fiatalabb korszakból származók. A 32. sz. tábla t. i. azt mutatja, hogy száz-száz 0—10 éves oly gyermekhalott közül, a ki 20—30 éves apától származott, elhalt:

	első 3 hó alatt	3 hótól 1 évig	1—10 életévben
30—40 éves apától	20 % 13 »	30 % 29 »	60 % 59 »
40—60 » »	14 »	24 »	62 »
50 évnél idősebb apától	3 »	47 »	50 »

Itt kétségtelenül feltűnő, hogy még az ötvenen túl levő apák gyermekei közül is kevesebb halt el az élet első három havában, mint a fiatalabb atyáktól származók közül. Midőn azonban látjuk, hogy ugyanezen feltűnő jelenség ismétlődik akkor is, ha az anyák korát vizsgáljuk, alig volna szabad ezen eredményt, csak azért, mivel az különös és hihetetlen, magunktól elodáznunk, hanem be kell várnunk, mily világot derítendnek erre a következő évek folytatólagos észleletei.

Az anyák kora tekintetében t. i. azt találjuk, miszerint ugyanazon korban elhalt száz-száz:

18—25 éves anyától származó gyermek közül	26 %	34 %	40 %
25—35 » » » » »	14 »	26 »	60 »
35—40 » » » » »	8 »	27 »	65 »
40 éven felüli » » » » »	11 »	24 »	65 »

9. A házon kívüli és a tejen vagy vizen való fölnevelés befolyása.

Az 1875-dik év óta az iránt is gyűjtöttünk adatokat, hogy fölmerhessük, mily befolyást gyakorolt a gyermekeknek háznál vagy házon kívüli tartása, továbbá azoknak anya- (ill. dajka-) tejjel való táplálása a mesterséges táplálással szemben.

Sajnos, hogy az 1875-dik év folyama alatt e kérdésekre csak igen hézagosan érkeztek a válaszok. Mint a 37. sz. táblából látszik, a 0—2 éves korban elhalt 4424 gyermek közül csak 549-ről tudtuk meg e körülményt. Volt pedig ezek közt:

háznál tartott	526, házon kívül	23
anya vagy dajkatejjel táplált	455, mesterségesen	94

Ezen csekély számú adatokból alig lehet valami következtetést levonni. Azt látjuk, hogy elhalt a háznál nevelt

	élete első hetében	első negyedében	első évében
526 gyermek közül	6 $\frac{1}{2}$ %	17%	76%
ellenben a 23 házon kívüli közül	9 »	30 »	100 »

hogy tehát a házon kívül nevelt 23 gyermek közül egyetlenegy sem lépte át élete első évét. Azt is látjuk továbbá, hogy a 450 otthon tejen nevelt gyermek közül elhalt ugyanezen korban 6.1% 18.2% 69% ellenben az otthon mesters. táplált 76 gyermek közül 8% 38.1% 90.8% azaz: hogy a mesterséges táplálás mellett a halandóság sokkal nagyobb volt.

A gyermekek halálózása hó-
Die Kindersterblichkeit nach

Hó és évszak <i>Monat und Jahreszeit</i>	0-7 napig — <i>Tage</i>			7 napon túl 1 hónapig <i>über 7 Tage</i> bis zu 1 Monat			1 hónapon túl 1 évig <i>über 7 Monate</i> bis zu 1 Jahre		
	fiu <i>Kn.</i>	leány <i>Mäd.</i>	együtt <i>zus.</i>	fiu <i>Kn.</i>	leány <i>Mäd.</i>	együtt <i>zus.</i>	fiu <i>Kn.</i>	leány <i>Mäd.</i>	együtt <i>zus.</i>
1873. évi Decemberhó *)									
1874. Január	25	24	49	34	22	56	115	92	207
" Február	18	19	37	32	24	56	108	105	213
Téli évszak (<i>Winter</i>)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Márczius	15	22	37	28	30	58	166	136	302
Április	24	13	37	36	32	68	138	122	260
Május	24	22	46	42	28	70	137	128	265
Tavaszi évszak (<i>Frühling</i>)	63	57	120	106	90	196	441	386	827
Junius	23	21	44	36	39	75	164	149	314
Julius	20	23	43	72	56	128	237	237	484
Augusztus	31	12	43	54	46	100	182	159	341
Nyári évszak (<i>Sommer</i>)	74	56	130	162	141	303	594	545	1139
Szeptember	21	23	44	53	31	84	128	118	246
Okóber	20	20	40	38	24	62	103	121	224
November	22	18	40	29	33	62	90	81	171
Őszi évszak (<i>Herbst</i>)	63	61	124	120	88	208	321	320	641
December	16	12	28	35	22	57	108	102	210
Naptári év (<i>Kalenderjahr</i>)	259	229	488	489	387	876	1687	1550	3237
Erőszakos haláleset <i>Gewalts. Todesfälle</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875. évi Január	16	28	44	19	17	36	121	91	212
Február	16	12	28	19	13	32	102	106	208
Téli évszak (<i>Winter</i>)	48	52	100	73	52	123	331	299	630
Mártius	26	16	42	22	22	44	105	90	195
Április	14	15	29	26	20	46	106	90	196
Május	12	22	34	28	14	42	122	92	214
Tavaszi évszak (<i>Frühling</i>)	52	53	105	76	56	132	333	272	605
Junius	20	19	39	45	28	73	182	147	329
Julius	21	16	37	46	39	85	205	206	411
Augustus	20	19	39	47	36	83	137	112	249
Nyári évszak (<i>Sommer</i>)	61	54	115	138	103	241	524	465	989
Szeptember	20	9	29	43	27	70	112	108	220
Október	17	13	30	30	30	60	88	87	175
November	27	10	37	23	17	40	76	58	134
Őszi évszak (<i>Herbst</i>)	64	32	96	96	74	170	276	253	529
December	13	21	34	44	9	53	90	73	163
Naptári év (<i>Kalenderjahr</i>)	222	200	422	392	272	664	1416	1260	2706
Erőszakos haláleset <i>Gewalts. Todesfälle</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Lásd a 30-dik lap jegyzetét.

napok és évszakok szerint.

Tabelle Nr. 27.

Monaten und Jahreszeiten.

Összesen 1 évig Zusammen bis zu 1 Jahre			1 éven túl 2 évig über 1 bis 2 Jahre			2 éven túl 3 évig über 2 bis 3 Jahre			3 éven túl 4 évig über 3 bis 4 Jahre			4 éven túl 5 évig über 4 bis 5 Jahre			Összesen 0-5 évig Zusammen von 0 bis 5 Jahre		
fiú Kn.	leány Mäd.	egy. zus.	fiú Kn.	leány Mäd.	egy. zus.	fiú Kn.	leány Mäd.	egy. zus.	fiú Kn.	leány Mäd.	egy. zus.	fiú Kn.	leány Mäd.	egy. zus.	fiú Kn.	leány Mäd.	együtt zus.
174	138	312	37	34	71	22	17	39	13	18	31	4	5	9	250	212	462
158	148	306	33	40	73	17	19	36	5	12	17	9	6	15	222	225	447
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
209	188	397	48	59	107	21	20	41	22	21	43	15	7	22	315	295	610
198	167	365	39	48	87	17	13	30	10	16	26	9	3	12	273	247	520
203	178	381	51	63	114	23	20	43	21	8	29	13	10	23	311	279	590
610	533	1143	138	170	308	61	53	114	53	45	98	37	20	57	899	821	1720
224	209	433	55	52	107	18	11	29	6	6	12	7	5	12	310	283	593
339	316	655	41	39	80	9	15	24	12	11	23	2	19	21	403	400	803
267	217	484	31	54	85	13	13	26	7	6	13	2	7	9	320	297	617
830	742	1572	127	145	272	40	39	79	25	23	48	11	31	42	1033	980	2013
202	172	374	50	39	89	16	12	28	10	11	21	4	4	8	282	238	520
161	165	326	35	45	80	9	12	21	4	7	11	5	8	13	214	237	451
141	132	273	40	37	77	17	7	24	12	13	25	4	8	12	214	197	411
504	469	973	125	121	246	42	31	73	26	31	57	13	20	33	710	672	1382
159	136	295	29	51	80	21	16	37	12	6	18	4	10	14	225	219	444
2435	2166	4601	489	561	1050	203	175	378	134	135	269	78	92	170	3339	3129	6468
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	1	16
156	136	292	43	38	81	23	34	57	19	16	35	7	9	16	248	233	481
137	131	268	47	37	84	29	23	52	17	14	31	9	10	19	239	215	454
452	403	855	119	126	245	73	73	146	48	36	84	20	29	49	712	667	1379
153	128	281	55	41	96	28	36	64	14	12	26	10	10	20	260	227	487
146	125	271	38	34	72	21	28	49	12	16	28	9	7	16	226	210	436
162	128	290	47	40	87	22	35	57	10	7	17	10	14	24	251	224	475
461	381	842	140	115	255	71	99	170	36	35	71	29	31	60	737	661	1398
247	194	441	27	44	71	23	23	46	9	8	17	6	5	11	312	274	586
272	261	533	35	55	90	11	22	33	7	4	11	6	9	15	331	351	682
204	167	371	41	41	82	10	17	27	10	8	18	10	8	18	275	241	516
723	622	1345	103	140	243	44	62	106	26	20	46	22	22	44	918	866	1784
175	144	319	35	48	83	21	17	38	20	10	30	11	10	21	262	229	491
135	130	265	45	36	81	25	19	44	16	11	27	7	8	15	228	204	432
126	85	211	33	25	58	18	19	37	11	11	22	14	11	25	202	151	353
436	359	795	113	109	222	64	55	119	47	32	79	32	29	61	692	584	1276
147	103	250	27	20	47	24	14	38	15	7	22	9	6	15	222	150	372
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	19	43
2060	1732	3792	473	459	932	255	287	542	160	124	284	108	107	215	3056	2709	5765

Siehe Note Seite 30.

1874-ben elhalt gyermekek kora, a vagyonosság befolyása
Alter der im Jahre 1874 verstorbenen Kinder unter dem Einflusse der

			0—8 napig <i>0—8 Tage alt</i>			8 nap. túl 1 hónapig <i>8 Tage bis 1 Monat</i>			1—2 hónapos <i>1—2 Monat</i>			2—3 hónapos <i>2—3 Monat</i>			Összesen az első érnegyedig <i>Zusammen I. Quartal</i>			4—6 hónapos <i>4—6 Monate</i>		
			fű	lny.	egy.	fű	lny.	egy.	fű	lny.	egy.	fű	lny.	egy.	fű	lny.	egy.	fű	lny.	egy.
			Kn.	Md.	zus.	Kn.	Md.	zus.	Kn.	Md.	zus.	Kn.	Md.	zus.	Kn.	Md.	zus.	Kn.	Md.	zus.
I.	Wohlhabens- Classen	törvényes legitim	7	1	8	—	1	1	—	2	2	1	—	1	8	4	12	2	3	5
		nem törv. illegitim	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
együtt			7	1	8	—	1	1	—	2	2	1	—	1	8	4	12	2	3	5
zusammen			7	1	8	—	1	1	—	2	2	1	—	1	8	4	12	2	3	5
II.	Wohlhabens- Classen	törvényes legitim	55	47	102	54	51	105	34	24	58	28	22	50	171	144	315	61	54	115
		nem törv. illegitim	4	1	5	4	1	5	2	3	5	1	—	1	11	5	16	3	5	8
együtt			59	48	107	58	52	110	36	27	63	29	22	51	182	149	331	64	59	123
zusammen			59	48	107	58	52	110	36	27	63	29	22	51	182	149	331	64	59	123
III.	— osztály	törvényes legitim	95	89	184	225	167	392	109	118	227	95	100	195	524	474	998	226	194	420
		nem törv. illegitim	28	31	59	100	104	204	64	60	124	61	44	105	253	239	492	86	75	161
együtt			123	120	243	325	271	596	173	178	351	156	144	300	777	713	1490	312	269	581
zusammen			123	120	243	325	271	596	173	178	351	156	144	300	777	713	1490	312	269	581
IV.	vagyonsági osztály	törvényes legitim	14	15	29	34	26	60	18	25	43	20	14	34	86	80	166	34	37	71
		nem törv. illegitim	13	11	24	36	20	56	31	30	61	13	13	26	93	74	167	30	27	57
együtt			27	26	53	70	46	116	49	55	104	33	27	60	179	154	333	64	64	128
zusammen			27	26	53	70	46	116	49	55	104	33	27	60	179	154	333	64	64	128
Összesen	Zusammen	törvényes legitim	171	152	323	313	245	558	161	169	330	144	136	280	789	702	1491	323	288	611
		nem törv. illegitim	45	43	88	140	125	265	97	93	190	75	57	132	357	318	675	119	107	226
együtt			216	195	411	453	370	823	258	262	520	219	193	412	1146	1020	2166	442	395	837
zusammen			216	195	411	453	370	823	258	262	520	219	193	412	1146	1020	2166	442	395	837
Közünté- zetekben*)	In öffentlichen Anstalten	törvényes legitim	1	1	2	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	3	1	5	6	
		nem törv. illegitim	1	3	4	—	2	2	—	—	—	—	—	1	5	6	—	3	3	
együtt			2	4	6	—	3	3	—	—	—	—	2	7	9	1	8	9		
zusammen			2	4	6	—	3	3	—	—	—	—	2	7	9	1	8	9		
Fő-összeg	Hauptsumme	törvényes legitim	172	153	325	313	246	559	161	169	330	144	136	280	790	704	1494	324	293	617
		nem törv. illegitim	46	46	92	140	127	267	97	93	190	75	57	132	358	323	681	119	110	229
együtt			218	199	417	453	373	826	258	262	520	219	193	412	1148	1027	2175	443	403	846
zusammen			218	199	417	453	373	826	258	262	520	219	193	412	1148	1027	2175	443	403	846

*) És kitöltetlen vagyonosság.

Incl. der Verstorbenen ohne Angabe der Wohlhabenheit.

alatt kimutatva, tekintettel a törvényességre.

Wohlhabenheit und unter Berücksichtigung der Legitimität.

7-9			10-12			Összesen 0-1 évig Zusammen 0-1 Jahr			1-2			2-3			3-4			4-5			Összesen 0-5 évig Zusammen 0-5 Jahre alt		
hónapos — Monate alt						é v e s — Jahre alt																	
fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.	fiú Kn.	lány. M.	egy. zus.
1	1	2	5	—	5	16	8	24	6	3	9	6	—	6	4	2	6	—	—	—	32	13	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	2	5	—	5	16	8	24	6	3	9	6	—	6	4	2	6	—	—	—	32	13	45
62	48	110	51	58	109	345	304	649	73	76	149	3	33	36	31	37	68	18	19	37	470	469	939
4	1	5	2	2	4	20	13	33	1	1	2	—	1	1	—	—	—	—	1	1	21	16	37
66	49	115	53	60	113	365	317	682	74	77	151	3	34	37	31	37	68	18	20	38	491	485	976
181	141	322	224	210	434	1155	1019	2174	285	310	595	114	106	220	79	66	145	40	50	90	1673	1551	3224
50	28	78	50	57	107	439	399	838	37	66	103	13	10	23	2	6	8	3	2	5	494	483	977
231	169	400	274	267	541	1591	1418	3012	322	376	698	127	116	243	81	72	153	43	52	95	2167	2034	4201
26	32	58	35	30	65	181	179	360	57	51	108	17	15	32	6	10	16	7	11	18	268	266	534
16	11	27	14	29	43	153	141	294	15	21	36	3	4	7	1	6	7	1	2	3	173	174	347
42	43	85	49	59	108	334	320	654	72	72	144	20	19	39	7	16	23	8	13	21	441	440	881
270	222	492	315	298	613	1697	1510	3207	421	440	861	140	154	294	120	115	235	65	80	145	2443	2299	4742
70	40	110	66	88	154	612	553	1165	53	88	141	16	15	31	3	12	15	4	5	9	688	673	1361
340	262	602	381	386	767	2309	2063	4372	474	528	1002	156	169	325	123	127	250	69	85	154	3131	2972	6103
—	—	—	—	—	—	2	7	9	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	4	7	11
—	—	—	—	—	—	1	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	9
—	—	—	—	—	—	3	15	18	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	5	15	20
270	222	492	315	298	613	1699	1517	3216	422	440	862	141	154	295	120	115	235	65	80	145	2447	2306	4753
70	40	110	66	88	154	613	561	1174	53	88	141	16	15	31	3	12	15	4	5	9	689	681	1370
340	262	602	381	386	767	2312	2078	4390	475	528	1003	157	169	326	123	127	250	69	85	154	3136	2987	6123

1875-ben elhalt gyermekek kora, a vagyonosság befolyása alatt kimutatva, tekintettel a törvényességre.
 Alter der im Jahre 1875 verstorbenen Kinder unter dem Einflusse der Wohlhabenheit und unter Berücksichtigung der Legitimität.

Wohlhabenheits- Classen	1 hónapig 1 Monat alt		1 hónap. felett 1 évig 1 Monat bis 1 Jahr		Összesen 0—1 évig Zusammen 0—1 Jahr		éves — Jahre alt					Összesen 0—5 évig Zusammen 0—5 Jahre					
	fit. Kor.	inv. Mtd.	egy. szok.	fit. Kor.	inv. Mtd.	egy. szok.	fit. Kor.	inv. Mtd.	egy. szok.	fit. Kor.	inv. Mtd.	egy. szok.	fit. Kor.	inv. Mtd.	egy. szok.		
I.	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	2	1	3	9	6	15	11	7	18	4	2	6	2	18	13	31
		— 2	— 1	— 3	— 9	— 6	— 15	— 11	— 7	— 18	— 4	— 2	— 6	— 2	— 18	— 13	— 31
II.	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	71	72	143	187	116	303	258	183	440	66	51	117	35	37	72	40
		1	2	3	5	4	9	6	6	12	1	—	1	1	1	1	1
III.	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	266	197	463	734	659	1393	1000	856	1856	278	270	548	151	164	315	83
		136	107	243	293	258	551	429	365	794	54	53	107	42	37	59	13
IV.	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	40	29	69	99	102	201	139	131	270	54	46	100	29	31	60	12
		36	36	72	86	90	176	122	126	248	16	33	49	12	11	23	2
Összesen Zusammen	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	379	299	678	1029	883	1912	1408	1183	2590	402	369	771	217	234	451	135
		173	145	318	384	352	736	557	497	1054	71	86	157	35	49	81	16
Közhite- zekben *) In öffentlichen Anstalten	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	—	1	1	1	1	2	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Főösszeg Haupt- summe	törvényes — legal nem törv. — illegal együtt — zusammen	379	300	679	1030	884	1914	1409	1184	2593	402	369	771	217	234	451	135
		174	145	319	387	353	740	561	498	1059	71	87	158	35	49	84	16
	553	445	998	1417	1237	2654	1970	1682	1652	473	456	929	252	283	535	151	

*) És közhitelekben vagyonosság — Incl. der Verstorbenen ohne Angabe der Wohlhabenheit.

Szülők korának befolyása a gyermekek halandóságára.
Influss des Alters der Eltern auf die Kindersterblichkeit.

Szülők kora Alter der Eltern		Elhalt gyermekek kora — Alter der verstorbenen Kinder																	
		0—3 hónapos 0—3 Monat		3 hónapon túl 1 évig über 3 Monat bis 1 Jahr		Össz. 0—1 év. Insg. 0—1 J.		1—10 Jahr 1 évtől 10 évig		Össz. 0—10 é. Insg. 0—10 J.		Ezek közül külföldön Hievon ausser dem Hause gepflegt		Ezek közül külföldön Hievon ausser dem Hause gepflegt					
		6 hónaposig bis 3 Monat		3 hónótól 1 é. 3 M. bis 1 J.		1 évtől 1 évig insg. 0—1 J.						6 hónaposig bis 3 Monat		3 hónótól 1 é. 3 M. bis 1 J.					
anya Mutter	apja Vater	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.	fiu Knaben	leány Mädch.	együtt Zus.
20—30 éves apa és Fater 21—30 Jahre	legfőlebb 17 bis 17	—	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—
	18—25 éves Jahre	12	8	20	14	7	21	26	15	41	15	11	26	41	26	67	—	—	1
	26—35 éves Jahre	1	4	5	7	6	13	8	10	18	20	14	34	28	24	52	—	—	—
	36—40 éves Jahre	—	—	—	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	2	3	—	—	—
	több mint 40 über 40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen Insgesammt	13	12	25	21	15	36	34	27	61	36	26	62	70	53	123	—	—	1	—
30—40 éves apa és Fater 31—40 Jahre	legfőlebb 17 bis 17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	18—25 éves Jahre	4	8	12	10	6	16	14	14	28	8	15	23	22	29	51	—	—	—
	26—35 éves Jahre	13	9	22	36	23	59	49	32	81	80	48	128	129	80	209	—	1	—
	36—40 éves Jahre	1	1	2	4	6	10	5	7	12	11	11	22	16	18	34	—	—	—
	több mint 40 über 40	1	1	2	1	—	1	2	1	3	—	4	4	2	5	7	—	—	—
Összesen Insgesammt	19	19	38	51	35	86	70	54	124	99	78	177	169	132	301	—	1	—	—
40—50 éves apa és Fater 40—50 Jahre	legfőlebb 17 bis 17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	18—25 éves Jahre	—	2	2	3	4	7	3	6	9	3	—	3	6	6	12	—	—	—
	26—35 éves Jahre	3	7	10	7	9	16	10	16	26	22	16	38	32	32	64	—	—	1
	36—40 éves Jahre	4	3	7	7	4	11	11	7	18	20	19	39	31	26	57	1	—	—
	több mint 40 über 40	—	3	3	1	3	4	1	6	7	8	10	18	9	16	25	—	—	—
Összesen Insgesammt	7	15	22	18	20	38	25	35	60	53	45	98	78	80	158	1	—	1	—
51 éven felül és Fater über 50 Jahre	legfőlebb 17 bis 17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	18—25 éves Jahre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	26—35 éves Jahre	1	—	1	1	1	2	2	1	3	1	1	2	3	2	5	—	—	1
	36—40 éves Jahre	—	—	—	3	4	7	3	4	7	5	2	7	8	6	14	—	—	—
	több mint 40 über 40	—	—	—	3	2	5	3	2	5	3	3	6	6	5	11	—	—	—
Összesen Insgesammt	1	—	1	7	7	14	8	7	15	9	6	15	17	13	30	—	—	—	2
Összes apák és Stammliche Fater	legfőlebb 17 bis 17	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
	18—25 éves Jahre	16	18	34	27	17	44	43	35	78	26	26	52	69	61	130	—	—	1
	26—35 éves Jahre	18	20	38	51	39	90	69	59	128	123	79	202	192	138	330	—	1	1
	36—40 éves Jahre	5	4	9	14	15	29	19	19	38	37	33	70	56	52	108	1	—	—
	több mint 40 über 40	1	4	5	5	5	10	6	9	15	11	17	28	17	26	43	—	—	—
Összesen Insgesammt	40	46	86	97	77	174	137	133	260	197	155	352	334	278	612	1	1	2	—

XIII. FEJEZET.

A gyermekhalandóságot okozó betegségek.

A nevezetesebb betegségek felsorolása. — Mily korban következtek be. — Azoknak föllépése törvényes és törvénytelen gyermekeknél. — A tejen és mesterségesen nevelt gyermekeknél előforduló halál-okok.

Aon 12233 gyermekhaláleset közül, mely 1874—75-ben előfordult a 33-ik számu táblán tartalmazott részletes kimutatás szerint:

emésztőszervi baj által okoztatott	2984
légzőszervi » » »	2670
idegbaj » »	2554
és alkati baj » »	1779

Átmenvén az egyes halált okozó betegségekre a következő 6-ot találjuk olyannak, a melyben a gyermek halottaknak $\frac{2}{3}$ -ad része halt el, t. i.:

bélhurut	1883
rángás	1786
veleszületett gyengeség	1678
tüdögümő	1005
himlő	941
tüdőlob	859

összesen . 8152 halál esettel.

Ezeken kívül főlemlitendők még

agylob (174) és agykérlob (229)	394
croup (181) és dyphteritis (218)	399
vörheny	364 halál esettel.

Leggyakoribb halál-oknak tehát ez években is ismét a bélhurut mutatkozott, miben a gyermekek majdnem negyedrésze (és pedig 975 fiú 903 leány) halt el. Egy-egy ötödnél több halt el rángásban (954 fiú 832 leány) és veleszületett gyengeség folytán (922 fiú, 756 leány).

A halál-okoknak mily korban való bekövetkezését a 33. sz. tábla mutatja. Kitétszik belőle, hogy száz-száz a következő betegségekben elhalt gyermek közül volt:

	0—1 hetes	0—1 hón.	0—3 hón.	0—1 éves
bélhurut	0.4%	11.3%	34.7%	83.3%
rángás	7.3 »	31.2 »	53.7 »	87.7 »
velesz. gyengeség	38.4 »	70.3 »	83.4 »	94.2 »
tüdögümő.	0.8 »	4.3 »	17. »	59.6 »
himlő	0.1 »	2.6 »	8.2 »	46.5 »
tüdőlob	0.2 »	2.9 »	12.6 »	69.7 »
agylob és agykérlob	— »	0.8 »	3.8 »	39.9 »
croup és dyphteritis	— »	1. »	3.3 »	20.1 »
vörheny	— »	0.6 »	2.5 »	20.3 »

Az első héten elhaltaknál leginkább velökszületett gyengeség volt a halál oka. A 35. és a 36. sz. táblák részletesebben mutatják ki a velökszült gyengeség folytán elhaltak korát, és pedig az előbbi tábla a vagyonsági foknak, az utóbbi pedig a hitfelekezetnek megkülönböztetésével.

Vajjon a törvénytelen születéseknél nagyobb mérvben léptek-e föl bizonyos halál-okok mint a törvényeseknél, azt a 34. sz. táblából ítélhetjük meg, mely egyuttal a vagyonsági osztályok szerinti megkülönböztetést is tartalmazza. Ha szem előtt tartjuk, hogy száz törvényes származású gyermek halottra átlagban 30.2 törvénytelen származású esik, azt látjuk, hogy veleszületett gyengeség a törvényteleneknél jóval gyakrabban fordult elő. Áll ez továbbá, bár gyengébb mértékben a tüdőgümő, bélhurut és rángásról is. Ellenben sokkal ritkábban mutatkozott a törvényteleneknél: tüdőlob, himlő, agylob és agykérlob, de különösen croup és dyphteritis s vörheny.

Tett t. i. a következő betegségekben elhalt gyermekek száma:

	törvényes	törvénytelen	tehát esik 100 törvényesre hány törvénytelen
Velökszületett gyengeségben	1042	498	47.8
Tüdőgümőben	697	276	39.6
Bélhurutban	1334	486	36.4
Rángásban	1292	466	36.1
Tüdőlobban	693	160	23.1
Himlőben	742	139	18.7
Agylob s agykérlobban	360	38	10.6
Croup és dyphteritisben	365	35	9.6
Vörhenyben	327	30	9.2

A mennyiben azonban ezen eredményre kétségkívül befolyással van a vagyonsági állapot, illetőleg azon körülmény is, hogy a szegényebb osztálybelieknél jóval több a törvénytelen gyermek mint a gazdagoknál: ezen körülmény erősítésére a következőben csakis az egy és ugyanazon vagyonsági osztálybeli gyermeket fogjuk összehasonlítani. Választjuk pedig a III-ik osztályt, mint legnépesebbet.

Ezen vagyonsági osztályban 100 törvényes gyermekre átlagban 31.7 törvénytelen esik. Azonban a tüdőgümő és rángásban elhaltak közt volt 37%, a bélhurutban elhaltak közül 35%, a velökszült gyengeség folytán elhaltak közt 52.8%. E betegségekről tehát állithatni, hogy a törvénytelen gyermekekről gyakrabban okoztak halált, mint a törvényeseknél. Az ellenkezője áll a himlőről (16.9%), a croup és dyphteritistről (12.2%), az agylob és agykérlobról (10.6%), és a vörhenyről (10.1%).

Annak felderítésére, vajjon a háznál vagy házon kívül nevelt gyermekeknel miféle halál-okok léptek föl, a 37. sz. táblán tartalmazott adatok nem eléggé nagy számúak. Azon kérdés iránt sem rendelkeztnk kellő adatokkal, vajjon volt-e erre befolyással a tejen vagy vizen való ápolás. Ez utóbbi tekintetben eddigelé a következő az eredmény:

(Lásd a 133. oldalt.)

Korcsoportok és nevezeteseb halál- okok <i>Altersgruppen und benennensw. Todesursachen</i>	Az élet 1-ső hetéb. <i>In der 1-ten Woche</i>			8 naptól 1 hónapig <i>Von 8 Tage bis zu 1 Mon.</i>			1-2 hónapos <i>1-2 Monate alt</i>			2-3 hónap. <i>2-3 Monate alt</i>			Az 1-ső évnegyedben <i>Insgesammt im ersten Quartal</i>			A II-dik évnegyedben <i>Im zweiten Quartal</i>		
	fü	l.	e.	fü	l.	e.	fü	l.	e.	fü	l.	e.	fü	l.	e.	fü	l.	e.
	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.
Morbi system. nervosi . .	91	78	169	261	201	462	112	112	224	109	99	208	573	490	1063	224	165	389
» circulationis	2	1	3	2	1	3	1	1	2	—	1	1	5	4	9	3	1	4
» organ. respirationis	18	11	29	60	43	103	69	62	131	85	67	152	232	183	415	272	195	467
» » digestionis	20	13	33	170	125	295	164	152	316	149	131	280	503	421	924	299	263	562
» » uropoët. et genital.	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	2	—	2	1	—	1
» » motus	—	—	—	2	—	2	1	2	3	—	—	—	3	2	5	6	4	10
» cutanei	—	1	1	12	9	21	4	1	5	1	2	3	17	13	30	5	3	8
» constitutionales .	1	5	6	35	25	60	20	27	47	26	27	53	82	84	166	82	77	159
» diversi	349	315	664	339	260	599	95	74	169	69	49	118	852	698	1550	69	66	135
Összesen — Summa . . .	481	424	905	881	664	1545	467	431	898	410	376	816	2269	1895	4164	961	774	1735
Egyes nevezetesebb halál- okok:																		
<i>Einzelne wichtigere Todes- ursachen:</i>																		
Meningitis	—	—	—	—	1	1	—	1	1	2	3	5	2	5	7	14	12	26
Encephalitis	—	—	—	2	—	2	2	2	4	1	1	2	5	3	8	12	7	19
Hydrocephalus	1	—	1	5	1	6	1	2	3	3	3	6	10	6	16	17	13	30
Convulsiones	66	65	131	234	189	423	109	106	215	102	88	190	511	448	959	174	131	305
Croup	—	—	—	—	2	2	1	1	2	2	—	2	3	3	6	2	4	6
Pneumonia	1	1	2	18	5	23	21	18	39	24	20	44	64	44	108	95	62	157
Tuberculosis pulmonum .	5	3	8	19	16	35	27	25	52	43	33	76	94	77	171	108	81	189
Pertussis	—	—	—	2	2	4	3	5	8	1	1	2	6	8	14	18	15	33
Dyphtheritis	—	—	—	2	—	2	3	—	3	1	1	2	6	1	7	4	2	6
Diarrhoea	3	4	7	113	93	206	119	117	236	110	85	195	345	299	644	223	186	409
Rachitis	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	6	3	9
Morbilli	—	1	1	1	—	1	2	1	3	1	3	5	5	5	10	1	3	4
Scarlatina	—	—	—	2	—	2	3	2	5	2	—	2	7	2	9	3	5	8
Variola	1	—	1	13	10	23	11	11	22	17	14	31	42	35	77	54	51	105
Typhus	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	2
Scrophulosis	—	—	—	2	1	3	2	1	3	3	4	7	7	6	13	2	6	8
Debilitis congenita . . .	340	304	644	302	233	535	86	57	143	47	31	78	775	625	1400	46	47	93

ság, halál-ok és az elhaltak kora szerint.
nach Todesursachen und Alter der Verstorbenen.

Tabelle Nr. 33.

A III-dik évtizedben Im dritten Quartal			A IV-dik évtizedben Im vierten Quartal			Összesen 1 évig Insgesamt im ersten Lebensj.			1 éven túl 2 évig 1—2 Jahre alt			2 éven túl 3 évig 2—3 Jahre alt			3 éven túl 4 évig 3—4 Jahre alt			4 éven túl 5 évig 4—5 Jahre alt			Összesen 0—5 évig Insgesamt 0—5 Jahre alt					
fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	e.	fitü	l.	együtt
Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.	Kn.	M.	zus.
135	125	260	107	108	215	1039	888	1927	183	145	328	81	74	155	46	44	90	24	30	54	1373	1181	2554			
3	—	3	2	—	2	13	5	18	4	2	6	1	2	3	1	1	2	1	3	4	20	13	33			
169	161	330	177	192	369	850	731	1581	280	309	589	132	140	272	75	59	134	41	53	94	1378	1292	2670			
213	181	394	171	166	337	1186	1031	2217	199	239	438	81	90	171	51	40	91	35	32	67	1552	1432	2984			
—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	4	4	7	—	7	5	3	8	5	4	9	20	11	31			
2	3	5	5	9	14	16	18	34	15	20	35	9	6	15	1	5	6	5	1	6	46	50	96			
2	2	4	1	2	3	25	20	45	2	—	2	4	—	4	—	—	—	1	1	31	21	52				
90	93	183	105	107	212	359	361	720	220	236	456	124	136	260	108	103	211	64	68	132	875	904	1779			
51	41	92	32	39	71	1004	844	1848	59	65	124	19	14	33	7	4	11	11	7	18	1100	934	2034			
665	606	1271	600	623	1223	4495	3898	8393	962	1020	1982	458	462	920	294	259	553	186	199	385	6395	5838	12233			
11	14	25	10	14	24	37	45	82	28	28	56	19	21	40	13	15	28	7	7	14	104	116	220			
19	10	29	12	7	19	48	27	75	20	17	37	15	14	29	4	10	14	7	12	19	94	80	174			
18	13	31	13	18	31	58	50	108	33	23	56	21	10	31	11	3	14	4	4	8	127	90	217			
83	85	168	67	67	134	835	731	1566	79	65	144	22	22	44	13	12	25	5	2	7	954	832	1786			
4	3	7	10	8	18	19	18	37	24	17	41	16	25	41	17	16	33	12	17	29	88	93	181			
58	52	110	60	79	139	277	237	514	90	97	187	47	40	87	25	14	39	15	17	32	454	405	859			
59	61	120	55	64	119	316	283	599	124	126	250	45	55	100	22	13	35	7	14	21	514	491	1005			
13	10	23	11	15	26	48	48	96	11	18	29	3	4	7	—	6	6	1	1	2	63	77	140			
5	3	8	11	11	22	26	17	43	24	33	57	20	25	45	24	17	41	21	11	32	115	103	218			
157	137	294	104	119	223	829	741	1570	110	123	233	27	35	62	7	6	13	2	3	5	975	908	1883			
2	3	5	4	9	13	13	15	28	14	16	30	6	6	12	1	1	2	4	—	4	38	38	76			
6	4	10	9	7	16	21	19	40	21	20	41	12	8	20	2	4	6	3	—	3	59	51	110			
13	7	20	20	17	37	43	31	74	39	42	81	39	45	84	41	30	71	30	24	54	192	172	364			
62	68	130	72	64	126	220	218	438	132	128	260	49	55	104	47	40	87	17	35	52	465	476	941			
1	2	3	2	—	2	4	4	8	3	8	11	11	7	18	10	15	25	4	4	8	32	38	70			
3	7	10	9	9	18	21	28	49	15	24	39	6	16	22	4	10	14	6	5	11	52	83	135			
38	24	62	20	22	42	879	718	1597	35	32	67	5	2	7	—	1	1	3	3	6	922	756	1678			

Az 1874. és 1875. évi gyermekhalandóságnak halál-okai, a vagyonosság befolyása alatt, és tekintettel a törvényteleniségre.

Todesursachen der Kindersterblichkeit der Jahre 1874 und 1875 unter dem Einflusse der Wohlhabenheit mit Unterscheidung hinsichtlich der Legitimität.

		I. II. III. IV.												Összesen a lakásokon elhaltak Insgesamt in Wohnungen verstorben	Közintézetekben In öffentl. Anstalten			Főösszeg Summe					
		vagyonossági osztály Wohlhabenheits-Classe													fü Kne. Knaben	fény M. Mädchen	együtt zsum.	fü Kne. Knaben	fény M. Mädchen	együtt zsum.	fü Kne. Knaben	fény M. Mädchen	együtt zsum.
		fü Kn.	fény M.	együtt zsum.	fü Knaben	fény Mäd.	együtt zsum.	fü Knaben	fény Mäd.	együtt zsum.													
Fejbántalmak Encephalopathia	Agykérlob	törv. leg.	4	2	6	22	37	59	58	65	123	10	3	13	94	107	201	—	—	—	94	107	201
	Meningitis	n.törv. ill.	—	—	—	—	2	2	6	6	12	1	8	9	7	16	23	—	—	—	7	16	23
	Össz. z.	4	2	6	22	39	61	64	71	135	11	11	22	101	123	224	—	—	—	101	123	224	
Agylob Encephalitis	törv. leg.	3	—	3	31	16	47	50	53	103	1	5	6	85	74	159	—	—	—	85	74	159	
	n.törv. ill.	—	—	—	1	—	1	7	5	12	1	1	2	9	6	15	—	—	—	9	6	15	
	Össz. z.	3	—	3	32	16	48	57	58	115	2	6	8	94	80	174	—	—	—	94	80	174	
Vízfej Hydrocephalus	törv. leg.	2	1	3	25	22	57	75	48	123	7	3	10	119	74	193	—	—	—	119	74	193	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	1	1	8	19	18	4	4	8	12	15	27	1	—	1	13	15	28	
	Össz. z.	2	1	3	25	23	58	83	58	141	11	7	18	131	89	220	1	—	1	132	89	221	
Ráinggörcs Convulsiones	törv. leg.	1	3	4	112	100	212	523	454	977	49	48	97	685	605	1290	1	1	2	686	606	1292	
	n.törv. ill.	—	—	—	6	1	7	195	164	361	48	44	92	251	209	460	2	4	6	253	213	466	
	Össz. z.	1	3	4	118	101	219	720	618	1338	97	92	189	936	814	1750	3	5	8	939	819	1758	
Hártyás torokgyik Croup	törv. leg.	1	2	3	20	23	43	50	52	102	10	9	19	81	86	167	—	—	—	81	86	167	
	n.törv. ill.	—	—	—	1	—	1	5	10	15	—	3	3	6	13	19	—	—	—	1	6	14	
	Össz. z.	1	2	3	21	23	44	55	62	117	10	12	22	87	99	186	—	—	—	82	92	181	
Tüdőlob Pneumonia	törv. leg.	7	5	12	81	63	144	254	205	459	29	45	74	371	318	689	1	3	4	372	321	693	
	n.törv. ill.	—	—	—	6	2	8	62	58	120	13	18	31	81	78	159	—	—	—	1	1	2	
	Össz. z.	7	5	12	87	65	152	316	263	579	42	63	105	452	396	848	1	3	4	373	323	696	
Tüdögümő Tuberculosis pulm.	törv. leg.	5	1	6	55	31	86	261	247	508	54	39	93	375	318	693	2	2	4	377	320	697	
	n.törv. ill.	—	—	—	1	1	1	89	99	188	36	48	84	125	149	274	1	1	2	126	150	276	
	Össz. z.	5	2	7	55	32	87	350	346	696	90	87	177	500	467	967	3	3	6	503	470	973	
Hőkurut Pertussis	törv. leg.	2	1	3	9	11	20	32	32	64	8	9	17	51	53	104	—	—	—	51	53	104	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	1	1	7	12	19	4	7	11	20	31	—	—	—	11	20	31	
	Össz. z.	2	1	3	9	12	21	39	44	83	12	16	28	62	73	135	—	—	—	62	73	135	
Roncsoló toroklob Dyphtheritis	törv. leg.	1	—	1	28	33	61	65	54	119	10	7	17	104	94	198	—	—	—	104	94	198	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	7	5	12	1	2	3	8	7	15	—	—	—	8	7	15		
	Össz. z.	1	—	1	28	33	61	72	59	131	11	9	20	112	101	213	—	—	—	112	101	213	
Bélhurut Diarrhoea	törv. leg.	2	3	5	102	81	183	509	487	996	89	61	150	702	632	1334	—	—	—	702	632	1334	
	n.törv. ill.	—	—	—	2	3	5	170	178	348	73	59	132	245	240	485	1	1	2	246	241	487	
	Össz. z.	2	3	5	104	84	188	679	665	1344	162	120	282	947	872	1819	1	1	2	948	873	1821	
Angolkór Rachitis	törv. leg.	—	—	—	8	7	15	19	22	41	5	2	7	32	26	58	—	—	—	32	26	58	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	—	5	2	7	—	4	4	5	6	11	—	—	—	5	6	11	
	Össz. z.	—	—	—	8	7	15	24	24	48	5	6	11	37	32	69	—	—	—	37	32	69	
Kanyaró Morbilli	törv. leg.	—	—	—	18	9	27	32	33	65	4	7	11	54	49	103	—	—	—	54	50	104	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	6	5	11	—	—	—	6	5	11	—	—	—	6	5	11		
	Össz. z.	—	—	—	18	9	27	38	38	76	4	7	11	60	54	114	—	—	—	60	55	115	
Vörheny Scarlatina	törv. leg.	5	2	7	43	44	87	107	90	197	14	20	34	169	156	325	1	1	2	170	157	327	
	n.törv. ill.	—	—	—	1	1	2	13	7	20	5	3	8	19	11	30	—	—	—	19	11	30	
	Össz. z.	5	2	7	44	45	89	120	97	217	19	23	42	188	167	355	1	1	2	189	168	357	
Himlő Variola	törv. leg.	1	—	1	41	60	101	256	255	511	64	65	129	362	380	742	—	—	—	362	380	742	
	n.törv. ill.	—	—	—	1	1	2	43	43	86	23	23	51	67	72	139	—	—	—	67	72	139	
	Össz. z.	1	—	1	42	61	103	299	298	597	87	93	180	429	452	881	—	—	—	429	452	881	
Hagymáz Typhus	törv. leg.	—	—	—	5	8	13	17	19	36	4	7	11	26	34	60	—	—	—	26	34	60	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	—	4	—	4	1	2	3	5	2	7	—	—	—	5	2	7	
	Össz. z.	—	—	—	5	8	13	21	19	40	5	9	14	31	36	67	—	—	—	31	36	67	
Görvény Scrophulosis	törv. leg.	—	—	—	8	6	14	32	49	81	2	8	10	42	63	105	—	—	—	42	63	105	
	n.törv. ill.	—	—	—	—	—	4	10	14	4	9	13	8	19	27	—	—	—	8	19	27		
	Össz. z.	—	—	—	8	6	14	36	59	95	6	17	23	50	82	132	—	—	—	50	82	132	
Veesz, gyöngéség Debilitas congenita	törv. leg.	11	2	13	119	106	225	365	310	675	72	55	127	567	473	1040	—	—	—	567	473	1040	
	n.törv. ill.	—	—	—	6	6	12	196	160	356	71	55	126	273	221	494	—	—	—	4	273	225	
	Össz. z.	11	2	13	125	112	237	561	470	1031	143	110	253	840	694	1534	—	—	—	6	840	700	

Az 1874. és 1875-dik évben életük első havában velökszületett gyengeségben elhaltak, vallás szerint.

Im Laufe des ersten Lebensmonates an angeborener Lebensschwäche Verstorbenen der Jahre 1874 und 1875 nach Confessionen ausgewiesen.

Meghalt Verstarben im Alter von		Összesen elhalt e korban <i>Anzahl der in diesem Alter insg. Verstorbenen</i>			Ebből veleszületett gyengeségben <i>Hievon an angeboren. Lebensschwäche</i>		
		fiu <i>Knaben</i>	leány <i>Mäd.</i>	együtt <i>zusam.</i>	fiu <i>Knaben</i>	leány <i>Mäd.</i>	együtt <i>zusam.</i>
1 napos korában 1 Tag	katolikus <i>Kathol.</i>	124	112	236	110	92	202
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	17	13	30	17	13	30
	zsidó <i>Israeliten</i>	36	24	60	23	17	40
2 napos 2 Tagen	katolikus <i>Kathol.</i>	52	47	99	41	41	82
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	13	7	20	8	6	14
	zsidó <i>Israeliten</i>	12	10	22	7	7	14
3 3 » »	katolikus <i>Kathol.</i>	36	34	70	23	20	43
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	4	3	7	3	1	4
	zsidó <i>Israeliten</i>	8	7	15	6	4	10
4 4 » »	katolikus <i>Kathol.</i>	27	27	54	16	16	32
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	6	2	8	3	1	4
	zsidó <i>Israeliten</i>	5	13	18	3	9	12
5 5 » »	katolikus <i>Kathol.</i>	37	33	70	21	22	43
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	3	1	4	2	—	2
	zsidó <i>Israeliten</i>	8	7	15	5	4	9
6 6 » »	katolikus <i>Kathol.</i>	39	27	66	22	17	39
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	3	2	5	1	2	3
	zsidó <i>Israeliten</i>	6	4	10	1	3	4
7 7 » »	katolikus <i>Kathol.</i>	21	26	47	13	12	25
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	1	4	5	—	2	2
	zsidó <i>Israeliten</i>	7	10	17	3	5	8
összesen az I-ő héten <i>Insges. in einer Woche</i>	katolikus <i>Kathol.</i>	336	306	642	246	220	466
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	47	32	79	34	25	59
	zsidó <i>Israeliten</i>	82	75	157	48	49	97
» a II-dik héten <i>von zwei Wochen</i>	katolikus <i>Kathol.</i>	334	242	576	132	98	230
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	27	15	42	14	8	22
	zsidó <i>Israeliten</i>	38	26	64	12	10	22
» a III-dik héten <i>von drei Wochen</i>	katolikus <i>Kathol.</i>	188	175	363	68	54	122
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	16	20	36	6	12	18
	zsidó <i>Israeliten</i>	21	22	46	8	4	12
a III. heten túl egy hónapig <i>von über 3 Wochen bis zu 1 M.</i>	katolikus <i>Kathol.</i>	166	136	302	34	39	73
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	22	10	32	6	4	10
	zsidó <i>Israeliten</i>	22	146	36	8	4	12
összesen az első hóban <i>Insgesamt im 1. Monat</i>	katolikus <i>Kathol.</i>	1024	859	1883	480	411	891
	ág. és helv. <i>Prot.</i>	112	77	189	60	49	109
	zsidó <i>Israeliten</i>	166	137	303	76	67	143

Az 1874. és 1875-dik évben, életük első havában velökszületett gyengeségen elhaltak, vagyonossági állapotuk szerint.

Im Laufe des ersten Lebensmonates an angeborener Lebensschwäche Verstorbene der Jahre 1874 und 1875, nach deren Wohlhabensstand.

Mehhalt mely korban Verstorben im Alter von	I. II. III. IV.				Közintézetekb. (vagyonossági megjel. nélkül) In 11 f. Anstalten (ohne Bezeichnung der Wohlhabenh.)		Összesen Insgesamt						
	vagyonossági osztályból — Wohlhabensst.												
	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	mehhalt általáb. Verstorben Insg.	ebből veleszü. gyengeséghen Hítev. an angeb. Lebensschwäche	
I napos tápig	fü Kn.	5	5	40	34	99	85	22	19	31	16	187	159
	l. M.	—	—	35	30	90	68	19	19	15	10	159	127
	e. zus.	5	5	75	64	189	153	41	38	36	26	346	286
2 "	fü Kn.	—	—	17	10	39	30	9	9	12	8	77	57
	l. M.	—	—	13	13	39	31	5	4	10	5	67	53
	e. zus.	—	—	30	23	78	61	14	13	22	13	144	110
3 "	fü Kn.	1	1	12	8	26	18	6	4	4	2	49	33
	l. M.	—	—	7	5	31	17	3	2	3	1	44	25
	e. zus.	1	1	19	13	57	35	9	6	7	3	93	58
4 "	fü Kn.	1	—	4	3	22	14	5	5	8	5	40	24
	l. M.	—	—	7	3	24	16	6	4	8	4	45	27
	e. zus.	1	—	11	6	46	30	11	6	16	9	85	51
5 "	fü Kn.	1	1	9	5	33	16	5	5	1	1	49	28
	l. M.	—	—	17	12	16	9	5	2	4	3	42	26
	e. zus.	1	1	26	17	49	25	10	7	5	4	91	54
6 "	fü Kn.	2	1	4	2	28	13	7	4	8	4	49	24
	l. M.	—	—	3	3	18	9	7	6	5	4	33	22
	e. zus.	2	1	7	5	46	22	14	10	13	8	82	46
7 "	fü Kn.	—	—	8	4	13	6	4	3	5	4	30	17
	l. M.	2	1	6	1	22	14	5	1	4	2	39	19
	e. zus.	2	1	14	5	35	20	9	4	9	6	69	36
Összesen Insgesamt I hetes 1 Woche	fü Kn.	10	8	94	66	260	182	58	46	59	40	481	342
	l. M.	2	1	88	67	240	164	40	38	49	29	429	299
	e. zus.	12	9	182	133	500	346	108	84	108	69	910	641
II "	fü Kn.	—	—	36	5	281	114	62	31	44	13	423	163
	l. M.	—	—	48	23	171	69	31	16	9	8	279	116
	e. zus.	—	—	84	28	472	183	93	47	53	21	702	279
III "	fü Kn.	—	—	36	15	148	48	28	12	26	7	238	82
	l. M.	1	1	26	4	150	53	36	11	4	1	217	70
	e. zus.	1	1	62	19	298	101	64	23	30	3	455	152
3 héten túl 1 hónapig Ueber 3 Wochen bis zu 1 Monat	fü Kn.	—	—	21	8	166	38	25	2	8	1	220	49
	l. M.	—	—	14	4	131	39	17	4	1	—	163	47
	e. zus.	—	—	35	12	297	77	42	6	9	1	383	96
Összesen 1 hónapig Insgesamt bis zu 1 Monat	fü Kn.	10	8	187	94	855	382	173	91	137	61	1362	636
	l. M.	3	2	176	98	712	325	134	69	63	38	1088	532
	e. zus.	13	10	363	192	1567	707	307	160	200	99	2450	1168

Ápolási mód befolyása a gyermekhalandóságra (1875).
Einfluss der Ernährungsweise auf die Kindersterblichkeit.

	Összesen meghalt 2 évig <i>Insgesamt verstarben bis zu 2 Jahren</i>			E z e k k ö z ü l — H i e v o n											
				otthon ápoltatott <i>zu Hause genährt</i>						házon kívül ápoltatott <i>ausser dem Hause gen.</i>					
				anya vagy dajkatejfel mit <i>Mutter- od. Ammenmilch</i>			mestersé- gesen <i>künstlich</i>			dajka-tejfel mit <i>Ammenmilch</i>			mestersé- gesen <i>künstlich</i>		
				fü. <i>Rn.</i>	l. <i>Md.</i>	egy. <i>zus.</i>	fü. <i>K.</i>	l. <i>M.</i>	e. <i>z.</i>	fü. <i>K.</i>	l. <i>M.</i>	e. <i>z.</i>	fü. <i>K.</i>	l. <i>M.</i>	e. <i>z.</i>
a) Kor szerint:															
<i>Nach dem Alter.</i>															
0—1 hón. korban <i>0—1 Mon. alt</i>	614	472	1086	15	13	28	5	1	6	2	—	2	—	—	
1—3 » halt el <i>1—3 M. verst.</i>	412	331	743	24	30	54	7	6	13	—	—	—	4	1 5	
3 hón. túl 1 évig <i>über 3 » bis 1 J.</i>	1034	929	1963	126	105	231	28	22	50	2	1	3	9	4 13	
Össz. 1 évig <i>Insg. von 0—1 J.</i>	2060	1732	3792	165	148	313	40	29	69	4	1	5	13	5 18	
Össz. 1—2 éves <i>Insg. v. 1—2 J.</i>	473	459	932	74	63	137	2	6	8	—	—	—	—	—	
Főössz. 2 évig <i>Haupts. v. 0—2 J.</i>	2533	2191	4724	239	211	450	42	34	76	4	1	5	13	5 18	
b) Nevezetesebb halál- okok szerint:															
<i>Nach wicht. Todesursachen.</i>															
Meningitis	30	34	64	8	7	15	—	—	—	—	—	—	1	—	
Encephalitis	32	20	52	7	9	16	1	—	1	—	—	—	—	—	
Hydrocephalus	47	31	78	9	6	15	—	—	—	—	—	—	—	—	
Convulsiones	439	351	790	28	25	53	6	2	8	—	1	1	2	2 4	
Croup	28	16	44	7	3	10	—	—	—	—	—	—	—	—	
Pneumonia	168	146	314	11	24	35	15	3	18	3	—	3	4	1 5	
Tuberculosis pulmonum	237	232	469	12	9	21	3	4	7	1	—	1	—	—	
Pertussis	17	20	37	3	1	4	—	1	1	—	—	—	—	—	
Dyphtheritis	26	29	55	7	4	11	—	—	—	—	—	—	1	— 1	
Diarrhoea	462	403	865	41	24	65	13	11	24	6	—	6	—	—	
Rachitis	10	14	24	5	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	
Morbilli	11	16	27	2	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	
Scarlatina	45	23	68	9	5	14	1	—	1	—	—	—	—	—	
Variola	103	95	198	11	6	17	—	—	—	—	—	—	1	— 1	
Typhus	1	3	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Scrophulosis	18	26	44	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
Debil congenita	397	347	744	3	6	9	4	4	8	1	—	1	—	—	

Az otthon neveltekből elhalt:

	tejen nevelteknél	mesterségesen nevelteknél
bélhurutban	14·4 ⁰ / ₀ -a	31·6 ⁰ / ₀ -a
tüdőlobban	7·7 ”	23·6 ”
tüdőgümőben	4·4 ”	9·1 ”
rángásban	11·9 ”	10·6 ”
agy és agykérlobban	6·8 ”	1·2 ”
croup és dyptheritisben	4·7 ”	—
vörhenyben	3·1 ”	1·3 ”
himlőben	3·6 ”	—
velökszült gyengeségben	2· ”	10·6 ”

E szerint a mesterségesen táplált gyermekek közül sűrűbben lépett föl mint halálok: a velökszületett gyöngeség, tüdőgümő, tüdőlob és bélhurut.

XIV. FEJEZET.

A halva- és koraszülöttek.

Koraszülések nem és hónapszerinti kimutatása. — Holtaszülöttek. — Nemük és havonkénti száma. — Szülők vallása. — Törvényes és törvénytelen születésük. — A törvénytelenek közt sokkal több fiú. — Vagyonosság szerinti kimutatás. — A lakviszonyoknak befolyásáról a holtszülésekre. — A túltömött és a magasan fekvő lakások befolyása. — Szülők foglalkozása.

Statistikai kimutatásainkban a halva- és koraszülötteket sem a halálesetek, sem a szülések közé föl nem vesszük. Ezen alkalmat azonban, midőn a halandósági statistikával behatóbban foglalkozhatunk, megfelelőnek tartjuk arra, hogy a halva- és koraszülöttekről is közöljük azon adatokat, melyeket felölök rendszeren gyűjtünk.

A) Koraszülés.

Koraszülés	1874-ben	77
»	1875-ben	73

jelentetett be hozzánk és pedig:

1874-ben	31 fi- és 46 nőnemű
1875-ben	50 » » 23 »

A következőkben közöljük a koraszüléseknek havonkénti kimutatását:

	1874.			1875.		
	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt
Január	4	7	11	3	2	5
Február	11	6	17	3	—	3
Márczius	3	4	7	4	3	7
Április	1	3	4	4	2	6
Május	—	3	3	—	1	1
Junius	—	1	1	2	1	3
Julius	2	4	6	5	3	8
Augusztus	—	—	—	10	5	15
Szeptember	4	4	8	6	1	7
Október	1	7	8	4	1	5
November	2	6	8	5	3	8
Deczember	3	1	4	4	1	5
Összesen	31	46	77	50	23	73

B) Holtszülés

Számuk. Holtan szülöttnek 1874-ben		735
» » »	1875-ben	739

jelentetett be.

Mint általában, úgy városunkban is, a halvaszülöttek között jóval több a fiú mint a leány, lévén t. i.

	1874-ben	1875-ben	Mindkét évben
holtan szülött fiú	390	397	787
» » leány	345	342	687

Száz-száz halvaszüzlött leányra e szerint halvaszüzlött fiu esik : 187⁴/₅-ben 114, 187²/₅-ben : 120.

A halvaszüzléseknek havonkinti eloszlását a következőkben közöljük : ¹⁾

	1874-ben			1875-ben		
	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt
Január	41	26	67	28	23	51
Február	24	17	41	49	38	81
Márczius	30	25	55	36	39	75
Április	33	28	61	37	30	67
Május	28	31	59	34	32	66
Junius	40	36	76	38	22	60
Julius	32	42	74	27	23	50
Augusztus	21	31	52	42	29	71
Szeptember	31	29	60	23	21	44
Október	46	27	73	33	23	56
November	24	27	51	24	31	55
Deczember	40	26	66	26	31	57
Összesen	390	345	735	397	312	739

Szüzlök vallása.

A halvaszüzlöttekről, a szüzlök vallása is (1874-ben: 126, 1875-ben 6 eset kivételével) bejelentetvén, ez adatok szerint volt a halvaszüzlöttek szüzlői közt:

katholikus	összesen	1058	(fiu 536 leány 522)
ágostai	"	40	" 21 " 19
helvét	"	53	" 33 " 20
görög	"	4	" 2 " 2
zsidó	"	187	" 116 " 71

Törvényesség.

A következő kimutatás a halvaszüzlöttek havonkénti számát adja, a törvényesek és törvénytelenek megkülönböztetésével.

	1874.			1875.		
	t.	nt.	e.	t.	nt.	e.
Január	45	16	61	31	15	46
Február	31	15	46	62	25	87
Márczius	35	16	51	54	27	81
Április	44	22	66	53	18	71
Május	36	20	56	43	22	65
Junius	48	23	71	33	23	56
Julius	54	27	81	28	21	49
Augusztus	32	16	49	44	20	64
Szeptember	40	27	67	40	14	64
Október	44	24	68	35	18	53
November	30	21	51	30	19	49
Deczember	40	30	70	43	22	65 ¹⁾
Összesen	480	252	732	496	244	740

¹⁾ A halvaszüzlöttek nem és azoknak törvényesség szerinti kimutatásai némileg eltérnek egymástól. Ez eltérés az évi összegben csak igen csekély (1874-ben: 2. 1875-ben 1), de az egyes hónapok összegeiben már nagyobb, a mi onnan ered, hogy a halvaszüzlöttek törvényesség szerinti kimutatása a havi (négy vagy öt hetes) kimutatásokból, a nem szerinti pedig a napi adatokból állítottott össze.

A halvaszülöttek között nagyobb a törvénytelen gyermekek száma, mint az élveszülöttek közt, lévén t. i. a törvényességök szerint ismert 26623 újszülött közt az 1874—75. évben

7848 törvénytelen 18775 törvényes
= 20.48% » 70.52% »

a halvaszülöttekből pedig 1472 közül

496 törvénytelen 976 törvényes
= 33.70% » 66.30% »

Nem tekintetében úgy találjuk, hogy a halvaszülöttek közt a fiuk száma jóval több mint az élveszülötteknél.

100 leányra esik ugyanis fiú	1874.	1875.	átlag a két évben
a halvaszülötteknél	114	116	115
az élveszülötteknél	102.8	105.5	104.2

A fiú halvaszülések ezen nagy aránya azonban csakis a törvényes halvaszülésekből ered, míg a törvényteleneknél ép ellenkezőleg a leányhalvaszülések voltak túlsúlyban.

Jutott t. i. a két évben 100 leányra fiú	
a törvényes halvaszüléseknél	126.3
a törvénytelen »	95.0

holott az élveszüléseknél ez aránytalanságot nem találjuk, jutván ott a lefolyt két évben

100 leányszülésre mindig több fizülés, u. m.:	
a törvényeseknél	104.8
a törvényteleneknél	102.7

Midőn mármost áttérünk annak vizsgálatára, mily számmal történnek halvaszülések, egyrészt a pince- és földszinti, másrészt pedig a magasabb fekvésű és így lehet, hogy a teherben levő anyáknak ártalmasabb emeleti lakásokban, mikép léptek föl továbbá az egyes vagyoni osztályokban, valamint a túlnépes lakásokban: úgy mindenekelőtt azon nehézségekbe ütköztünk, hogy annak fölismerésére, vajjon e tényezők befolyanak-e a halvaszülés előfordulására, voltaképen azt kellene tudnunk, hány szülés történt pinczében, hány emeleti lakáson, hány túlnépes szobában stb.? A szülésekről azonban mindezen mellékkörülményeket nem ismerjük, hanem csakis a halálozásokról. Ha tehát, más alap híjjában, a halálozási statisztika nyújtotta anyaggal teszünk összehasonlításokat, az ezekből levonható következtetésekben csakis annyiban lehetne megbizni, a mennyiben valószínűnek tartjuk, hogy a szülések száma körülbelül azon arányban oszlik el emeletekre vagy vagyoni osztályokra stb., mint a halálozásoké.

Vagyonosság.

Vagyonosság szerint volt 1874- és 1875-ben a halvaszülöttek közül:

	fiú	leány	együtt
I. (leggazdagabb) vagyoni osztálybeli	7	7	14
II. » »	145	99	244
III. » »	471	429	900
IV. (inséges) » »	77	83	160

A többi 156 1874/5-ben holtan született gyermek szüleinek vagyoni állapota nem ismerjük.

Száz-száz oly haláleset, valamint oly halvaszületési eset közül, melyekről a vagyonossági állapot bejelentetett, volt tehát:

	187 ¹ / ₂ .		187 ⁴ / ₅ .	
	halottaknál		halvaszületéknél	
I. vagyonossági osztály.	. .	1·7	. .	1·1
II. » »	19·3	. .	18·4
III. » »	66·7	. .	68·3
IV. » »	12·3	. .	12·2

A holtzülések e szerint körülbelöl ugyanoly arányban léptek föl az egyes vagyonossági osztályokban, mint a halálozások. Ugyanily eredményre jutottunk az 1872/3-dik évbéli holtzülések vagyonossági csoportosításánál is.

Ha a törvénytelen szülöttek számát a felállított vagyonossági osztályok mindegyikéről külön kívánjuk számba venni, úgy azt találjuk, hogy száz törvényes származású holtzülöttre esett törvénytelen a II-dik (közép-) osztályban 2¹/₂, a III-dik (szegény-) osztályban 45, a IV-dik (legszegényebb-) osztályban 74. E szerint a szegényebb osztálybeli házasságon kívül teherbe esett nőknél aránytalan több esély (chance) van arra, hogy a gyermek holtan szülessék, mint a vagyonosabb osztályokban. Itt természetesen ismét kívánatos volna azt tudni, mily számmal szerepelnek a törvénytelen esetek a vagyonosabb vagy szegényebb szülöktől származó élveszülöttek között; erről azonban, mint említők, adataink nincsenek.

A halvaszülettekről szóló adatok a következők:

	törvényes			nem törvényes			összesen		
	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt
I. vagyonos . . .	7	6	13	—	1	1	7	7	14
II. » . . .	141	97	238	4	2	6	145	99	244
III. » . . .	345	274	619	126	155	281	471	429	900
IV. » . . .	40	52	92	37	31	68	77	83	160
Nem tudni . . .	9	—	9	78	69	147	87	69	156
Összesen . . .	542	429	971	245	258	503	787	687	1474

Lakások túlnépessége.

A lakások túlnépességét tekintvén, úgy találjuk, hogy oly lakáson, hol egy-egy szobára jutott:

	elhalt 187 ⁴ / ₅ .		
	fiu	leány	együtt
1, vagy 1-nél kevesebb lakó . . .	29	19	48
2 lakó	114	126	240
3 »	138	114	252
4—5 lakó	270	227	497
6—10 »	140	117	257
10—15 »	4	2	6
15-ön túl	—	3	3
Nem tudni	92	79	171

Száz-száz oly haláleset, valamint oly halvaszületési eset közül tehát, melyről a lakás túlnépessége bejelentetett, történt oly lakáson, a hol egy-egy szobára jutott.

	halottaknál :	halvaszülötteknél :
1—2 lakó	19.26	22.10
3—5 »	57.74	57.48
6—10 »	21.83	19.73
10-nél több lakó	1.17	0.69

A holtszülések tehát körülbelül ugyanazon arányban fordultak elő a túlnépes lakásokban, mint a halálesetek.

Lakás fekvése.

A lakás fekvése a következő számmal volt a halvaszülöttekről bejelentve :

	187 $\frac{1}{2}$ o.		
	fiú	leány	együtt
pinceszében	87	83	170
földszinten	442	386	828
I. és II. emeleten	116	101	227
III. és IV. »	12	11	23

100—100 oly eset közül, melynél a lakás fekvése közöltetett, esik e szerint :

	halottaknál :	halvaszülötteknél :
pinceszére	12.0	13.6
földszintre	67.9	66.3
I—II-ik emeletre	18.3	18.2
III—IV-ik »	1.8	1.9

Ez adatokból tehát, valamint 1872/73-ban, úgy az 1874/5-diki észleletek alapján is nem lehetne bebizonyítani, hogy a magasabb fekvésű lakás a holtan-szülések számát szaporította volna.

Szülők foglalkozása.

E tekintetben is adataink csak úgy birhatnának határozott jelentőséggel, ha azt tudnók, mily számmal fordultak elő ugyanazon egy foglalkozásbeli nőknél élve-, és mily számmal halvaszülöttek. Az előbbi körülmény azonban nem lévén tudva, a holtanszülöttek anyáinak foglalkozását minden egyéb következtetés nélkül iktatjuk ide.

Az anyák foglalkozása volt (csak azokat említvén, melyekből a két év alatt legalább tíz eset fordult elő) :

napszámosnő	235	szőlősné	24
eseléd (hajadon)	142	vendéglősné	17
kereskedőné	71	hordárné	16
hivatalnokné	55	varrónő	15
hajadon leány	44	fuvaros, kocsis neje	12
cipésző	40	vasúti alkalmazott neje	12
szabónő	38	gépész »	12
asztalosné	36	mosónő	11
majorosné	31	magánzóné	10
kőművesné	29	szobafestőné	10

37.*) számu tábla.

Az 1874 és 1875. évi összhalandóság, évszakok és hónapok

Die Gesamtsterblichkeit in den einzelnen Bezirken im Jahre 1874 und 1875

M ó é s é v s z a k Monat und Jahreszeit	Lakásukon elhaltak											
	I.			II.			III.			IV.		
	kerületben											
	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
1874												
Január	50	43	93	33	38	71	23	18	41	23	24	47
Február	33	41	74	39	35	74	36	35	71	21	18	39
Téli évszak (^{9 hó} _{3 Monate}) (Winter)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Márczius	53	54	107	43	33	76	61	55	116	31	29	60
Április	52	38	90	43	37	80	39	29	68	23	21	44
Május	48	54	102	30	34	64	56	45	101	28	20	48
Tavaszi évszak (Frühling)	153	146	299	116	104	220	156	129	285	82	70	152
Junius	32	31	63	28	21	49	55	32	87	17	13	30
Julius	44	41	85	30	36	66	56	59	115	17	25	42
Augustus	34	29	63	22	20	42	49	36	85	13	11	24
Nyári évszak (Sommer)	110	101	211	80	77	157	160	127	287	47	49	96
September	25	16	41	23	26	49	47	25	72	11	13	24
Október	23	32	55	23	16	39	22	23	45	14	14	28
November	32	40	72	10	20	30	30	23	53	16	11	27
Őszi évszak (Herbst)	80	88	168	56	62	118	99	71	170	41	38	79
Deczember	36	37	73	35	33	68	28	26	54	22	17	39
1874-i naptári év <i>Kalenderjahr 1874</i>	462	456	918	359	349	708	502	406	908	236	216	452
1875												
Január	49	28	77	29	25	54	37	33	70	18	20	38
Február	27	32	59	36	29	65	39	34	73	21	20	41
Téli évszak (Winter)	112	97	209	100	87	187	104	93	197	61	57	118
Márczius	56	37	93	43	36	79	46	47	93	26	16	42
Április	36	33	69	34	30	64	30	32	62	21	16	37
Május	44	42	86	28	21	49	39	33	72	20	21	41
Tavaszi évszak (Frühling)	136	112	248	105	87	192	115	112	227	67	53	120
Junius	44	41	85	21	37	58	46	33	79	21	8	29
Julius	36	38	74	24	24	48	42	36	78	28	17	45
Augustus	36	36	72	22	16	38	38	38	76	14	12	26
Nyári évszak (Sommer)	116	115	231	67	77	144	126	107	233	63	37	100
September	22	27	49	32	18	50	31	27	58	9	11	20
Október	22	27	49	14	20	34	25	32	57	15	14	29
November	39	28	67	23	24	47	30	20	50	19	10	29
Őszi évszak (Herbst)	83	82	165	69	62	131	86	79	165	43	35	78
Deczember	41	15	56	25	35	60	27	28	55	12	16	28
1875-i naptári év <i>Kalenderjahr 1875</i>	452	384	836	331	315	646	430	393	823	224	181	405

Egész város összegét lásd a következő lapon.

*) Ezen táblának voltaképen az 5. sz. tábla után volna helye.
Diese Tabelle gehört eigentlich nach Tabelle 5.

szerint (halvaszülettek nélkül), kerületenként kimutatva.

nach Jahreszeiten und Monaten (ohne Todtgeburten).

In der Wohnung verstorben																	
V.			VI.			VII.			VIII.			IX.			X.		
Bezirken																	
férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	együtt zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.	férfi m.	nő w.	egy. zus.
26	15	41	65	48	113	54	69	123	67	66	133	34	31	65	10	7	17
30	21	51	44	47	91	50	56	106	63	66	129	40	26	66	12	9	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	32	69	78	63	141	71	79	150	84	92	176	44	38	82	10	13	23
26	32	58	63	58	121	62	60	122	86	56	142	41	44	88	11	11	22
32	33	65	68	67	135	74	73	147	92	74	166	44	45	89	10	6	16
95	97	192	209	188	397	207	212	419	262	222	484	132	127	259	31	30	61
29	30	59	68	52	120	67	81	148	105	85	190	43	52	95	18	14	32
29	31	60	81	68	149	71	73	144	121	115	236	55	63	118	20	13	33
30	22	52	78	67	145	73	68	141	104	84	188	43	47	90	22	6	28
88	83	171	227	187	414	211	222	433	330	284	614	141	162	303	60	33	93
30	22	52	51	49	100	59	56	115	70	85	155	35	42	77	18	18	36
20	23	43	45	44	89	51	64	115	71	61	132	22	40	62	11	12	23
21	24	45	40	53	93	57	48	105	79	75	154	34	41	75	4	12	16
71	69	140	136	146	282	167	168	335	220	221	441	91	123	214	33	42	75
27	24	51	58	37	95	50	49	99	66	58	124	32	31	63	8	7	15
337	309	646	739	653	1392	739	776	1515	1008	917	1925	470	500	970	154	128	282
26	24	50	48	67	115	64	63	127	84	68	152	39	40	79	12	9	21
38	21	59	42	39	81	62	60	122	66	63	129	22	25	47	7	11	18
91	69	160	148	143	291	176	172	348	216	189	405	83	96	179	27	27	54
29	32	61	57	46	103	84	77	161	74	84	158	53	35	88	9	4	13
27	25	52	42	47	89	66	51	117	70	71	141	39	37	76	18	11	29
24	14	43	54	49	103	81	64	145	94	70	164	44	47	91	10	12	22
80	76	156	153	142	295	231	192	423	238	225	463	136	119	255	37	27	64
23	29	52	50	53	103	77	68	145	100	68	168	48	38	86	19	23	32
28	20	48	57	55	112	70	93	163	109	98	207	34	43	77	28	23	51
25	22	47	45	50	95	59	44	103	93	76	169	42	41	83	20	12	32
76	71	147	152	158	310	206	205	411	302	242	544	124	122	246	67	58	115
25	22	47	45	52	97	51	60	111	86	73	159	39	42	81	10	9	19
23	15	38	51	38	89	41	49	90	84	93	177	46	38	84	14	14	28
23	19	42	53	40	93	47	59	106	58	70	128	32	31	63	9	11	20
71	56	127	149	130	279	139	168	307	228	236	464	117	111	228	33	34	67
23	12	35	46	43	89	59	50	109	65	54	119	30	33	63	12	5	17
314	260	574	590	579	1169	761	738	1499	983	888	1871	468	450	918	168	144	312

Die Summen für die ganze Stadt siehe auf der folgenden Seite.

Hó és évszak <i>Monat und Jahreszeit</i>	Összesen a kerületekben <i>Insgesamt in Bezirken</i>			Kórházakban <i>In Spitalern</i>			Főösszeg <i>Totalsumme</i>			Átlagos napi halálozás <i>Mittlere tägliche Sterblichkeit</i>		
	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zus.</i>	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zus.</i>	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	egy. <i>zus.</i>	férfi <i>m.</i>	nő <i>w.</i>	együtt <i>zus.</i>
1874												
Január	385	359	744	168	105	273	553	464	1017	17.9	15.0	32.8
Február	368	354	722	147	88	235	515	442	957	18.4	15.8	34.2
Téli évszak (² hó <i>2 Monate</i>) (<i>Winter</i>)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Márczius	512	488	1000	203	109	312	715	597	1312	23.0	19.3	42.3
Április	449	386	835	197	89	286	646	475	1121	21.5	15.8	37.4
Május	482	451	933	261	134	395	743	585	1328	24.0	18.9	42.9
Tavaszi évszak (<i>Frühling</i>)	1443	1325	2768	661	332	993	2104	1657	3761	22.9	18.0	40.9
Junius	462	411	873	199	93	292	661	504	1165	22.0	16.8	38.8
Julius	524	524	1048	183	100	283	707	624	1331	22.8	20.1	42.9
Augustus	468	390	858	147	90	237	615	480	1095	19.8	15.5	35.3
Nyári évszak (<i>Sommer</i>)	1454	1325	2779	529	283	812	1982	1608	3591	21.6	17.5	39.1
Szeptember	369	352	721	145	51	196	514	403	917	17.2	13.4	30.6
Október	302	329	631	118	68	186	420	397	817	13.6	12.8	26.4
November	323	347	670	142	92	234	465	439	904	15.3	14.6	30.1
Őszi évszak (<i>Herbst</i>)	994	1028	2022	405	211	616	1399	1239	2638	15.4	13.6	29.0
Deczember	362	319	681	132	92	224	494	411	905	16.0	13.3	29.3
1874-i naptári év <i>Kalenderjahr 1874.</i>	5006	4710	9716	2042	1111	3153	7048	5821	12869	19.3	16.0	35.3
1875												
Január	406	377	783	160	78	238	566	455	1021	18.3	14.7	33.9
Február	360	334	694	166	99	265	526	433	959	18.8	15.5	34.3
Téli évszak (<i>Winter</i>)	1128	1030	2158	458	269	727	1586	1299	2885	17.6	14.4	32.0
Márczius	477	414	891	203	116	319	680	530	1210	21.9	17.1	39.0
Április	383	353	736	197	105	302	580	458	1038	19.3	15.3	34.6
Május	438	378	816	212	111	323	650	489	1139	21.0	15.8	36.8
Tavaszi évszak (<i>Frühling</i>)	1298	1145	2443	612	332	944	1910	1477	3387	20.8	16.0	36.8
Junius	449	398	847	180	98	278	629	496	1125	21.0	16.5	37.5
Julius	456	447	903	131	84	215	587	531	1118	18.9	17.1	36.1
Augustus	394	347	741	126	73	199	520	420	940	16.8	13.5	30.3
Nyári évszak (<i>Sommer</i>)	1299	1192	2491	437	255	692	1727	1447	3182	18.8	15.7	34.6
Szeptember	350	341	691	119	80	199	469	421	890	15.6	14.0	29.7
Október	335	340	675	105	92	197	440	432	872	14.2	13.9	28.1
November	333	312	645	130	84	214	463	396	859	15.4	13.2	28.6
Őszi évszak (<i>Herbst</i>)	1018	993	2011	354	256	610	1372	1249	2621	15.1	13.7	28.8
Deczember	340	291	631	133	91	224	473	382	855	15.3	12.3	27.6
1875-i naptári év <i>Kalenderjahr 1875.</i>	4721	4332	9053	1862	1111	2973	6583	5443	12026	18.0	14.9	32.9

ZÁRSZÓ.

Előadván e munkában a fővárosi halandóság állapotát az 1874-diki és 1875-diki években, és némileg fejtegetvén annak okait is: valamint a mult évben, ugy ez alkalommal is e zárszóban dióhéjban kívánjuk összefoglalni mindazt, a mit a megelőzőt tizenhárom fejezetben és a hozzájuk kapcsolt terjedelmes táblákban elmondtunk, mik azonban, már a statisztikai tárgyalás természeténél fogva is, nem nyújthaták mindig az eccsetelendő állapotok áttekinthető képét. Miután azonban állításaink bizonyítékait e munka eddigi részeiben már előadtuk, ezuttal már föl vagyunk mentve e számbeli bizonyítások ismétlésétől, és így lehetőleg tömören foglalhatjuk össze előbb fővárosunk halandósági állapotát 1874- és 1875-ben, ezek után azon statisztikailag észlelhető volt tényezőket, melyek ez állapot előidézésére közreműködtek, végül pedig érintjük azon módokat is, melyek a baj orvoslására vezethetnének.

I. A mi mindenekelőtt városunk halandósági, illetőleg egészségi állapotát illeti, az, ha a nyugot-európai viszonyokat vesszük kiindulási pontul, ugyan még most sem nevezhető kedvezőnek. Amennyiben azonban e téren rögtöni változás nem lehetséges, viszonyaink fejlődését helyesebben ítélhetjük meg, ha azokat saját országunk általános, valamint a fővárosnak előbbi állapotával hasonlítjuk össze.

Az elsőnek tekintetében azt fogjuk tapasztalni, hogy Budapest halandósága, bár az a nyugot-európai városok halandóságához mérten igen jelentékenynek látszik, saját országnak és a többi magyar városokéhoz hasonlítva, megszűnik feltűnő nagy-
nak látszani.

Ha pedig a jelent a multtal hasonlítjuk össze, nem lehet tagadni, hogy ezen két év alatt már is több tekintetben javulás tapasztalható. Maga a halandósági koefficiens az utolsó két évben $\frac{1}{6}$ részével szállt alá. A népesség átlagkora a lakók minden osztályában valamivel emelkedett. Megszűnt továbbá azon természetellenes állapot, hogy városunkban több volt a halálozás mint a születés, hanem e helyett már ismét a szülések számát látjuk megint erősen túlnyomni.

Mindazáltal nem szabad elhallgatni azt sem, hogy a népesség alsóbb osztályai még mindig igen kedvezőtlen viszonyok közt élnek, hogy nevezetesen a VIII., IX. és X-ik kerületek egészségi állapota még mindig követeli a hatóság különös figyelmét, hogy himlő, vörheny és roncsló toroklob-járványok évek óta alig szűntek meg, hogy a himlőoltás a közönségnél kellő mértékben gyökeret még nem vert, és hogy több kerületben az orvosi segély nélkül elhalt szegények száma még folyton nő.

II. Valamint az előbbi években, ugy jelenleg is, a halálesetek legtöbb száma egyrészt a nagy gyermekhalandóság, másrészt a tüdőbajok pusztításai által okozottak.

A két év alatt elhalt 25,000 egyén közül első életévében elhalt gyermek több volt mint nyolcezer; tüdőlobban és tüdőgümőben pedig 6500 halt el; tehát a két tételszám három ötödét adja az összes halottaknak.

A gyermekek közül különösen a törvénytelen származásuaknál fölötte nagy a halandóság. Mig száz törvényes származásu gyermek közül élete második évébe valamivel több mint egy harmad lépett át, — már ez is be kedvezőtlen arány! — addig száz törvénytelen gyermek közül csak tizenhatsz! Miután pedig a törvénytelen gyermekek a törvényeseknek majdnem egy harmadát teszik, látni való, hogy a törvénytelen gyermekek nagy halandóságának alábbszállítása érezhető módon apasztani fogja az összhalandóság mérvét is.

A szegénysorsuaknak igen nagy része még most is anélkül hal meg, hogy orvosi segélyben részesült volna. Fölötte nagy ezek száma Kőbányán.

Az elhalt gyermekek közül csak $\frac{3}{5}$ rész részesült orvosi kezelésben. Kőbányán azonban a gyermekek kétharmada halt el anélkül, hogy hozzájok orvos közeledett volna.

A halandóság fölötte nagy a pinczelakásokban, valamint az egészségtelen, túlnépes lakásokban.

A kórházak halandósága ezen két év alatt nem apadt.

III. Attérvén már most azon intézkedésekre, melyek a városunkban uralkodó nagy halandóság lejjebb szállítására szolgálhatnának, e tekintetben ismétljük azokat, miket előbbi közleményünk alkalmával kimondtunk.

Valamint akkoriban, ugy jelenleg is tartózkodunk oly akár általános, akár szakcszerű javaslatoktól, melyek nem közvetlen a statisztikai hivatal munkálkodásából és észleleteiből erednek. Szorítkozni fogunk kizárólag oly intézkedésekre utalni, a melyeknek szüksége az e munkában előadottakból ugyszólván önkénynt folyik és a mely tényezőkről, midőn azok a statisztikai észleletek folytán ugy tűntek föl, mint a halandóság előmozdítói, már ez által is implicite ki van mondva, hogy azoknak eltávolításáról kellene gondoskodni.

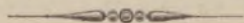
Ily intézkedések gyanánt a következők tűnnek fel:

1. az egészségtelen pinczelakásoknak lassankénti kiűritése;
2. a túlnépes lakásoknak a főorvosok általi folytonos ellenőrzése;
3. a tisztaság és a tisztességes lakás iránti érzéknek az alsó osztályokban való fokozása (talán a külföld mintájára e célra törekedő egyesületek életbeléptetéseinek előmozdítása által);
4. a törvénytelen és az ápolásra kiadott gyermekek gondozása, illetve a gyermektartási üzletnek szabályozása és folytonos ellenőrzése;
5. a Rákos befásítása, és ez által a fővárosi légkörnek portalanítása, kapcsolatban az utcák tisztántartásával;
6. a kórházak javítása és szaporítása;
7. a szegény-gyógyítás ügyének alapos átalakítása, nehogy ezentúl is azon sajnos tapasztalatot kellene tennünk, hogy a szegény emberek orvosi segélyben nem részesítettnek.

Ha szemlét tartunk a fővárosi egészségügynek az utolsó években történt fejlődése fölött, be kell ösmernünk, hogy az itt felhozott kívánalmaknak nagyobb része már is testté vált, vagy hogy legalább mutatkoznak oly előjelek, melyek az e téren bekövetkező reformokat és javításokat kiűszöbön állóknak tekinteni engedik. A pinczelakások száma a fővárosi tanácsnak 1873-dik évben kiadott építkezési szabályai következtében folyton csökkenőben van; a Rákos befásítása az új városligeti ültetvények által egy jó lépéssel haladt előre; a kórházügynek reformja és új, a tudomány igényei szerint berendezett kórházak építése, a napirenden áll; a lakások tisztántartása a vízvezeték folytonos kiterjesztése által könnyítettik és a törvénytelen

gyermek és az áponczok sorsának javítása, a közgyűlés határozata folytán, épen most képezi a közegészségi bizottság tanácskozásainak tárgyát.

Az előadottakból úgy hisszük eléggé kitűnik, hogy bár egészben véve úgy lehet tekinteni a halandóság kérdését, mint általános művelődési kérdést, azaz mint következményét a művelődés azon fokának, melyen egy nép áll, és bár az mint ilyen a hatóság közvetlen befolyására csak kevés alkalmat nyújt, mégis vannak e kérdésnek olyan részei is, melyekhez közvetlen intézkedés nagyon is hozzáfér — sőt hol, mi több, közvetlen eredmény is ígérkezik. Pedig a mondottakon kívül még ott vannak a vízvezeték, a csatornázás ügye, a gyárak és műhelyek ellenőrzése, a népnevelés terjesztésének nagy kérdései, melyek megannyi tényezőnk egészségi állapotaink jobbrafordítására — mikre azonban, mint sok egyéb kérdésre is, azon említett okból nem terjeszkedhetünk ki, mivel ez iránt statisztikai, számbeli észleletek részben nincsenek, részben lehetlennék.

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓ.

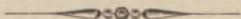
- Aachen**, halottak átlagkora 24
Abscessus kerül. szerint 57, 65
 » cerebri kerül. szerint 53
 » hepatis » » 64
 » retropharyng » 55, 63
Ácsok, halállokai..... 92, 94
 » átlagos élettartama... 89
Adiposus hepatis, k. szerint 55, 63
Adynamia..... 53, 61
Alcoholismus ker. szerint 58, 67
Alii morbi puerp. ker. sz. 69, 71
 » foglalk. » 92, 94
Alkati bajok évszakok és hónapok szerint..... 46
 » kerületek szerint... 59, 67
 » kor szerint 68, 70
 » vagyonság szerint 85, 86
 » foglalkozás szerint. 92, 94
 » gyermekeknél... 130, 132
Anaemia kerületek szerint 53, 61
 » cerebri kerül. szerint 52, 60
Aneurisma aortae et ramorum kerületek szerint... 53, 61
Angina dyptheritica, kerül. szerint..... 55, 63
 » faucium ker. szerint 55, 63
Aphthae, kerületek szerint 58, 67
Ápolási mód befolyása a gyermekhalandóságra.. 137
Aponeczok halállokai... 137, 138
Apoplexia kerül. szerint... 52, 60
 » kor szerint 44, 68, 70
 » évszakok szerint 48
 » pulmon. ker. szerint 54, 62
 » vagyonság sz. 81, 85, 86
 » foglalkozás sz... 91, 92, 94
Aranyozók halállokai... 92, 94
Arthritis kerületek szerint 56, 65
Asthma kerületek szerint 54, 62
Asztalosok halállokai 102
 » átlagos élettart. ma... 89
Atelectasia pulmonum... 54, 62
Athresia ani..... 64
Átlagkor kiszámítása..... 25
 » kerületek szerint... 23, 25
 » természetes halál esetknél..... 23
 » az 5 éven felüliekknél... 35
 » idegen városokban... 26, 29
 » vallások szerint 6
 » vagyonság szerint... 75
 » túlnépes lakásokban... 106
 » átlagos havi halandóság 8
 » átlagos napi halandóság 8
Atrophia cerebri senilis ker. szerint 52, 60
Atrophia muscul. progressiva 65
 » hepatis Rokitanszky kerületek szerint... 55, 63
Bádogosok halállokai... 92, 94
 » átlagos élettartama... 89
 » Baltimore halandósági koefficiensé 3
Bécs, halandósági koefficiens 3
 » szülések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora . 25, 28
 » gyermekehalandósága 113
Berlin, halandósági koefficiens 3
 » szülések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora . 25, 29
 » gyermekek halandósága 113
Bognárok, kádárok, halállokai..... 92, 94
Bombay, halandósági koefficiens 3
Borbélyok és fodrászok halállokai 92, 94
Boroszló, halandósági koefficiens 3
 » halottak átlagkora . 21, 27
 » szülések arányszáma... 3
 » gyermekek halandósága 113
Boston, halandósági koefficiens 3
 » szülések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora 25, 29
 » gyermekekhalandósága 113
Bórbajok hónapok szerint... 46
 » kor szerint..... 48
 » kerületek szerint... 59, 67
 » vagyonság szerint... 85
 » foglalkozás szerint... 92, 94
 » gyermekeknél..... 132
Bőrmunkások halállokai... 92, 94
Bréma, halottak átlagkora... 25
Bronchiectasis ker. szerint 54, 62
Bronchitis kerül. szerint . 54, 62
Bronchorrhagia ker. szerint 54, 62
Bucarest halottak átlagkora..... 25, 29
 » gyermekhalandósága . 113
Budapest halandósági koefficiens 3
 » születési koefficiens... 3
 » halottak átlagkora 25
Calcutta, halandósági koefficiens 3
Calculi vesicae felleae 55
 » renales 65
Cancer, kerületek szerint. 58, 66
Carbunculus..... 57
Carcinoma uteri ker. szerint 56, 64
 » cerebri kerületek szerint 52
 » cephal » » 53, 61
 » narium » » 54
 » laringis » » 54
 » pectoris » » 54
 » oesophagi » » 55
 » lienis » » 55
 » umbilici » » 55
 » testis » » 56
 » ovarii » » 65
 » mammae » » 56, 64
 » cystidis » » 56
 » recti » » 55, 63
 » ventriculi » » 55, 63
 » linguae » » 54
 » epitheliale » » 57, 65
 » hepatis » » 55, 63
 » intestini » » 55, 63
Cardiospasmus » » 53
Caries ker. szerint 57, 65
 » » opis petrosi 57
Catalepsia kerül. szerint... 52, 60
Catarrhus, pulmonalis kerületek szerint 54, 62
 » bronchialis kerületek szerint 53, 62
 » trachaeae kerületek szerint 53, 62
 » intest (Diarrhoea) kerületek szerint 55, 63
 » ventric. ker. szerint 55, 63
Chicago, halandósági koefficiensé 3
 » születési koefficiensé... 3
Christiania halandósági koefficiensé 3
 » gyermekhalandósága... 113
 » születési koefficiensé... 3
 » halottak átlagkora . 25, 29
Commotio cerebri kerül. szer. 52, 60
 » cerebrosph. » » 52
Convulsiones kerül. szerint 52, 60
 » évszakok szerint 48
 » gyermekeknél... 130, 132 (kor) és 134 (vagyon. szer.)
Coxitis, kerületek szerint 57, 65
Croup, hónapok és évszakok szerint 48
 » kerületek szerint... 41, 53
 » vagyonság szerint 85, 86
 » túlnépes lakásokban 103
 » pinceszlakásokban 107, 108
 » gyermekeknél 130 (kor) és 134 (vagyn. szerint.)

- Cselédek halálakai 92, 94
 » átlagos élettartama .. 89
 Csúz 57, 65
 Cystis ovarai kerületek szerint 56, 64
 Cystitis kerületek szerint 56, 64
 Czípészek halálakai..... 92, 94
 » átlagos élettartama.. 89
- D**anzig, halottak átlagkora 25
 Debilitas congenita kerületek szerint 58, 67
 » pinczelakásokban 108, 109
 » túlnépes lakásokban 105
 » évszakok szerint 50
 » kor szerint 69, 71
 » vagyonosság szer. 81, 136
 » gyermekeknél 130, 132, 134
 » vallás szerint 135
 D. cubitus 57
 Degeneratio intest. kerületek szerint 55, 63
 » renum 65
 » hepatis 55, 63
 Delirium tremens ker. szer. 58, 67
 Dentitio kerületek szerint 54, 63
 Diabetes mellit. ker. szer. 57, 66
 Diaphragmitis 62
 Diarrhoea évszak szerint .. 48
 » kor szerint 69, 71
 » kerületek szer. 55, 63
 » foglalk. sz. 17, 92, 94
 » túlnépes lakásokb. 105
 » pinczelak. 107, 109
 » vagyonosság szer. 81
 » gyermekeknél ... 130, 133
 » (vagy. szerint) 134
 Drezda, halandósági koef-
 ficiense 3
 » születési koeficiense ... 3
 Dunába fultak 21
 Dyphteritis infantum kerületek szerint 41, 53
 » pinczelakások. 107, 108
 » évszak. szerint 48
 » kor szerint 69, 71
 » túlnépes lakások. 103
 » cystiditis kerületek sze-
 rint 56
 » vagyonosság szer. 81
 » a gyermekeknél. 132
 » (kor szerint) 134
 Dyphteritis kerület. szerint 57, 66
- E**cceema 67
 Ecclampsia parturientium ke-
 rületek szerint .. 56, 64
 » gravidarum 56
 Echinococi in hepate 55
 Előzések 21
 Embolia kerületek szerint 53, 61
 Emésztőszervi bajok évszakok szerint 46
 » kor szerint 68, 70
 » kerület szerint 59, 67,
 » foglalkozás szerint .. 92, 94
 » vagyonosság szerint 85, 86
 » gyermekeknél. 130, 132
 » pinczelakásokban 107, 108
 Emollitio cerebri kerületek szerint 52, 60
- Empyema medullae spin. ... 61
 » kerületek szerint ... 54, 62
 Empysema pulmonum kerü-
 letek szerint 54, 62
 Encephalitis kerület. szer. 52, 60
 » gyermekeknél 130, 132, 134
 » foglalkozás szerint. 92, 94
 » évszakok szerint 48
 » kor szerint 68, 70
 » vagyonosság szerint ... 81
 Encephalopathia kerületek szerint 52, 60
 » gyermekeknél 52, 60, 134
 (vagyonosság szerint)
 Endometritis puerper. kerüle-
 tek szerint 56, 64
 Endocarditis, kerület. szerint 53, 61
 Enteritis kerületek szerint 55, 63
 » foglalkozás szerint 92, 94
 » vagyonosság szerint ... 81
 » évszakok szerint 50
 » kor szerint 43, 69, 71
 Epilepsia, kerületek szerint 52, 60
 Epithelioma laryngis 62
 Erőszakos halálesetek 20
 Erysipelas, kerületek szerint 57, 66
 Évszakok szerinti halandóság 6
 » » » egyes
 korosztályokban 24, 32, 39
 Exanthema, kerületek szerint. 57
 Exsudatum pleuriticum, kerü-
 letek szerint 54, 62
- F**ebriis puerperalis, k. sz. 56, 64
 » » » évszak. sz. 50
 » » » kor sz. 69, 71
 » foglalkozás szerint 92, 94
 » vagyonosság szerint 92
 Febris recurrens, ker. szer. 57, 66
 » putrida, ker. szerint 58, 66
 Férfi cselédek átlagos élettar-
 tama 89
 Fibroma, kerületek szerint 58, 67
 Fistula recti, kerül. szer. 55, 63
 Fodrászok és borbélyok halál-
 okai 92, 94
 Foglalkozások befolyása az
 élettartamra 88
 Foglalkozás befolyása a ha-
 lálókokra 90
 Fogalom körül elfoglaltak
 halálakai 92, 94
 Frankfurt M./n. halandósági
 koeficiense . 3
 » születési koef-
 ficiense 3
 » halottak át-
 lagkora . 24, 26
 » gyermekek
 halandósága 113
 Fungus durae matris 53
 Furunculosis 58, 67
- G**angraena kerület. szerint 57, 65
 » senilis 65
 » pulm kerület szerint 54, 62
 » cystiditis, kerül. szerint 56, 64
 Gastroenteritis 55, 63
 Gastromalacia, kerül. szer. 55, 63
 Gazdag halottak átlagkora.. 75
 Gent, halandósági koeficiens 3
- Gent gyermek halandósága. 113
 » születési koeficiens 3
 » halottak átlagkora.. 24, 26
 » kerületek szerint ... 57, 65
 Granulatio hepatis kerületek szerint 55, 63
 Graviditas extrauterina 65
 Gyermekek halandósága 112, 116
 » lakások szerint 119
 » ápolás módja szerint. 121
 » halálokok szerint. 130, 116
 » vagyonosság szerint 120, 126
 » törvényesség sze-
 rint. 116, 124, 126
 » évszak és hónapok
 szerint 114, 124
 » kor szerint ... 117, 124, 125
 » vallás szerint 135
 » kerületenként. 115, 124, 125
 » u. a. vagyonosság
 szerint 134, 120
 » élethapok szerint. 135, 136
 » szülők kora » 136
 » ápolási mód szerint... 137
 Gyilkolások 21
- H**æmatemesis 56
 Hæmiplegia 52, 61
 Hæmorrhagia, kerül. szer. 54, 62
 Hæmoptoe, kerület. szer. 54, 62
 Hága, átlagkor 24, halandósági
 koeficiens 3
 » születési koeficiens ... 3
 » gyermekhalandósága. 113
 Halva születtek 139 stb.
 » vallások szerint 140
 » vagyonosság szerint .. 141
 » túlnépes lakásokban.. 142
 » pinczelakásokban 143
 » hónapok szerint 140
 » törvényesség szerint.. 140
 Halvaszülöttek földszinti s
 emel. lakásokban 143
 » anyának foglalkozása. 143
 Halálokok természetesek. 52, 60
 » természet. évsz. szerint. 46
 » kor szerint. 68, 70
 » hónapok szerint 46
 » gyermekeknél 130, 132, 134
 » törvényesség szer. 130, 134
 » vagyonosság szerint 58, 69
 » foglalkozás szerint . 92, 94
 » erőszakosak 20 stb.
 Halandósági koeficiens .. 2 stb.
 » koeficiens számítása és
 jelentősége 2
 Hamburg, halandósági koefi-
 ciens 3
 » születések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora 24
 Havi átlagos hőmérséklet
 1874—1875 15
 Hemorrhagia sub partu ker.
 szerint 56, 64
 Hepatitis, kerületek szerint 55, 63
 Hernia inquin. et femoralis
 kerületek szerint ... 55, 63
 Herpes, kerületek szerint. 58, 67
 Himlőhalottak az oltásra
 nézve 1875-ben kerül.
 szerint 72

- Himőhalottak kor szerint ... 72
 Hivatalnokok halálakai... 92, 94
 » átlagos élettartama ... 89
 Hónapok szerinti halandóság 8
 » egyes koroszt. 24, 32, 39
 Hőmérséklet 1874-ben és
 1875-ben havonként... 15
 Hőmérsékleti átlagszámok... 9
 » viszonyok 1874—1875... 15
 Hugy és ivarszervi bajok
 kor szerint ... 68, 70
 » hónapok szerint ... 46
 » kerületek szerint ... 59, 67
 » vagyonság szerint 85, 86
 » foglalk. sz. ... 92, 94
 » gyermekeknél ... 132
 Hydraemia ... 53, 61
 Hydroceph kerül. szerint. 52, 60
 » gyermekeknél... 132, 134
 » kor szerint... 68, 70
 » évszakok szerint ... 48
 Hydrokele kerületek szerint. 65
 Hydrops kerületek szerint 58, 67
 » évszakok szerint... 50
 » kor szerint ... 69, 71
 » vagyonság szerint... 81
 » foglalkozás szerint... 92, 94
 Hydrothorax kerül. szerint 54, 62
 Hyperpericardium ker. sz. 53, 61
 Hyperaemia cerebri ker. sz. 52, 60
 » hepatitis ker. szerint... 55
 » pulmonos kerül. sz. 54, 62
 Hypertrophia hepatis kerü-
 letek szerint ... 55, 63
 » cerebri ... 53
 Icterus neonatorum, k. sz. 55, 63
 » kerületek szerint ... 55, 63
 Idegbajok gyermekeknél 130, 132
 » hónapok szerint ... 46
 » kor szerint... 68, 70
 » kerületek szerint... 52, 60
 » vagyonság szerint 85, 86
 » foglalkozás szerint... 92, 94
 Idiotismus, kerületek szerint. 52
 Ileus, kerületek szerint .. 55, 63
 Inanitió ... 58, 67
 Inflamm. ventriculi kerületek
 szerint ... 55, 63
 » artículi ... 57, 65
 » text. cell. ker. szer. 57, 65
 » oesophagi, ker. szerint 70
 Insolatio ... 53
 Inséges halottak átlagkora ... 75
 Iparosok halálakai ... 92, 94
 Kalaposok halálakai... 92, 94
 Kephalotoma ker. szerint ... 52
 Kereskedők halálakai ... 92, 94
 » átlagos élettartama ... 89
 Kerületek halandósága ... 6
 » orvosi segély mérve
 szerint ... 97, 99, 100
 » halott. átlagk. ... 76 stb.
 » vagyonság szerinti
 halandósága ... 79
 » havonként ... 144
 » halálok szerint ... 52, 60
 Koefficiens, halandósági... 3
 Kopenhága, haland. koeff. ... 3
 » születési » ... 3
 Kora az erőszakos halállal
 kimultaknak ... 5, 16
 » a természetes halállal
 kimultaknak ... 5, 16—17
 » (évsz. szer.) 1874... 30—31
 » (») 1875... 32—34
 Koraszülöttek ... 139
 Korcsmárosok és kávések
 » halálakai ... 92, 94, 102
 » átlagos élettartama ... 89
 Köfaragók halálakai... 92, 94
 Köln, halandósági koeff. ... 3
 » szülések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora. 25, 27
 » gyermekek haland... 113
 Kőművesek halálakai... 92, 94
 » átlagos élettartama... 89
 Königsberg, halottak átlagk. 25
 Könyvkötők halálakai ... 92, 94
 Könyvnyomdászok halálo. 92, 94
 Koraszülöttek ... 127 stb.
 Kovácsok halálakai ... 92, 94
 Közép oszt. halottak átlagk. 75
 Lakások befolyása a gyer-
 mekek haland. ... 119
 » a halandóságra álta-
 lában ... 101
 Lakatosok halálakai... 92, 94
 » átlagos élettart. ... 89
 Laryngitis, kerül. szerint. 53, 61
 Légzőszervi bajok, évszakok
 szerint... 49
 » hónapok szerint ... 46
 » kor szerint ... 68, 70
 » kerületek szerint ... 59, 67
 » vagyonság szer. 85, 86
 » foglalkozás szer. ... 92, 94
 » gyermekeknél .. 130, 132
 Leucaemia, kerül. szer. ... 53, 61
 Lymphadenitis ... 58, 67
 Lymphangiitis ker. szer. 58, 67
 Lipcse, haland. koefficiens ... 3
 » születési » ... 3
 » gyermekek haland... 113
 Lithiasis, ker. szerint... 56, 64
 London, haland. koefficiens... 3
 » szülések arányszáma... 3
 » halottak átlagkora ... 24
 » gyermekek haland... 113
 Lübeck, halotrak átlagkora 24
 Lüttich, halottak átlagk. 24, 27
 » gyermek haland... 113
 Lyssa, kerületek szerint... 57, 66
 Madras, haland. koefficiens 3
 Magdeburg, halottak átlagk. 25
 Malomiparosok halálakai 92, 94
 Marasmus senilis, kor sze-
 rint... 41, 69, 71
 » hónapok és évszakok
 szerint... 50
 » kerületek szerint... 58, 67
 » vagyonság szerint ... 81
 » foglalk. sz. 91 stb. 92, 94
 Megfagyások... 21
 Meningitis simplex, ker. sz. 52, 60
 » gyermek... 130, 132, 134
 » foglalkozás szer. ... 92, 94
 » évszakok szerint ... 48
 » kor szerint ... 68—70
 Meningitis vagyonság szer. 81
 » tuberc. basilaris ker.
 szerint ... 52, 60
 » spinalis ker. szer. 52, 60
 » purulenta ker. szer. ... 60
 Mészárosok halálakai... 92, 94
 » átlagos élettartama... 89
 Metritis parenchymatosa ker.
 szerint ... 56, 64
 Metrorrhagia ker. szer. ... 56,
 Mezőgazdaság és marhate-
 nyésztéssel foglalkozók ha-
 lálakai ... 92, 94
 Milano, halandósági koeff. ... 3
 » gyermek halandósága 114
 » halottak átlagkora ... 25, 27
 Morbilli, pinzelak-ban. 107, 108
 » túlnépes lakásokban .. 103
 » hónapok és évszakok
 szerint ... 50
 » kerületek szerint... 57, 66
 » kor szerint... 69, 71
 » vagyonság szerint ... 81
 » túlnépes szobákban... 126
 » gyermekeknél 130, 132
 (kor szerint) 134 (va-
 gyonság szer.)
 Morbus Addisoni ... 65
 » Brighii, ker. szerint 56, 64
 » foglalkozás szerint ... 92, 94
 » évszakok szerint ... 50
 » kor szerint ... 69, 71
 » renum ... 56, 65
 » hepatitis kerül. szer. ... 55, 63
 » macul. Werlhoffi .. 57, 66
 » Basedowi ... 66
 Moszkva, halandósági koeff. 3
 » születési » ... 3
 » halottak átlagk. ... 29
 » gyermekek haland. 113
 Mozgásszervi bajok hónapok
 szerint ... 46
 » kor szerint ... 68, 77
 » kerületek szerint ... 59, 60
 » vagyonság szerint 85, 86
 » foglalkozás szerint ... 92, 94
 » bajok a gyermekeknél 132
 Munkások halálakai ... 92, 94
 München, halandósági koeffi-
 ciens ... 3
 » gyermek halandósága... 113
 » születési koefficiens ... 3
 » halottak átlagkora 24, 26
 Művészek halálakai... 92, 94
 Myelitis kerületek szerint 52, 60
 Myocarditis ... 53, 61
 Nagyobb kereskedők átlag-
 os élettartama... 89
 Napi halandóság 1868—1875. 8
 » 1874... 12
 » 1875... 13
 Nápoly, halandósági koeffi-
 ciens ... 3
 » születési koefficiens ... 3
 » halottak átlagkora 24, 26
 » gyermekhalandóság 113
 Napzámosok halálakai 92, 94
 » (férfi) átlagos élettartama 89
 » (nő) átlagos élettartama 89
 Necrosis, kerületek szerint 57, 65

- Nem szerinti halandóság... 4
 Nevezetesebb halálokok évszakok szerint... 48
 Neoplasmata ker. szer... 62
 Nepbritis ker. szer... 56, 64
 Nevezeteseb halálokokban elhaltak száma 1872/5. 37
 New-Orleans, halottak átlagkora... 25, 29
 > gyermekhalandósága 113
 Noma, kerületek szerint 54, 63
 Nöcselések átlagos élettartama 89
- Női kéziparral foglalkozók átlagos élettartama... 89
Oedema, glottidis... 53, 61
 > pulmon. kerületek szer. 54, 62
 > cerebri kerületek szer. 52
 Odessa, halandósági koeficiens... 3
 > születések arányszáma 3
 Ophthalmitis... 56
 Öngyilkosságok... 21
 Öntödével foglalkozók halál okai... 92, 94
 Oophiritis... 56, 65
 Orvosok halálakai... 92, 94,
 Orvosi segély nélkül elhalók... 97, 99,
 > gyermekek... 118
 Összhalandóság nagysága... 1
- P**alermo, halandósági koeficiens... 3
 > halottak átlagkora... 25, 28
 > szülések arányszáma... 3
 > gyermekek halandósága 113
 Paralysis, kerületek szerint 52, 60
 > agitans... 61
 > vesicae urin... 65
 > vagyonság szerint... 81
 > cordis kerületek szer. 53, 61
 Páris, halandósági koeficiens 3
 > gyermekhalandósága... 113
 > szülések arányszáma... 3
 > halottak átlagkora 24, 27
 Pékek halálakai... 92, 94, 102
 Pemphigus, kerületek szer. 57, 65
 Perforatio ani... 55
 Pericarditis, kerületek szer. 53, 61
 Perichondritis thyroideae... 55
 Periostitis kerületek szerint 57, 65
 Peritoneitis kerületek szer. 55, 63
 > évszakok szerint... 48
 > kor szerint... 69, 71
 > foglalkozás szerint 92, 94
 Pertussis, hónapok és évszakok szerint... 48
 > kerületek szerint... 54, 62
 > vagyonság szerint... 81
 > gyermekeknel 120, 132 (kor és 134 (vagyonság szer.)
 > kor szerint... 69, 71
 > pinczelakásokb... 107, 108
 > túlnépes szobákban 103
 Pharyngitis kerületek szerint 55
 Philadelphia, halandósági koeficiens... 3
 > születési koeficiens... 3
 Phlebitis... 61
- Phthisis laringis ker. szer... 53
 > vesicae urin... 56
 Pinczelakások befolyása az életkorra és halál-okra... 110, 116
 > a gyermekhalandósá-gokra... 119
 Pleuritis, kerületek szerint 54, 62
 Pleuropneumonia ker. szer. 54, 62
 Pneumonia hónapok szerint... 78
 > évszakok szerint... 48
 > kor szerint... 39, 68, 70
 > négy évi száma... 38
 > túlnépes lakásokban... 105
 > pinczelakásokban 107, 109
 > vagyonság szerint... 81
 > foglalkozás szerint 92, 94, 96
 > gyermekeknel 130, 132 (kor), 134 (vagyonság szerint)...
 > catarrh, ker. szerint 54, 62
 > crouposa, > 54, 62
 Pneumopyothorax... 54, 62
 Pneumothorax, ker. szer. 54, 62
 Polypus laryngis... 54
 Prága, halandósági koeficiens 3
 > szülések arányszáma... 3
 > halottak átlagkora 25, 28
 > gyermek halandósága 113
 Prolapsus uteri kerül. szerint 64
 Pseudoplasma kerül. szer. 58, 67
 Psotitis... 57, 65
 Psychopathia kerül. szer. 52, 63
 Puerperium > 56, 64
 Pyaemia > 58, 66
 Pyelitis > 64
 Pylephlebitis... 64
- R**achitis kerületek szerint 56, 65
 > kor szerint... 69, 71
 > évszakok szerint... 50
 > vagyonság szerint 85, 86
 > gyermekeknel 132 (kor szer.) 134 (vagyonság szer.)
 Ragályos betegségek, vagyonság szerint... 87
 Róma, halandósági koeficiens 3
 > szülések aránya... 3
 > halottak átlagkora 25, 28
 > gyermekek halandósága 113
 Rotterdam, halandósági koeficiens... 24, 26
 > átlagkor koeficiens... 3
 > születési > 3
 > gyermekhalandósága 113
 Ruptura cordis ker. szer... 61
 > pelvis ker. szer... 57, 65
 > uteri > > 56
- S**aját vagyomból élő férfiak átlagos élettartama 89
 Saját vagyomból élő nők átlagos élettartama... 89
 St. Louis, halottak átlagkora 25, 29
 > gyermekhalandósága 113
 Scarlatina, hónapok és évszakok szerint... 50
 > kerületek szerint 44, 57, 66
 > vagyonság szerint 81
 > kor szerint... 69, 71
 > pinczelakásokban 107, 109
- Scarlatina túlnépes lakásokb. 103
 > gyermekeknel... 130, 132 és 134 (vagyonság szer.)
 Scleroma neonator... 66
 Scoliosis... 53
 Scorbutus, kerületek szer. 58, 66
 Scrophulosus vagyonság... 81
 > évszakok szerint... 50
 > kerületek > ... 66, 58
 > kor szerint... 69, 71
 > a gyermekeknel 132 (kor és) 134 (vagyonság szerint)...
 Soor, kerületek szerint... 54, 63
 Sör- és szeszfőzők halálakai 92, 94
 Spasmus intestini ker. szer. 55, 62
 > glottidis... 53, 61
 Spina bifida... 58
 Spondylarthrocace ker. szer. 57, 65
 Steatosis cordis > > 53, 61
 Stenosis aortae > > 53, 61
 > trachaeae > > 53, 62
 Stettin, halottak átlagkora... 25
 Stockholm > 25, 28
 > halandósági koeficiens... 3
 > születési... 3
 > gyermek halandósága... 113
 Stricturea oesophagi... 55
 > kerületek szerint... 72
 Stuttgart, haland. koeficiens 3
 > születési > 3
 Syphilis... 57, 66
 Szabók halálakai... 92, 94
 > átlagos élettartama... 89
 Szegény halottak átlagkora... 75
 Személyes szolgálattal foglalkozó halálakai... 92, 94
 Széngőzbe fulások... 21
 Szent-Pétervár, halandóság koeficiense... 3
 > szülések arányszáma... 3
 > halottak átlagkora... 25, 29
 > gyermekek halandósága 113
 Szücsök halálakai... 92, 94
 Szülések arányszáma... 3
 Szülők korának befolyása a gyermekek halandóságára 129
- T**abes dorsalis ker. szer. 52, 61
 Tanítók halálakai... 92, 94
 Természetes halálokok... 36
 Testi szolgálattal foglalkozók halálakai... 92, 94
 Tetanus et trismus ker. szer. 52, 60
 Timárok halálakai... 92, 94
 Törvényt. születésűk halandósága... 116, 124, 125
 Trichinosis... 58
 Triest halandósági koeficiens 3
 > szülések arányszáma 3
 > halottak átlagkora 25, 28
 > gyermekek halandósága 113
 Tuberculosis mesaraicae kerületek szerint... 55, 63
 Tuberculosis pulm. kerület szer... 54, 62
 > évszakok szerint... 48
 > kor szerint... 39, 69, 70
 > négy évi száma... 38
 > pinczelakásokban 107, 109
 > foglalkozás szer. 90, 92, 94

- Tuberculosis vagyon. szerint 81
 » a gyermekeknél 130, 132
 (kor,) 134 (vagy. szer.)
 » túlnépes lakásokban 105
- Tumor cerebri 52, 60
 » hepatis 55, 63
 » lienis 55, 64
- Túlnépes lakások 101 stb.
 » és halálokok 103
 » átlagkor 106
- Turin, halandósági koefficiens 3
 Turin, szülések arányszáma . 3
 » halottak átlagkora 25, 27
 » gyermekhalandóság . 113
- Typhlitis kerületek szerint 55, 63
- Typhus kor. szerint... 41, 69, 71
 » halottak átlagkora .. 57
 » hónapok és évszakok
 szerint 50
 » cerebralis ker. szer. 52, 60
 » exanth. et abdom.
 ker. szerint 41, 57, 66
 » vagyonosság szerint . 81
 » foglalkozás sz. 92, 94, 96
 » a gyermekeknél 132
 (kor szerint), 134
 (vagyon szerint)
 » túlnépes lakásokban 103
 » pincze » 108, 109
- Ügyvédek halálakai ... 92, 94
- Ulceratio intestini ker. sz. 55, 63
 » oesophagi » » 70
- Ulcus, perforans ventric. ker.
 szerint 55, 63
 » gangraenosum.... 57, 65
- Uraemia kerületek szerint 56, 64
- Üvegesek halál-okai..... 92, 94
- V**agyonosság befolyása az
 életkorra 74
 » a halál-okokra 80
 » szerinti élettartam ... 75
 » befolyása a gyermek-
 halandóságra 134
- Vallás szerinti halandóság ... 5
 » kórcsoportokban 5, 18—19
 » gyermekkorban..... 6, 135
- Varicella 58, 66
- Variola kor szerint .. 40, 69, 71
 » járvány 1872, 1874- és
 1875-ben 40
 » évszakok szerint 40
 » hónapok és évszakok
 szerint 50
 » kerületek szer... 40, 57, 66
 » foglalk. szer. ... 92, 94, 96
 » gyermekeknél 130, 132
 (kor sz.) 134 (vagy. sz.)
- Variola pinczelakásokb. 107, 109
 » túlnépes szobákban... 103
 » vagyonosság szerint ... 81
 » haemorrhagica 66
- Városok, külföldieknek, ha-
 landósági koefficiense 3
 » külföldieknek szülési
 aránya 3
- Varrónök halálakai..... 92, 94
- Velence, halandósági koeffic. 3
 » születési » 3
 » gyermek halandósága. 113
- Véletlen balesetek 20
- Vérkeringési bajok korsza-
 kok szerint 68, 70
 » hónapok szerint 46
 » kerületek szerint... 59, 67
 » foglalkozás szer. ... 92, 94
 » a gyermekeknél 132
- Vesania kerületek szer... 58, 64
- Vitia valvularum ker. sz. 53, 61
 » foglalk. sz.. 92, 94, 96 stb.
 » kor szerint 45, 68, 70
 » évszakok szerint... 45, 48
 » négy évi fellépése..... 44
 » vagyonosság szerint ... 81
- Vizbefúlás, véletlen..... 21
- Volvulus kerületek szerint .. 63

kozása. — A siketnémaság keletkezése, tekintettel a szülők rokonságára vagy siketnémaságára. — Áttekintés a foglalkozás statisztikája fölött. Fölötte nagyszámú proletariatus Pesten. — Összehasonlítások más városokkal. — A legsűrűbben képviselt kereseti ágak. — Az 1857-ki állapot és eltérések az akkori kimutatásokban. — A pesti foglalkozási statisztikának schemája. — Eszrevételek a szász, porosz és egyéb német schemák ellen. — Összehasonlítása a szász, porosz, berlini és pesti schemáknak. — Az utóbbi években, mely kereseti ágak emelkedtek leginkább, melyek lekevésbé. — A foglalkozásoknak városrész szerinti elterjedése. — Nők foglalkozása. — Munkaadók és munkavevők. — Az anyag feldolgozásának nehézségei. — A kétségesek rovata. — A munkaadók. — Női munkaadók. — Foglalkozás és kor. — A londoni congressusnak erre vonatkozó határozatai s azok figyelembe nem vétele. — A gyermekek munkája. — Iskolaköteles gyermekek mint inasok. — Egyéb korviszonyok összefüggésben a foglalkozással. — Foglalkozás és élettartam. — Korkülönbőség munkaadók és munkavevők között. — Összefüggés a lakosság származása és foglalkozása, valamint vallása és foglalkozása közt. — Foglalkozás és műveltség. — A foglalkozási ágak rangsora azok műveltsége szerint. — Kedvezőtlen adatok az iparüzökről. — Megkülönböztetés magyar és külföldi közt. — A tanoncok sajnós műveltségi állapota. — A vasárnapi iskolákról. — Adatok ez iskoláknak hanyag látogatására vonatkozólag. — A foglalkozás és a nősülés közötti összefüggésről. — Megkülönböztetés a jobb módú és a szegényebb osztályok közt. — A foglalkozások rangfokozata a férfiak nősülési aránya szerint. — A legkorábban nősülők. — Az agglégények a kereseti ágak körül. — Utczák és házak. — Utczák és házak most és ezelőtt. — A házak száma és szaporodása 90 év óta. — A házak kevesbülése a belvárosban. — A házak lakottsági száma. — Ugyanez magyarországi és külföldi városokra nézve. — A népesség sűrűsége. — A házak nagysága, lakóik számát illetőleg. — Ugyanez szobáik száma szerint. — A házak magassága, — Nyilvános épületek. — Lakviszonyok. A háztartások lakói. — Cselédek száma az egyes városrészekben. — Szobatársak és ágyra járók nagy száma. — A lakások lakottsága. — Szobák sűrű lakottsága. — Lakviszonyok a lakások fekvése szerint és a pinzelalakások. — Túlnépes lakások. — A nemek együttlakása. — A lakásoknak üzleti czélra való használata. — Függelék: A pesti népszámlálás fogyanatosítása és földolgozása. — I. népszámlálás előmunkálatai és annak keresztülvitele. II. Az az anyag feldolgozása a város statisztikai hivatalban. — Jegyzetek. — Mellékletek.

PESTVÁROSI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV

ELSŐ FOLYAM.

(A pestvárosi látogatási hivatali közlemények VII-ik része.)

Irta

KÖRÖSI JÓZSEF

a pestvárosi statisztikai hivatal igazgatója.

Ára 3 frt 50 kr.

TARTALOM: Budapest főváros az 1870-diki népszámlálás eredménye szerint — Pestvárosa népességének évenkénti kimutatása 1813—1857. — Pesti esketések statisztikája 1858-tól 1870-ig. Pesti születések statisztikája az 1868., 1769. és 1870-ki évekről. — Pesti halálozások 1868., 1869. és 1870-ben. — Pest városa szolgálatában álló személyek fizetéseinek statisztikája. — Ügydarabok forgalma a városi hivatalokban 1869., 1870. és 1871-ben. — A pesti kényszerdologház feyenczeinek statisztikája 1861-től 1870-ig. — Pestvárosának börtönbeli lakossága 1870. január 1-jén. — Az 1870. és 1871. évi pesti építkezések. — Pénzügyi statisztika 1) költségvetés 1870. 2) zárszámlák 1870. és 1871. — Pestváros fogyasztása 1870. és 1871-ben. — A pestvárosi fogyasztási adó pénzügyi eredménye 1870. és 1871-ben. — A hatósági jötekonyság és szegénysegélyzés. — A tanköteles gyermekek 1872-dik évi deczember hóban történt összeírásának eredménye. — A városi telkek haszonbérének statisztikája. — A nemzeti színház az 1871—1872-diki színházi évben. — Adalékok az árak történetéhez. A) A gabona ára 1791-től 1870-ig. — B) Liszt és dara ára 1791-től 1870-ig. — C) Hüvelyes vetemények ára 1822-től 1851-ig. — D) Marhahús ára 1788-tól 1872-ig. — E) Vegyes élelmi czikkek ára 1820-tól 1851-ig. — F) Állatok és egyéb termények ára 1828-tól 1850-ig. — G) A fa ára 1831-től 1870-ig. — II) A fagygyú, szappan és gyertya ára 1789-től 1850-ig. Jegyzetek: 1. Adalékok a váltópénz keletkezése történetéhez. — 2. A vásárfelügyelői gabnajezyrészek. — 3. Az ezüst árfolyam keletkezése történetéhez. — 2. A vásárfelügyelői Magyarországi árstatisztikájához (1200—1800). Az 1857. évi népszámlálás: A statisztikai hivatal által 1870-ben történt újabb feldolgozás eredménye szerint. Egyveleg: 1872-dik évi iskolaszéki választások. — Az 1872. évi országos választások. — A pestvárosi polgármesterek és bírák névjezyéke 1281-től 1869-ig. — Jezyzéke a Pestvárosban 1768-ban létezett nyilvános épületeknek. Pestváros magyarsága 1688-ban. — Adatok a pesti gőzmalom iparról. — A pesti királyi törvényszék büntető igazságszolgáltatása 1870-ben — Nyilvános könyvtárak használatai módja.

Budapest főváros statisztikai hivatalának közleményei.

- I. AZ 1870-DIK ÉVI PESTI NÉPSZÁMLÁLÁS EREDMÉNYEI. 3722 tábla, 8 folio kötetben; földolgozta Kőrösi József.
- II. AZ 1857-DIK ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS EREDMÉNYEI. 1077 tábla, 2 folio kötetben; feldolgozta (1870-ben) Kőrösi József.
Ezen két munka csak 12 példányban van (autografailag) sokszorosítva és hatóságok közt kiosztatott.
Ugyane szerzőtől RÁTH MÓR bizományában megjelent:
- III. ELŐLEGES JELENTÉS AZ 1870-DIK ÉVI JANUÁR 1-ÉN TÖRTÉNT PESTI NÉPSZÁMLÁLÁSRÓL. Négy grafikus rajzzal. Pest, 1871. Ára 40 kr.
- IV. PEST SZABAD KIRÁLYI VÁROS AZ 1870. ÉVBEN. A népszámlálás és népleírás eredményei. 10 grafikus rajzzal. Pest, 1871. Ára 3 frt 50 kr.
- V. AZ 1870-DIK ÉS 1871-DIKI PESTI ÉPITKEZÉSEK. Pest 1872. Ára 70 kr.
- VI. JÖVEDELMI ADÓ TANULMÁNYOK AZ 1870. ÉVRŐL. 1873. Ára 1 frt 50 kr.
- VII. PESTVÁROSI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. I. évfolyam. 1873. Ára 3 frt 50 kr.
- VIII. AZ 1872-DIKI ÉPITKEZÉSEK. 1873. Ára 70 kr.
- IX. A PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLÁK AZ 1871/72 és 1872/3-ik tanévekben. Nyolcz köre rajzolt táblával. 1875. Ára 2 frt 50 kr.
- X. PESTVÁROSI ADÓ TANULMÁNYOK az 1871. és 1872-dik évi jövedelmi és házbéradóról 1875. Ára 80 kr.
- XI. PESTVÁROS HALANDÓSÁGA 1872. és 1873-ban és annak okai. Egy grafikus táblával. Ára 2 frt 50 kr. o. é.
- XII. AZ 1873-DIK ÉS 1874-DIK ÉVI BUDAPESTI ÉPITKEZÉSEK. 1875. Ára 70 kr.
- XIII. ADÓTANULMÁNYOK AZ 1873. ÉS 1874. ÉVEKRŐL. I. Jövedelmi adó. II. Házbéradó. 1877. Ára 80 kr.
- XIV. BUDAPEST FŐVÁROS HALANDÓSÁGA 1874. ÉS 1875-BEN és annak okai. 1877. Ára 2 frt.

A fővárosi statisztikai hivatal egyéb kiadványai:

A fővárosi kereskedelem emelésére kiküldött bizottság tárgyalásai. I. rész.
Ára 1 frt 20 kr.

Budapest főváros statisztikai hivatalának heti kimutatásai. Tartalmaz: adatokat születésekről, halálozásokról, kereskedelemről, (11 czikk) marhavásárról és a közkórházi betegforgalomról.

1873: 26—52 sz.	}	Ára egy évfolyamnak 4 o. é. frt. Előfizethetni a föv. stat. hivatalban.
1874: 53—104 " "		
1875: 105—156 " "		
1876: 157—208 " "		

Budapest statisztikai hivatalának havi kimutatásai. Tartalmaz: adatokat születekről, esketésekről, halálozásokról, halálokokról, légtüneti észleletekről, kereskedelemről, (50 czikk) piaci árakról, bankok állapotáról, napi tőzsdejegyzésekről, adókról, távirdai forgalomról, vízfogyasztásról, czéggjegyzésekről és helyi forgalomról; azon felül közöl évenként mintegy 20 nagyobb városi statisztikai érdekű czikket.

1873: 1—7 sz.	}	Évfolyam ára 3 frt. Előfizethetni a föv. stat. hivatalban.
1874: 8—19 " "		
1875: 20—31 " "		
1876: 32—43 " "		

Külön lenyomatban megjelent:

Pestváros lakosságának népesedési mozgalma. (Az Évkönyv I. folyamából.)
Ára 1 forint.

Pestváros pénzügye. (Az Évkönyv I. folyamából.) Ára 1 frt 40 kr.

Adalékok az árak történetéhez. (Az Évkönyv I. folyamából.) Ára 1 frt 40 kr.

Az 1872/73-diki kolerajárvány. (A halandósági munkálatból) 1 grafikus rajzzal.
Ára 50 kr.